AUTOR V. A. Urechiă
VOL Din domnia lui Al. Calimach
Nº 1668 ANUL 1901

DIN DOMNIA LUI ALEXANDRU CALIMACH

DE

V. A. URECHIĂ

Membru al Academiei Române.

Şedinţa de la 26 Ianuarie 1901.

Domnilor Colegĭ,

Am adus Academieĭ memoriile mele asupra Domnieĭ luĭ Caragea. Astăḑĭ îmĭ permit a vĕ atrage atenţiunea asupra multor documente nouĕ, de natură a lumină Domnia luĭ Calimach, Domnul Moldoveĭ.

CAP. I.

Moldova la 1812. Scarlat Calimach. — Avenirea la tron. — Intrarea la Iaşĭ.

In ḑiua chiar în care, în August 1807, Rusia semnà inutilul armistiţiŭ cu Pórta Otomană, după insistenţa Impĕratuluĭ Napoleon I, Scarlat Calimach anunţà luĭ Talleyrand, că Pórta l-a reîntegrat la Domnia Moldoveĭ. Calimach nu găsià destul de pompóse titlurĭ de dat Impĕratuluĭ Francesilor pentru asemenea succes al politiceĭ luĭ. (1)

Cele urmate după acel faimos şi inutil armistiţiŭ le-am arătat făcênd istoria Domnieĭ luĭ Caragea la Muntenĭ. Vĕḑutu-s'a din acele, cum tot atât de inutilă, cât şi armistiţiul, a eşit numirea din noŭ a luĭ Scarlat Calimach prin protecţiunea luĭ Napoleon, la tronul Moldoveĭ, în 1807. Acéstă numire nu aveà să fie o realitate decât după încheerea păciĭ de la Bucurescĭ din 1812. De astă dată Scarlat Calimach nu va avé să mulţuméscă pentru tron luĭ Napoleon, ci Rusieĭ. După ce Cutuzoff făcù prisonier pe Calimach la Rusciuc, unde se aflà cu óstea

(1) Veḑĭ Hurmuzaki, *Documente*, vol. II, supl. I, pag. 450.

www.dacoromanica.ro

turcéscă, Calimach avù ocasiune să lege relaţiunĭ maĭ de aprópe cu Muscaliĭ, în timpul exiluluĭ sĕŭ în Rusia. Neîndoios că Telleyrand nu vĕdù cu ochĭ rĕĭ avenirea la tronul Moldoveĭ a luĭ Scarlat Calimach, ţinênd sémă de vechile luĭ relaţiunĭ cu representantul Francieĭ din Constantinopole. Dar acéstă bună opiniune a luĭ Talleyrand, orĭ a luĭ Napoleon, despre noul Domn al Moldoveĭ, nu va fi de lungă durată.

Care este data exactă a numiriĭ luĭ Scarlat Calimach la tronul Moldoveĭ?

Bătrânul Drăghicĭ nu ţine sémă de data numiriĭ luĭ Scarlat Calimach la Constantinopole, ci numaĭ de aceea a sosiriĭ luĭ la Iaşĭ. Acéstă sosire în capitala Moldoveĭ a nouluĭ Domnitor a fost, după Drăghicĭ, prin postul Crăciunuluĭ. (1)

Dionisie Fotino, din contra, dă numaĭ data numiriĭ la Constantinopole a luĭ Scarlat Calimach ca Domn al Moldoveĭ. Acéstă dată, după cronicarul grec, fu acea de 24 August. (2)

Acéstă dată a luĭ Fotino o conservă şi Laurian, în .istoria sa. (3)

Un document publicat în colecţiunea Hurmuzaki (supl. II, pag. 73) pune numirea la Constantinopole a nouluĭ Domn la 4 Septemvrie, ceeace se apropie de data luĭ Fotino, adecă de 24 August, după calendarul nostru, deşì cu o ţi maĭ înainte, la 23 August.

D-l Xenopol aduce maĭ întâiŭ data luĭ Drăghicĭ *prin postul Crăciunuluĭ*», şi apoĭ, în notă, amintesce data după Hurmuzaki, fără să se pronunţe între amândouĕ.

Ce avem de ţis despre acéstă dată noĭ înşi-ne?

«*Gazeta de Francfort* publică în 1812 o corespondenţă din Bucurescĭ, cu data de 7 19 Septemvrie, prin care se spune, că un tătar sosit la Bucurescĭ ierĭ (decĭ la 6 Septemvrie) a adus scirea numiriĭ luĭ Scarlat Calimach ca Domn al Moldoveĭ.

Urméză de acì că numirea la Constantinopole nu este în tot casul anterióră ţileĭ de 24 August, căcĭ tătarul, până la 6 Septembre, a avut timp să ajungă la Bucurescĭ. (4)

«*Moniteur Universel*» are o corespondenţă din capitala munteană, din 2/14 Octomvrie 1812, în care i se spune că: «Le prince Scarlat

(1) *Istoria Moldoveĭ*, Iaşĭ 1857, tom. II, pag. 92.

(2) Tom. III, pag. 126.

(3) *Istoria Românilor*, Bucurescĭ 1873, pag. 576.

(4) «*Moniteur Universel* frances, No. 288, de la 14 Octomvrie 1812, reproduce corespondenţa din G. de Francfort.

www.dacoromanica.ro

Kalimachy, nommé hospodar de Moldavie, se trouve *toujours* ici. Il ne doit pas tarder à prendre possession..... (1)

Decĭ la 2 Octomvrie, adecă 26 Septemvrie, stilul nostru, Scarlat Calimach se află la Bucurescĭ şi dóră nu de puţine ḑile, de óre-ce corespondenţa Monitoruluĭ frances ḑiceà, că el «se trouve toujours ici .

De altmintrelea presenţa la Bucurescĭ a Domnuluĭ Moldoveĭ o atestă şi un act de la Domnitorul Caragea, un pitac prin care reguléză plata unor cheltuelĭ făcute cu găzduirea aceluia. (2)

Din causă că óstea ruséscă se retrase cu întârḑiere din Moldova şi că autorităţile muscălescĭ nu se retrăseseră din ţéră, Domnitorul Calimach va adăstà maĭ mult timp în Ţéra-Muntenéscă.

Nota luĭ Andréossy, ministrul Francieĭ de la Constantinopole, adresată Duceluĭ de Bassano la Paris, cu data de 9 Septemvrie 1812, confirmă şi ea pe deplin data numiriĭ luĭ Calimach la tron, între 4 6 Septemvrie 1812. (3)

Inainte de sosirea sa în Iaşĭ, acolo vine, în calitate de Caimacam al sĕŭ, cunoscutul Negre, cam pe la finea luĭ Septemvrie după stilul nostru.

Când sosit-a decĭ la Iaşĭ noul Domnitor? *Moniteur Universel* de la 1 Ianuarie 1813 ne rĕspunde la întrebare. Intrarea nouluĭ Domn în capitala Moldoveĭ în mod solemn nu se face chiar în ḑiua sosiriĭ, dar sosirea acésta este sigură la 7 (19) Noemvrie.

Data de 7 Noemvrie este decĭ în neconcordanţă cu afirmaţiunea luĭ Drăghiciĭ, că Domnitorul cel noŭ a sosit în postul Crăciunuluĭ. Numaĭ dacă ţinem sémă că Domnitoriĭ sosiţĭ de la Constantinopole nu intraŭ imediat în Capitală, ci poposaŭ la mânăstire la Galata, până ce li se pregătià intrarea solemnă în oraş, numaĭ atuncĭ putem să ajungem aproximativ la începutul postuluĭ Crăciunuluĭ. (4) Dar, în realitate, Calimach nu-şĭ face intrarea solemnă în Iaşĭ decât mult maĭ târḑiŭ. Acésta se documentéză prin descrierea alaiuluĭ solemneĭ intrărĭ întîmplate la 7 Fevruarie 1813, descriere ce o găsim în Moniteur Universel. Iată acéstă desḑriere: «Principele Scarlat Calimach, noul hospodar al Moldoveĭ, şĭ-a făcut ierĭ diminéţă intrarea solemnă în oraşul

(1) *Moniteur Universel*, No. 300, Lundi, 26 Octobre 1812.

(2) Veḑĭ la Domnia luĭ Caragea, cap. despre finance.

(3) Hurmuzaki, supl. I, vol. II, pag. 731.

Veḑĭ ce am ḑis la Istoria Domnieĭ luĭ Ioan Caragea, despre acéstaşĭ întrebare.

(4) *Moniteur Universel*, de la 1 Ianuarie 1813, spune că Domnitorul «*est descendu dans un couvent du Faubourg*».

Corespondentul jurnaluluĭ se înşélă, căcĭ mânăstirea Galata, unde descindeaŭ Domnitoriĭ, este afară din Iaşĭ.

www.dacoromanica.ro

nostru. A fost miruit în biserica Sf. Nicolae, de Episcopiĭ acolo adunaţĭ, şi a depus jurămîntul de a guvernà după legĭ. Principele a încălecat apoĭ şi, avênd cuca pe cap, a cutreerat oraşul, precedat de maĭ multe miĭ de persóne, carĭ formaŭ alaiul luĭ, ca să se ducă la palatul sĕŭ, unde adunase pe boerĭ şi pe cele-l-alte autorităţĭ să-ĭ sărute mâna, şi a primit jurămintele lor de fidelitate. Când Domnitorul intră în oraş, se pórtă înaintea luĭ treĭ coḑĭ de cal, pentru că Domnitorul Moldoveĭ are rangul de Paşă cu treĭ coḑĭ. Séra oraşul fu iluminat, atât din causa acesteĭ solemnităţĭ, cât şi în onórea luăriĭ sfintelor oraşe Meca şi Medina». (1)

Acum, după ce am lămurit pe cât posibil data veniriĭ în Iaşĭ a Domnitoruluĭ, se presintă o altă întrebare: fost-a Scarlat Calimach la Constantinopole, să priméscă personalmente investitura?

După «Moniteur Universel» se vede, că Domnitorul a aşteptat la Bucurescĭ să-ĭ vină actele de investitură. Corespondenţa oficialuluĭ frances ḑice că: ‹trimisul mareluĭ Senior, rînduit pe lângă Divanul Moldoveĭ, a plecat dejà din Constantinopole, ca să *ducă* pălăria (cuca) Domnitoruluĭ». (2)

Este decĭ probabil, că Scarlat Calimach, după ce a fost eliberat din Rusia, nu s'a maĭ dus pe la Constantinopole, ci şĭ-a aşteptat investitura la Bucurescĭ.

Dacă el erà la Constantinopole, când a fost numit, nu erà nevoie să i se *trimiţă* cuca şi tuiurile, precum resultă din însăşĭ corespondenţa maĭ sus amintită a jurnaluluĭ oficial frances. Tóte corespondenţele diplomaţilor din Constantinopole vorbesc de recepţiunea luĭ Caragea la Sultanul, dar nu amintesc de una a luĭ Scarlat Calimach. Singură nota luĭ von Werther către regele Prusieĭ, amintesce de Kalimachy, dar, din cuprinsul vorbelor în care face menţiunea, nu resultă că Calimach erà şi el în Constantinopole, la data de 10 Septemvrie 1812 stil noŭ. Din contră, la data de 14/26 Octomvrie, von Werther arată că la 8/20 a fost primit numaĭ Caragea în audienţă solemnă la Sultanul şi maĭ adaogă, că Muscaliĭ aŭ încredinţat Guvernul Ţĕriĭ-Muntenescĭ luĭ Arghiropulo, şi că ‹Guvernul Moldoveĭ va fi fost încredinţat în acelaşĭ timp hospodaruluĭ sĕŭ, principele Calimach».

Este probabil, că Scarlat Calimach, după sfatul şi îndemnul Muscalilor, nu s'a dus la Constantinopole.

---

(1) *Moniteur Universel*, No. 75, 16 Martie 1813.
(2) *Moniteur Universel*, 1 Ianuarie 1813.

www.dacoromanica.ro

CAP. II.

Despre Domnia luĭ Sc. Calimach după documente.

Judecata istoricilor noştri asupra Domnieĭ luĭ Scarlat Calimach în Moldova este, în genere, favorabilă.

Din cercetarea actelor — mare parte inedite — din Domnia acestuĭ român grecisat, resultă că el se deosebesce de contemporanul sĕŭ Ioan Caragea de la Muntenĭ, căcĭ n'a făcut din îmbogăţire scop principal al sĕŭ.

Să cercetăm seria de documente, repet, cele maĭ multe inedite, în ordinea în care am luat deprinderea de a le aduce la fie-ce Domnie.

Administraţiunea.

Nu avem de notat vre-o schimbare în organisaţiunea administrativă a Moldoveĭ între aniĭ 1812—1819. Ceĭ câte doĭ ispravnicĭ continuă în judeţe. (1) La Botoşanĭ continuà *Vornicul.* Asemenea există Vornicia Vranceĭ. La Putna în Galaţĭ aflăm pîrcălabĭ. La Iaşĭ există, ca şi la Bucureşcĭ, nu numaĭ un Agă, ci şi un Vel Vornic al politieĭ. La 1 Decemvrie 1814, Calimach numesce la acest post pre Dumitru Jora. (2)

Prin plăşĭ sunt *ocolaşĭ* şi zapcĭĭ.

Există în Iaşĭ o Vornicie de aproqĭ. (3) La 5 Fevruarie 1819, Calimach rînduesce Hatman al Mazîlilor şi al marginiĭ Prutuluĭ pre C. Balş. (4)

Se înfiinţéză din noŭ treĭ căpitanĭ de paza marginilor şi anume: la

(1) Ca şi în trecut se întîmplă adesea conflicte de atribuţiunĭ între aceştĭ doĭ ispravnicĭ. Aşà urmă unul între ceĭ doĭ ispravnicĭ de la Roman.

Unul nu va să scie de al doilea, care s'a jăluit. Domnitorul, în 1813 August 28, scrie «pentru că neunirea între dumné-lor pricinuesce numaĭ asupririĭ şi pătimirĭ locuitorilor.»

Unul e Paharnic, altul e Spătar.

Vodă recunósce *protia* celuĭ ce e *Spătar*, cât şi pentru că este încredinţat Vodă, că acest Spătar are maĭ bună cunoscinţă de locuitoriĭ ţinutuluĭ, totuşĭ el porunceşce «întru lucrărĭ, amândoĭ să fiţĭ împreună, şi nicĭ un lucru să-l săvîrşéscă unul fără scirea celuĭ-lalt.»

S'a scris şi de la Visterie către dumné-luĭ Ioan Cazimir, Sameş ţinutuluĭ, tot în asemenea cuprindere. (Cond. P. S. Metrop. Iosif de Moldova, pag. 83.)

(2) Veqĭ cond. Metrop. de Iaşĭ, fila 128.

(3) Acad. Port. XXI, No. 91, din Maiŭ 1815.

(4) Academie, Port. XXXV, No. 213.

*

www.dacoromanica.ro

Cornu-Lunceĭ (judeţul Sucéva), la Mamorniţa (jud. Herţeĭ), iar a 3-a la tîrgul Panciuluĭ din judeţul Putneĭ. La fie-ce căpitănie se rînduesc câte 30 de slujitorĭ, iar la Cornu-Lunceĭ câte 45 lude, nefiind chip a se da din satele ţĕriĭ birnicĭ, pentru nezătignirea poruncilor şi havalelelor. Aceştĭ lude se cer a fi din ómenĭ streinĭ, de peste hotar, găsiţĭ de căpitanĭ, dându-li-se de Visterie prin Hătmănie *peciurĭ gospode* pe numele şi faţa sa.

Hatmanul C. Palade organiséză în Moldova aceste căpităniĭ şi anume la hotarul Bucovineĭ. In anaforaua de înfiinţare a acestor treĭ căpităniĭ, Palade face descrierea conturuluĭ graniţeĭ Moldoveĭ despre Bucovina, şi arată că se vor închide orĭ-ce alte căĭ de comunicaţiune în Bucovina, afară de acele 3 puncte ce urméză a se da în paza celor 3 căpitanĭ. (1)

Iacă actele oficiale şi inedite, prin carĭ se organiséză aceste treĭ căpităniĭ.

Anaforaua Hatmanuluĭ Palade în resumat:

«Datoria mĕa chemându-mĕ ca să intru în cercetare cuviinciósă, pentru a avé tótă marginea stăpâniriĭ Moldoveĭ şi pentru păzirea eĭ nestrămutat, trebue a se cheltuĭ spre oprirea a tot felul de catahrisis ce se urméză la marginea ţĕriĭ . . . » n'a aflat în ţinutul Suceveĭ despre Bucovina Austriecéscă pe distanţa de 36 cèsurĭ şi maĭ bine, la treĭ trecĕtóre marĭ nu este nicĭ o pază din partea Hătmănieĭ, adecă începênd din Dorna, unde este plaiŭ prin munţĭ spre Transilvania. până la Cornul-Luncel în dreptul Fălticenilor, unde este drumul ce merge pe la Homor şi în Austria şi la Nemernicenĭ, unde iarăşĭ este drumul ce merge prin Bosancea (vama cea mare) la Sucéva şi în tótă Bucovina. Şi de acolo în prejur până la Teşăuţĭ, unde este însemnată trecetóre a vitelor de negoţ, nicĭ o pază şi îngrijire de către Hătmănie nu se póte face, fiind mare depărtare de la Tîrgul Nèmţuluĭ şi până la Tîrgul Burdujenĭ, în carĭ locurĭ sunt micĭ căpităniĭ. Intr'acéstă cuprindere de loc, pe lângă cele treĭ trecĕtóre însemnate, sunt o mulţime de drumurĭ micĭ, pe carĭ nefiind nicĭ un fel de pază. trec ceĭ ce obişnuesc a face catalırisis cu cacerdisire a tot felul de matalıurĭ oprite de către stăpânire. Pe acolo sè întîmplă strămutarea a multora din locuitoriĭ birnicĭ şi scăparea tulburătorilor de obştésca liniştire a făcĕtorilor de rele tâllıarĭ. Asemenea este loc slobod şi fără pază la schela Mamorniţa în dreptul Cernăuţilor, unde este trecerea drumuluĭ celuĭ mare al Botoşanilor şi acolo, din partea Hătmănieĭ nicĭ un om măcar privighetor nu este. Nu maĭ puţin catalırisis şi sloboḍire este şi la ţinutul Putneĭ, la Ocolul Şuşiţiĭ, acolo între Vrancea, unde este Vornicia Vranceĭ a Hătmănieĭ şi între Grozescĭ, unde este iarăşĭ căpitănie, sunt o mulţime de drumurĭ şi plaiurĭ, ce rĕspund printre munţĭ în Transilvania şi tóte sunt slobode şi fără pază. Pe acolo trec şi pâne şi vite şi orĭ-ce alte metalıurĭ oprite de către stăpânire . . . . iar în zadar că se întărăsce în tótă sĕptĕmâna prin poruncĭ păzirea marginilor, că fiind atâtea drumurĭ deschise nimĭnea nu are

(1) Condica de doc. a P. S. Metrop. Iosif al Suceveĭ, pag. 138 v.

www.dacoromanica.ro

trebuinţă a se abate pe la drumurile păzite, cu metahurĭ şi mărfurĭ dintr'acele păstrate pentru îmbelşugarea pămîntuluĭ şi a noroduluĭ nostru.»

Urmézĕ propunerile înfiinţăriĭ a 3 căpitănĭĭ.

Domnitorul aprobă dând resoluţiunea:

«Pentru înfiinţarea din noŭ a treĭ căpitănĭĭ de paza marginilor şi anume la Cornul-Lunceĭ (în Sucéva), a 2-a la Mamorniţa (ţinutul Herţeĭ), iar cea a treia la Tîrgul Panciuluĭ din ţinutul Putneĭ. La fie-ce căpitănie vor fi câte 30 slujitorĭ, iar la Cornul-Lunceĭ 45 liude «nefiind chip a se da din satele birnice pentru nezăticnirea următórelor poruncĭ şi havalele, rînduind a fi din ómenĭĭ streinĭ de peste hotare, carĭ se îndatoresc pre rînduiţiĭ căpitanĭ a-ĭ găsĭ şi a-ĭ statornicĭ pe la fie-ce care căpitănie, avênd adeverinţele dregĕtorilor marginiĭ. că sunt cu adevĕrat ómenĭ streinĭ de peste hotar şi nu aŭ nicĭ un amestec de bir cu locuitoriĭ ţĕriĭ, după care adeverinţă luând şi mărturie de la dregĕtoriĭ ţinutuluĭ, unde este căpitănia, anume de numĕrul slujitorilor fieşte-căreia căpitănĭĭ, să se trimiţă de către căpitanĭ la Hătmănie şi Hătmănia înfăţişându-le la Visterie, să li se deà peciurĭ gospod fieştecăruia pe numele şi faţa sa.»

Fila 138 verso, cod. Metrop. din Iaşi.

O altă regulare de amintit din Domnia luĭ Scarlat Calimach fu aceea a nizamuluĭ pripasurilor.

Rînduéla pripasurilor. Tóte măsurile de publicitate se iea, ca să pótă păgubaşul a-şĭ recăpĕtà vita, plătind numaĭ «colacul viteĭ, câte o parà pe ḑi cu cheltuélă cu tot, până la una lună»; peste prima lună, păgubaşul va plătì câte 1 ban pe ḑi şi cheltuelile îngrijitoruluĭ viteĭ. Ispravnicĭĭ saŭ căpitaniĭ şi nimenĭ altul să nu se amestece la pripasurĭ. Numaĭ dacă păgubaşul n'a fost descoperit până în un an, Vornicelul satuluĭ va duce vita de pripas la ispravnic, care va da plata cuvenită pentru îngrijirea viteĭ şi adeverinţa de primirea eĭ. (1)

(1) Rinduéla pripasurilor în ce chip să se urmeze orì la care sat şi orì la cine va nimeri orì-ce fel de pripas· acel ce va găsì vita, dator să fie a o aduce la satul sĕŭ şi să o arăte Vornicelului satuluì, şi la sătenĭĭ satuluĭ, spre însciinţarea tuturor şi Vornicelul satuluĭ dator să fie a însciinţà pe tóte satele ce vor fi prin prejurul satuluĭ sĕŭ, cum şi la ḑile de tîrg dator să fie a o colăcì la tîrgul ce va fi maĭ aprópe, strigând crainicul şi arătând tóte semnele şi pĕrul cum îĭ va fi şi aflându-se păgubaşul viteĭ, şi încredinţându-se cu dovadă că este vita luĭ, să i se deà, şi păgubaşul să deà colacul viteĭ, adecă de va fi şeḑut vita pripăşită o sĕptĕmână saŭ două saŭ măcar şi o lună, să deà păgubaşul câte una parà pe ḑi cu cheltuélă cu tot, iar de va trece peste o lună, să se socotéscă câte un ban pe ḑi pentru ostenéla şi cheltuéla aceluĭ ce va purtà de grija viteĭ, iar ispravnicĭĭ saŭ căpitaniĭ, orĭ alţiĭ, nimenĭ să nu se amestece la pripasurĭ, fără numaĭ de se va întîmplà să steà pripăşită până la un an şi urmând Vornicelul şi sătenĭĭ după rînduéla ce se arată maĭ sus, şi nu se va aflà păgubaşul viteĭ, până la un an, atuncia Vornicelul să fie

www.dacoromanica.ro

In 1817 Maiŭ 31, Calimach dă noŭ nizam pentru brudina podurilor pe Nistru, Prut, Siret, Moldova, Bistriţa şi Trotuş. (1)

In 10 Ianuarie 1815 Sc. Calimach dă un noŭ nizam al havaeturilor atribuite diverşilor slujbaşĭ aĭ ţĕriĭ, asupra anaforaleĭ ce i se presintă. (2)

Măsurĭ diverse pentru stîrpirea hoţilor din ţéră (a celor carĭ nu furaŭ ca slujbaşĭ!) sunt îndestule. Una curiósă este acea chezăşie ce daŭ la ispravnicul de Roman, la 1 Aprilie 1827, săteniĭ Ungurĭ din Scheia «că nu vor face furtişaguri». (3)

Un nizam de *rînduéla măsurilor* aduce şi unele instrucţiunĭ de ordine agricolă. Dispositiunĭ: cine să păzéscă vitele satuluĭ? Despre jitarĭ la paza ţarinelor. Cine să le plătéscă «hacul»? Ispăşirea stricăciunilor de vite, etc., sunt tóte coprinse în acest nizam, care după titlu se păreà că se va ocupà numaĭ de măsurĭ: vadră, ocà, falce, etc.

Rînduéla măsurilor.

Rînduéla măsurilor, adecă merţa, vadra de miere, vadra de vin, falcea de fîn, la cărăuşiĭ cu vin, cum să se urmeze; asemenea şi urmarea păscutuluĭ vitelor despre văcarĭ, cum şi fînul când se mănâncă de vite streine.

Merţa să se facă la tóte tîrgurile de pe la ţinuturĭ tot de o măsură, adecă de 110 ocà, făcêndu-se merţa de treĭ feluri de pâne, însă o parte grîŭ, şi o parte mălaiŭ, iar demerlia să fie de 11 ocà.

Vadra de miere să fie pe la tóte tîrgurile de prin ţinuturĭ.

Vadra de vin să se facă pe la tóte tîrgurile şi pe la tóte podgoriile de 10 ocà, şi ocaua de 400 drămurĭ.

Măsura fălciĭ de fîn pe la tóte ţinuturile să fie.

Cărăuşiĭ ce aduc vin, la o bute de vin să li se ţie în sémă din ţânciul vasuluĭ, atât pentru scădere, cât şi pentru bĕutul lor, iar fiind scădere maĭ multă să plătéscă cărăuşiĭ, după preţul ce se va vinde vinul acolo, unde se descarcă.

Fieşte-care vornicel al satuluĭ, dimpreună cu săteniĭ, să fie datorĭ să tocméscă un văcar saŭ doĭ pentru păscutul vitelor sătenilor şi herghelegiĭ pentru păscutul cailor, şi păstorĭ la oĭ şi la rîmătorĭ şi jitar întru paza ţarinelor, şi hacul acestora să-l cisluéscă săteniĭ pe vitele ce vor avé, şi să plătéscă fieşte-care vitele

---

dator să ducă vita acea de pripas la ispravnicul ţinutuluĭ, şi dând Vornicelul vita acea de pripas, să ieà de la ispravnic pecetluit iscălit arătând tóte semnele şi pĕrul viteĭ, ca să fie Vornicelului de mărturie, şi să ieâ Vornicelul de la ispravnicĭ plată pe vită pe câtă vreme va fi ţinut-o, după rînduéla ce se arată maĭ sus.

(L. P.)

(1) Veḑĭ la Academie portof. XXV, No. 171.
(2) Veḑĭ la Academie portof. XXXIV, No. 145.
(3) Veḑĭ la Academie, port. XXVI, No. 166.

www.dacoromanica.ro

sale, avênd spre acéstă purtare de grijă vornicelul cu sătenii satuluĭ, ca să nu se facă stricăciune de vite în ţarinĭ şi în grădinĭ; stogurile de fîn ce vor fi aprópe de sat, să le îngrădéscă, iarăşĭ dator să fie vornicul cu sătenii să pue să le îngrădéscă. Asemenea să se urıneze şi la ariile cu paele ce vor fi aprópe de sat. Iar de se va întîmplà stricăciune în ţarină, în grădinĭ, în fîneţe, şi la arii cu paiul, de vor fi pagubele făcute de vite tot ale aceluĭ sat, să se ispăşéscă cu vornicul şi cu treĭ-patru fruntaşĭ, şi dându-ĭ mărturie în scris, să împlinéscă paguba vornicelul satuluĭ, iar de vor fi pagube făcute de vite ale altuĭ sat, saŭ ale altor ómenĭ streinĭ, atuncĭ să se ispăşéscă şi cu ómeniĭ din satele ce vor fi maĭ aprópe şi luând păgubaşiĭ în scris mărturie să mérgă la ispravnicĭ să împlinéscă, iar să nu fie volnicĭ a-şĭ împlinì singurĭ, şi vornicul satuluĭ pentru nepurtarea de grijă, neurmând după poroncă, să se pedepséscă.

(L. P.)

Justiţia.

La Archiva Statuluĭ din Iaşĭ se conservă documentul original, prin care Scarlat Calimach a promulgat noul sĕŭ Codice civil, la 1 Iulie 1817, în al 5-lea an al Domnieĭ luĭ.

Nu-mĭ compete mie a analisà acest codice de legĭ. El este maĭ puţin original decât Codicele luĭ Caragea, nefiind decât traducerea Codiceluĭ civil austriac, traducere făcută de *Hristian Flehtenmaher*, adus din Viena, în 1811, de un boer Sturza, ca guvernor al copiilor luĭ şi aĭ altor fiĭ de boerĭ. Codicele acesta, fiind scris în grecesce, se pare că puţin servì tribunalelor, neputêndu-l înţelege toţĭ judecătoriĭ. Erà dispositiune luată de Vodă, să fie tradus immediat şi în limba română, dar acea traducere se făcù numaĭ după Domnia luĭ Calimach, deşì, în chrisovul de promulgare, aplicarea luĭ trebuìa să încépă după treĭ lunĭ.

Se constată acésta şi de Drăghicĭ. El ḑice: «Nu se întrebuinţă (codicele) la pricinĭ, că nu-l înţelegeà maĭ nicĭ unul din judecătoriĭ ceĭ vechĭ şi nicĭ se obicĭnuià a se pune §§ în hotărîrĭ.» (1)

In chrisovul de promulgare al codicelui sĕŭ, Scarlat Calimach ḑice, că nu numaĭ după codice europenescĭ e redactat acest codice, ci că a ţinut sémă şi de «*obiceiurile pămîntuluĭ.*»

Iacă daŭ acì traducerea chrisovuluĭ de promulgare, după originalul care se conservă la Archiva Statuluĭ din Iaşĭ.

Ioan Scarlat Alexandru Calimach Voevod, cu mila luĭ Dumneḑeŭ, Domn şi stăpânitor Ţĕriĭ Moldoveĭ.

Oblăduirea (cârmuirea) e un lucru măreţ şi de o mare însemnătate şi întru adevĕr Dumneḑeesc, şi nimic din acele omeneşcĭ nu se póte asemĕluì cu mărirea eĭ, fiind statornicită de însăşĭ necesitatea naturiĭ chiar din césul zidiriĭ şi adusă de

(1) Tom. II, pag. 106.

www.dacoromanica.ro

timp la propășirea de astădĭ. Ţintirea unuĭ oblăduitor, afară numaĭ când el ar fi un psevdonim, iar nu un adevĕrat Domnitor, nu-ĭ alta decât fericirea oblăduiţilor şi buna lor petrecere; drept care ómeniĭ, din vechimea cea maĭ depărtată, aŭ înfiinţat autorităţĭ, puind în capul acestora pe oblăduitorul ca pe un părinte bun şi îndurător şi ca pe un apĕrător şi îngrijitor obştesc. O ḑisă bătrână ne învaţă, că omul are comun cu Dumneḑeŭ: binefacerea şi adevĕrul; cercetând însă cine-và cu maĭ multă seriositate, va găsì, că oblăduirea, maĭ mult decât aceste virtuţĭ, asemĕluesce pe om cu Dumneḑeŭ, şi că ea s'a înfiinţat după pilda aceluia. Pentru că mărĕţa alcătuire a întregii şi frumóseĭ lumĭ n'ar fi petrecut păzind nestrămutată şi neschimbată podóba şi bună-cuviinţa ce din început i s'aŭ dat, de nu se zărià pronia Dumneḑeéscă, până chiar în lucrurile cele maĭ micĭ, şi de nu păziă în întregime fie-care fiinţă sfintele hotare şi Dumneḑecscile legĭ ce aŭ primit de la zidirea universuluĭ, până la vremea ce ziditorul a hotărît. — Asemenea şi oblăduitorul avênd pronic, nu numaĭ pentru conservarea şi îndelungata petrecere a oblăduiţilor, ce şi pentru fericirea şi buna lor vieţuire, se îndeletnicesce cu cele maĭ înalte, precum şi până cu cele de maĭ jos, neläsând nimic necercetat şi nemustrat, din câte ar contribuì la fericirea oblăduiţilor. Şi fiind-că legile sunt trebuitóre pentru a constituì omuluĭ şi pentru a-l face fericit, oblăduitorul închipuind tóte spre folosul oblăduiţilor, făcêndu-se precum am ḑice legislator şi ne socotind nimic maĭ de căpetenie decât legile—unele din aceste el desfiinţéză, unele prefacc, altele îndreptéză, iar altele, de cele trebuinţă, de la sine alcătuesce, şi anume acele carĭ ar fi mântuitóre, maĭ priitóre în vieţuire şi maĭ folositóre obştieĭ Prin unele ca aceste legislatoriĭ ceĭ renumiţĭ aŭ împodobit vécul lor cu glorie nemuritóre şi s'aŭ întronat în altarul unceĭ vecînice aduceri aminte.

Aşà şi fericiţiĭ întru pomnire Domnitoriĭ predecesoriĭ aĭ noştri, ce aŭ oblăduit cu strălucire şi cu slavă, luând cea maĭ mare îngrijire despre tóte celc-l-alte pentru fericirea şi buna petrecerea oblăduiţilor, aŭ găsit că cea maĭ mare din datoriile lor crà de a da legĭ supuşilor, după care să se judece. Şi dar maĭ întâiŭ Domnul Alexandru I care, pentru multele sale merite şi marĭ faceri de bine, a dobândit denumirea de *Bun*, îndată după suirea sa la scaunul Domnieĭ (1401), vĕḑênd nevoia de legĭ în care se găsià ţéra, a cerut şi a primit Vasilicalele de la Împĕraţiĭ Palcologĭ, carĭ filotimisindu-se ĭ-aŭ trimes şi Corónă de Rege, hărăzându-ĭ i dignitatea de Despotes. Din aceste legi, culegênd Alexandru câte s'aŭ găsit trebuitóre şi potrivite în acele vremĭ, şi traducêndu-le în limba pămîntcană, a alcătuit o carte de legĭ, precum scrie Dimitrie Cantemir.

Douĕ vécurĭ maĭ apoĭ, Vasile Voevod numit Arnautul, culegênd tot din Vasilicale, ca'din nisce isvóre, precum se vede de pe inscripţiunea cărţii sale, şi adăogênd către legile Iuĭ Alexandru Voevod, a tipărit la 1646 cartea sa de legĭ, prin unul Evstratie, ce erà pe atuncia Vel Logofĕt. Acéstă carte cuprinde maĭ alcs legĭ penale şi agricole cu adăogirea obiceiurilor pămintuluĭ, iar din legile civile, ca fórte puţine cuprinde, şi anume câte crau trebuitóre în acea vreme. De atuncia a lipsit cu desavîrşire codul luĭ Alexandru cel Bun, ca unul ce n'a ajuns a fi tipărit; iar legea luĭ Vasile Voevod a rĕmas domnitóre, şi după acéstă lege judecătoriĭ urmăriaŭ pricinile până la începutul véculuĭ trecut, precum iarăşĭ Cantemir scrie, trăind în acea vreme.

După acésta sporind relaţiunile între pămîntenĭ şi némurile învecinate, maĭ îmmulţindu-se apoĭ şi populaţiunea, şi ţéra mergênd, precum se póte înţelege, spre maĭ bine, Domnitoriĭ începură din nevoie a se slujì de isvorul acestor douĕ cărţi

www.dacoromanica.ro

de legĭ, adecă de Vasilicale, şi tot-d'odată de Novelele luĭ Justinian, Leon şi celor după dînşiĭ Împĕraţĭ, de colecţia Vasilicalelor (Συνόψις), de introducerea legilor a luĭ Antikinsor Teofil, de legea Greco-Romană şi în sfîrşit de Manualul luĭ Armenopulo; din care împrejurare şi codul luĭ Vasile Voevod, ca unul ce erà necomplet, a rĕmas de maĭ mulţĭ anĭ în nelucrare şi a devenit cu totul rar de găsit. Maĭ târdiŭ se sloboḑiră şi vr'o câte-vâ hrisóve în óreşĭ-carĭ pricinĭ, spicuindu-se şi aceste în rĕstimpurĭ din Vasilicale şi Novele de către Domniĭ din acea vreme.

La o aşâ stare de lucrurĭ s'aŭ întrodus după vremĭ şi abusurĭ, carĭ se pot aflâ chiar pe la naţiile cele maĭ civilisate, maĭ mult saŭ maĭ puţin, pentru că precum se ḑice: «puţinĭ sunt aceĭ ce flămânḑesc şi însetoşézà de dreptate, iar ómenĭĭ murim ca ómenĭ...» Aceste abusurĭ s'aŭ iscat din maĭ multe pricinĭ, din care una şi cea maĭ de căpetenie este că Vasilicalele, Novelele şi pomenitele cărţĭ de legĭ, afară numaĭ de traducerea Manualuluĭ luĭ Armenopol în limba grecéscă cea nouă (care şi acésta e greşită în maĭ multe locurĭ) sunt scrise în limbĭ înţelese de fórte puţinĭ: în limba Elină şi Latină. Iară străinătatea şi nedeprinderea stiluluĭ, precum ḑice un învĕţat modern, cuprinḑênd sciinţa legilor în puţine cuvinte, face ca poporul să atârne de la aceste.

Aceste vĕḑênd şi predecesorul nostru Alexandru Constantin Moruz Voevod a întreprins a face putinciósa tămăduire acestuĭ neajuns, şi dar a poruncit Paharniculuĭ Toma Kara a traduce în limba pămînteană Manualul legilor, adică acele şése cărţĭ ale luĭ Armenopol, carĭ s'aŭ şi tradus cu desăvîrşire la 1804. Insă orĭ el de la sine, orĭ din îndemnul ałtora, înţelegênd că cartea luĭ Armenopol, cunoscută aicĭ nu de mult, nu constituià legea pămînteană, ce maĭ vîrtos Vasilicalele, a poruncit tot luĭ Kara, ca adunând din Vasilicale şi alte cărţĭ de legĭ, să compue un cod civil şi tot odată penal după metodul Institutelor, adică a întroducerĭĭ legilor de Antikinsor Teofil, precum însuşi Kara ḑice în prefaţa sa.

Kara dar, săvîrşind în limba grecéscă la 1806 (April) întâia parte din cele patru, despre dreptul persónelor, fŭ împedicat de împrejurările de atuncia de a da sfîrşit şi celor-lalte şi peste puţin se şi săvîrşì din viéţă.

Şi Noĭ dar, de când binevoind Dumneḑeŭ am luat în mână frînele oblăduirĭĭ acestuĭ principat, încredinţându-ni-se îngrijirea şi cârmuirea credincioşilor noştri supuşĭ, n'am încetat de a ne aduce aminte cât de mare e oblăduirea şi cât de maréţa e stîrşitul eĭ, ca unul ce are de scop fericirea şi buna petrecere a oblăduiţilor.

Gândind ła tóte aceste şi la datoriile oblăduitoruluĭ către obladuiţĭ, precum şi la mijlóccle trebuitóre pentru buna vieţuire a acestora, nu Ne-am lenevit, cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, a pune în lucrare orĭ-ce bine ce erâ prin putinţă, cu nepăsare către trudà şi greutăţile de tot felul Cunoscênd tot o dată că legile contribue maĭ mult decât orĭ-ce la fericirea omuluĭ, împedecând sila şi distribuind tuturor o dréptă egalitate, Ne-am hotărît a ne îndeletnicì cu aceste maĭ serios, şi maĭ întâiŭ, împărtăşind hotărîrea Nóstră, ţintind la obştescul folos, Prea Sf. Mitropolit, iubitorilor de Dumneḑeŭ Episcopĭ şi boerilor noştri, nu numaĭ că eĭ aŭ fost de o idee cu Noĭ, ce prin anaforâ a lor ne-aŭ făcut plecată rugaminte a pune hotarîrea în lucrare; pentru care am găsit de cuviinţă a alcătuì maĭ întâiŭ un Cod civil, ca unul ce este maĭ de trebuinţă decât cele-lalte părţĭ ale legislaţieĭ. Incepênd dar lucrul l-am şi săvîrşit cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, ce este pricinuitorul tuturor bunătăţilor, avênd de temeiŭ Vasilicalele, carĭ la începutul véculuĭ al XV s'aŭ adus la Noĭ de fericitul întru pomenire Alexandru I cel Bun.

Fiind însă că din Vasiliçale lipsesc nu numaĭ capitole şi titlurĭ, ci cărţĭ întregĭ,

www.dacoromanica.ro

desfiinţate de timp, cu maĭ multe alte bune şi frumóse scrierĭ ale antichităţiĭ, precum se cunósce de către filologĭ, am îndeplinit lipsele culegênd din novele şi celelalte cărţĭ de legĭ citate maĭ sus, de carĭ s'aŭ slujit, precum am ţis, şi luminaţiĭ Domnĭ, predecesoriĭ noştri. La cap. al IV, part. I, despre Epitropie şi Curatorie. vĕţênd că scopul Vasilicalelor şi al tuturor legilor celor drepte stă în educarea şi siguripsirea averilor lor, am socotit de cuviinţă a schimbà modurile despre aceste, adunând mijlóce din nouĕ codicĭ Europenescĭ (al cărora şi metodul am îmbrăţişat, ca unul ce Ni s'a părut cel maĭ nimerit), găsindu-se acésta maĭ siguripsitóre şi maĭ de interesul orfanilor, precum vom arătà în pre larg prin osebitul hrisov. Am maĭ găsit de cuviinţă a adăogì unele legĭ trebuitóre şi despre materiĭ neobicĭnuite bătrânilor, în cât ele eraŭ lor necunoscute, şi altele iarăşĭ despre pricinĭ ce se tratézà alt-fel în vremile nóstre: precum despre alcătuirĭ între autorĭ şi tipografĭ, despre asiguraţiĭ, despre concursul creditorilor, etc.; acest de pe urmă cas (despre concursul creditorilor) nu-ĭ nicĭ cum lămurit în Vasilicale şi cele-lalte cărţĭ ale nóstre de legĭ. Apoĭ s'aŭ maĭ adăogit la locurile cuvenite şi obiceiurile pământuluĭ, carĭ cercetându-se după a nóstră poruncă şi găsindu-se de cuviinţă în adunările convocate spre acest sfîrşit, s'aŭ cinstit cu vrednicia de a rĕmânè legĭ. Asemenea s'aŭ adăogit şi deslegările pomenite maĭ sus, făcute în restimpurĭ de predecesoriĭ noştri prin hrisóve Domnescĭ.

Ast-fel s'a desăvîrşit acest al nostru Cod politicesc, alcătuit maĭ întâiŭ în obicĭnuita aicĭ în ţéră limbă Noua-Elinéscă, şi apoĭ tradus în acea pământeana. El s'a împărţit în treĭ părţĭ, din care una atingĕtóre de dritul persónelor. cea-laltă de dritul-lucrurilor, şi a 3-a de îmmărginirile ce privesc către ambele aceste drituri. — In cât se atinge de cele-lalte părţĭ ale legislaţieĭ, ce aŭ relaţie cu legea civilă, precum In structiile judecătorescĭ, Codul comercial, Codul penal şi Codul politienesc, şi aceste le vom lucrà după modul cuviincios, de Ne va daruì Dumneţeŭ linişte neturburata, isbândă şi înlesnire la vremile de faţă, ca să fie sistema nóstră legislativă desăvîrşită şi plină. Iar de nu, tot vom lăsà motiv luminaţilor Domnĭ, celora ce dupa Noĭ li se va încredinţà cârmuirea acesteĭ de Dumneţeŭ păzite ţerĭ, ca să desăvîrşéscă lucrul nostru, aducênd oblăduiţilor lor o mare binefacere.

Promulgând dar astăţĭ acest de Noĭ alcătuit Cod civil, legiuim prin hrisovul Nostru de faţă, ca după treĭ lunĭ (§ 4) să încépa a fi lucrător, şi după acest Cod să se judece în ţéră întîmplătórele pricinĭ civile. Iar dacă unele pricinĭ vor lipsì din acest al nostru Cod, ele se vor judecà după § 9 şi 10. Cele-lalte pricinĭ, ca unele ce se cuvin celor-lalte părţĭ ale legislaţiunĭĭ, se vor judecà precum şi până astăţĭ după Vasilicale şi cele-lalte cărţĭ de legĭ, pâna când se vor alcătuì, precum dorim, osebite Coduri şi în aceste materiĭ.

Fiind însă că binefacerea stă nu numaĭ întru a da legĭ, ce maĭ vîrtos în păzirea şi împlinirea lor şi în supunerea călcătorilor pedepselor cuvenite, apoĭ poftim şi pre înălţaţiĭ Domnĭ, ce vor venì după Noĭ, că eĭ luând în consideraţiune dreptăţile ce Ne aŭ îndemnat a alcătuì acest Cod, în provedinţa lor despre fericirea supuşilor, să se îndeletnicéscă şi să se îngrijéscă maĭ ales cu stricta pazire a acesteĭ legĭ, neînvoind niminuĭ întru nimic călcarea eĭ, ci pedepsind-o asemenea cu asprime. Datu-s'a la scaunul Domnieĭ Nóstre Iaşiĭ, în 1 Iulie, anul mântuiriĭ 1817, iar al Domnieĭ Nóstre al cincilea.

(Iscălit) Scarlat Calimach Voevod.

(L. P.).

www.dacoromanica.ro

De sigur Codicele luĭ Calimach constitue un mare pas înainte în legislaţiunea şi în evoluţiunea nóstră culturală. Actul de promulgare ne arată, că Calimach a consultat la confecţionarea Codiceluĭ şi sfatul Bisericiĭ şi al boerilor ţĕriĭ.

O importantă lucrare, care atinge sfera justiţieĭ, este aplicarea şi în Moldova, ca şi în Muntenia a firmanuluĭ Porţiĭ relativ la sudiţĭ. Am arătat ce plagă ajunsese pentru ţĕrile române cestiunea sudiţilor, austriacĭ maĭ cu sémă. Immulţirea lor cu din chiar supuşiĭ ţĕrilor române paralisà şi administraţiunea şi justiţia, ba şi Visteria ţĕrilor române.

Dăm în notă formularele, (1) după carĭ erà redactat actul ce Agenţiile dedeaŭ la mâna *orĭ-cuĭ* voià să plătéscă taxele obicĭnuite de sudit şi care prin acest act erà declarat sudit, orĭ de erà, orĭ de nu erà născut în Austria, Rusia, Anglia.

Numĕrul cel enorm al sudiţilor obligă şi pe Calimach ca, încă la 1813, să facă a funcţionà în Iaşĭ, ca şi la Bucurescĭ, un «*Departament al streinelor priciniĭ*». (2)

La 14 Maiŭ 1815, Calimach adreséză o anume circulară către toţĭ ispravniciĭ, spre aplicare a dispositiunĭ luate de Pórta Otomană cu referire la sudiţĭ.

---

(1) 1819 Fevruarie 22. Carte de protecţie a C. C. Agenţiĭ în Moldova. (Vulturul cu doue capete.)

SCHUTZSCHEIN.

Von der in dem Fürstenthum Moldau aufgestellten K. K. Agenzie.

Demnach Vorzeiger dieses Alexi Teodoru, von Zante, ein Englischer Unterthanen gebürtig, Jahr alt, Religion, Statur, Haare, Augen, gekleidet, seines Gewerbs ein als wirklich k. k. Unterthan in dem Register dieser k. k. Agenzie eingetragen. Als wird Ihm Englischer Unterthan gegenwärtiger Scutzschein ertheilet, damit er die tractatmässige Befreiung von allen Abgaben, ausgenommen die von seinen Waaren mit Drey von Hundert zu zahlenden Mauth gemessen möge.

Urkund dessen meine Unterschrift und Amtssiegel.

Sr. K. K Ap. Majestät Rath und Agent in dem Fürstenthume Moldau

Joseph Edler v. Raab.

Jassy

Pr. K. K. Agenzie-Kanzlei
Jassy, den 22 Februar 1819.

(L. S.)

(2) Veḑı la Academie port. LXVII (35), judecata dintre suditul austriac Bogdan din Bucovina cu Zabimira din Iaşi pentru clironomie.

www.dacoromanica.ro

Iată cartea adresată de Calimach:

Cărți gospod pentru sudiți, carĭ să fie cunoscuți și carĭ nu.

«Prea cinstiți, de bun neam boerĭ aĭ noștri ispravnicĭ ..... fiți sănătoși și fericiți. Fiind-că s'a părut cuviincios Inalteĭ Porți, dupre obiceiŭ să se deà nizam la capitolul despre deosebiții sudiți europeĭ, în tótă întinderea statuluĭ sĕŭ, despre care să nu să atingă de loc în viitor drepturile (οὐσοῦλι) raialelor împĕrătescĭ ce u deosebite părți se află sub administrațiunea (împĕrăției), în ce privesce relațiunile dintre aceștia și aceia, s'a publicat și de către noĭ o înaltă hotărîre, prin care stabilim în mod analogic, și dispunem cele pentru sudiții din Domnia nóstră. Noĭ îndată ce am primit acésta, am dat, în trecuta lună Fevruarie, domnescile nóstre porunci către dregătoriĭ din deosebite părți și către ceĭ-lalți membri și anume voiŭ vĕ poruncim, să cercetați și să aflați atât numĕrul sudiților din acea parte, adecă a vînzĕtorilor de moșiĭ și de cârciume, cât și despre epoca de la care aceștia aŭ încheiat contractele. Tóte aceste să ni le arătați cu scumpĕtate și cu tóte împrejurările.

După doŭĕ luni v'am trimis aceleași ordine domnescĭ ale nóstre.

Iar acum vĕzĕndu-vĕ că vĕ purtați cu maĭ multă vicleniе, întârziind în adevĕr ca să îndepliniți asemenea porunci ale nóstre, iată pentru a treia și ultima óră vĕ poruncim, ca de îndată ce veți primì poruncile nóstre de față, fără de amânare de un minut saŭ ceas, să depuneți tótă stărunța și buna voința și să vĕ faceți maĭ activĭ, spre a cercetà cu tótă scumpĕtatea și cu interesul cerut: Câți sudiți sunt în tot ținutul vostru de acolo. atât arendatorĭ de moșiĭ, cât și de cârciume și altele? Și chemând atât sudiții arendatorĭ, cât și (ἀσχαω ἀμλάκιδες) cu carĭ aŭ învoelile, și să observați cu băgare de sémă epocele, când s'aŭ încheiat contractele și timpul când ele rĕmân rĕsuflate. Și după acésta cu stărunță să le descrieți, trimițĕnd aicĭ numele atât al stăpânuluĭ moșiilor și altele, cât și al sudiților arendatorĭ, epocele, cum am ḑis, ale contractelor, durata timpuluĭ, cât aŭ putere aceste învoelĭ și în sfîrșit

---

CARTE DE PROTECȚIE

De către C. C Agenție în Principatul Moldaveĭ.

Aratatorul acesteia Teodoru, supus inglizesc, de la Itaca.

Nascut, de 30 anĭ, de lege grecéscă, om de mijloc, pĕrul capuluĭ negru, ochiĭ negri, portul moldovenesc, fiind un adevĕrat sudit C. C și trecut la registrul acesteĭ C. C. Agenție Alexie Theodoru.

Pentru acésta i s'a dat acéstă Carte de Protecțiune, ca să nu fie supĕrat de bir și alte greutăți ale țĕreĭ, și să aibă tóte slobozeniile carĭ se cuviu sudiților C. C. în țĕrile Otomanicescĭ, după tractaturĭ, plătind numaĭ treĭ la sută pentru marfa sa; și pentru încredințare urmézĕ iscălitura mea și pecetea.

A. C. C. și Ap. Măririi Sfetnic și Agent în Principatul Moldavieĭ.

Josef Edler v. Raab.

La ulița mare Iași

De la Cancelaria
A. C. C. Agenției.
Iași 22 Fevruarie 1819.

www.dacoromanica.ro

să vestiţĭ pe toţĭ locuitoriĭ de acolo, că de acum deosebiţiĭ proprietarĭ să nu aibă voe a da propriile lor proprietăţi în arendă la supuşĭ streinĭ. Fiind-că noĭ nu recunóscem de acum nisce asemenea învoelĭ făcute, şi la tóte judecătoriile din tótă Domnia nóstră vor fi privite fără valóre. Şi maĭ íntáiŭ voĭ să nu voiţĭ a le recunósce nicĭ la o judecată întîmplătóre, carĭ vor avé să fie aduse la judecata vóstră.

Apoĭ am maĭ aflat, că aicĭ se aratá unele raiale, cunoscute de maĭ nainte, şi carĭ aŭ patente. Pe uniĭ ca aceştia de îndată ce-ĭ veţĭ vedé, saŭ îĭ veţĭ auḑì, că undevà din greşélă se află, îĭ veţĭ chemà şi patentele, ce vor avé, luându-le, le veţĭ trimite la departamentul nostru al trebilor streine, iar lor le veţĭ spune, că dacă voesc să le reià, să vinà aicĭ şi să le céră. Uşor îĭ veţĭ cunósce pe nisce asemenea purtătorĭ de patente, dacă veţĭ observà, de se află, saŭ nu, trecuţĭ în catagrafia, ce vi s'a trimis, a tuturor streinilor din ţéra cea dăruită nouĕ de Dumneḑeŭ. Fiind-că pe aceştia, în catagrafiile trimise, până când veţĭ primì din partea nóstră şi alte poruncĭ despre acésta, îi veţĭ găsì ca streinĭ, supuşĭ puterilor streine, făcêndu-se acéstă catagrafie în timpul de maĭ nainte, când s'a făcut cercetarea generală a loculuĭ. Ast-fel fiind cu băgare de sémă să nu supĕraţĭ musafiriĭ, ce în tóte ḑilele vin în Bogdania din Europa şi din tóte părţile pentru deosebite pricinĭ, iar pre ceĭ ce sunt sub stăpânirea ruséscă îĭ veţĭ cruţà şi pe alţĭ 151 sudiţĭ, carĭ aŭ primit protecţiunea rusă în timpul celor opt-spre-ḑece lunĭ precedente, în care timp şi aveţĭ făcută catagrafia. Cu un cuvînt, nu veţĭ îngăduì de loc în viitor să se facă sudit nicĭ unul din supuşiĭ recunoscuţĭ aĭ puterniceĭ nóstre împĕrăţiĭ. Fiind-că Inalta Pórtă nu recunósce în viitor de sudit decât pe locuitorul uneĭ ţĕrĭ streine şi numaĭ pe aceştia.

Aceste tóte înţelegêndu-le bine, le veţĭ pune în aplicaţiune în modul cel maĭ simplu, în cât în puţine ḑile Departamentul nostru citat să aibă rĕspuns complet din partea vóstră de la sudiţiĭ arendatorĭ, sciind bine, că dacă va urmà din partea vóstră saŭ neîngrijire, saŭ din orĭ-ce altă causă cea maĭ mică greşélă, şi dacă îndosirea de către consulĭ a sudiţilor saŭ a unuĭ sudit arendator nu va fi cunoscută aicĭ, voĭ aveţĭ a fi în rĕspundere, şi fiind înadins chemaţĭ vĕ veţĭ da séma înaintea nóstră. Băgaţĭ bine de sémă, să nu vĕ purtaţĭ iarăşi cu maĭ multă indiferenţă; fiind-că fără de nicĭ o uşurare veţĭ cădé sub mânia nóstră cea dréptă şi sub pedépsă, fiind pedepsiţĭ pentru o pilduire maĭ mare, ca neascultătorĭ şi puţin îngrijitorĭ pentru aceea-ce datoraţĭ faţă cu o causă atât de esenţială şi (μεχίμικης) a înaltuluĭ devlét. Urmând aşà, fiţĭ sănătoşĭ. — 14 Maiŭ 1815.

Noĭ Scarlat Alex. Calimach Voevod, cu mila lui Dumneḑeŭ Domnul ţerĭĭ Moldoveĭ.

Dăm în anexe diverse acte din sfera justiţieĭ. Notăm între altele:

a) procese de hotărnicie de moşiĭ.

b) fóe dotală.

c) diverse zapise din 1815, 1816 şi 1817 cu sigiliul tîrguluĭ Petreĭ (N.) (1)

(1) *Hotarnică de pe Tazlăŭ din spre moşia Teţcaniĭ.*

Din luminata poruncă a prea Inălţatuluĭ nostru Domn M S. Scarlat Alexandru Calimach Vv. ce ne-a adus-o Ioan Nour, Pintilie Berilă, Vasile Miron şi Vasile Berilă cu alţiĭ aĭ lor rezeşĭ, ca să le hotarĕsc moşiile ce aŭ pe apa Tazlăuluĭ, la ţinutul Ba-

www.dacoromanica.ro

Hotarnica moşiilor despre apa Tazlăuluĭ împresurată de moşia Teţcanĭ şi Călugăra a boerilor Rosetescĭ.

căuluĭ, anume: Berescĭi, Petrilescĭi, Botoşaniĭ, Nădişa şi Năsoescĭi şi să cercetez pentru împresurările ce ar fi pătimind arătatele moşiĭ, despre moşia Teţcaniĭ a d-sale Dumitrachi Roset, şi despre moşia Călugăra a d-sale Banuluĭ Răducanu Roset, şi prin cercetarea ce voiŭ face, după doveţile ce vor fi, de se va află că pătimesce vre-o împresurare, să-l scot de sub tótă împresurarea, şi să o măsor în lung şi în curmeziş cu stînjin gospod, stălpind-o şi cu petre hotare, iar de se va arătà vre-o parte nemulţumită, să n'o stălpesc cu petre hotare, ci dând mărturie şi chartă închipuitóre de starea loculuĭ, după meşteşugul ingineresc, să mérgă la Divan. După poruncă, mergênd la faţa loculuĭ şi strîngênd pe toţĭ rezeşiĭ bătrânĭ şi tinerĭ, am intrat în cercetare şi scoţêndu-ne rezeşiĭ un suret de pe un ispisoc de la Domnul Ştefan Vv. din létul 6999, întru carele întăresce Măriuţeĭ, feteĭ luĭ Berilă, moşiile Berescĭ, de maĭ sus, Petrilescĭ i Botoşanĭ şi maĭ pre sus de Nădişa, Năsoescĭ. Al doilea, alt suret de pe un uric sîrbesc, iarăşĭ de la Ştefan Vv. din létul 7005 Martie în 8, întru care întăresce luĭ Ioniţă, feciorul luĭ Mihăilă, satul Nadişa, care şi el l-a avut cumpĕrătură de la Mihail Berescul, în şése-ţecĭ de zloţĭ tatărescĭ. Al treilea, un suret de pe un ispisoc sîrbesc, de la Bogdan Vv., din létul 7077 August, întru care întăresce luĭ Trif şi femeiĭ sale Todosia, din a patra parte din sat anume Nadişa, dintru a cincea parte, din Simion feciorul Andruşeaĭ, nepot Muşeĭ, strănepot luĭ Ioan Nadiş din ispisocul ce a avut strămoşul sĕŭ Ioan Nadiş, cum şi altă cumpĕrătură ce a avut de la Vaşcu, feciorul Lucăĭ, nepot Gheorghe Hrătan, din ispisocul ce l-a avut George Hrătan, din jumătate sat din Turluiŭ, din a noua parte, din treĭ părţi o parte. Deci veţêndu-se uricele aceste, am întrebat pe rezăşĭ, unde aŭ acea împresurare, şi eĭ mĭ-aŭ arătat că despre apus s'ar fi împresurând la moşiile Nadişa şi Botoşanĭ, de către moşia Teţcanĭ a d-sale Dimitrache Roset, iar despre rĕsărit s'ar fi împresurând capetele moşieĭ Nadişa şi Năsoescĭ de către moşia Călugăra a d-sale Banuluĭ Răducanu. Pentru aceea făcênd d-sale de scire să vie la faţa loculuĭ cu scrisorile ce vor fi avênd, saŭ să trimită vechilĭ, d-luĭ Banul a dat rĕspuns, că nu póte să vie, nicĭ vichilĭ să trimită, neavênd scrisorile aicĭ; la care rezăşiĭ aŭ arătat, că în vreme ce aŭ dat jalba la Iaşi (fiind şi d-luĭ Banul a dat respuns, că nu póte sa vie, nicĭ vechil să trimită, neavênd scrisorile aicĭ, la care răzeşiĭ au aratat), iar maĭ mult nu s'a scris, nefiind trebuitóre şi fără lucrare, pentru că d-lui Aga Teţcanul a farmat-o cu judecată acéstă mărturie, şi răzeşiĭ din Nasoescĭ şĭ-aŭ hotărît moşia Nadişa cu fostul Domn Ioan Vodă, ce atuncia erà Postelnic. — 1813 Sept. 19.

(Iscălit) Costache Caragea comis, ispravnic.

Starostea Putneĭ către hotarniciĭ de Ruginescĭ şi Anghelescĭ.

Diaconul Simion ot Panciu a facut arătarea, că în hotarul moşieĭ Ruginescı are şi el baştină de pe popa Busduganu Buda, şi osebit şi la Itescĭ maı are cumpărăturĭ de pe moşul sĕŭ diaconul Buzinski, şi din întîmplarea vremilor, neavênd scrisorile faţă, s'a depărtat de stăpânire; iar după ce a găsit scrisorile, îndată a mers, cerênd dreptul sĕŭ. Pentru care cerêndu-se scrisorile, a arătat întâiŭ o copie de pe zapisul de cumperare al diaconuluı Buzinski din lét 7111, cuprinţetor că

www.dacoromanica.ro

Atragem atenţiunea asupra actelor de stăpănire de moşie a Tamaşenilor, dobândită prin schimb, de Postelnicésa Elencu Mavrogheni.

---

la Eremia sin Lazăr i Odobaşa sin Portasi a cumpĕrat a patra parte a Tetiuluĭ Laţcu de la Itescĭ, şi de la Axenti partea luĭ Bcleĭ, a patra parte tótă, din bătrânul de la Itescĭ; din pădure, din câmp şi din tot locul ce se va alcge a patra parte; al doilea a arătat o carte gospod din lét 7249 Aug. 12, că dă acea carte la mâna preotuluĭ Macoveiŭ şi altor fraţi aĭ luĭ, ca să fic volnicĭ cu cartca d-sale a ţiné şi a stăpânì şi dijmuì părţile de moşie de la Zăbrăuţi şi de la Rugincscĭ ot ţinutul Putneĭ, luând ţeciuélă din tóte.

Decĭ se scrie d vóstră, că luând izvod ce aŭ rezeşiĭ pe némurĭ, să cercetaţi fórte cu amănuntul, şi pc câtă parte veţĭ dovedì că se cuvine jăluitoruluĭ cu aĭ sĕĭ, să-ĭ deosebiţi stîlpind-o şi cu petre hotare, dacă nu va fi pricină despre care-và, dându-ĭ şi ţidula dupre obicciŭ. Iar fiind pricină, atuncia petre hotare nu veţĭ pune. decât veţĭ da mărturie arătătóre pre larg. cu care viind la stărostie să se pue la cale. — 1815 Iulie 2.

Vasile Spătaru.

Scarlat Alex. Calimach Vv. Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod.

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnul ţĕrii Moldoveĭ. Insciinţare se face cu acéstă carte a Domnieĭ-Mele, că d-eĭ Postelnic. Elenca Mavroglıeni, prin jalba ce a dat Domnieĭ-Mele, a făcut cerere ca să i se întăréscă stăpânirea asupra uneĭ părţi de moşie de la ţinutul Tecuciuluĭ, pe apa Bîrladuluĭ, care subt nume de Tămăşcnĭ o stăpâniaŭ niscc rezeşĭ, între moşia Bozieseiĭ şi între moşia Trohănesciĭ, înfăţişând pe lângă jalba dumi-sale, înaintea cinstit şi credincios bocruluĭ Domnieĭ-Mcle, dumnéluĭ Constandin Balş vel Logofĕt al Ţĕrii-de-jos, zapisul de schimb din trecutul an 1816 Fevruarie 14, iscălit de preotul Vasilie Sârglıi i Tudorachi Sârghi şi alţiĭ aĭ lor, adeverit şi de marturĭ: Banu Neculaĭ Linţu, întărit şi de către Isprăvnicie, de dumné-luĭ Iordache Leon, fiind Spătar şi Ispravnic la Tecuciŭ, avênd acéstă cuprindere: că dumné-eĭ după scrisorile ce a înfăţişat şi cumpĕrătura ce a făcut de la Sultana Lipănésca, asupra jumătăţiĭ de sat Bozieseiĭ. cuprinde până în hotarul Trohănescilor, unde s'a dovedit că se desparte Trohănescĭĭ de Bozieseĭ, cu care scrisóre şi doveḑĭ, fiind că şi partea lor ce se numesce Tămăşeniĭ o cere dumné-eĭ tot sub nume de Bozieseĭ, pentru care şi viind ca să steà în judecată, şi socotind eĭ că cu scrisorile ce aŭ pe partca din Tămăşenĭ nu se vor puté ajutà, aŭ stătut la învoélă, şi aŭ cerut ca pentru săvîrşirea acestor prigoniri, şi pentru a nu rĕmâné şi eĭ cu totul lipsiţi de moşie, aŭ făcut rugăminte, ca să le deà dumnéeĭ Postelnicésa din părţile ce are în Geru, şi eĭ să deà dumi-sale partea ce o stăpânià sub nume de Tămăşenĭ, primindu-se şi dumné-eĭ ca să rĕmâe păgubaşă de dreptul domnieĭ-sale şi aşà s'aŭ alcătuit întru acest chip: dumné-eĭ să stăpânéscă tótă partea câtă o stăpâniaŭ eĭ sub nume de Tămăşcnĭ, până în hotarul Trohănescilor, moşia mânăstiriĭ Danculuĭ, şi din apa Bîrladuluĭ până la Hereteĭ. Şi măsurând-o cu stînjenul gospod, pentru câţĭ stînjenĭ vor cşì, să le deà dumné-eĭ Postelnicésa din părţile ce are în Gcru, analoglıisând şi lungimea moşicĭ lor, fiind maĭ lungă dccât aceea ce le dă dumné-cĭ, dându-le şi scrisorile ce arc asupra acestor părţĭ. Insă fiind că dumi-sale îĭ maĭ prisosesce un numĕr de stînjenĭ peste aceĭ ce ĭ-a dat, acele scrisorĭ ce cuprind pe stînjeniĭ rĕmaşĭ la dumné-eĭ nu le a dat lor

www.dacoromanica.ro

In note dăm şi jalba Rădăşenilor contra spătarului Canta, arenda-

---

ci numaĭ copiĭ încredinţate, iar cele adevĕrate aŭ rĕmas la dumné-eĭ Postelnicésa; asemenea şi eĭ aŭ dat dumi-sale scrisorile ce s'aŭ aflat la dînşiĭ pe acéstă parte ce o stăpâniaŭ eĭ sub nume de Tămăşenĭ, adică: o carte de la Domnul Neculaĭ Voevod din let 7150 Maiŭ 13, alta de la Domnul Constandin Suţu Voevod din let 1793 Maiŭ 21, şi o spiţă de neam iscălită de Vornicul Gavril Conachi.

Intru acest chip săvîrşindu-se acéstă invoélă, se hotărĕsce ca atât dumné-eĭ Postelnicésa, cum şi urmaşiĭ dumi-sale în vecĭ, şi eĭ schimbătoriĭ şi némurile lor să nu pótă trece peste aşezarea ce aŭ făcut, ci să-şĭ stăpânéscă fieşte-care schimbul, precum se arată. Şi dacă în urmă din némurile şi rezeşiĭ lor, ce nu s'aŭ întîmplat faţă, ar face vre-o cerere peste învoéla acésta, cĭ să aibă a rĕspunde: şi ca să se păzéscă cu nestrămutare, ceĭ ce aŭ sciut carte aŭ iscălit, iar ceĭ ce nu aŭ sciut şĭ-aŭ pus numele şi degetele, cum maĭ pe larg arată scrisórea acésta.

Pe lângă care aŭ maĭ arătat osebita scrisóre tot dintru acelaşĭ an şi ḑi, iscălită tot de numiţiĭ schimbătorĭ, cuprinḑétóre ca după învoéla săvîrşită între rezeşiĭ din Tămăşenĭ, şi între dumné-eĭ Postelnicésa Elenca Mavrogheni (ḑicéndu-se intru amândouĕ Manu), pentru 220 stînjenĭ în curmeziş spre Bîrlad despre apus, şi 61 pol spre Hiriteĭ despre rĕsărit, i 5.880 stînjenĭ lungul ce i-aŭ dat dumi-sale Postelniceseĭ după analoghia ce s'a făcut, s'a venit ca să ieà eĭ, de la dumné-eĭ Postelnicésa 237 stînjenĭ în curmeziş şi 3.480 în lung de pe Geru, din hliza din mijloc, din treĭ hlize ce are dumné-eĭ acolo; ĭ-aŭ dat făcêndu-le teslim şi douĕ zapise ce se arată cu veleturile lor, după care să aibă a stăpânì în pace, cum maĭ pre larg arată şi scrisórea acésta.

Drept aceea din doveḑile arătate, increḑintându-ne Domnia-Mea de la al nostru cinstit şi credincios boer d-luĭ Constantin Balş, Vel Logofĕt al Ţĕrĭĭ-de-jos, că schimbul acesta între dumné-eĭ Postelnicésa Elenca Mavrogheni şi între numiţiĭ de maĭ sus s'a făcut cu bună primire despre amândouĕ părţile, iată dară că prin acéstă carte a Domnieĭ-Mele, dăm şi întărim stăpînirea domnieĭ sale Postelniceseĭ Elenca Mavrogheni ca. pe lângă acea-laltă moşie a domnieĭ sale, să stăpânéscă şi stînjeniĭ luaţi în schimb fără de nicĭ o supĕrare despre nimine, luându-şĭ şi tot venitul din tot locul după obiceiul pămîntuluĭ şi hotărîrea ponturilor gospod, asupra căruia schimb cartea acésta a Domnieĭ-Mele să-ĭ fie domnieĭ-sale Postelniceseĭ şi în urmă clironomilor domnieĭ-sale de întăritură statornică şi neclintită nicĭ odinióră în vecĭ, care s'a întărit şi cu a nóstră Domnéscă pecete. 1817 Iunie 12, în Iaşĭ.

(L P.)

Vel Logofĕt.

Jalba Rădăşenilor.

Prea Înălţate Dómne,

Cu lacrimĭ dăm supĕrare milostiv auḑuluĭ Înălţimiĭ Tale strîmbătatea ce pătimim de către dumné-luĭ Spătarul Nicolaĭ, că avênd noĭ cumpĕrătură de la locuitoriĭ Mălinarĭ 19 fălcĭ şi 70 prăjinĭ loc de fînaţ, făcut din codru în Molna. cu scirea mânăstiriĭ Slatina, stăpânitóreĭ aceleĭ moşiĭ, pe care le-am stăpânit, dând dijma obi-

www.dacoromanica.ro

şul unor moşiĭ ale mânăstiriĭ Slatina, reclamate ca ale lor de aceĭ locuitorĭ.

---

cĭnuită numaĭ, iar acum din vara trecută fiind dumné-luĭ Spătar Canta orîndătoriŭ acelor moşiĭ, ne-a luat patru fînaţe dintre cele de sus arătate fălcĭ. pentru care făcênd arătare Preosfinţituluĭ Mitropolit, ni s'a dat cartea Preosfinţieĭ sale către vechilul domnieĭ-sale Spătar, ca să nu ne supere cu acea nedréptă luare de finaţ. şi fiind-că dumné-luĭ Spătar nicĭ la aceeaşĭ nu se supune, ne rugăm Înălţimiĭ Tale de a ni se da luminată carte gospoduluĭ poruncitóre de a nu ni se luà acele curăturĭ ce le avem cumpĕrate, ci numaĭ dijmă să dăm după obiceiŭ. Va rĕmâné şi mare pomană.

La mila Înălţimiĭ Tale

Prea plecaţĭ

Grigori Pletosu, Neculaĭ Şoldănescu, Leonti a Opróiĭ, Savin a Opróiĭ, locuitorĭ din satul Rădăşaniĭ, ţinutul Suceveĭ. — 1819 Martie 27.

Izvod de zestre a feteĭ luĭ Ioniţă Cujbă.

Cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, de cele ce daŭ fiiceĭ mele Ilincăĭ, precum în jos se arată.

O icónă Maica Precista, ferecată cu argint, ca să le fie spre ajutor. O candelă de argint. Douĕ farfurióre cu patru linguriţe de argint. Şése zarfurĭ de argint cu felegenile lor. Una păreche paftale de argint suflate cu aur, cu colanul lor. Una păreche cerceĭ de aur, de smarand, cu diamant. Un inel de diamant. Un inel de rubin, cu diamant. Un inel de tunzuh de aur cu mărgăritar. Un inel de aur cu balaş. O jurbe cu milu. O caţaveică cacom. Şése rochĭ. douĕ de dimie, una de maltin, una de panură, una stambol şalt, una de hasa. Una salteà de atlas; una plapomă de atlas; şése perine de postav cu măcatul lor. pentru îmbrăcatul uneĭ odăĭ; o ladă mare. cincĭ perinĭ, însă patru micĭ şi una mare, cu dosurile de maltin. treĭ rînduri feţe perinĭ, însă unul de mătase şi douĕ în ciubuce. Douĕ cércéfurĭ. Douĕ prostire de mătase. Treĭ mese, însă una în cincĭ iţe şi douĕ în treĭ iţe. Douĕ-ḑecĭ şi patru şervete. Patru peşchire de obraz. Patru peşchire de mânĭ. Treĭ buccealîcurĭ de mătase. Douĕ buccélîcurĭ de pînză de casă. Ḑece căneşĭ femeescĭ. Una scórţă alésă. Patru lăvicere alese. Una scatulcă cu şipurile eĭ. Una tablà de Lipsca de cele cu tórte. Una păreche solniţă. Una duzină talgere castorĭ. Una duzină linguri castor. Patru tingirĭ cu capacele lor. Şése sahane. Una tavă. Una căldare. Una pereche sfeşnice alamă cu mucările lor. Un lighean cu ibric. Opt boĭ cu ferile lor. Opt vacĭ marĭ, însă patru cu viţeĭ şi patru sterpe. Douĕ sute oĭ, însă una sută cincĭ-ḑecĭ marĭ, şi cincĭ-ḑecĭ micĭ. Cincĭ-ḑecĭ stînjenĭ în lat din moşia Vladomira ţinutul Iaşiĭ, dincóce de apa Prutuluĭ, şi în lung cât merg şi cele-lalte părţĭ spre apus. Douĕ miĭ leĭ. însă una mie leĭ am să o rĕspund eŭ, şi una mie leĭ feciorii meĭ Vasilie, Gavril şi Costache, şi rĕspunḑêndu-se aceştĭ banĭ, fiică-mea Iléna, şi sora feciorilor meĭ nu are să se amestece a maĭ cere parte din o moşie părintéscă, adică din Untenĭ i din cea-laltă parte ce le-aŭ maĭ rĕmas în Vladomira, din Rulenĭ, din Sîrbĭ şi Făs-

www.dacoromanica.ro

In note dăm o fóe de zestre a feteĭ luĭ Ioniță Cujbă. Cetirea eĭ va arătà cam din ce obiecte se alcătuià zestrea uneĭ fete pe la aniĭ 1813. Alte acte se referă la moșiile Bălțațiĭ și Șerpeni din județul Covur

---

tăcĭ, ce aŭ să le împartă eĭ frățesce, carĭ banĭ aŭ să se rĕspundă acum în naht.— 1813 Fevruarie 3.

Eŭ Zamfira rĕposatuluĭ postelnicel Cujbă, adiverez.

Vasilie Cujbă postelnicel, platnic la mia cca de leĭ.

Gavril Cujbă, platnic la mia cea de leĭ.

Costachi Cujbă, platnic la mia cea de leĭ.

Cartea luĭ Scarlat Al. Calimach către Aga Costachi Conachi.

Noĭ Scărlat Alexandrn Călimach Vv. Cn Mila luĭ Dumnedeŭ Domn Țĕriĭ Moldoveĭ. Cinstit credincios boerul Domnieĭ-Mele, dumné-ta Aga Costachi Conachi, sănătate. In trecutul an, 1815, Octomvrie 25, s'a scris cartea Domnieĭ-Mele către dumné-lor pârcalabiĭ de Galați, ca să mérgă unul din dumné-lor la starea moșieĭ Balțațiĭ de la acel ținut al Covurluiuluĭ, unde strîngênd de față pe toți răzeșiĭ, față fiind și Clucerul Manolachi Tuduri, după cuprinderea scrisorilor ce se vor vedé la amândouĕ părțile, să facă cercetare casele și alte acareturĭ, ce va fi avênd Clucerul. făcute acolo, pe care parte vin adică, pe drépta partea sa, saŭ pe partea ce s'a dat răzeșilor, cu hotărîrea judecății Divanuluĭ Domnieĭ-Mele? Și prin însciințarea din 13 Noemvrie, tot a trecutuluĭ an 1815, ce a trimis dumné-luĭ Vornicul Alexandru Ianculeŭ, cu tóte că s'a vĕdut arătând. că după cercetarea ce aŭ făcut la fața loculuĭ, s'a dovedit că casele armașuluĭ Vasilie Tnduri aŭ venit pe drépta partea sa, adică pe bătrânul luĭ Crucean, ce-l are Clucerul luat cu schimbnl de Sulgerul Ion Cârjă, cum și câți-và din răzeșĭ, anume preotul Gheorghie Savin, preotul Stan Sava, Timofti a Lupiĭ, Giurgea Rogojină, Ioan Macarie, postelnicelul Ioan sîn Ghiorghie Sandu, și Sandul sîn Ilie a Lupeĭ, aŭ arătat că, pe lângă bătrânul Tetiuluĭ care îl stăpânesc eĭ, este și bătrânul luĭ Crucean, alăturea pe din jos ,și de acolo merg ceĭ-lalți treĭ bătrânĭ în jos, adecă Crucean, Zabulichi și Săiman, baștina și cumpĕrăturile Clucerului până în hotarul Urlescilor, unde se află și așezarea clucerului, din care s'aŭ luat 195 stînjenĭ cu hotărîrea Domnesculuĭ Divan, ce maĭ sus se arată și s'aŭ dat în stăpânirea răzeșilor. Dar fiind-că răzeșiĭ necontenit supĕraŭ cu jalbe, că casele armașuluĭ Vasilachi Tudori vin pe partea lor, la 6 Fevruarie acestuĭ curgĕtor an 1816, s'a fost scris dumi-sale Vorniculuĭ Iordachi Catargiu, pârcălabul de Galați, ca de iznóvă însuși dumné-luĭ să mérgă la fața loculuĭ, să cerceteze acéstă pricină, și dumné-luĭ neertându-l trebuințele pârcălăbieĭ, cu care se află însărcinat, nu a putut merge să facă cercetare. Drept aceea scriem Domnia-Mea dumi-tale, să mergĭ la starea numiteĭ moșiĭ, unde adunând de față atât pe răzeșĭ, cât și pe Clucerul Manolachi Tudori, să cercetezĭ cu amănuntul tóte scrisorile și alte doveḑĭ a ómenĭ bătrânĭ și vredniciĭ de credință, ca să dovedescĭ cum li s'a urmat stăpânirea din vechiŭ, și pe la ce loc, și de a fost acel bătrân Crncean drept al sulgeruluĭ Ioan Cârjă, stăpânit acolo la locul ce se arată, de la carele îl are Clncerul luat cu schimb și de sunt acele case pe bătrânul Crucian, ce se află acum drept a Cluceruluĭ, saŭ vine pe partea răzeșilor? carĭ de vor venĭ pe partea lor, apoĭ să le arătĭ și să nu-ĭ îngăduescĭ a face maĭ multă supĕrare Clucernluĭ; și precum veĭ aflà și veĭ dovedì

www.dacoromanica.ro

luiŭ. Calimach rînduesce anchete la faţa loculuĭ, ca să se constate dreptul de stăpânire, fiind procese la mijloc.

întru adevĕr, pentru tóte fără întârdiere să trimiţĭ pre larg însciinţare la dumné-luĭ Vel Logofĕt al Ţĕriĭ-de-jos, spre arătare Domnieĭ-Mele.

Acésta poruncim. 1816 Maiŭ 24.

Vel Logofĕt.

Chrisovul luĭ Scarlat Alexandru Calimach pentru moşia Şerpenĭ de la ţinutul Covurluiuluĭ.

Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn Ţĕriĭ Moldoveĭ. Cinstiţĭ credincioşi boerĭi Domnieĭ-Mele, dumné-ta Petrachi Negri biv Vel Ban, i dumné-ta Ioan Iamandi biv Vel Ban, sănătate. După necontenitele jalbĭ date către Domnia-Mea din partea preotuluĭ Michaiŭ zet Ioan Gociul i Vasile Gociul mazil, cu alţĭ răzeşi şi némurĭ a lor, stăpânitorĭ moşieĭ Şerpenĭ de la ţinutul Covurluiuluĭ, cu arătare că acéstă moşie de la părinţii lor şi până în anul trecut o aŭ stăpînit-o cu bună pace, bez numaĭ 80 stînjenĭ ce din vechiŭ cu hotarnică de la anii 1787 îĭ are aleşi şi traşi Căminaruluĭ Gheorghe Hermeziu, către hotarul moşieĭ sale Balintesciĭ. Iar în anul trecut 1817, de către cercetătoriĭ ce eraŭ orînduiţi la moşiile de la ocolul Horinceĭ li s'a făcut mare strîmbătate, că în loc de 80 stînjenĭ, ce hotarnica maĭ sus pomenită îĭ trage Căminaruluĭ Hermeziu, din trupul moşieĭ Şerpeniĭ, le-a luat întrégă o a patra parte, şi pe lângă acésta li s'a maĭ luat douĕ întrégĭ a patra părţĭ, şi s'a dat una luĭ Ioniţă şi Iordachi Chiriţescĭ, ce s'a numit nepot luĭ Taraiŭ, şi alta a patra parte unora ce s'ar fi numit a fi nepoţi unuĭ Kiokiŭ bătrân, adecă neam Dabijescilor, lăsându-ì pe dînşiĭ numaĭ cu o a patra parte, pe carĭ alcătuirĭ s'aŭ făcut şi învoelĭ iscălite numaĭ de către doĭ din partea Gocescilor, iar ceĭ maĭ mulţĭ némurĭ aĭ lor Gocescĭ, şi alţiĭ împreună cu dînşiĭ, părtaşĭ, nicĭ o sciinţă de acésta n'aŭ avut. Pentru care cerşind dreptate şi punere la cale, aŭ înfăţişat înaintea Domnesculuĭ nostru Divan aceste doveḑĭ: 1) Pentru némul Dabijescilor aceĭ ce în anul trecut 1817 aŭ luat o a patra parte, cartea de judecată a Divanuluĭ din anul 1800, cuprinḑétóre, că după cercetarea ce atuncia s'a făcut jalbeĭ ce aŭ fost pornit aceştĭ Dabijescĭ cu cerere de a se împărtăşi din moşia acésta, dovedindu-se că stăpânirea lor cu 100 de anĭ în urmă a fost lipsită de acolo, precum însuşĭ eĭ Dabijesciĭ n'aŭ tăgăduit, se daŭ rĕmaşĭ de către judecată, ca nicĭ odinióră acolo stăpânire să nu maĭ aibă némul Dabijescilor ce se trag din bătrânul Kiokiul. Aşişderea şi pentru cea-laltă a patra parte, ce, precum s'a ḑis tot în anul trecut 1817, s'a dat nepoţilor luĭ Taraiŭ. Iarăşĭ aŭ înfăţişat locuitoriĭ Gocescĭ în judecată nóstră: 1) o scrisóre din aniĭ 1760 de la un Neculaĭ Bărbănţă şi cu femeea sa către Ioniţă Taraiŭ; 2) altă scrisóre din anii 1780 de la acel Ioniţă Taraiŭ, cu femeea şi feciorii lor, pre care şi eĭ moşia, ce o luase danie de la Neculaĭ Bărbănţă, o fac danie preotuluĭ Constantin i Vasile Chirvaşă, i Ioan Gociu şi Constantin Ganea, pe puterea cărora scrisorĭ aŭ rĕspuns jăluitoriĭ Gocescĭ, că aŭ şi stăpânit cu nestrămutare până în anul trecut 1817, precum s'a ḑis. Deci cât pentru că Căminarul Hermeziu are a trage o a patra parte după doveḑile sale, n'a rĕmas nicĭ o îndoélă, hotărîndu-se ca din întreg trupul Şerpenilor să tragă o a patra parte, iar pentru cele-lalte treĭ părţĭ vrênd judecata a se încredinţà, cum şi de către cine s'aŭ stăpânit, căcĭ precum s'a ḑis pentru némul Kiokiuluĭ din care se trag Da-

*

www.dacoromanica.ro

Iacă un act important prin care se recunósce Vrâncenilor dreptate de posesiunea munţilor lor şi se amintesc multe relative la constituirea proprietăţiĭ de moşiĭ, după Vasilicale şi după obiceiul pământuluĭ.

...Intăriud luĭ Ceruat Ploscariul şi fratelui sĕŭ Ştefan, pe lângă cumpĕrătura satuluĭ Bitchieţiĭ şi alte multe moşiĭ, anume cupriuse priu uric, fiind ale lor de baştină. Alt uric de întăritură de la Ştefan Voevod din 6991 Septemvrie 23, cupriudĕtor că întăresce drĕptă ociuă şi moşie luĭ Ioan şi fratelui sĕŭ Toader Hurdugaşiĭ moşia Obărşia pe pârîul Alb, unde este aşezarea luĭ Toader Hurdugaşii şi jumătate de Dămilescĭ şi Ibănescĭ pe Sacoveţ; deosebit întăresce şi luĭ Dumbravă şi femeiĭ luĭ Nasta moşia Ghigoesciĭ. Alt uric de întăritura de la Pĕtru Voevod, din 7091, pe jumătate sat de baştină de Răculescĭ pe Prut, ce a fost al Evdochieĭ şi a Grécheĭ, nepótele Oleniĭ, de baştină de la strămóşele lor Ilinca şi Marica, carĭ şi strămóşele lor l-aŭ avut de împărţélă şi aŭ vîndut-o drept 500 zloţi luĭ Drăghicĭ Ursuluĭ. Alt uric din 6995 Octomvrie 7, de la Ştefan Voevod, întăritor pe jumătate de sat de Sărata, ce a cumpĕrat-o Toma Grigorce de la Ioan Murgul, care a avut-o drĕptă ociuă a sa de baştiuă. Şi precum se află o mulţime de asemenea hrisóve de întăriturĭ locuitorilor moşiuaşi pe baştiuile şi ociuile lor, fără a se pomeni de dauia de maĭ înaiute, ce numaĭ rezemându-se pe urmata lor veche stăpânire. Iată dar că şi din obiceiurile urmate din vechime şi până astăḑĭ, pre depliu s'a dovedit uestrămutarea dreptăţilor îndelungateĭ stăpâniriĭ asupra moşiilor moşiuaşilor pământeuĭ, fără a se cere hrisóve de dauiĭ saŭ întăriturĭ ale Domuilor de maĭ înaiute. Şi oblăduirea pământuluĭ de-a pururea a fost datóre a privighiâ asupra dreptăţilor fiescĭ, cărula a nu se luâ uimĕuuĭ averile, şi a nu se strămuta uimĕruia stăpânirea pe

---

bijesciĭ, se vede grăiud judecata de la anul 1800, că cu 100 de anĭ maĭ îu urmă le-a lipsit stăpânirea; aşişderea şi pentru némul luĭ Taraiŭ, din care se trag Chiriţescii, după scrisórea lor de danie către némul Goceştilor, se vede că de 38 de anĭ, le-aŭ lipsit ştăpânirea. După cuprinderea scrisorilor de danie şi de se va dovedî, precum jăluitoriĭ şi doveḑile lor arată, că stăpânirea acestor némurĭ aŭ fost lipsită cu tot de acolo, şi că numaĭ de către dânşiĭ s'a stăpânit după cuprinderea scrisoriĭ de danie, acea de la anii 1780 şi hotărirea judecăţiĭ de la anii 1800, atunci înuoéla aceea făcută numaĭ de către 2 din némul jăluitorilor, cu care s'aŭ istirisit pe atâta răzeşime din stăpânirea bătrânilor arătaţĭ, nu póte să priudă nicĭ un loc. Iară când din îu potrivă, pârîţiĭ curgĕtorĭ din bătrâniĭ arătaţĭ vor dovedî, că şi îu urma scrisoriĭ de danie, acea de la anii 1780 a avut stăpânire acolo, atunci înşuşi jăluitoriĭ Gocescĭ nu se împotrivesc cereriĭ pârîţilor a nu stăpânî şi de acum înainte. Pentru acésta, fiind-că dumué-Vóstră tot vĕ aflaţi rînduiţi acolo spre întruparea moşieĭ acesteia, veţi aduce de faţă şi pe pârîţii curgĕtorĭ din aceĭ doĭ bătrâuĭ, adecă pe Dabijescĭ şi pe Chiriţescĭ şi făcêud cercetare după cartea de blestem, să-ĭ îndatoriţi ca să-ĭ deâ dovadă îu pontul acesta al stăpâniriĭ saŭ priu scrisorĭ, orĭ priu martorĭ, ómeuĭ streiuĭ, vreduicĭ de credinţă, carĭ să numéscă carte de blăstem şi când, precum jăluitoriĭ cer, vor dovedî pârîţiĭ că li s'a urmat stăpânirea, le veţi da mărturie; iară când dimpotrivă stăpânirea lor, nicĭ cu uu fel de dovadă uu vor încredinţa-o, atunci veţi da mărturie jăluitorilor Gocescĭ pe larg arătătóre de tótă curgerea priciniĭ, cu care nemulţumindu-se vre-o parte vor veuì la Divau. — 1818 Iulie 31 ḑile.

(L. P.) Vel Logofĕt.

www.dacoromanica.ro

moştenirea sa şi pe locul sĕŭ de baştină. Şi iarăşĭ nu lipsim a arătà şi pentru locurile carĭ din vecĭ aŭ fost Domnescĭ: a) locurĭ de pustĭŭ — adică ce nu s'aŭ stăpânit de nimenea din nepomenit veac—cum şi locurĭ de moşiĭ deschise, ce s'ar găsì între alte hotare împresurate, subt nume tăinuit, saŭ schimbat, şi necuprins în scrisorile megieşitelor moşiĭ; b) Vranişţele Domnescĭ, ce aŭ fost din vecĭ, şi c) locurile tirgurilor. Acestea aŭ fost ale Domnieĭ, carĭ şi acum, dacă s'ar găsì asemenea locurĭ deschise de tîrgurĭ, şi pustìi, ar fi Domnescĭ. Iar pentru ocinile moşinaşilor urméză precum şi în pravilele împĕrătescĭ se hotăresce pentru urmata pacinica stăpânire, cartea 56, titlul 3, capul 4, fila 708, scriind: orĭ moşie bisericéscă, saŭ moşie dréptă împĕrătéscă, stăpânindu-se fără curmare în curgere de 40 anĭ, saŭ cu drept titlu, saŭ şi fără drept titlu, prin posesie se căştigă şi va avé-o statornică. Aceste sunt pravilele şi obiceiurile urmate în pămîntul acesta din vecĭ. După acestea nu lipsim a arătà şi asupra celor-lalte întrebărĭ pentru Vrancea, şi pentru chrisovul de danie de la rĕposatul Domn Ipsilant Voevod din 1803 Septemvrie 11, şi ţicem că: dacă s'ar fi urmat după orînduelile şi obiceiurile păzite din vechiŭ a se aduce de faţă în cercetarea divanuluĭ pe locuitoriĭ Vrăncenĭ, cu tóte scrisorile lor câte aŭ maĭ avut şi câte acum s'aŭ maĭ vĕţut în cercetarea Divanuluĭ, şi dacă s'ar fi vĕţut de pomeniţiĭ Domnĭ doveţile lor, ca nisce iubitorĭ dreptăţiĭ, n'ar fi voit să lipséscă pe ceĭ adevĕraţĭ moştenitorĭ, şi subt nume de moşiĭ Domnescĭ să le facă danie. Osebit între alte întrebărĭ a fost şi acésta: că Domnul Vasile Voevod, prin uric la aniĭ 7156, ar fi făcut danie mânăstiriĭ Sovejiĭ nisce munţĭ anume Svoinele şi Clăbucul — până în Lepşa, şi Lepşa în jos, până unde se împreună cu hotarul Tunicilor, şi în Chişin, şi în Şuşiţa—şi Răitaşul, fiind din hotarul Vranceĭ şi arătându-le a fi drepte Domnescĭ, rĕspundem: că însuşĭ acelaşĭ Domn Vasile Voevod, după 10 anĭ în urmă, prin alt chrisov al sĕŭ, adecă la let 7166 Octomvrie 20, arată cum că pentru nisce munţĭ anume Svoina şi Clăbucul, ce a fost dat miluire M. Sovejiĭ, fiind-că s'aŭ fost cumpĕrat de Domnul Gheorghe Ştefan Voevod, cu 1.300 leĭ, hotăresce Domnia-Sa şi anerisesce dania de maĭ înainte, fiind aceĭ munţĭ aĭ M. Caşinuluĭ, unde s'aŭ fost afierosit, cumpĕrându-se de ctitoruleĭ Gheorghe Ştefan Voevod. Iată dar dintru acésta încă maĭ vîrtos se dovedesce, cum că locurile Vranceĭ n'aŭ fost Domnescĭ, căcĭ dacă ar fi fost locurĭ domnescĭ, Domniĭ înşişĭ n'ar fi cumperat de la locuitoriĭ moşinaşĭ locurĭ spre afierosire; apoĭ pe lângă aceste, sunt şi alte osebite doveţĭ carĭ s'aŭ maĭ veţut; însă, un uric din 6951 Iunie 20, de Ştefan Voevod bătrânul, prin care întăresce luĭ Vasile Creţescu moşiile luĭ, silesce la Caşin, unde a fost casa tatăluĭ sĕŭ Constantin Creţescu, şi la Vrancea moşia Albiana, întărindu-ĭ stăpânirea după hotarele ce aŭ umblat din vechiŭ, care dintru acest uric iarăşĭ viderat se dovedesce, că dacă maĭ înainte de 375 anĭ s'a cunoscut stăpânirea Creţesculuĭ pe Albiana, care este în mijlocul Vranceĭ şi nimica întru acest uric de loc Domnesc nu se pomenesce, ce se pomenesce a fi locurĭ de baştina sa, unde a fost aşezarea părinţilor sĕĭ. Apoĭ s'aŭ maĭ vĕţut şi alte multe scrisorĭ de vînţărĭ ale locuitorilor Vrăncenĭ către boerĭ şi către Domnĭ bătrânĭ, adecă către Domnul Mateiŭ Basarab Voevod, Domnul Ţĕriĭ-Rumânescĭ, ce a înzestrat Mânăstirea Soveja şi către Domnul Constantin Cantemir Voevod, ce a cumpérat de a înzestrat M. Mira, începute acele cumpĕrăturĭ de la 7117 Septemvrie 8, şi până la 7199 Martie 20, dintru care doveţĭ lămurit se vede, că dintru în vechime, Domniĭ de atuncia, cunoscêndu-ĭ pe Vrăncenĭ de stăpânĭ acelor moşiĭ, aŭ cumpĕrat parţĭ de ocine de la dînşiĭ ce aveaŭ eĭ împărţitóre pe bătrânĭ, şi le-aŭ afierosit la mânăstirĭ. Deosebit s'a maĭ vĕţut ispisoc din 7196 August 21, de la Domnul Constantin Cantemir, şi iarăşĭ cartea a tutu-

www.dacoromanica.ro

ror boerilor Divanuluĭ, din vremea aceea, tot dintru acel an August 22, întăritóre Mânăstiriĭ Mira, pe cumpĕrăturile Domnuluĭ Constantin Voevod a părţilor din Vrancea, ce a fost cumpĕrat de la Vrănceniĭ răzeşĭ, cum şi a altor daniĭ ce a fost făcut Mânăstiriĭ, de către înşişĭ uniĭ din moşinaşiĭ rezeşĭ Vrăncenĭ, arătându-ĭ pe fieşte-care cu numele lor; s'a maĭ vĕḑut o scrisóre de învoélă din 7202 Iulie 23, între locuitoriĭ Vrăncenĭ din satul Tulniciĭ şi între M. Soveja, arătând până unde să stăpânéscă Mânăstirea prin semne numite, până în hotarul Ungurésc, încredinţat fiind de Teodosie, Mitropolitul Moldoveĭ şi de alţi boerĭ.

S'aŭ maĭ vĕḑut şi alte multe scrisorĭ cuprinḑĕtóre de pricinĭ următóre între Vrăncenĭ şi între megieşiĭ lor, pentru despărţirea hotarelor, care pentru multă voróvă se lasă Dar după tóte doveḑile arătate, care dovadă alta póte să fie maĭ mare decât chrisovul de la fericitul Domn Grigore Ghica Voevod bătrânul, din 7244 Ghenar, întărit cu iscălitura şi pecetea sa, ce s'a vĕḑut la mâna Vrăncenilor, care lămurit şi pe larg arată atât din părţile hotaruluĭ de către ţéra Unguréscă, după mărturia hotarnică ce a fost adus de la Miron Dima, Vornicul de Vrancea, întărindu-le lor veşnica stăpânire, până în obcina munţilor, de unde curg apele către Moldova, precum atuncea aŭ dat sémă, că şi maĭ înainte de vecĭ aşà aŭ ţinut, arătându-se şi obiceiurile munţilor, şi împreună arătându-se aceĭ ce aŭ fost împreună cu Miron Vornicul, carĭ aŭ fost némurile luĭ după vechĭ moşinaşĭ, şi cu alţiĭ aĭ lor; şi împreună arătându-se că câte plaiurĭ se pornesc din munte spre Moldova să fie ale Vrăncenilor, să-şĭ facă locurĭ de stânĭ şi păşunea altor dobitóce. Iar pentru alte împărţelĭ ce aŭ Vrăncenĭĭ eĭ între eĭ, vor stăpânĭ, precum le vor spune dresele, şi precum le vor fi împărţelile de la Domniĭ ceĭ bătrânĭ, şi că încredinţându-se pomenitul Domn din mărturia hotarnică, aŭ dat orĭ aŭ întărit Vrăncenilor şi de la Domnia-sa, ca să le fie moşiile ce s'aŭ ales drepte ocine şi moşiĭ şi uric de întăritură cu tot hotarul şi cu tot venitul, în semnele precum scrie maĭ sus, neclintit şi nereşuit nicĭ odinióră în vecĭ. Acest chrisov, prin lămurita sa înţelegere, ridică din mijloc tótă îndoéla şi tótă împotriva punere înainte asupra stăpânirii Vrăncenilor, şi de a se cugetà cum că Vrancea ar fi moşie Domnéscă, şi măcar de aŭ şi vrut a i se da pricină că n'ar fi protocolit, dar s'aŭ maĭ vĕḑut şi alte chrisóve tot ale aceluiaşĭ Domn, precum şi ale altor Domnĭ pe alte osebite moşiĭ, asemenea fiind neprotocolite; îndestul că acest chrisov, osebit de cele-lalte deosebite doveḑĭ câte s'aŭ arătat, este temeinic, arătând pe Vrăncenĭ stăpâniĭ baştinilor lor întru tóte hotarele şi cu tot venitul, nerĕşuit în vecĭ, şi pe lângă acestea şi îndelungata stăpânire care este potrivită cu pravilile firescĭ şi politicescĭ, şi cu obiceiurile pămînteścĭ, ce s'aŭ păzit din vechime, nu lasă cea maĭ mică îndoélă asupra dreptăţiĭ Vrăncenilor, pe ocinile şi baştinile lor. după împărţelile dintre dînşiĭ din moşĭ şi strămoşĭ, şi nu lipsim a da şi în scris cunoscinţa, socotinţa şi rĕspunsurile nóstre. 1817 Ghenar....

Cerênd prea Inaltuluĭ Domn şi de la smerenia nóstră, ca ceea-ce vom cunósce în curat cugetul nostru, asupra întrebărilor ce ni s'aŭ făcut în Obştésca Adunare şi în fiinţa de faţă a nóstră, să arătăm atât înaintea Inălţimiĭ sale prin viŭ glas, cât şi în scris să dăm; precum asemenea şi d-lor boeriĭ pămînteni să arăte, prin evanghelicéscă mărturisire în frica luĭ Dumneḑeŭ, cunoscinţa Dumiilor sale, mărturisim că asupra întrebărilor ce ni s'aŭ făcut prin viŭ glas, asemenea şi în scris după luminata ţidulă a Inălţimiĭ Sale, cunoscinţa nóstră asupra adevĕruluĭ şi dreptăţiĭ este precum pre larg se arată prin anaforaua acésta, următóre după pravilă şi obiceiul pămîntuluĭ, cât şi dupre doveḑile câte am vĕḑut şi iscălim.

Al Inălţimiĭ Tale către Dumneḑeŭ smerit rugător: Veniamin Mitropolit Moldavieĭ.

www.dacoromanica.ro

Şi plecate slugĭ: Iordache Canta Vel Logofĕt, Grigore Sturza Logofĕt, Vasile Costachi Logofĕt, Alexandru Iancoleŭ Vel Logofĕt, Toader Balş Vel Vornic, Andronachi Donicĭ Vel Vornic, Vasile Razu Vel Vornic, Toader Balş Vornic, Nicolaĭ Hrisoverghi Vornic; şi alţiĭ.

Scarlat Calimach, ca să îndrepte în cât-và mersul justiţieĭ, introduce un nomofilax, adecă un jurisconsult. Acesta este Stolnicul Constantin Scheleti. (1)

Maĭ multe lunĭ funcţionézà câţĭ-và traducĕtorĭ aĭ nouluĭ codice civil.

La 1 Ianuarie 1818, Scarlat Calimach introduce, după pilda de la Muntenĭ, *hătmănia* de menziluri. Prin ţidulă gospod numesce Hatman de Menziluri pe Vornicul Vasile Rosetti. (2) La 1814, erà Nazir la menziluri Postelnicul Mavrogheni. (3)

La 9 Decemvrie 1812, nu târdiŭ după sosirea în Iaşĭ a Domnitoruluĭ Scarlat Calimach, Metropolitul Veniamin şi boerii supun Domnitoruluĭ anaforà, prin care propun restaurarea Curţiĭ Domnescĭ arse.

CAP. III.

Biserica şi scóla sub Sc. Calimach.

Fórte importantă este Domnia luĭ Scarlat Calimach din respectul bisericiĭ, a şcóleĭ şi a culturiĭ generale.

Incă înainte de a sosì la Iaşĭ, Sc. Calimach învità Divanul să se cheme la scaunul Metropolitan neuitatul de popor Veniamin Costachi. Nu puteà sub asemenea archipăstor, succedând streinuluĭ Metropolit impus de Muscalĭ, să nu rĕsufle Biserica şi să nu se bucure Românul de paşiĭ spre înflorire a bisericiĭ sale.

Amintim în note câte-và din chrisóvele, cu carĭ Sc. Calimach a venit în ajutor la diverse bisericĭ şi mânăstirĭ. (4)

(1) Veḑĭ la Academie, cod. I, pag. 345.

(2) Veḑĭ la Academie, cod. I, pag. 343. XX.

(3) Acad., I, 314—317.

(4) La 27 Fevrnarie 1813, Scarlat Calimach dă chrisov de milnire bisericiĭ Talpalarilor din Iaşĭ (Veḑĭ la Acad., V, 16). La 14 Innie 1812, Divannl Cnejieĭ Moldoveĭ dădnse carte la Ispravniciĭ de Roman, ca venitnl harabagieĭ, al vedreĭ şi al cotnlnĭ să fie al bisericiĭ Domnescĭ din Roman (Acad., LXIV, 103). In 12 Fevrnarie 1813, Scarlat Calimach reînoesce aceste milĭ (Acad., LXIV, 104). In 15 Inlie 1814, nonă reînoire (Acad., LXIV, 105). Cn alt chrisov, Scarlat Calimach acordă câte 15 l. pe lnnă de la vamă bisericiĭ Sf. Atanasie şi Chiril (Acad. L. 41).

In 11 Iunie 1814, Scarlaţ Calimach dăruesce Episcopnlnĭ de Roman Gherasim 30

www.dacoromanica.ro

Ne mărginim acì a constatà, că organisaţiunea dată Consistoriuluì Metropolieï sub Muscalï, 1821, nu a fost desfiinţată.

Acea organisare erà întocmită de protoereul Lazar Asachievicï, care

---

sălaşe de ţiganï, dejà acordaţi Episcopieï de fostul Domn Al. Moruzi. (Acad, LXVI, 62).

Asemenea câte 30.000 ocà sare, 2 Aprilie 1816.

In 25 Martie 1816, se reînoesce darul celor 30 de sălaşe de ţiganï (Acad., LXVI, 62).

In 13 Iulie 1813, Scarlat Calimach dă Metropolieï un chrisov, prin care îï scutesce 2 moşiï de vădrărit şi-ï face inclusiv de 200 leï din vama gospod.

Chrisovul Domnuluï Scarlat Alexandru Calimach Voevod, sloboçit Mitropolieï, prin care îi scutesce douĕ mioşii de vădrărit şi îï face şi miluire cu 200 leï din vama Gospod.

Cu mila luï Dumneçeŭ, Noï Scarlat Alexandru Calimach Voevod Domn Ţĕriï Moldoveï.

Se face scire cu acest chrisov al Domnieï-Mele, pentru sfînta Mitropolia din Iaşï, ca arătându-ne al nostru cinstit şi duhovnicesc părinte prea sfinţia sa Kirio Kir Veniamin Mitropolitul ţĕriï, precum că are chrisóve de miluire de la ceï maï înainte de noï luminaţi Domnï, ca venitul de dijmă ce ese de pe moşiile Mitropolieï să-l scutéscă de vădrărit, asemenea şi vama din Gospod, de a luà pe tot anul câte doue sute leï, aŭ făcut cerere ca şi de către Domnia-Mea să se întăréscă asemenea. Decï cercetând Domnia-Mea şi vĕçêndu-se chrisóvele altor luminaţi Domnï de maï înainte şi socotind că se cade a fi împărtăşită sfînta Mitropolie şi de către Domnia-Mea cu aceste milï, prin acest chrisov al Domnieï-Mele asemenea întărim şi hotărîm, ca la slujba vădrărituluï, tot vinul ce va eşï de dijma de pe moşiile Mitropolieï Vlădiceniï ot ţinut. Eşiï şi Ioganiï ot Tutova să fie scutit de vădrărit, niměnuï ninnica să nu deà. Şi osebit să aibă a luà sfînta Mitropolie din vama Gospod, pe tot anul, câte doue sute leï, carï banï să se deà de către vameşiï, orï în vînçare de va fi slujba vămiï, saŭ în credinţa de se va căutà, în douĕ rînduri pe an, adecă jumătate la çiua nascerii Domnuluï Nostru Is. Chrs. şi jumătate la çiua Sfinteï Invierï. Drept aceea poruncim Domnia-Mea dumné-vóstră boerï vădrarï, dumné-tale vel vameş de Carvasarà, de catre toţï să se păzéscă întocmaï precum maï sus se cuprinde prin chrisovul acesta.

Poftim dar Domnia-Mea şi pe alţï fraţi luminaţi Domnï, pre carï Sfîntul Dumneçeŭ îï va orînduì în urma nóstră la Domnia acesteï ţerï, să nu strice acéstă milă ce maï vîrtos să adauge şi să întrécă pentru a Domniilor-Sale vecînică pomenire. Scrisu-s'a chrisovul acesta la scaunul Domnieï-Mele în oraşul Iaşï, întru a doua Domnie a nóstră la Moldavia, în anul d'întâiŭ.—Velét 1813 Iunie 13.

(Iscălit) Iŭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod.

(L. P.)

Sturza Vel Vist. procit.

(Iscălit grecesce) Dimitrie Plagino.

S'a trecut în condica Visterieï de chrisóve.

Constantin Veisa.

www.dacoromanica.ro

nu erà altul decât tatăl gloriosuluĭ de maĭ apoĭ George Asaki. După moda timpuluĭ Asaki îşĭ rusise numele în Asachievicĭ!

Acéstă organisare (ce o dăm în notă maĭ jos) cuprinde o specie de regulament de cancelarie a duhovnicesceĭ Consistorie, cum şi procedarea de urmat în cercetărĭ de blagocinĭ, protoereĭ, etc., şi actele de deslegare de cununiĭ.

E de observat că art. 10 dispune despărţirea completă a justiţieĭ laice de cea bisericéscă şi neamestecul lor. (1)

---

(1) *Ce s'a făcut în Exarchicésca a Moldovlachieĭ dicasterie, pentru dohovnicésca consistorie a Mitropolieĭ Moldavieĭ, adică în ce chip are să urmezĕ eonsistoria în pricinile ce vin. Anul 1811 Septemvrie în 27 de ḑile.*

1. Tóte pricinile ce vor intrâ la acea consistorie de la Inalt Preaosfinţitul Mitropolit, Exarch şi Cavaler Gavriil, saŭ de la Prea Osfinţitul Dimitrie Episcopul Benderiuluĭ şi Achermanuluĭ, adecă Vicarul Mitropolieĭ Moldavieĭ, cu resoluţiile, asemenea cererile de la acéstă dicasterie, însciinţările, raporturile, arătările de la protopopiĭ şi blagociniĭ ţinuturilor, feluri de otnoşăniĭ, atât de la dregĕtoriĭ duhovnicescĭ, cum şi de la ceĭ politicescĭ, şi jalobele de la feţele cele particularnice, va avé consistoria datorie ca să însemneze de asupra a fieşte-căreia hârtie aşâ: (afară de acelea ce vor fi însemnate de Preaosfinţitul), adecă s'a primit la anul cutare, luna cutare, şi ḑiua cutare, scriindu-se să se arăte, care va să ḑică că are acest fel de înţelegere, adecă să se scrie la protocolul în care intră pricinile, şi să se pue înaintea judecătorilor spre ascultare.

2. Pentru de a se scrie pricinile ce intră la acea consistorie, a feluluĭ ce s'a pomenit maĭ sus, şi altor carĭ sunt supuse dohovnicesciĭ cercetărĭ, se cuvine numaĭ decât a avé protocol pe masă, întru care, după alăturata aice formă, să se scrie întru dînsul cuprinderea priciniĭ în scurt, însă pe înţeles, şi logofĕtul singur, saŭ care scie rînduéla trebilor, cu numĕr să scrie, până ce vor venĭ cilenurile judecătorieĭ saŭ asesoriĭ, după a cărora adunare, unul din scriitorĭ dator este a cetĭ tóte pricinile pe rînd, carĭ s'aŭ scris într'acel al meseĭ protocol, şi după cetirea celeĭ dintâĭ pricinĭ, judecătoriĭ aŭ să ieâ sama în ce chip urméză, ca să facă la pricinile acelea hotărîre pe temelia legilor, saŭ a pravilelor, şi după aceea să se scrie în dreptul aceĭ pricinĭ pliroforisitórea resoluţie, adecă anume unde, şi cu ce fel de cuprindere să se trimétă? saŭ după cum vor socotĭ, după scrierea unuia de acest fel de resoluţie, scriitorul dator este a cetĭ al doilea şi alte pricinĭ, iar judecătoriĭ aŭ să pue asemenea după pricină resoluţie.

3. După ce se vor ascultà tóte în bună rînduélă scrisele pricinĭ, şi după scrierea resoluţieĭ drept a fieşte-care pricină, atuncia este datoria a se scrie după fieşte-ce pricină a jalobelor hotărîtórea pe larg rînduire saŭ trimetere, ca să fie pe înţeles, scriind întâiŭ cuprinderea priciniĭ şi hotărîrea judecătorilor, şi apoĭ dintru acelea să se lase câte o copie la fieşte-care pricină cu însemnare la care lună şi ḑi şi subt care numĕr s'aŭ trimis acelea.

4. Spre a însemnà în scris trimiterile pricinilor pe la feluri de locurĭ, trebue numaĭ decât a avé după formă cea alăturată aicea catastih, întru care să se şi

www.dacoromanica.ro

Numaĭ acest neamestec proclamat de art. 10 nu a fost pururea o

---

scrie cuprinderea acelora în scurt, puind pe fieşte-care următor număr, iar cele ce se trimit sunt datorĭ a le iscălì judecătoriĭ şi logofĕtul.

5. Dacă asupra cuĭ-và din ceĭ duhovnicescĭ ar venì vre-o jalobă, orĭ de la cine, că i s'ar fi făcut vre-un necaz, saŭ pentru că petrecerea luĭ este desfrînată, saŭ că beţiv, şi se tăvălesce între altele scandalisitóre fapte, decĭ pentru o întîmplare ca aceea se cade întâiŭ de a luà de la acela care este asupra luĭ paraponul arătare în scris, prin protopopul saŭ blagocinul ţinutuluĭ, iar când pârîtul ar tăgăduì, să să céră de la pârîşul doveḑì încredinţate de martoriĭ ce vor fi vrednicĭ de credinţă. După aceea să întăréscă cu jurămînt, faţă find pârîtorul şi pârîşul, apoĭ tot pe aceiaşĭ martorĭ să se întrebe în deosebì fără a fi faţă ceĭ ce se judecă, şi atuncia să se scrie pe temelia pravilelor bisericescĭ şi politicescĭ deslegătórea hotărîre, cu arătare la ce fel de pedépsă este supus vinovatul. Iar hotărîrea aceea iscălind-o toţĭ judecătoriĭ şi logofĕtul, să se aducă spre socotinţă şi la hotărîrea Inalt Prea Sfinţituluĭ Mitropolit şi Exarch saŭ Prea Osfinţituluĭ Vicarul Episcopul Benderuluĭ şi al Achermanuluĭ, apoĭ după întărire să se facă împlinire; cu asemenea nrmare să se facă şi în alte pricinĭ ale judecăţilor.

6. Jalobele pentru deslegarea cununiilor, saŭ a despărţirilor, sa se primésckă şi să se întrebuinţeze cu chipul cuviincióseĭ rînduelĭ, după aceste următóre: 1. Când se căsătoresc avênd între sine rudenie trupéscă saŭ duhovnicéscă atât de aprópe încât se opresce de pravilele bisericescĭ împreunarea lor. Al 2-lea. Când unul din căsătoriţĭ avênd pre soţul sĕŭ viŭ este căsătorit cu alt obraz. Al 3-lea. Dacă face care-và din ceĭ căsătoriţĭ vederată preacurvie. Al 4-lea. Dacă care-và, din ceĭ căsătoriţĭ va fugì şi va petrece nesciut. Al 5-lea. Dacă vre-unul din căsătoriţĭ după vinovăţie se va trimite spre veçinică pedépsă, iar dacă cine-và afară de maĭ sus arătatele pricinĭ, va cere despărţire, jalobele unora ca acelora nu numaĭ nu trebue a se ţiné în sémă, saŭ a face cercetare, ce nicĭ de cum nicĭ a le primì.

7. Tóte pricinile ce vor intrà la aceea consistorie trebue să fie după rînduélă cusute fieşte-care în deosebĭ, cu deosebită învĕlitură, scriind de-asupra cuprinderea pricinĭĭ aceea din lăuntru, şi după ce va trece anul, făcêndu-se tuturor pricinilor catastih, să se păzéscă în archivă.

8. Nicĭ unul din judecătorĭ nu póte să facă luare aminte pricinilor, ce atîrnă de consistorie, a casă singur, ci în adunare de obşte, unde fieşte carele judecător trebue să fie întrebat de socotinţa luĭ la pricina care se cercetéză, şi dacă va venì lucrul la neunirea tuturor, atuncia să se facă hotărîrea după socotinţa unită a glasurilor celor maĭ multe, însă pre margine tot să se însemneze socotinţa celuĭ ce nu s'a unit cu îndreptarea însemnărĭĭ aceluia, adecă pe ce razimă socotinţa sa.

9. Nicĭ odată să nu rĕmâe judecată nelucrată, din pricină că ar lipsì vre-un judecător, ce măcar numaĭ doĭ ar fi, tot să se facă lucrarea trebilor şi hotărîrĭ, ca şi când ar fi toţĭ judecătoriĭ faţă.

10. Nicĭ un fel de pricinĭ carĭ se ating de judecata cea politicéscă să nu se primésckă, cum şi din potrivă, nicĭ un fel de pricină ce se atîrnă spre duhovnicésca cercetare şi judecată să nu se trimiţă la judecata cea politicéscă.

11. Jalobele (pentru hirotoniile slujirĭĭ preoţieĭ, pentru a pune temelie, şi a sfinţirĭĭ bisericilor, cum şi pentru despărţirĭ) carĭ vor venì pe numele consistorieĭ, să

www.dacoromanica.ro

realitate. Totuşĭ Veniamin face acte, carĭ în Muntenia nu le póte semnà numaĭ Metropolitul. Aşà în 22 Ianuarie 1814, dăruesc, cu de la sine putere, administraţiunea şi folosinţa venituluĭ bisericeĭ Sf. Neculae (din Muntenĭ, Iaşĭ) fostuluĭ Metropolit Serafim din Siria, emigrat de rĕul Turcilor în Moldova (1)

---

nu se primèscă, ce acest fel de jalobe trebue ca să intre întâiŭ la Inalt Prea Sfinţitul saŭ la vicarul, şi de la dînşiĭ vor intrà cu resoluţiĭ la consistorie.

12. La sfîrşitul a fieşte-care lună să se aducă Inalt Prea Osfinţieĭ Sale insciinţare după forma ce se alăturézà aice,care din pricinile ce aŭ intrat în acea lună aŭ luat sfîrşit şi care încă nesfîrşite? însemnând şi din ce pricină nu s'aŭ sfîrşit.

13. Iar către tóte de sus pomenite se adaugă şi de acésta, că judecătoriĭ atât între sine, cum şi cu ceĭ ce vin la judecată, sunt datorĭ să vorovéscă lin, cuvinte blânde, şi următóre povăţuiriĭ ce se vede la . . . . , căcĭ locul judecătorieĭ este loc a tótă cinstirea şi evlavia.

Protoiereŭ şi cavaler, *Panu Cunizchiu.*
Protoiereŭ *Lazăr Asachievicĭ.*
Protoiereŭ *Andreĭ Sviridovicĭ.*

(1) *Carte episcopală scrisă în grecesce şi românesce de la Veniamin Mitropolitul Moldoveĭ. Cu mila luĭ D-zeŭ smeritul Veniamin Archiepiscop şi Mitropolit Moldoveĭ.*

Cât este dragostea iubită de Dumneḑeŭ, încredinţézà dumneḑeescile poruncĭ, nehotărînd a fi maĭ înaltă faptă bună decât dînsa, de am pune înainte măcar şi pe cele maĭ întâiŭ fapte bune, adică vinderea averiĭ spre împărţirea la săracĭ, şi cea pentru adevĕr primejdie viderată a acesteĭ vremelnice vieţĭ, adecă cea prin focul şi pre cea maĭ înaltă întemeere a credinţeĭ care póte mută munţĭ, fără dragoste ne încredinţăm că aceste sunt ca o nimic. Acéstă nouă şi mântuitóre poruncă, care îşĭ are cunoscinţa dragosteĭ ceĭ întru Christos, nouă şi neschimbată după dumneḑeéscă hotărîre «poruncă nouă daŭ vouĕ, şi întru acésta vĕ vor cunósce pre voĭ, dacă veţĭ avé dragoste întru voĭ, şi cu cât aţĭ făcut unuia dintre aceştĭ maĭ micĭ fraţĭ aĭ meĭ, mie aţĭ făcut.» Acésta încredinţézà, «şi străin m'aţĭ primit» şi cele-lalte semne ale dragosteĭ celeĭ după Dumneḑeŭ datóre, şi strĕinĭ toţĭ suntem aicea, şi călĕtorĭ toţĭ, după cum şi toţĭ părinţiĭ noştri, şi una de obşte pravoslavnică patrie aşteptăm, care rĕmâne în vecĭ neschimbată, pre care cel ce pentru noĭ cu milostivirea dragosteĭ ceĭ nemărginite înstrăinându-se ne-a dăruit celor ce păzim poruncile luĭ şi ne aducem aminte a le face pre ele. Datoria nóstră am judecat neapĕrată, vrênd a fi bine credincioşĭ, pre cel ce din a buneĭ credinţe rîvnă şi dragosteĭ ceĭ dumneḑeescĭ a alergat către noĭ, prea sfînţitul Mitropolit şi în Christos iubit al nostru frate, şi împreună slujitor chir Serafim, carele a stătut ierarch canonicesce Eparchieĭ din Siria Emisis, ce se află supusă prea sfînţituluĭ scaun al prea fericituluĭ patriarch al mareĭ Antiochieĭ şi a tot Rĕsăritul; dar pentru cruḑimea stăpânitorilor acestor locurĭ, şi pentru năvălirile lor cele nesuferite, lepădându-se de Eparchie, şi pe la multe locurĭ umblând, ca la un liman, fără de primejdie şi de valurile acesteĭ vieţĭ óre-cum slobod, către acest bine credincios şi de Dumneḑeŭ păzit stăpânesc pământ al Eparchieĭ nóstre a năzuit; nădăjduind că cea din multă vreme şi îmbunătăţită petrecere stricată óre-cum a cuvîntătóreĭ dumneḑeescĭ corăbiĭ a locaşuluĭ sĕŭ

www.dacoromanica.ro

Cu tóte acestea, câte-và luni maĭ târdiŭ, pentru un schimb de moşie cu o moşie mânăstirésckă intervine un chrisov domnesc. (1)

cel sfînt liniştindu-se, se va învrednicì de puţină óre-care odihnă. Socotind dară noĭ în destul, am găsit drept şi sfînt lucru a arătà pre cea putinciósă de odată a Dumneḑeesciĭ slugĭ odihnă, nu atâta adecă câtă trebuià, ce câtă cea după vreme nevoe ne iertà. Am socotit pentru mică óre-care a bătrâneţelor sale mângăere a-ĭ da spre locuinţă sfinţititul locaş al celuĭ dintre sfinţi Părintele nostru Ierarch Neculae, făcătorul de minunĭ, ce se află în popor cu numirea după loc Munteniĭ de sus, şi micul acela venit care pe an se strînge din chiria căsuţelor şi a dughenelor a i se da spre trebuinţa sa, pentru tótă viéţa; şi sfintele vase şi veştminte ale sfîntuluĭ locaş, după cum prin deosebit izvod se cuprind, împreună cu tóte cele-lalte în stăpânirea sa, a se da, spre bună pază, unde neoprit are tótă voia a săvîrşì ale archierieĭ dupre cum ceĭ de prin mânastirĭ Archiereĭ; şi de astăḑĭ înainte întru tótă viéţa sa să fie şi să se socotéscă purtător de grijă şi stăpân tuturor ale acestuĭ sfînt locaş, mişcătórelor şi nemişcătórelor lucrurĭ, dupre orînduéla Archiereilor celor ce pentru tótă viéţa lor igumenesc şi a igumenilor ce se află în mânăstirile de aice, fără să se supere de cine-và cât de puţin cu cuvînt de embatic saŭ de vre-un alt dar, ci bine economisând ale acestuĭ sfînt locaş mişcătóre şi nemişcătóre, a fi eromata, şi veniturile dintru acestea strîngêndu-le până la cea maĭ de pre urmă a sa răsuflare. Iar după mutarea sa către Domnul. tóte şi cele prin izvod încredinţate, mişcătóre şi nemişcătóre lucrurĭ întregì şi nestrămutate, să se păzéscă, şi orì câte alte se vor maĭ afierosì în vremea pistasieĭ sale, tóte acestea după obiceiŭ sunt lucrurĭ ale acestuĭ sfînt locaş şi nestrămutate, rămâind acest sfînt locaş iarăşi sub stăpânirea Sfinteĭ Mitropoliĭ, după cum şi maĭ înainte, nicì un cuvînt ne avênd loc de a se înstrăinà din stăpânirea sfinteĭ Mitropoliĭ. Iar dacă maĭ înainte de mutarea sa dintru acéstă viéţă, spre liniştirea sa ar voì să se mute într'alt loc maĭ bun, şi atuncia biserica şi lucrurile sale întregĭ, rămâind după cum i s'aŭ încredinţat, are sloboḑenie a se mutà unde ar voì, iar ceĭ ce până acum, cu chip de epitropie aŭ iconomisit lucrurile acestuĭ sfînt locaş, de acum înainte rămân din acéstă epitropie sloboḑĭ, stăpân, orânduindu-se purtătoriĭ de grijă şi iconom al acesteĭ bisericĭ, şi celor dintr'însa mişcătórelor şi nemişcătórelor lucrurĭ, pe Prea Osfinţia Sa. Acéstă mică mângâere găsind spre liniştirea sa, şi obştésca a tuturor nouĕ folosinţă duhovnicéscă a celor ce locuim acest de Dumneḑeŭ păzit pământ, a prea bine credinciosuluĭ nostru Domn şi purtător de grijă; şi a aleşilor de bun neam boerĭ, a tot sfinţituluĭ cliros, şi a tótă plinirea pravoslavnică (căcĭ ca un archiereŭ al înaltuluĭ Dumneḑeŭ pentru obştésca nouĕ tuturor mântuire rógă pe Dumneḑeŭ, şi cele fără de sânge jertfe aduce spre milostivire). Pentru acésta, şi acéstă a noastră lucrătóre scrisóre s'a făcut, care are puterea nesclıimbată de scrisóre temeinică spre neclintită liniştire şi nebîntuită a Prea Osfinţieĭ Sale; şi cu a nóstră pecete şi iscălitură s'a întărit. — 1814 Ghenare 22.

Veniamin Mitropolitul Moldoveĭ.

(L. S.)

(1) *Chrisov întăritor pentru schimbul făcut între Epitropia Huşuluĭ cu Spăt. C. Roset.*

Insciinţare se face cu acéstă carte a Domnieĭ-Mele, că după multe pricinĭ de judeçată ce aŭ urmat pentru un schimb, ce la anul 1800 Deçemvrie 19 s'a făcut

www.dacoromanica.ro

Şi pe când face Veniamin acte de aşà natură, singur fără participarea luĭ Scarl. Calimach, el cere şi dobândesce un act de binecuvîntare al Patriarchuluĭ Chiril din Constantinopole şi al tuturor membrilor Sinoduluĭ Constantinopolitan — în Maiŭ 1815—pentru a-şĭ jus-

---

între Episcopul de atuncia al Episcopieĭ Huşuluĭ Chir Gherasim şi între Spătarul Constantin Roset, fiind la acea vreme Clucer, adecă dând Episcopul un iaz cu móră în apa Crasneĭ, ce se numesce iaznl Saveĭ şi părţile ce le are în moşiile Roşiorii şi Averesciĭ pe apa Crasneĭ, la ţinutul Fălciuluĭ, şi Cioriceniĭ la ţinutul Vasluiuluĭ, iarăşi pe Crasna, luând împotrivă Episcopia alte părţĭ tot de la ţinutul Fălciuluĭ, cum se cuprinde la scrisórea de schimb, asupra căruia schimb încă la anul 1805, plecând jalbă către domnie a rudele lor afierositorilor acestor părţĭ către Episcopie, cu cerere ca să se strice schimbul nrmat între Episcopie, când atuncia, după judecata ce a nrmat, s'a fost întărit urmarea schimbuluĭ a se păzì întocmaĭ, îndatorindu-se şi acea Episcopie cu acele trebuincióse către chipul zidit de afierositor. Dar după jalba dată către Domnia-Mea în anul trecut de către rudele afierositorilor, cerênd a se stricà schimbul şi părţile afierosite după cuprinderea danieĭ, sa remâe în stăpânirea Episcopieĭ. Din porunca Domnieĭ-Mele s'a înfăţişat pricina în judecata Preosfinţituluĭ Mitropolit şi a domniilor-sale Veliţilor boerĭ, când vĕdêndu-se doveḑile amândoror părţilor, schimbul urmat s'a cunoscut netrebnic, de vreme ce însuşĭ afierositoriĭ opresc pe Episcopie, ca nicĭ cu un chip să nu înstrăineze afierosirea sa, care socotinţă prin anaforà făcêndu-se sciinţă, şi cercetându-se şi de către însăşĭ Domnia-Mea doveḑile amândorora părţilor cuprinse la anaforà, am hotărît ca schimbul urmat între Episcopie şi între Spătarul să rĕmâie cu totul deslegat şi stricat, fiind împotrivă şi cu călcarea hotărîriĭ legăturiĭ între Episcopie şi între afierositor, luând în stăpânire Episcopia tóte acelea afierosite, fără să fie volnică vre-odinióră a le înstrăinà sub nicĭ un cuvînt, păstrându-şĭ Episcopia nestrămutat datoriile, întocmaĭ după cuprinderea scrisoriĭ de danie a afierositoruluĭ, rĕmâind şi întăritura schimbuluĭ din anul 1805 anerisită, ca una ce schimbul este anerisit, iar pentru cheltuelile ce a arătat preotul Gheorghe că a făcut cu biserica, fiind cu mulţumirea amânduror părţilor, s'a hotărît să plătéscă Episcopia una mie cincĭ sute leĭ, întărindu-se aceeaşĭ anaforà în trecutul an 1814 Maiŭ 22, şi cu a nóstră Domnéscă iscălitură şi pecete.

Apoĭ în curgetorul an, la trecuta lună Maiŭ, arătându-se cu jalbă către Domnia-Mea iubitorul Episcop al Sfinteĭ Episcopiĭ Huşuluĭ Chir Meletie, cum că dumné-lor Epitropiĭ caseĭ săvîrşituluĭ Spătar ar fi pus secfestru pe venitul părţilor hotărîte de către Domnia-Mea să le ieà Episcopia în stăpânire, care jalbă fiind rînduită la dumné-luĭ Vel Logofĕtul să cerceteze şi să pue la cale, unde în fiinţa Preosfinţituluĭ Mitropolit şi a domniilor-sale veliţilor boerĭ, s'a întrebat pe dumné-luĭ Vel Vornic Nicolaĭ Hrisoverghi, Epitropul caseĭ rĕposatuluĭ Spătar Constantin Roset, ce are a rĕspunde, şi sub ce cnvînt s'a secvestruit venitul părţilor date cu Domnésca nóstră judecată în stăpânirea Episcopieĭ? Rĕspunsul domnieĭ-sale a fost acesta: că rĕposatul Spătar ca unul ce nu s'a înfăţoşat cu anaforà înaintea Domnieĭ-Mele, Epitropicésca datorie îĭ silesce a se înfăţişà. Decĭ după ce şi dumné-luĭ însuşĭ s'a înfăţişat şi s'a întrebat la ce nu-s mulţumiţĭ, cererea domnieĭ-sale Vorniculuĭ a fost tot aceeaşĭ, precum şi Spătarul cere, ca să se urmeze după anaforaua de la annl 1805, care întăresce schimbnl, dar acea anaforà, precum s'a ḑis, de sine rĕmâne

www.dacoromanica.ro

tificà şi întărì dispoşiţiunile ce erà în drept să le ieà cu de la sine putere, cu referinţă la mânăstirile de la Socola, Văratic şi Agapia.

Ce sunt acele dispoşiţiunì luate de Veniamin?

La Socola erà mânăstire de maicì. Avênd a organisà acolo seminariul, Veniamin mută puţinele călugăriţe de aicì la Agapia, unde erà până atuncì mânăstire de călugărì. Fie prea marea apropiere a m-riì de călugărì de M-rea Văraticul, fie din alte motive, Metropolitul Veniamin mută la alte mânăstirì de călugărì pre ceì 15 monachì, carì trăiaŭ la Agapia şi acolo fac loc călugăriţelor de la Socola. Mânăstirea Văratecului o unì apoì cu aceea a Agapieì, dar aşeză la fiecare deosebită stareţă.

De sigur aceste strămutărì aţiţară nemulţumirì. Metropolitul Veniamin creḑù să se acopere de orì ce acusărì, dobândind aprobarea morală a Patriarchieì, atât asupra strămutărilor, cât şi asupra organisăriì şcóleì de la Socola, cu limba română şi cu din venitul desfiinţateì mânăstirì de maicì. Scrisórea patriarchală se termină cu «deslegare» de păcate pentru Metropolitul Veniamin, pentru maicele stariţe şi pentru tóte călugăriţile mórte şi în viéţă.

Cât va fi costat pre Veniamin acéstă scrisóre de *indulgenţă* şi care în aparenţă erà contrarie autonomieì bisericiì Moldovene? (1)

---

fără putere, neavênd Episcopia putere de a înstreinà părţile afierosite, nicì sloboḑenie după însăşì scrisórea de afierosire către Episcopie, de a le înstrăinà vreodinióră sub nicì un chip. Drept aceea, în pontul scrisoriì de afierosire către Episcopie, judecând, hotărîm, ca Episcopia să-şì ieà în deplină stapânirea sa părţile arătate, remâind schimbul cu totul stricat, respunḑênd clironomiì răposatuluì Spătar şi venitul pe anul trecut 1814, ce am fi luat de pe acele părţì de la hotărîrea judecăţiì încóce, sfirşita remâind acéstă pricină în vecì. — 1815 Iunie în 18 ḑile.

Vel Logofĕt.

(1) *Chiril cu mila luì Dumneḑeŭ Archiepiscop cetăţiì luì Constantin, Romì ceì nouĕ, şi a tótă lumea Patriarch.*

Se cinstesce adecă desăvîrşit amărunţimea, şi maì ales unde predania bisericéscă saŭ scrisă saŭ nescrisă, maì înainte apucând, a însemnat ceea-ce trebue a face saŭ a nu face. Nicì cuvîntul iconomieì însă nu se trece cu vederea acolo, unde puţin slăbind amărunţimea, saŭ spre a izbăvì sufletele din perḑare, saŭ spre a câştigà folosul cel ce până atuncia nu erà. Şi pre acésta o póte aflà cine-và în multe locurì, cercetând adecă felurì de iconomiì a faptelor şi prefacerì a legilor, şi a acelor ce se află mişcările după cererea vremiì şi nevoile şi întâmplările lucrurilor, pentru întemeerea sistemeì pravoslavnicilor, şi plăcuta luì Dumneḑeŭ otcărmuirea sfinţitelor bisericì şi a Dumneḑeescilor lăcaşurì. Căcì tóte spre zidire a se face, şi

www.dacoromanica.ro

Din respectul toleranţeĭ religióse în actele luĭ Veniamin Metropolitul

apostolescul cuvînt hotărĕsce, şi că, saŭ făcênd noĭ, saŭ şi ḑicênd, scoposul trebue a se lucrà spre întemeerea aprópeluĭ, şi a se îndreptà spre folosul fraţilor. Acest fel de economie se vede că cu cuvînt a uneltit şi pe prea osfinţitul Mitropolit al Moldoveĭ, carele pre acea de Dumneḑeŭ păzită Eparchie canonicesce o otcârmuesce, prea cinstitul şi Exarhul Plaiurilor, întru Duhul Sfint iubitul şi doritul nostru fratele şi împreună slujitorul Kir Veniamin, pentru aceste următóre din eparchia sa şi supusă sfinteĭ sale Mitropoliĭ, treĭ sfinte mânăstirĭ, a Agapieĭ ḑicem, a Socoliĭ şi a Vărateculuĭ, căcĭ vḕḑênd mânăstirea Agapieĭ rĕŭ şi fără întocmire otcârmuindu-se, şi pre monachiĭ ce întru dînsa se nevoiaŭ (carĭ abià eraŭ la numĕr cinci-spre-ḑece), vḕḑêndu-ĭ că locuiaŭ fără de orînduélă, de capetele lor, şi că prindeaŭ numaĭ locul, ĭ-a mutat într'alte mânăstirĭ, şi în purtarea de grijă a Egumenilor dintr'acele ĭ-a supus, lucrând petrecerea cea cucernică şi potrivită podviguluĭ lor celuĭ călugăresc. Iar pe călugăriţele din Socola puţine fiind şi acestea la numĕr, şi carĭ din a lor ocârmuire aicĭ şi acolo se purtaŭ, şi întru nu puţine neorînduelĭ cu adevĕrat, şi în vătămare sufletéscă cădeaŭ, şi nu mică smintélă daŭ, pre acestea în mânăstirea Agapieĭ le-a aşezat, unind cu acésta pe cea-laltă mânăstire a Vărateculuĭ, locuinţă de femeĭ, şi acésta aflându-se şi în destul numĕr de călugăriţe vrênd; alegênd prea sfinţia sa şi aşezând întru fieşte-care Stariţă cinstită şi care aveà ispitire de monahicésca otcărmuire; adecă în mânăstirea Agapia pe monachia Elisaveta, iar întru a Vărateculuĭ pe monachia Magdalena, orînduélă şi hotarĭ puind lor, prin care viéţa lor şi de Dumneḑeŭ iubită, şi de toţĭ lăudată s'a făcut, legând împreună şi armonia cea bună a sfintelor lăcaşurĭ prin ajutorul unora către alţiĭ şi frăţésca iubită legătură. Iar pe mânăstirea Socoliĭ o a arătat şcóla obştéscă, spre a se învḕţà într'însa fiiĭ scăpătaţilor preoţĭ de acolo, spre a se hrăni, şi a se ocrotì din veniturile mânăstiriĭ şi dascălĭ întru acésta ispitiţĭ a aşezat, carĭ paradosesc în obicĭnuita limbă a loculuĭ tótă învḕţatura, încă şi dogmaticésca bogoslovie a luĭ Ioan Damaschin din limba Elinéscă, fiind tâlmăcită în limba loculuĭ, şi sfinţitul catihisis asemenea fiind tâlmăcit, şi împreună cu acestea paradosesc şi psaltichia cântătóre.

Acestea cu adevĕrat aşà s'aŭ iconomisit şi s'aŭ isprăvit cu archipăstorésca pronia prea sfinţieĭ sale, care este ertată şi din însăşĭ sfintele legĭ la ceĭ ce pre alocurĭ archipăstoresc, precum este bine arătat din Apostolicescele şi Sobornicescele canóne. Ertând lor puterea tuturor bisericescilor lucrurĭ, şi iubită de Dumneḑeŭ otcârmuire şi maĭ vîrtos către acéstă prea de nevoie punere la cale şi alcătuirea unită şi împreună glăsuitóre a fost şi socotinţa şi domnésca plecare a celuĭ ce atuncia slăvit otcârmuià domnia prea înălţatuluĭ şi prea blagocestivuluĭ Domn Kiriu Alexandru Moruz, prea dorituluĭ sufletesculuĭ nostru fiŭ. Căcĭ cum nu; unde arătată este contenirea ceĭ de sineşĭ otcărmuirĭ aceea, şi cea desăvîrşit ştergere a mişcărilor celor vătămătóre de suflet şi smintitóre, şi iaraşĭ cunoscută este monachicésca bună rînduélă cea din prefacere şi cea plăcută luĭ Dumneḑeŭ a celor împreună nevoitóre petrecere împreună, şi după tóte vederată este folosinţa cea din multe feluri ce isvoresce fiilor nevoiaşilor preoţĭ din prefacerea mânăstiriĭ întru şcólă. Dar fiind-că s'aŭ aflat în pomenita mânăstire a Agapieĭ trupurĭ a acelora maĭ 'nainte trecute din viéţă monachiĭ nedeslegate; cele ce împreună se nevoiesc acum întru acéstă mânăstire, propuind de pricină prestrămutarea a óre-carĭ vechĭ hotărîrĭ, ce eraŭ obicĭnuite părinţilor ce maĭ 'nainte s'aŭ nevoit întru acésta, şi eraŭ orînduite de către aceia a se

www.dacoromanica.ro

este de ḑis ce-và. Lipovenii, céslovarĭ prigoniţĭ în Rusia, sunt toleraţĭ în

---

păzî: S'aŭ înfăţişat la prea sfinţia sa şi s'aŭ rugat ca, prin a sa mijlocire, către a nóstră mare biserică a luĭ Chr. îndestulată, să se deà bisericésca sloboḑire şi ertare; şi dar prea sfinţia sa, scriind către noĭ, a pus înainte ferbinte cererea monachiilor întru aceeaşĭ vreme rugându-se, ca şi monachiilor pentru pomenitele pricinĭ şi prea sfinţieĭ sale pentru prefacerea acea îmbelşugată să se deà deslegarea şi sloboḑire, şi dar primind noĭ cu blândeţe cererea, pentru că aratà bunul cuget şi cinstirea de Dumneḑeŭ a prea sfinţieĭ sale, şi cu cuviinciósă laudă încununând-o: Intâiŭ *întărim cu adevĕrat tóte câte prea sfinţia sa pentru pomenitele din eparchia sa treĭ mânăstióre a aşezat, ca unele ce se ţin de legiuita iconomie*, şi sunt mântuitóre, şi folosesc şi spre blagocestie şi spre zidire şi spre sporire: iubite de Dumneḑeŭ, şi de ómenĭ lăudate, apoĭ aşà smerenia nóstră cu ceĭ împreună rugătorĭ cu noĭ întru acéstă scrisóre, împreună cu prea fericitul şi prea sfinţitul Patriarch al Ierusalimuluĭ şi a tótă Palestina Kiriu Kir Policarp, şi cu prea cinstiţiĭ sfinţiţiĭ archiereĭ, iubiţiĭ şi doriţiĭ noştri fraţĭ şi împreună slujitorĭ, prin Dumneḑeescul dor, dăruire, şi stăpânire a Prea Sfîntuluĭ şi făcĕtoruluĭ de viéţă, şi stăpânitoruluĭ Duh, care este datà cu adevĕrat de la Domnul şi Dumneḑeul şi Mântuitorul nostru Is. Chr. Dumneḑeescilor şi Sfinţilor sĕĭ Ucenicĭ şi Apostolĭ spre a legà şi deslegà greşélele ómenilor, carele a ḑis lor: «Luaţĭ Duh sfînt, şi orĭ-cărora veţĭ ertà păcatele, ertate vor fi, şi orĭ-cărora le veţĭ ţiné, ţinute vor fi. Şi iarăşi câte veţĭ legà şi deslegà pre pamînt, vor fi legate şi deslegate în ceruri. De la aceia dar şi la noĭ după moştenire ajungênd Dumneḑeescul luĭ şi nedeşertatul acesta dar, avem ertaţĭ şi pre pomenitul fratele nostru Veniamin archiereul, pre cele întru amândouĕ mânăstirile, stariţa Elisaveta şi Magdalina, şi pre tóte câte întru aceste mânăstirĭ petrec liniştita viéţă marĭ şi micĭ, de fieşte-ce rînduélă şi tréptă viĭ şi rĕposate, şi avem deslegaţĭ de tot sufletescul şi trupescul păcat, la orĭ-câte şi aceştia ca nisce ómenĭ fiind, şi trup supus patimilor purtând, şi luniea acésta mult păcătósă locuind a păcătuit, şi luĭ Dumneḑeŭ aŭ greşit cu cuvîntul, cu lucrul saŭ cu gândul, întru sciinţă, saŭ între nesciinţă, arătat, saŭ nearătat, cu voie saŭ fără de voie, după tótă vremea şi locul şi chipul, şi întru tóte simţirile lor, şi s'a supt blestemul părinteluĭ, saŭ al maiciĭ lor, aŭ fost supuşĭ, saŭ subt a loruşĭ anatemă aŭ căḑut, saŭ cu jurămînt s'aŭ jurat, şi l-aŭ călcat, saŭ blestem bisericesc şi afurisenie aŭ primit vre odată de la preot, saŭ de la Archiereŭ, saŭ de la Patriarch pentru orĭ-ce pricină, şi lenevindu-se n'aŭ dobândit ertare, saŭ pre cele oprite întrebuinţându-le, de cele către Dumneḑeŭ de voe făgăduinţe s'aŭ depărtat, saŭ de patima iubiriĭ de sine fiind stăpâniţĭ, şi lunecându-se de pedicele vrăjmaşuluĭ, hotare bine aşezate le-aŭ călcat şi datoriilor de amărunţime monachicescĭ nebăgătorĭ în sémă s'aŭ arătat, şi dintr'acéstă legătură nedeslegată aŭ luat, saŭ cu gura şi cu buzele aŭ minţit óre-când pentru rele dobânḑĭ, saŭ pentru óre-care altă pricină, saŭ pentru lăcomie şi învărtoşarea sufletuluĭ pre săracĭ nu ĭ-aŭ miluit, saŭ ḑilele postuluĭ aŭ deslegat, saŭ sĕrbătorile nu le-aŭ ţinut, saŭ cu necinstite şi necuviincióse óre-carĭ socotinţe şi aducere aminte frumuseţea sufletuluĭ o aŭ înnegrit, şi pre cea de Dumneḑeŭ ţĕsută podóbă a Dumneḑeesculuĭ botez o aŭ întinat, saŭ de duhovnicescĭ lor părinţĭ n'aŭ ascultat, şi nu ĭ-aŭ băgat în sémă, şi călcătorĭ s'aŭ făcut de cele ce s'aŭ făgăduit a păzî, saŭ întru alte óre-carĭ pătimaşe păcate orĭ şi cum s'aŭ alunecat, şi aŭ căḑut după omenire, pentru care tóte şi pocăindu-se s'aŭ mărturisit duhovnicescilor lor părinţĭ, şi canonul cel dat de la dînşiĭ

www.dacoromanica.ro

Moldova. Evreii se immulţesc şi îşĭ immulţesc casele de rugăciunĭ. Biserica catolică însă este nemulţumită.

---

din inimă l-aŭ primit, şi a-l săvîrşì s'aŭ sîrguit: Dintr'acestea dar tóte sciute şi nesciute păcate ale lor câte s'aŭ mărturisit duhovnicescilor lor părinţĭ, din vinovăţie şi din legătură, îĭ deslegăm pre eĭ, şi sloboḑĭ îĭ avem, şi ertaţĭ întru darul Prea Sfîntuluĭ Duh, şi îutru a tot puternica stăpânire şi har: Iară dacă óre-carĭ greşéle pentru uitare, saŭ pentru altă óre-care omenéscă neputinţă, le-aŭ lăsat nemărturisite, şi pre acelea tóte iartă-le lor milostivul şi iubitorul de ómenĭ Domnul, pentru însăşĭ a sa iubire de ómenĭ, şi nemărginită şi neaseměuată bunătate.

Aşà stăpâne, mult îndurate Dómne, Isuse Christóse, Dumneḑeul nostru, biruéscă mila ta cea nemăsurată, şi iubirea de ómenĭ cea neaseměnată şi necovîrşită, şi nu trece cu vedere făptura mânilor tale a se îugrijì de perḑare, ci ascultă-ne pre noĭ păcătoşiĭ şi smeriţiĭ robiĭ teĭ, carĭ ne rugăm ţie pentru robiĭ tĕĭ aceştia Veniamin Archiereul, Elisaveta şi Magdalina, şi pentru tóte câte întru pomenitele douĕ mânăstirĭ liniştită viéţă petrec şi marĭ şi micĭ de fieşte-ce orînduélă şi tréptă vieţui. tóre şi rĕposate şi tótă legătura de-asupra lor, care aceştia asupră-şĭ din răuire saŭ din altă óre-care pricină aŭ tras, deslég-o ca pe un bun şi iubitor de ómenĭ, Dómne, şi iartă-le lor cu iubire de milostivire tóte câte în viéţă, rĕŭ şi nesocotit de dînşiĭ s'a făcut, cu iubire de ómenĭ trecêud cu vederea tóte după negrăită mila ta şi după mulţimea bunătăţiĭ tale, căcĭ aĭ bogate rîurĭ de milă, şi noian de îndurare, şi adânc de milostivire, şi izbăvesce pre eĭ diu vecînica muncă, învrednicindu-ĭ Impĕrăţieĭ tale şi stăriĭ ceĭ de-a drépta, şi pe ceĭ ce vieţuesc dintru aceştia păzesce-ĭ întru tóte ḑilele vieţiĭ lor, şi lucrătorĭ poruncilor tale arată-ĭ, întórce faţa ta de către păcatele lor, luminéză ochiĭ lor ca nu cum-và să adórmă întru mórte, scrie numele lor în cartea vieţiĭ, şi învrednicesce pre eĭ a bine plăcé ţie, şi a face voia ta prea sfîntă până la cea maĭ de pe urmă a lor rĕsuflare, nevătămaţĭ păzindu-ĭ în suflet şi în trup, iară a adormiţilor întru aceştia şi a vieţuitorilor tĕĭ aceştia, după mutarea de aicea, timpurile întru stihiile dintru carĭ sunt alcătuite a se deslegà, şi ţĕrînă a se face binevoesce. Căcĭ tu aĭ ḑis Dómne: «Pământ eştĭ şi în pământ te veĭ întórce», iară sufletele lor în locul viilor şi în lăcaşurile dreptţilor aşéză-le, şi cu cele ce se mântuesc numĕre-le pre ele, cu mijlocirile şi cu rugăciuuile Prea-curateĭ tale Maice Stăpâniĭ Născătóreĭ de Dumneḑeŭ şi pururea Fecióreĭ Marieĭ, şi a cinstituluĭ slăvituluĭ Prooroc înainte Mergĕtoruluĭ şi Botezătoruluĭ Ioan, a sfinţilor slăviţilor şi întru tot lăudaţilor Apostolĭ, şi cu ale tuturor sfinţilor, carĭ din vecĭ bine aŭ plăcut ţie. Amin. — 1815 în luna luĭ Maiŭ.

Patriarchul Cetăţiĭ luĭ Constantin întru Hs. Dumneḑeŭ Evhetes.
Al Ierusalimuluĭ Policarp Sinefhete.
Al Chesarieĭ Filodef.
Al Efesuluĭ Dionisie.
Al Iracliĕĭ Meletie.
Al Chiziculuĭ Constantie.
Al Nicomidieĭ Atanasie.
Al Nicheiĭ Antim.
Al Halchidonuluĭ Gherasim.
Al Dercon Grigorie.
Al Neochesarieĭ Meletie.

www.dacoromanica.ro

Biserica catolică intervine, ce-ĭ dreptul, contra vechiuluĭ drept al ţĕriĭ (1) prin Agenţia austriacă în un interes al eĭ. Acésta anunţă în Septemvrie 1815, că pentru biserica catolică se va face un archiereŭ cu titlul «*Bacovius*».

Scarlat Calimach rînduesce afacerea în cercetarea Metropolituluĭ Veniamin, a Episcopuluĭ de Roman Gherasim şi a biv Vel Logofeţilor: Costache Ghica, Iordache Canta şi C. Balş, cu următorul pitac:

«Făcêndu-ni-se arătare de către cinstita K. K. Agenţie, precum că din partea Austrieĭ este socotinţa a se hirotonì şi ca să vie în Moldova un archiereŭ catolicesc cu numirea de *Bacoviu*, pentru toţi ceĭ locuiţi în pămîntul acesta de lege catolicéscă, rinduim că adunându-vĕ la Sf. Mitropolie, să faceţi cercetare şi socotinţă de s'a obicĭnuit vre-odinióră a venì în Moldova un aşà archiereŭ, saŭ cu aseměnare acestuia şi de când a contenit venirea şi pentru ce? şi prin anaforà îndată să însciinţaţĭ.— 1815 Septemvrie 9.»

Cod de doc. de la Metr. Iaşĭ, fila 159.

Consulul frances din Iaşĭ Fornethy scrià duceluĭ de Richelieu, în 27 Fevruarie 1816, relativ la cererea Austrieĭ de a învoì guvernul Moldav existenţa unuĭ episcop catolic, că Divanul ţĕriĭ a trimis arzmagzar la Pórtă, cerênd să nu se aprobe cererea. Pórta a aprobat vederile Divanuluĭ Moldav.

Câţĭ-và anĭ maĭ târdiŭ, Metropolitul Veniamin va maĭ da un rĕspuns negativ la cererea Austrieĭ. Necunoscênd trecutul bisericiĭ catolice, nepricepênd importanţa existenţeĭ, în Moldova maĭ ales, a unuĭ episcop latin dependinte de guvernul ţĕriĭ, iar nu de un guvern strein, faţă cu satele nóstre catolice, Biserica română va face greşélă de a negà celeĭ catolice dreptul de a avé un archiereŭ al eĭ propriŭ.

Biserica română în Basarabia capĕtă chrisov împĕrătesc de consti-

---

Al Paronaxieĭ Grigorie.
Al Sofieĭ Teofan.
Al Varnieĭ Hrisant.
Al Gospieĭ Calinic.
Al Samuluĭ Chiril.

S'a scos din limba Elinéscă pe acéstă patrioticéscă de Stolnicul Gheorghe Gramaticul aceştiĭ smerite Mitropoliĭ, la 1816 Iunie 12.

Smeritul Veniamin Archiepiscopul Moldavieĭ.

(Iscălit însuşĭ)

(1) Domniĭ noştri ceĭ marĭ tot-deauna aŭ rec lamat dreptul de a recomandà eĭ scaunuluĭ papal candidatul de episcop catolic.—Veḑĭ memoriul acesteĭ episcopiĭ în «Ateneul Român», din Iaşĭ.—Veḑĭ *Bandinus*, în călĕtoria luĭ în Moldova, la curtea luĭ Vasile Lupul.

www.dacoromanica.ro

tuire. Rescriptul Impĕratuluĭ Alexandru către Exarchul şi Metropolitul Gavril, strămutat la Chişinĕŭ, promiteà connaţionalilor noştri, că vor fi guvernaţĭ «*după legile şi datinele lor*». (1)

Ce frumóse promisiunĭ!

Cât de puţin fură realisate!

(1) Rescriptul Impĕratuluĭ Alexandru Autocratoruluĭ Rosieĭ către Exarchul şi Mitropolitul Gavriil, dat în Petersburg, la 1816 Aprilie 1.

Prea sfinte Exarche şi Mitropolite Gavriil!

Locuitorĭĭ Basarabieĭ, intrând subt domnirea Rosieĭ, aŭ dobândit privilegiul cuvenit şi putincios a li se da de la un guvern, ce se povăţuesce de învĕţăturile sfinteĭ nóstre religiunĭ, şi care se conduce în ţintirile sale politice de principiile moraluluĭ şi a dreptăţiĭ. Aflându-mĕ în asemenea deplină bună-voinţă către acéstă proviucie, am orînduit la îuceput ca provisoriŭ să se guverneze Basarabia după privilegiile, datinele şi legile eĭ cele vechĭ. Maĭ naiute de a statoruicì întru deplinătate organisaţia guvernărĭĭ acesteĭ provinciĭ, am voit maĭ întâiŭ de a mĕ încredinţà din aplicaţiune de marşa unor asemenea măsurĭ, şi am aşteptat ca timpul, împrejurările şi adevĕrate raporturĭ să mĕ încredinţeze de resultatele acestor cercărĭ. Tot odată am ertat locuitorilor provinţieĭ şi tot felul de bir, pe treĭ anĭ de ţile, cu scop de a se îmbunătăţì starea lor materială, şi aşà, aducêndu-ĭ gradat de la o înlesnire la alta, să prepar îndoita fericire a acestuĭ popor.

Insă cu mare părere de rĕŭ m'am însciinţat prin organe vrednice de credinţă, că ţintirile nu aŭ isbutit, şi că neorînduelile aŭ ajuns la gradul cel maĭ nalt, încât multe din familiile pacînicilor locuitorĭ, părăsind locuinţele lor, caută adăpost de scăpare peste hotar. Aseinenea fapte cer neapĕrat cea de aprópe aţintire a nóstră şi ne îndémnă a luà mĕsurĭ întru a se puté stîrpì ast-fel de rĕŭ încuibat, şi pe viitotorime a îmbunătăţì sórtea acesteĭ ţĕrĭ, după dorinţa locuitorilor şi după dorinţa nóstră. Drept aceea, am hotărît ca să trimitem acolo un dregĕtor imperial deplin împuternicit, în carele putem pune tótă a nóstră încredere, şi carele ca un mijlocitor al nostru ne va puté raportà de tóte cu amănuntul, ca aşà cunoscênd adevĕrata faţă a lucrurilor, să făptuim prin măsurile potrivite îmbunătăţirea acesteĭ ţĕrĭ.

Scopul nostru este să hărăzim provincieĭ acesteia privilegiĭ de a se guvernà după legile şi datinele lor, şi ca tóte clasele locuitorilor acesteĭ ţĕrĭ să aibă drituri egale a se bucurà de dreptăţile şi de moştenirea strămoşilor sĕĭ, precum şi de buna-voiuţă ce avem noĭ către dînşiĭ; încât toţĭ în genere şi tagma eclisiastică şi cea a nobililor, a neguţitorilor şi a poporuluĭ, să fie de o potrivă protegiaţĭ de către asemenea legiuirĭ. Voim ca acéstă ţéră mănósă şi în privirea agriculturiĭ şi în privirea comerţuluĭ să se însufleţéscă prin asemenea nouă organisaţie; lucru, pe carele aştept de la zelul delegatuluĭ nostru, şi de la confăptuirea locuitorilor Basarabieĭ.

Pentru aceste binevoitóre ale nóstre ţintirĭ, încunosciinţând pe Prea sfinţia ta, orînduim ca cele de maĭ sus însemuate să se traducă în limba poporuluĭ şi să se cetéscă prin tóte bisericile păstorieĭ sufletescĭ încredinţate vouĕ, ca să se încunosciinţeze de aceste prin mijlocul ierurgoşilor bisericiĭ tóte clasele Basarabieĭ: clerul, boeriĭ şi poporul, că ochiul Nostru privighéză pentru fericirea lor.

De bine voitor al Prea Sfinţieĭ Tale,

Alexandru.

*

www.dacoromanica.ro

Şcóla şi cultura generală. Cât privesce cultura în genere a naţiunii române, dejà am tratat acéstă întrebare ocupându-ne de mersul şcóleĭ la Domnia luĭ Ioan Caragea de la Muntenĭ. Acì vom amintì numaĭ principalele documente de la Scarlat Calimach cu referinţă la şcólă.

Una din preocupaţiunile luĭ fu şcóla, căcì acest Domnitor erà neîndoios un om cult, după mărturia tuturor contimporanilor luĭ.

Sincronistic cu seminariul de la Socola şi şcóla de la S-tul Nicolae Domnesc erà deschisă, după 1812, şi aşà ḉisa Academie, de la Metropolia din Iaşĭ. G. Sĕulescu, în scrisórea de dedicaţiune către Metropolitul Veniamin, a Gramaticeĭ românescĭ ce a tipărit în Iaşĭ la 1833, amintesce că, fiind el în vîrstă de 13 anĭ, la 1812, urmà la şcóla acésta în *cursul filologieĭ şi al sciinţelor.* Sĕulescu a frecuentat şcóla acésta până la 1819; prin urmare, neîndoios, şcóla există până la Eterie. Primiĭ profesorĭ aĭ şcólelor naţionale de după Eterie sunt şcolarĭ aĭ Academieĭ de la Metropolie. Dacă organisatoriĭ şcóleĭ elene aŭ avut în gând, cum cred uniĭ, să desnaţionaliseze prin ea nouĕle generaţiunĭ, s'aŭ înşelat: învĕţând grecesce, generaţiunile de la începutul acestuĭ secol aŭ sinţit românesce! Găina a clocit şi condus puĭ de pasĕre, carĭ aŭ lăsat pe vitriga lor mamă pe malul bălţiĭ.

Dintre şcolariĭ Academieĭ de la Metropolia din Iaşĭ, G. Sĕulescu a fost trimis la studiĭ în străinătate, după 1819.

Cea maĭ întâĭ preocupaţiune a Divanuluĭ este să creeze venitурĭ suficiente pentru întreţinerea şcólelor. Cu acest scop se adună Metropolitul Veniamin, Episcopul de Huşĭ Meletie şi boeriĭ Vel Logofĕt Iord. Canta, C. Balş şi Vel Vorniciĭ Manolache Dumitru Beldiman. Eĭ supun luĭ Scarlat Calimach anaforaua de la 25 Martie 1813 prin care, pe lângă ceĭ câte 2 leĭ 16 parale impuşĭ la tot preotul şi diaconul, aruncă o taxă asupra tuturor mânăstirilor şi bisericilor, fără de a scutì şi pe Metropolìĭ şi Episcopìĭ.

Maĭ înscriŭ condee diverse de la Cassa răsurilor şi de la cumpĕrătoriĭ vămilor, ocneĭ, desetineĭ, goştineĭ, vădrărituluĭ, de la Telal-Başa, de la Izbaşa, cu o subvenţiune de la Visterie, apoĭ de la toţĭ slujbaşiĭ, începênd cu Metropolitul şi Episcopiĭ şi până la cel din urmă boer cu caftan şi de la egumeniĭ noĭ. Maĭ sunt obligaţĭ boeriĭ a plătì taxe, când îşĭ trimit copiiĭ la şcólă. Taxa variéză după trépta boeruluĭ (împărţiţĭ în 3 clase). De la *Orfanotrofion* încă primesce Cassa şcólelor o subvenţiune de 4.000 leĭ. Se maĭ acordă şcólelor scutelnicĭ, poslușnicĭ, etc.

Domnitorul, aprobând la 25 Martie chibzuirea boerilor, maĭ înscrie

www.dacoromanica.ro

la venitură şi câte 500 leĭ de la fie-care Vel Hatman şi Vel Vistier rînduit din noŭ. (1)

(1) Anaforaua pentru veniturile şi ţinerea şcóleĭ din oraşul Iaşĭ, întărită de Scarlat Calimach Voevod.

Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod. Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn ţĕriĭ Moldoveĭ.

Cercetarea şi socotinţa prea Sfinţituluĭ Mitropolit, cu iubitorul de Dumneḑeŭ Episcop Huşĭ, împreună cu dumné-lor Veliţiĭ boerĭ, şi cu alţĭ boerĭ rînduiţĭ, cuprinşĭ maĭ jos prin anaforà, pentru veniturile şi ţinerea şcóleĭ din oraşul Iaşĭ, vĕḑêndu-se şi de către însumĭ Ḑomnia-Mea, că alcătuirea şi punerea la cale este urmată cu tótă cuviinţa, s'aŭ maĭ adaos, pe lângă acelea, ca să maĭ deà şi Hatmanul şi Vel Vistier., fieşte-care câte 500 leĭ, în vremea ce se vor rînduì la aceste trepte de boerie; drept aceea hotărîm Domnia-Mea întocmaĭ şi asemenea nestrămutat să se urmeze. Intărind anaforaua şi cu a nóstră Domnéscă iscălitură şi pecete. — 1813 Martie 25.

(Iscălit): Iω Scarlat Alexandru Calimach Vvod.

L. P.

1813 Martie 25.

Prea Înălţate Dómne,

Din luminata poruncă a Înălţimiĭ Tale, adunându-ne în câte-và rînduri la Mitropolie, spre a socotì trebuinciosul venit al şcóleĭ domnescĭ dintr'acéstă politie, prin care şi dascàliĭ trebuincioşĭ se vor ţiné şi lefile ucenicilor se vor întîmpinà, şi cele-lalte intîmplătóre de nevoie cheltuelĭ ale şcóleĭ, am socotit maĭ întâiŭ venitul de acum al şcóleĭ a se strînge de la preoţiĭ şi diaconiĭ acesteĭ ţĕrĭ, şi de douĕ orĭ pe an, adecă la Sf. Gheorghe şi la Sf. Dumitru, decĭ acest venit de acnm fiind cu totul puţin, am socotit în tot chipnl putinciosul ajutor, de unde póte a se face la acest de obştie bine, fără să pricinuéscă vre-o îngreuere, şi pe lângă venitnl de acum ce are şcóla, după cum maĭ jos se arată, s'aŭ găsit cu cale şi acestea condee, carĭ se alăturéză sub venitul de acum:

Leĭ	
15.355	Preoţiĭ şi diaconiĭ ţĕriĭ, câte doĭ leĭ, şése-spre-ḑece parale de tot numele.
2.500	Mitropolia
1 500	Episc. Romanuluĭ
500	» Huşuluĭ
	Afară de lefile pisalţilor şi a dascălilor moldovenĭ şi grecĭ, carĭ se află pe la şcóle.
2.500	Mânăstirea Slatina, afară de ceea-ce dă la şcóla de la Socola.
500	Mânăstirea Sfîntuluĭ Spiridon.
250	» Golia.
240	» Treĭ-Sfetitelor.
240	Galata.
240	» Frumósa.
240	» Cetăţuia.

www.dacoromanica.ro

Destinat erà acest budget de venitură numaĭ pentru aşà ţisa Academie elenéscă de la Metropolie? Nu cred, de óre-ce maĭ există sincronistic şi şcóla ţisă «normalicéscă» de la Sf. Nicolae Domnesc.

Leĭ		
230	Mânăstirea	Probota.
220	»	Sf. Sava.
230	»	Răchitósa.
190	»	Mira.
160		Dobrovăţul.
160		Florescіĭ.
160	»	Făstăcіĭ.
160	»	Barnovschi.
160	»	Burdujenіĭ.
170	»	Bârnova.
180		Aron Vodă.
170	»	Hangu (Buhalniţa).
170	»	Dancu.
160		Sf. Ioan Zlataust.
150	»	Bărboiul.
170	»	Precista de la Ocna.
160		Tazlăŭ.
160		Sf. Niculaĭ din Botoşanĭ.
160	»	Caşinul.
80	»	Berzunţul.
70		Soveja.
55	»	Dómneĭ.
55	»	Vizantion. Pentru tóte condeele acestor mânăstirĭ grecescĭ aŭ dat şi izvod iscălit proestoşіĭ mânăstirilor, că primesc a da pe fieşte-care an condeele arătate.
200	»	Precista din Roman.
100		Doljescіĭ.
600	De la	Cassa răsurilor.
500	»	» cumpĕrătorіĭ Vămіĭ.
500	»	» Ocneĭ.
500	»	» Desetineĭ.
500	»	» » Goştineĭ.
500		» » Vădrărituluĭ.
100	»	cel de pe vreme Telal-başa.
50	»	» » Izbaşa.
31.165	Acest venit se socotesce a fi nestrămutat în tótă vremea, iar cele întîmplătóre venitură sunt după cum maĭ jos se arată, adecă :	
1.200	De la	Visterie, după chrisov.
500	»	cel ce se face după vreme Mitropolit saŭ Episcop cu Eparchie.
100	De la	marele Logofĕt până la Ban, ce se va învrednicì de Domnescul caftan.
1.800		

www.dacoromanica.ro

Acéstă şcólă are în 1814 treĭ învĕţătorĭ: Christea, Macarie şi Constantin Psaltul. Şcóla acésta românéscă ar cam fi pentru Iaşĭ ceea-ce erà şcóla de la Sf. Gheorghe pentru Bucurescĭ. Totuşĭ e cu mult maĭ românéscă şi l. slavonă nicĭ nu se predă de loc acì. Şcóla numĕrà în 1814 douĕ clase.

Orariul acesteĭ şcóle din 1814, ce dăm maĭ jos, cuprinde, ca materiĭ de învĕţămînt: cetirea, cetirea psalmilor, scrisórea, ortoepia-gramatica (etimologia), tâlcuirea pe din afară a religieĭ, simbolul, cântările bisericescĭ.

Iacă orariul:

Leĭ

50 De la Ban până la Stolnic; asemenea.
55 » Stolnic până la Şătrar; asemenea.
20 » cel ce se face Ispravnic de ţinut.
200 Intâia stare a boerilor când vor trimite pe fiiĭ sĕĭ la şcólă.
100 A doua, asemenea.
50 A treia, asemenea.
250 Intâia stare a Egumenilor ce se vor face la mânăstirĭ.
200 A doua stare a Egumenilor.
100 A treia, asemenea Aceştia se vor da pe fieşte-care an.

6.795
4.000 De la Orfanotrofion, după chrisov.

10.795 fac acéstă sumă. Se socotesce cu întîmplare să ésă cincĭ-ḑecĭ scutelnicĭ, carĭ să fie de cărat lemne, patru petrarĭ scutelnicĭ fără de bir în tirg, pe carĭ ceĭ după vreme zapciĭ să nu-ĭ supere nicĭ la o havale, asemenea şi doĭ teslarĭ. Acesta este folosul şi ajutorul şcóleĭ ce s'a găsit maĭ cu înlesnire, prin care se socotesce a se ţiné şcóla nestrămutată. Iar cea desăvîrşită hotărîre spînzură la înalta înţelepciune a Inălţimiĭ Tale. — 1813 Martie 25.

Aĭ Inălţimiĭ Tale către Dumneḑeŭ smeriţĭ rugătorĭ:

(Iscăliţi): **Veniamin Mitropolitul Moldoveĭ,**

Meletie Episcop de Huşĭ.

Plecate slugĭ.

(Iscăliţi): Iordache Canta Vel Logofĕt, Constantin Balş Vel Logofĕt, Manolachi Dimache Vel Vornic, Vasile Roset Vel Vornic, Alecu Balş Visternic, Dimitrie Beldiman Ban.

www.dacoromanica.ro

DESPĂRŢIREA CÉSURILOR

pentru

învĕţăturile şcóleĭ normalicescĭ de la biserica Gospod a Sfînţuluĭ Jerarch Nicolae din Jaşĭ, 14 Januarie.

ŢILELE	CÉSURILE DE DIMINÉŢĂ A ÎNVĔŢĂTURILOR			CÉSURILE DUPĂ AMIAŢĂ-ŢI A PARADOSIRII		
	De la 2 până la 3 (1)	De la 3 pâna la 4	De la 4 până la 6	De la 7 până la 8	De la 8 până la 9	De la 9 până la 12
Luní	**Hristea** cu clasis 1. Semnele cunóscerĭ literilor. **Macarie** cu clasis 2. Cetirea psalmilor în tact.	**Hristea** cu clasis 2. Tabela întâĭ de ortoepie. **Macarie** cu clasis 1. Poftorirea semnelor de literc.	**Hristea** cu clasis 2. Simvolul. **Macarie** cu clasis 1. Tabela ortoepicĭ	**Hristea** cu clasis 2. Nărăvirea. **Macarie** cu clasis 1. Tabela de slovenire în tact.	**Hristea** cu clasis 2. Tabela de începutul Gramaticeĭ etimologhieĭ. **Macarie** cu clasis 1. Tabela întâĭ de ortoepie.	Psaltul **Constantin.** Cântările cu tóte clasurile, orînduindu-le în stărĭ.
Marţĭ	**Hristea** cu clasis 2. Arithmetica. **Macarie** cu clasis 1. Semnele scrierĭĭ frumóse.	**Hristea** cu clasis 1. Osebirea semnelor de litere. **Macarie** cu clasis 2. Scrisóre de prube.	**Hristea** cu clasis 2. Tabela a doua a ortoepieĭ. **Macarie** cu clasis 1. Tabela întâĭ de ortoepie.	**Hristea** cu clasis 1. Tabela întâĭ de slovenire. **Macarie** cu clasis 2. Cetirea psalmilor.	**Hristea** cu clasis 1. Tâlcuirea pe din afară a religieĭ. **Macarie** cu clasis 2. Simvolul.	Psaltul **Constantin.** Cântările cu tóte clasurile.
Mercurĭ	**Hristea** cu clasis 1. Semnele cunóscerĭ literilor. **Macarie** cu clasis 2. Cetirea psalmilor în tact.	**Hristea** cu clasis 2. Tabela întâĭ de ortoepie. **Macarie** cu clasis 1. Poftorirea semnelor de litere.	**Hristea** cu clasis 2. Simvolul. **Macarie** cu clasis 1. Tabela ortoepieĭ.	**Hristea** cu clasis 2. Nărăvirea. **Macarie** cu clasis 1. Tabela de slovenire în tact.	**Hristea** cu clasis 2. Tabela de începutul Gramaticeĭ etimologhieĭ. **Macarie** cu clasis 1. Tabela întâĭ de ortoepie.	Psaltul **Constantin.** Cântările cu tóte clasurile.
Joĭ	**Hristea** cu clasis 2. Arithmetica. **Macarie** cu clasis 1. Semnele scrierĭĭ frumóse.	**Hristea** cu clasis 1. Osebirea semnelor de litere. **Macarie** cu clasis 2. Scrisóre de prube.	**Hristea** cu clasis 2. Tabela a doua a ortoepieĭ. **Macarie** cu clasis 1. Tabela întâĭ de ortoepie.	**Hristea** cu clasis 1. Tabela întâĭ de slovenire. **Macarie** cu clasis 2. Cetirea psalmilor.	**Hristea** cu clasis 1. Tâlcuirea pe din afară a religieĭ. **Macarie** cu clasis 2. Simvolul.	Psaltul **Constantin.** Cântările cu tóte clasurile.
Vinerĭ	**Hristea** cu clasis 2. Forma cunóscerĭ literilor. **Macarie** cu clasis 2. Cetirea psalmilor.	**Hristea** cu clasis 2. Tabela întâĭ de ortoepie. **Macarie** cu clasis 1. Poftorirea semnelor de litere.	**Hristea** cu clasis 2. Simvolul. **Macarie** cu clasis 1. Tabela întâĭ de ortoepie.	**Hristea** cu clasis 2. Nărăvirea. **Macarie** cu clasis 1. Tabela slovenirĭĭ.	**Hristea** cu clasis 2. Tabela de începutul gramaticeĭ. **Macarie** cu clasis 1. Tabela de ortoepie.	Psaltul **Constantin.** Cântările cu tóte clasurile.
Sâmbătă	Recreaţie de diminéţă, iară după amiaḑă-ḑi poftorirea mathimilor ca Marţĭ după amiaḑă-ḑi.			Dascălĭĭ de la şcóla Normalicéscă din Sfîntul Ierarch Nicolae să aibă a da învĕţătură ucenicilor, după acéstă Dispărţire de césurĭ, pană vor trece maĭ sus, şi atuncia vor luà iarăşĭ nouă povĕţuire. — 1814 Ianuarie 24.		

(1) Ora turcéscă.

www.dacoromanica.ro

Acest program confirmă deplin aserţiunea de altă dată a luĭ Mich. Sturdza, că pe la 1814 el erà *un epitrop* al şcólelor şi că îşĭ pusese în gând de atuncĭ şi meditase asupra mijlócelor de a întemeià o sistemă de învĕţătură publică înlesnitóre, potrivită cu gradul luminăriĭ Europeĭ şi în trebuinţa acesteĭ ţĕrĭ.... M. Sturdza maĭ anunţà că Epitropia şcólelor încuviinţase «de a paradosì învĕţăturile în limba naţională cu ajutorul celor clasice».

Şcóla de la Socola, a căreia sórte, sub ocupaţiunea muscăléscă, am arătat-o în volumele anterióre ale lucrăriĭ nóstre, capĕtă un noŭ chrisov de venituri diverse de la Sc. Calimach, în 20 Iunie 1814. (1)

(1) Iacă acel chrisov:

Chrisovul Domnuluĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, din anul 1814, Iunie 20.

Se face scire prin acest chrisov al Domnieĭ-Mele pentru mânăstirea Socola de lângă Iaşi, unde s'a aşezat şi şcóla pentru catihisie a celor ce vor să priméscă darul preoţieĭ, că prin jaloba ce ne-a dat cuvioşia sa Archimandrit Igumen, a arătat că acéstă mânăstire are óreşĭ-care cuprindere de miluire de la luminaţiĭ Domnĭ de înainte pentru înlesnirea celor trebuincióse ale bisericiĭ şi deosebit pentru ajutorul şi întemeerea şcóleĭ pomenite ce s'a alcătuit la acéstă mânăstire, i s'a făcut cuprinderea de milă prin chrisovul luminatuluĭ Domn fratelui nostru Alexandru Moruz Voevod, ca să aibă a scutì de vădrărit şi tot vinul ce va face mânăstirea din şésespre-ḑece pogóne vie, precum şi vinul ce va luà dijmă de pe moşiile mânăstiriĭ. Rugându-se ca să se întăréscă şi de către Domnia-Mea accste miluirĭ, făcêndu-se şi órcşi-care sporire, cu care să se pótă ajutà mânăstirea şi şcóla la greutatea ce întîmpină în trebuinţele sale. Decĭ după jaloba ce ne-a dat, vĕḑênd chrisóvele de miluire ce le are de la luminaţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, şi încredinţându-se că acéstă mânăstire, iar maĭ vîrtos a ḑice şcóla aşezată pentru învĕţăturile de catehisie nu se póte înlesnì cu venitul ce a avut spre a se păzì întru cea dupre cuviinţă stare şi în bună sporire învĕţăturilor, am socotit şi binevoind a aduce întru întemeere acéstă şcólă atât de trebuinciósă şi folositóre, iată prin acest al nostru chrisov întărim şi cu adăogire hotărîm numiteĭ acesteĭ mânăstiriĭ, adecă: să aibă a luà pe tótă luna câte 10 leĭ, milă din vamă, câte patru ocà unt-de-lemn, patru ocà lumînărĭ de céră, şi una ocà tămâe iarăşĭ din vamă pe fie-care lună. Aşijderea şi la slujbele ruzumaturĭ ale Visterieĭ să aibă a scutì şése sute oĭ de goştiniţă, două sute stupĭ saŭ sfinĭ de desătină, pe carĭ bucate avêndu-le mânăstirea drepte ale sale, să nu fie supĕrată de către slujbaşĭ, nicĭ cu o cerere de plată: Deosebit şi tot vinul ce va face din şése-spre-ḑece pogóne vie drepte ale mânăstiriĭ, precum şi vinul cât va luà dijmă de pe moşiile mânăstiriĭ să fie scutit de plata vădrărituluĭ, iar pe lângă aceste maĭ adăogăm Domnia-Mea, ca găsindu-şĭ mânăstirea şi treĭ-ḑecĭ liudĭ, ómenĭ străinĭ, aduşĭ de acum înainte de peste hotar, fără chip şi fără nicĭ un amestec cu locuitoriĭ ţĕriĭ acesteia, cariĭ să fie adeveriţĭ şi prin mărturia dregĕtorilor marginiĭ pe unde eĭ vor trece, că sunt strainĭ precum se hotăresce, să rĕmâe apĕraţĭ şi scutiţĭ de bine Visterieĭ şi de tóte alte dărĭ şi havalele ce vor fi asu-

www.dacoromanica.ro

In vedere cu acéstă şcólă, Metropolitul Veniamin, corespunqênd cu protoiereul Lazar Asaki, care în 1815 August se aflà la Lemberg, îl însărcinéză să intre în tratative cu prea cunoscutul învĕţat şi scriétor român *Budai*, dorind a-l avé la şcóla de la Socola. (1)

---

pra altor locuitorĭ, ca să-l aibă mânăstirea numaĭ spre ajutorul slujbelor şi a trebuinţelor sale, şi şcóla să se păzéscă întru cea maĭ încuviinţată stare, spre buna sporire învĕţăturilor. Drept aceea poruncim Domnia-Mea dumné-vóstră dregetorĭ i dumi-tale vameş de carvasară, precum şi slujbaşilor goştinariĭ desătineĭ şi vădrarĭ şi tuturor altor zapciĭ, să aveţĭ a urmà întocmaĭ după hotărîrea chrisovuluĭ acestuia al Domnieĭ-Mele; iar pe ceĭ din urma nóstră luminaţĭ Domnĭ fraţiĭ noştri, carĭ din pronia cerésca se vor orînduì la Domnia ţĕriĭ acesteia, poftim nu numaĭ să nu strămute acéstă cuprindere de miluire, ci maĭ vîrtos să întăréscă şi să adaoge cele după cuviinţă pentru a Domniilor-Sale cinste şi vecĭnică pomenire. S'a scris la scaunul Domnieĭ-Mele în oraşul Iaşiĭ, întru a doua domnie a nóstră la Moldavia, în anul al doilea.

(Iscalit): Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Vv.

(L. P.)

Uricar, Partea III.

(1) *Epistola Mitropolituluĭ Veniamin către Protoiereul Lazar Asachievicĭ. Epistolie.*

Cucernicieĭ sale Protoiereĭ chir Lazare Asachievicĭ, archiérescă blagoslovenie îţi trimitem.

Douĕ scrisorĭ ale cucernicieĭ tale, una din 31 a trecuteĭ lunĭ Iulie, împreună cu alăturat izvod de scrisorile ce aĭ găsit în archiva unuia din Domniĭ de acolo, ce este mutat din viéţă, şi alta din 11 a următóreĭ lunĭ August, s'aŭ primit şi s'a vĕdut cuprinderea lor; decât că pentru acelea însemnate scrisorĭ de la archiva săvîrşituluĭ aceluia Domn, intră în tocmélă şi veqĭ cât va cere pe dînsele, arătând acésta, că ţinêndu-le ce folos póte să aibă, în vreme când nimenĭ alţĭ n'aŭ trebuinţă de dînsele, decât numaĭ acéstă Mitropolie, şi nu pentru a avé vre-un folos, decât numaĭ ca să se afle la Mitropolie nisce scrisorĭ ca acelea vechĭ; şi hotărîndu-ţĭ cu câţĭ banĭ póte să le deà, ne veĭ înscliinţà şi veĭ avé rĕspuns, orĭ că dă mâna a da acea sumă saŭ nu, iar pentru însemnarea de scrisorile Mânăstirilor: Slatina, Probota, Barnovschi, Frumósa şi Burdujenĭ, cercetéză cu amănuntul matcele unde sunt, şi aflându-le cele adevĕrate, veĭ trimite de pe fieşte-care însemnare curată, perilipsis, de cuprinderea a fieşte-căreĭ, şi cu înscliinţare iarăşi de hotărîta sumă ce se va cere, şi dacă va fi de folos, şi nicĭ va fi o sumă peste măsură, să primésca egumeniĭ mânăstirilor a rĕspunde cu analoghie. Bucuria ce ar simţĭ toţĭ de obşte în isprava nepreţuituluĭ interes al patrieĭ acesteia este nepovestită, şi dar cu tóte chipurile de mijlociri, te silesce a slujì patrieĭ acesteia, spre a fi mulţumit în odihna rĕmăşiţeĭ bătrâneţelor.

Veĭ intrà în voróvă cu domnul Budaĭ, ca să-ţĭ arăte ce materiĭ póte să paradosésca în şcóla Socoleĭ şi în ce limbĭ, şi cum s'ar mulţumì ? şi ne veĭ înscliinţà, însemnând şi de ce credinţă este, şi după ce vom socotì, veĭ avé rĕspuns. Osebit Clucerul Dimcea, psaltul Mitropolieĭ, pătimesce de ochiul stîng, incât a început cu totul a nu vedé, şi după cercetarea ce a făcut pe la doctoriĭ de aice, şi la ceĭ ce ar avé

www.dacoromanica.ro

Nu întârdie Metropolitul Veniamin a intrà şi în directă corespondenţă cu I. D. Budai, cum dovedesce scrisórea ce-ĭ adreséză în 30 Septemvrie 1815 (1), dar nu-ĭ pomenesce nimic direct de şcólă, ci numaĭ despre misiunea ce dăduse protopopuluĭ Asaki şi care ni se pare a fi fost şi aceea de a aflà ce s'aŭ făcut documentele şi odórele Metropolieĭ de Iaşĭ, duse în Polonia pe timpul luĭ Sobieski. Scim că asemenea cercetărĭ nu avură resultatele dorite. Asaki pomenesce în una din scrisorile sale către Veniamin despre nisce documente găsite de el la un óre-care domn din Lemberg, şi Veniamin exprimă dorinţa ca asemenea acte să se cumpere pentru Metropolie, deşì nu se par a fi cele urmărite de Metropolitul Veniamin din cele ridicate de Metropolitul Dosofteiŭ în fuga luĭ în Polonia.

óre-care cunoscinţă de ochĭ, ĭ-aŭ ţis că aceea ce ĭ-a acoperit chiar lintea luminiĭ ochiuluĭ, fiind puţin cam albă, nu este albéţă, ci uniĭ ţic apă albă, iar uniĭ ţic apă négră, s'a pogorît din pricina rĕceliĭ printre peliţa ochiuluĭ, şi ĭ-a acoperit lumina, şi este grijă să nu-ĭ vie şi la cel-lalt ochiŭ. Am auţit că acolo la Liov s'ar fi aflând un doctor iscusit de ochĭ; cercetéză cu amănuntul şi aflându-l arată-ĭ acestea ce te înscliinţăm, şi orĭ de se va puté să-ĭ trimită de acolo niscaĭ-và doftorìĭ cu carĭ să se pótă folosì, saŭ de se va socotì să-l trimitem acolo, de se va făgăduì că-l va îndreptà, saŭ să vie dumné-luĭ aice, şi cu ce s'ar mulţumì, orì acolo căutându-l, saŭ trimiţêndu-ĭ doftorìĭ, saŭ aice viind? şi cât de curînd să ne trimiţĭ rĕspuns, ca să nu se primejduéscă omul Cu acestea nu lipsim, şi fiĭ blagoslovit.—Al cucernicieĭ tale parinte blagoslovitor.—1815 August 21, Iaşiĭ.

(Iscălit): Veniamin, Mitropolitul Moldoveĭ.

(1) *Epistola Mitropolituluĭ Veniamin către Ioan D. Budai.*

Iubite al nostru duhovnicesc fiŭ Ioan D. Budaĭ, archieréscă blagoslovenie trimitem domnieĭ-tale. Pe scrisórea nóstră din 6 Iulie a. c., cu părintésca dragoste am primit rĕspunsul domnieĭ-tale din 5 Sept. prin presviterul nostru Lazăr Asachievicĭ, şi de vreme că aĭ arătat buna voinţă în ajutarea la trebile Mitropolieĭ nóstre, precum ne-am încredinţat până acum, şi vroescĭ a te face părtaş numeluĭ ce aŭ făcĕtoriĭ de bine, pentru acésta mulţumind pentru cele de acum, poftim ca să nu te îngreuezĭ şi de acum înainte cu asemenea rîvnă a face cele bune sfinteĭ Bisericĭ, de la care nu va rĕmâné zadarnică ostenéla dumi-tale; noĭ tótă isprăvirea sciuteĭ trebĭ, după Dumneţeŭ încredinţând protopresviteruluĭ nostru de sus pomenit, ĭ-am dat putere ca să facă cu domnia-ta corespondenţa care se va socotì a fi, ca şi cu noĭ, sciind a luĭ curăţenie a cugetuluĭ în slujba cu care l-am încredinţat, şi care domnieĭ-tale este sciută. Iar cererea fără zăbavă prin prea cucernicia sa, de la noĭ va fi deplin împlinită, până ce şi singur iarăşĭ va fi de noĭ trimis, pentru desăvîrşită ispravă interesurilor acesteĭ Mitropoliĭ. Şi cu acésta, cerem dumi-tale de la Dumneţeŭ blagoslovenia pe care şi noĭ trimitem ca unuĭ al nostru fiŭ al bisericiĭ ceĭ pravoslavnice.—1815 Septemvrie 30 ţile, Iaşĭ.

(Iscălit): Veniamin, Mitropolitul Moldoveĭ.

www.dacoromanica.ro

Nimenĭ maĭ competinte decât G. Asaki, ca să ne facă istoricul învĕţăturiĭ publice între aniĭ 1812 — 1819. Ne credem obligaţĭ dar, deşĭ bănuim că în afirmaţiunea neuitatuluĭ bărbat erà óre-ce exagerare, să reproducem acì cele ce el spune despre starea şcóleĭ în Moldova înainte de 1813. El ne va aduce şi actul important din Fevruarie 1819, din care se póte vedé rolul ce dînsul a avut în *naţionalisarea* învĕţăturiĭ publice.

Iacă ce spune G. Asaki:

«De la catastrofa urmată la Prut luĭ Petru-cel-Mare, Imperatul Rusieĭ, care a nevoit pe Prinţul Dimitrie Cantemir a emigrà în Rusia, cu un numer mare de boerĭ, Turcii nu se maĭ încredeaŭ în prinţiĭ Moldoveni, încât aŭ început a trimite de guvernatorĭ Grecĭ Fanarioţĭ, aşà pronumiţĭ de la cuartalul Fanar, unde locuiaŭ în Constantinopole De atuncia Domnia se puse în licitaţiune (mezat) şi acela o căpĕtà care numĕrà Turcilor maĭ mulţĭ banĭ, împrumutaţĭ de la zarafĭ cu grele procente. Domniĭ veniaŭ în Moldova acompaniaţĭ de o cĕtă flămândă de Grecĭ, cărora se împărţiaŭ dregătoriile lucrative. Numele de român fu un titlu de valiire. Nobleţa învestită în costum turco-grecesc nu vorbià decât o limbă grécă mixto-barbara; în colegiul domnesc se predà numaĭ limba elină cu explicarea luĭ Omer şi a luĭ Xenofon, iar acea română se refugiase sub păreţiĭ bisericilor, unde palamariĭ învĕţaŭ pe băeţĭ Az-B uche şi cântările bisericescĭ.

«Asta erà cultura învĕţăturilor publice în Moldova la 1813, când m'am înturnat de la Roma, unde studiasem clasiciĭ şi anticităţile. Grecii absorbise tóte resursele ţĕriĭ şi pămîntenilor nu rĕmăsese alta decât meseria de hotarnicĭ, care nu se puteà purtà decât cu persóne cu sciinţă deplină a limbeĭ române şi cu usurile ţĕriĭ, şi cu óre-care notiţe de geometrie practică, pentru delimitarea moşiilor greŭ încurcate cu procese.

Preveḑênd că prin acésta aşĭ puté face folos publicului aplicând sciinţele mele de inginer civil, care erà de la început o mică specialitate, am propus prin un raport planul meŭ Domnitorului Scarlat Calimachi, om cu învĕţătură şi cu afecţiune pentru ţĕră, de unde se trăgeaŭ străbunii luĭ. Prinţul încuviinţă planul. Cursul teoretic şi practic al Geometrieĭ, maĭ în urmă tipărit, s'a frecuentat de fiiĭ boerilor până la anul 1819, cu aplicaţiune de instrumente aduse de la Paris şi de la Viena. Resultatul acestor lucrărĭ s'a atestat prin anaforaua următóre a Epitropieĭ, subscrisă de Veniamin Mitropolit, Prinţul Scarlat Ghica, Hatmanul C. Mavrocordat şi Vornicul Michail Sturdza:

«*Prea Inălţate Dómne,*

«După datoria nóstră în urmarea orînduelii pentru curatoria şcóleĭ din oraşul Iaşĭ, avênd neadormita privighere spre propevĕdnirea bunelor învĕţăturĭ în patria nóstră, între altele am socotit, că una din cele maĭ trebuincióse şi folositóre sciinţe este Matematica teoretică practică cu ale sale ramurĭ, spre ridicarea plannlui a multe moşii, pentru a cărora hotare urméză necontenite pricinĭ, sporindu-se maĭ ales şi din nesciinţa inginerilor, cerênd dar o persónă care cu vrednicie să împlinéscă scopul acesta, am aflat pe patriotul nostru, dumné-luĭ Gheorghie Asaki, mădular Academieĭ din Roma, carele prinind poftitórea nóstră cerere, ne-a arătat

www.dacoromanica.ro

şi dorinţa de a face o asemenea slujbă patrieĭ, cu jărtfirea însăşĭ a particularelor sale interesurĭ. Decĭ privind noĭ la însuşirile şi deosebitele sale sciinţe, l-am propus Inălţimiĭ Tale spre acest sfîrşit. Iar Inălţimea Ta, făcĕtorul de bine ţerĭĭ nóstre, prin luminata ţidulă din 15 Noemvrie 1813, l-aĭ numit în şcóla Domnéscă din Iaşĭ profesor sciinţelor trebuincióse unuĭ inginer politicesc, după care am avut îndestulare de a ne încredinţà de folosul aşezărĭĭ acesteia la obştescul examen, ce s'a facut în 12 Iunie al anuluĭ 1818, în fiinţa clirosuluĭ bisericesc şi a celor de trépta politicésca, a streinilor cu sciinţă, când mulţĭ tinerĭ fiĭ de boerĭ, şi aĭ altor orăşenĭ, aŭ fost cercetaţi în pomenitele sciinţe ale matematicеĭ teoretice şi practice, paradosite lor în limba românéscă, întru care avênd încredinţărĭ şi viĭ dovedĭ de a lor deplină cunoscinţă, uniĭ din eĭ s'aŭ judecat vrednicĭ de a fi ingineri, carĭ şi în faptă lucréză spre mulţumirea obşteĭ. Drept aceea încredinţându-ne de greutăţile, sîrguinţa şi multe ostenele ale dumi-sale Gheorghie Asaki, spre a săvîrşi un asemenea lucru, alcătuind cu lămurire întâiaşĭ dată, în limba românéscă, un curs de Matematică şi întrebuinţându-l în aşà scurtă vreme spre folosul obşteĭ, ne simţim îndatoriţĭ, pentru cinstea şi rîvna némuluĭ nostru, de a mărturisì dumi-sale deplina mulţumire, şi îl judecăm vrednic de a Inălţimiĭ Tale facere de bine, precum şi de cunoscinţa Patrioţilor. Pentru acésta şi rugăm pe Inălţimea Ta a întărì acest atestat căḑut meritului sĕŭ. — Iaşĭ 1819 Fevruarie 8.

«Veniamin Mitropolitul Moldoveĭ.

Prea plecate slugĭ: Scarlat Ghica, Const Mavrocordat Hatm., M. Sturdza Vornic.

G. Asaki, abià reîntors în patrie, a organisat pe a sa cheltuélă, la 1817, un teatru de societate, în salonul Hatmanuluĭ Const. Ghica în Iaşĭ. Copiiĭ boerilor Ghica şi Sturdza aŭ represintat maĭ multe piese în limba română şi francesă. Intre actoriĭ aceştia improvisaţĭ, carĭ încércă a introduce în Iaşĭ gustul arteĭ dramatice şi a musiciĭ culte, G. Asaki numesce pe dómnele Şubina născută Ghica, Agripina Sturdza şi pe Iacovache Leon.

Adăpat la fântânele arteĭ italiene, G. Asaki va aduce cu sine, de la Roma, nu numaĭ iubirea musiciĭ, ci şi a picturiĭ. Numaĭ grelele evenimente, carĭ supravin la 1821, şi apoĭ după avenirea la Tron a luĭ Ioniţă Sturdza, îndepărtarea luĭ din ţéră, fiind trimis în 1822 agent al ţĕriĭ la Viena, unde rĕmase 5 anĭ, întârḑie punerea în practică a frumóselor dorinţe culturale ale luĭ G. Asaki. Răsboiul care urmă apoĭ între Ruşĭ şi Turcĭ şi bólele epidemice vor prelungì starea de aţipire a culturiĭ naţionale, atât în Moldova, cât şi în Ţéra-Muntenéscă.

Am vĕḑut că tinerĭ feciorĭ de boerĭ încep a merge la studiĭ în străinătate. Limba francesă iea precădere tot maĭ multă, introdusă prin pensionate şi guvernorĭ.

In Iaşĭ la 1812 există pensionatul de «nobile fete» al d-luĭ şi d-neĭ Germont. Se învaţă acì:

I. Limba francesă, grécă şi italiană.

II. Musica, forte-piano, harfa şi canto.

www.dacoromanica.ro

III. Danţul, desemnul, a cóse şi a brodà.

Hatmanul Nicolae Stratilat a făcut un raport la guvernul provisoriŭ rusesc şi a susţinut înfiinţarea pensionatuluĭ sus numit, la 15 Fevruarie 1812. Raportul este făcut către Senatorul de Krasno Milaşevicĭ. Acest pensionat a funcţionat maĭ mult timp în Iaşĭ. (1)

CAP. IV.

Edilitatea publică sub Sc. Calimach.

Există sub Scarlat Calimach o *Cassă a podurilor*. Acéstă Cassă a podurilor stă sub un *epitrop*, căruia i se dă în 1814 léfa de 600 leĭ pe lună. (2)

Există şi o *Vorn icie a Obştirilor*, după exemplul celeĭ din Muntenia

La 1814 Fevruarie 23, este numit epitrop Casseĭ podurilor Spătarul Greg. Balş (3). La 28 Fevruarie i se fixéză léfa de 600 leĭ pe lună.

In 6 Decemvrie 1813, Sc. Calimach numesce architecţĭ pentru oraşul Iaşĭ (4).

In 28 Fevruarie 1814, Calimach adreséză Metropolituluĭ Veniamin şi boerilor Divanuluĭ o carte, însărcinându-ĭ să cerceteze séma Epitropieĭ Casseĭ podurilor Iaşilor şi să vadă ce *iraturĭ* să i se facă?

Să se cerceteze şi podurile (pavelele) şi să se arăte unde este nevoie de reparare şi unde a se face din noŭ, în anul acesta «sciind dumné-ta şi acésta, că în anul acesta nicĭ este vre-o înlesnire ca să se facă rînduélă de podele, nicĭ la slujitoriĭ ţinuturilor, saŭ bresle, precum şi în anul trecut, căcĭ şi aceştia se află îngreunaţĭ cu slujbele lor, ci podelele câte după socotinţa dumné-luĭ vor trebuì spre facerea şi întocmirea podurilor, trebue să se plătéscă prin bună învoire din iratul podurilor de la acéstă Epitropie (5).

Pavarea stradelor în Moldova este lucrare fórte veche. Existaŭ *podurĭ*, adecă pavele în Iaşĭ de pe sub Vasile Vodă Lupul.

La 1815 Domnitorul ordonă să se facă recensămîntul oraşuluĭ, împărţindu-se orăşeniĭ de orĭ-ce limbă şi religiune în 4 stărĭ, cu arătarea şi a

(1) Archiva Senatorilor din Chişineŭ. Dos. No. 3 338. Notiţă dată de d-l Teodor Burada.

(2) Veḑĭ fila 93, Cod. Metrop. Iaşĭ.

(3) Veḑi chrisovul la fila 92 v., din Cod. Metrop. Iosif al Moldoveĭ.

(4) Veḑĭ Uricarul de T. Codrescu, tom. I, ediţia II-a, p. 197—201. Veḑĭ fila 96, Cod. Metrop. Iosif.

(5) Codul Metr. Iosif, fila 92.

www.dacoromanica.ro

judeţelor şi de ce stăpânĭ ţin, afară de boerĭ (aceştia fiind cunoscuţĭ la Visterie). După ce catagrafia va fi făcută, se va *cisluì* pre orăşenĭ suma banilor pentru cumpĕrarea a 36.000 podele necesare podurilor din oraş. Numaĭ de astă dată se aruncă acéstă plată pe orăşenĭ, căcĭ pe viitor Cassa podurilor va avé *iraturĭ*, din carĭ va face asemenea cheltuelĭ. Catagrafia saŭ recensămîntul îl face, în partea de sub jurisdicţiunea Agieĭ, Vel Aga cu Polcovnicul şi baş-céuş agiesc cu vatajiĭ uliţelor, iar în mahalalele de sub jurisdicţiunea Hatmanuluĭ se va face de Hatman cu Vel Căpitan de lefegiĭ, cu Polcovnicul şi vatajiĭ din stradele mahalalelor. (1)

Vornicul Obştirilor şi Aga aŭ îndatorirea de a se îngrijì de pieţele publice. In 18 Oct. 1815, Sc. Calimach dă regulament saŭ *nizam* ad-hoc.

Tot aceştĭ funcţionarĭ aŭ grija de aprovisionarea oraşuluĭ cu articole relative la îndestularea publică.

In acest interes precupeţiĭ sunt opriţĭ de a scumpì articolele de primă îndestulare, prin pitacul de la 18 Octomvrie 1815.

Construcţiunĭ. — Edificiĭ. — Incendiĭ. — Apă.

De la Scarlat Calimach avem reînoirea nizamuluĭ din 1804 relativ la oprirea construirĭ de case de lemn. Aga primesce însărcinarea de a veghià asupra nouĕlor construcţiunĭ. La 20 August 1815, Domnitorul ordonă luĭ Aga de Iaşĭ N. Roseti «ca să nu fie slobod a face dughénă de lemn, ci zidire de pétră şi cărămidă» şi să nu fie permis tîrgoveţilor «ce vînd praf de puşcă, horelcă şi panură să ţie cu dughénă decât prea puţin lucru de acestea, iar depositul în pivniţe pe la mahalale. Acésta să se publicariséscă în tot oraşul». — 1815 Oct. 20 (2).

(1) Veḑĭ întreg actul din 1815.

(2) Cod. de docum. al Metrop. de Iaşi, fil. 143.

Ţidula domnéscă către Hatmanie pentru facerea catagrafiilor tuturor stărilor afară de boerĭ (carĭ sunt în catalogul Visterieĭ), spre împlinirea banilor la facerea podurilor, din acele 36.000 de podele ce sunt a se cumpĕrà, fiind Hatman d-l Constantin Palade, iar Agă d-l N. Roseti.

Vodă ordonă o catagrafie de tot numĕrul locuitorilor din Iaşĭ, cu arătare de starea fieşte-căruia, mâna 1-a, al 2-lea, al 3-lea şi al 4-lea, creştinĭ, armenĭ, jidovĭ şi orĭ-ce altă lege, rude şi sudeţĭ, cu osebire însă arătarea sudeţilor şi a căreĭ stăpânire? afară de boerĭ a cărora şi numĕrul şi starea este sciută Visterieĭ; ca după acea catagrafie să se facă şi îmbrăcarea banilor trebuincioşi spre cumpĕrătórea sumeĭ de 36.000 podele, cu dréptă cumpănire, după stărĭ şi în urmă împlinirea, urmând acésta numaĭ odată, acum, dar nu maĭ mult, pentru că în urmă, după vremĭ,

www.dacoromanica.ro

Regularea stradelor dă ocasiune la diverse dispoziţuni. (1)

Un important chrisov intervine pentru lărgirea şi regularea stradeĭ dintre biserica Treĭ-Erarchĭ şi cea-laltă, în 1815.

Drépţă este purtarea luĭ Calimach faţă cu interesele proprietăţiĭ bisericiĭ Catolice, obligând mânăstirea Treĭ-Erarchĭ şi pe mahalagiĭ, carĭ profitaŭ de regularea stradeĭ, să deâ Mânăstiriĭ catolice o despăgubire în banĭ. (2)

---

tótă îutrebuiuţarea podurilor este însărciuată asupra Casseĭ, ca să se facă diu iraturile sale. Drept aceea catagrafia mahalalelor ce suut supuse Hătmăuieĭ (iar la ţidula Agieĭ s'a ḑis: «Catagrafia uliţelor supuse Agieĭ), o însărcinăuı asupra duuıitale, spre care să rîuduesc îndată pe Vel căpitau de lefegiĭ şi porușuicul (iar la Agie s'a ḑis: pe Polcov. şi başcéuş agiesc), ca împreuuă cu vatajaiĭ ce suut prin mahalale (iar la Agie: *a uliţelor*) se urméză cu tótă siliuţa şi crediuţa, uude uu om să uu rêmâuă uescris şi *dosit*, căcĭ după cercarea ce are să se facă priu îuadinşĭ ômeuĭ aĭ Curţiĭ, uu uumaĭ că analogul acelor dosiţĭ saŭ ueaflaţi îl vor plătì zapciiĭ poıueuiţi maĭ sus, dar vor luâ şi certare peutru ueurmarea poruucii. Şi dar îucepêudu-se îudată catagrafia, să fie îugrijirea dumi-tale a se săvîrşì cât de curîud. Să fie la catagrafie şi omul Casseĭ podurilor.—1815 Oct. 18.

L. S.

(1) Veḑĭ Uricar, tom. I, ed. II, pag. 197—201.

(2) *Chrisov de la Scarlat Alexandru Calimach Voevod, pentru deschiderea unuĭ drum de lângă zidul Treĭ-Erarchilor.*

Facem cuuoscut priu acest al uostru domuesc chrisov, că după priciuĭ şi giudecăţĭ ce aŭ curs pâuă acuma îutre locuitoriĭ mahalagiĭ de aicĭ diu oraşul Iaşului, ce-şĭ aŭ aşezările lor de la vale de zidul mâuăstiriĭ Treĭ-Sfetitele , peutru deschiderea uuuĭ drum diu uliţa mare spre apus priutre zidul mâuăstiriĭ Treĭ-Sfetitelor şi priutre locul bisericiĭ Apuseuilor, ce diu vechĭ s'a uumit locul bisericiĭ Uugurescĭ, cerêud pe de o parte mahalagiiĭ să le deschidă drum peutru umblarea lor cu trăsurĭ de boĭ şi de caĭ pe acel drum, pe de altă parte mâuăstirea Treĭ-Sfetitele pretiudirisiud că ar fi locul mâuăstiriĭ, şi s'ar fi împresurat de biserica Apusenilor, şi de altă parte biserica Apusenilor priciuuind că ar fi drept locul acesteĭ biserică; după câte-vă cercetărĭ ce s'aŭ făcut, atât în vremile trecute, cât şi acum îu Domuescul uostru Divan, şi măcar că s'aŭ vĕḑut la mâuăstirea Treĭ-Sfetitelor, cum şi la mahalagiĭ, scrisorĭ peutru deschiderea acesteĭ uliţe, cum şi diu potrivă la biserica Apusenilor, dar peutru ca să se curme şi coutiuéscă tóte priciuile diu mijloc, socotiudu-se maĭ ales de ueapĕrată obştésca trebuiuţă, Domuia-Mea cu tot Sfatul uostru socotiud cu cuviiuţă, s'a dat hotărîre, ca să se deschidă uliţa mahalagiilor, rîuduiudu-se diu porunca Domnieĭ-Mele pe al uostru ciustit şi crediucios boer dumué-luĭ Nicolae Hrisoverghi vel Voruic al Obşteĭ, nu uumaĭ de a deschide acéstă uliţă priutre zidul mâuăstiriĭ Treĭ-Sfetitelor, ci priutre locul bisericiĭ Apusenilor îu lăţime, cu doĭ stâujeuĭ domuescĭ, dar să şi hotărască de jur îuprejur tot locul ce are biserica Apuseuilor, şi măcar că cu deschiderea acesteĭ uliţe, fiiud óreş-care păgubire bisericiĭ Apuseuilor, atât peutru luarea diu loc, cât şi peutru stricarea uueĭ dugheue, peutru aceea rĕuâiud

www.dacoromanica.ro

Măsurile luate pentru asigurarea oraşuluĭ contra incendiilor, cu opri-

fără lucrare, atât scrisorile mânăstiriĭ Treĭ-Sfetitelor şi a mahalagiilor, cum şi a bisericiĭ Apusenilor, cu însăşĭ primirea bisericiĭ s'aŭ îndatorit pe mahalagiĭ şi pe mânăstirea Treĭ-Sfetitelor, de aŭ dat douĕ miĭ douĕ sute leĭ bisericiĭ Apusenilor, adecă una mie una sută leĭ mahalagiiĭ şi una mie una sută mânăstirea Treĭ-Sfetitelor, carĭ banĭ primindu-se de către Prefectoria bisericiĭ aŭ rĕmas mulţumiţĭ, carĭ boerĭ prin mărturia hotarnică ce aŭ dat-o la mâna Prefectorilor bisericiĭ Apusenilor, întâiŭ pentru acéstă deschisă uliţă în lărgime de doĭ stânjenĭ domnescĭ, arată pe unde aŭ statornicit petre hotare, adecă : întâiŭ aŭ pus un stâlp în colţul dughenilor bisericiĭ Apusenilor şi drept colţul ziduluĭ mânăstiriĭ Treĭ-Sfetitelor la faţa uliţiĭ marĭ, însemnat cu doĭ bourĭ marĭ, unul la faţa uliţiĭ marĭ şi altul la faţa uliţeĭ Ungurescĭ şi cruce dintru zidul dughenelor, şi alt stâlp în dreptul ziduluĭ mânăstiriĭ Treĭ-Sfetitelor cel din dél din spre Bahluiŭ, pe care iarăşĭ l-aŭ însemnat cu un bour la faţa uliţiĭ Ungurescĭ, şi la faţa despre locul bisericiĭ Apusenilor, şi alt stâlp aŭ pus la colţul loculuĭ, şi a grădiniĭ domnieĭ-sale Spătaruluĭ Dracachi Roseti, ce este statornicit acel colţ cu hotarnică din aniĭ 7263 Maiŭ 11, întărită şi cu chrisovul Domnuluĭ Mateiŭ Ghica Voevod, în dreptul colţuluĭ mânăstiriĭ Treĭ-Sfetitelor, însemnat iarăşĭ cu bour la faţa drumuluĭ ce s'a deschis din porunca Domnieĭ-Mele pentru mahalagiĭ pe din dosul ziduluĭ mânăstiriĭ Treĭ-Sfetitele, care drum este în lăţimea curmezişuluĭ de şépte stânjenĭ domnescĭ la colţul de unde se abate drumul la vale spre Bahluiŭ, socotindu-se a rĕmâné maĭ largă acea bucată de drum, pentru întórcerea carelor, iar în lung pe linia dréptă până în dreptul porţiĭ mânăstiriĭ ceĭ despre Bahluiŭ, şi de acolo la vale spre Bahluiŭ, drumul s'a deschis de doĭ stânjenĭ domnescĭ până la drumul ce merge pe vale prin mijlocul mahalaleĭ, cum s'a însemnat de boerul hotarnic în vremea deschideriĭ şi la charta de starea loculuĭ ; iar despre locul bisericiĭ este însemnat stâlpul cu o cruce; al doilea măsurând rînduitul boer hotarnic şi tot cel-lalt loc ce-l are biserica Apusenilor, din jur împrejur arătat tot într'acéstă hotarnică, că aŭ statornicit petre hotare pe la aceste locurĭ, adecă : întâiŭ aŭ pus un stâlp de pétră la faţa uliţiĭ marĭ despre rĕsărit însemnat cu bour la faţa uliţiĭ şi cruce din dos, care stâlp este despărţitor şi colţuluĭ loculuĭ dughenilor de pétră a bisericiĭ Apusenilor şi loculuĭ mânăstiriĭ Némţuluĭ, pe care se află făcută dughéna de pétră a Rigăĭ neguţătoruluĭ.

De acolo la vale spre amiaḑă-ḑi măsurând locul bisericiĭ cu stînjen de opt palme domnescĭ, pe uliţa mare pe dinaintea dughenelor până în locul la stîlpul ce s'a pus despărţitor uliţiĭ ungurescĭ, s'aŭ aflat opt-spre-ḑece stînjinĭ, şi din stîlpul acela a întors cu măsură spre apus o linie dréptă alăturea cu faţa uliţiĭ ungurescĭ în dreptul colţuluĭ mânăstiriĭ Treĭ-Sfetitelor cea despre Bahluiŭ şi s'aŭ aflat patru-ḑecĭ şi patru stînjenĭ şi una palmă. De la acest stîlp măsurând tot în linia dréptă maĭ innainte cam cheziş până în stîlpul ce s'a pus în colţul loculuĭ dumi-sale Dracachi Roset în dreptul colţuluĭ mânăstiriĭ Treĭ-Sfetitelor, s'aŭ aflat un-spre-ḑece stînjenĭ şi una palmă. De acolo aŭ întors cu măsura în sus spre miéḑă-nópte pe linia dréptă alăturea cu locul dumi-sale Spătaruluĭ Dracachi Roset, până în colţul locului bisericiĭ Apusenilor, unde s'aŭ pus stîlp şi s'aŭ aflat douĕ-ḑecĭ stînjenĭ şi treĭ palme. De acolo aŭ întors cu măsura drept spre rĕsărit şi tot în linie dréptă şi alăturea cu locul dumi-sale Spătarul, până în colţul loculuĭ ce se numesce Jezuviţilor, unde s'a pus stîlp de pétră, şi s'aŭ aflat cincĭ stînjenĭ şi treĭ palme De acolo iarăşĭ aŭ întors

www.dacoromanica.ro

rea construcţiunilor de lemn, sunt completate cu cele luate prin alt pitac către Aga, prin care i se ordonă ca tóte bisericile şi mânăstirile din oraş, ca şi prăvăliaşiĭ, să aibă tot-deauna gata *cofe*, căḑĭ cu apă, căngĭ şi topóre. Mânăstirile închinate nu se supuseră acesteĭ dispositiunĭ. Sc. Calimach scrie din noŭ luĭ Aga:

---

cu măsura îu sus spre miéḑă-uópte îu liuie dréptă şi tot alăturea cu locul dumi-sale Spătaruluĭ, pâuă îu uliţa ce viue de la vale şi ese îu uliţa ıuare priutre zidul şi locul Sf. Mitropoliĭ, şi priutre locul dumi-sale Spătaruluĭ şi al Jezuviţilor şi al rĕposatuluĭ Logofĕt Iaucu Razul, uude s'a pus iarăşĭ stîlp îu colţul ziduluĭ dumi-sale Spătaruluĭ Roset, îusemuat cu bour la faţa uliţiĭ şi cruce diu dos, şi s'aŭ aflat treĭ-ḑecĭ şi doĭ de stîujeuĭ şi douĕ palme. De acolo aŭ iutors cu măsura spre rĕsărit îu liuie dréptă, alăturea cu uliţa pâuă îutr'uu stîlp de pétră ce s'a găsit pus îu colţul loculuĭ dugheuelor rĕposatuluĭ Logofĕt Iaucu Razu, îutru al căruia loc s'a pus alt stîlp îusemuat cu bour la faţa uliţiĭ şi cruce diu dos, şi s'a aflat acea margiue douĕ-ḑecì şi treĭ stîujeuĭ. De acolo aŭ îutors cu măsura îu liuie dréptă cam chezis spre auıaḑă-ḑi şi fuudul loculuĭ dugheuelor rĕposatuluĭ Logofĕt Iaucu Razu, şi priu fuudul loculuĭ mâuăstiriĭ Nicoriţa, pe care loc are făcute dugheue Riga ueguţătorul, pâuă la colţul cel diu jos al loculuĭ mâuăstiriĭ Nicoriţa, despre locul bisericiĭ Apuseuilor, uude s'aŭ găsit douĕ petre hotare vechĭ, şi s'a pus lâugă acelea acum şi alt stîlp de pétră îusemuat cu douĕ crucĭ, şi s'aŭ aflat douĕ-ḑecĭ şi şépte de stîujiuĭ şi patru palme, şi diu colţul acela ce s'a vĕḑut, primit priu îuvoélă îutre mâuăstirea Némţuluĭ şi îutre biserica Apuseuilor, la hotărîtura ce s'a făcut diu poruuca domuéscă la auul 1801 Iuuie 16, ca să fie despărţitor îutre locurĭ îu liuie dréptă pâuă îu faţa uliţiĭ marĭ, îutorcêud cu măsura dréptă spre rĕsărit, alăturea cu bucata de loc a mâuăstiriĭ Némţuluĭ îu liuie dréptă, precum scrie acea hotaruică şi îuvoélă, pâuă îu faţa uliţiĭ marĭ la stîlpul ce s'a pus îutâiŭ colţul şi despărţirea locurilor îusemuate cu bour şi o cruce, s'aŭ aflat douĕ-ḑecĭ şi patru de stîujeuĭ şi uua palmă, şi cu aceste măsurĭ şi stîlpĭ de pétră s'a îucheiat locul bisericii Apuseuilor diu jur împrejur, afară de uliţa Uuguréscă ce s'a deschis acum îu lăţime de doĭ stînjeuĭ domuescĭ, diu cap îu cap, iar peutru împrejurarea ce s'ar cuuósce a avé locul bisericiĭ Apuseuilor la margiue despre locul dugheuelor rĕposatuluĭ Logofĕt Iaucu Razu, rĕmâiud să-şĭ caute biserica priu drumul judecăţiĭ îndreptarea sa, decĭ acéstă uliţă hotărîm ca de acum îuaiute şi îu vecĭ să rĕmâe îu tótă vremea deschisă spre obştésca trebuiuţă, fără a se împruesurăţi cât de puţiu de către ciue-và cu vre-uu fel de biuale, avêud voe Prefectoriĭ bisericiĭ să facă uumaĭ porţi la locul uude va cere trebuiuţa; al doilea, peutru locul ce are biserica Apuseuilor, după cuprinsul hotaruiceĭ boeruluĭ ce a fost rîuduit, îutărim ca să-l stăpâuéscă îu tóte semuele şi hotarele ce s'aŭ arătat maĭ sus uestrămutate îu vecĭ, făcêudu-şĭ pe dîusele şi biuale după obiceiul ţĕriĭ.

Scrisu-s'a chrisovul acesta îu oraşul Iaşĭ, la uémul Moldoveĭ, îutru a doua Domuie a Nóstră, îu auul al treilea, îu auul de la Mâutuitorul Christos. 1816 Maiŭ 16 ḑile.

(L. P.)

(Iscălit): Iŵ Scarlat Alexaudru Calimach Voevod.

Grigorie Sturza vel Logofĕt, Procit.

www.dacoromanica.ro

Cinstit credincios loculuĭ Domnieĭ-Mele dumné-ta Nicolae Roset vel Aga, sănătate!

Intru cuviinciósa îngrijire peutru paza foculuĭ aicĭ în oraşul Iaşĭ, pe lângă celelalte datoriĭ ale slujbeĭ întru care te afli, pentru care cu tărie îţĭ poruncim să le păzescĭ cu cea maĭ mare privighere, rînduim spre ajutor şi mânăstirile grecescĭ cele maĭ marĭ din oraş, ca să aibă fieşte-care mânăstire din cele însemnate maĭ jos câte şése căḑĭ marĭ cu 10 cofe, pline cu apă, cercuite cu cercurĭ de fer, şi câte 6 căngĭ, şi câte 6 topóre, adecă mânăstirea Golieĭ, Treĭ Sfetitele, sf. Sava, sf. Spiridon, şi Barnovschi, şi de-apururea să fie căḑile pline şi tóte cele-lalte gata spre a se întrebuinţă întru întîmplare de foc. Cărora spre sciinţă şi întocmaĭ urmare să se arăte însăşĭ ţidula Nóstră acésta. Iar dumné-ta să privighezĭ şi să zapciescĭ, atât de a se împlinĭ întocmaĭ, cât şi de a fi gata în tótă vremea (1).

Apa.—De importanta cestiune a apeĭ în Iaşĭ, nu aflăm până astăḑĭ dispositiunĭ altele decât cele din urmă luate de Al. Moruzi-Vodă, la 12 Maiŭ 1804. Numaĭ pentru Focşanĭ aflăm un pitac domnesc din 28 Iunie 1815:

Carte Domnéscă la Divan să opineze asupra cereriĭ Focşanilor de a fi ajutaţĭ cu 2.000 leĭ, carĭ peste 20.000 daţi de eĭ, să servéscă pentru aducerea de apă din marginea Odobescilor, căcĭ canalul de apă adus de Moruzi-Vodă, din Ţéra-Muntenéscă, fiind pe sub Milcov, l-a spart apa acésta şi Focşaniĭ pătimesc acum de lipsa apeĭ.

1815 Iunie 28.

Urméză anaforaua în acéstă cestiune, pe fila 141 *verso*. 1815 Iunie 30 (2).

Igiena. Sănătatea publică.— Spitale.— Doctorĭ.

In Iaşĭ este organisată o Casă a doctorilor saŭ epitropie specială. In fruntea acesteĭ Epitropiĭ sunt doĭ boerĭ (3). Acéstă Casă e dotată cu venitурĭ şi anume:

a). Primesce 2 parale la leŭ din lefile ce se daŭ de la Casa Răsurilor.

b). Incasséză venitul fabriceĭ de *huscă*, înfiinţată în 1813.

c). De la 1814 primesce venitul harabagialîculuĭ de Galaţĭ.

Aceste *iraturĭ* servesc pentru plata a *2 doftorĭ* aĭ politieĭ, un *gerah* (chirurg) şi maĭ multe móşe.

(1) Cod. Metrop. Iaşĭ, fila 136 verso.

(2) Cod. Metrop. Iaşĭ, 140 *verso* şi 141.

(3) *Anaforà din 1814 August 29.*

«La Casa Epitropieĭ doftorilor, în tótă vremea după alegerea obştieĭ, s'aŭ aflat doĭ dintre aceĭ dintâĭ boerĭ epitropĭ; iar de la o vreme rĕmâind numaĭ dumné-luĭ Vistier Iordache Roset, întru acea din vechiŭ obicĭnuinţă dar şi cuviinciósă, singur dumné-luĭ a făcut cerere a se maĭ alege unul din boerĭ spre întovărăşirea dumi-sale.

Obştésca socotinţă de tótă cuviinţa găsind cererea dumi-sale, alege pe dumné-luĭ Vistier Grigoraş Sturdza . . . Anaforaoa cere întărirea luĭ Vodă.

Semnat: Veniamin Mitropolitul, Const. Balş Logofĕt; Iordache Canta Logofĕt; Sandu Sturdza Vel Vistier; Iordache Roset Vistier; Manolache Dimachi Vornic.

Cod. Mitrop. Iaşĭ, fila 113 verso.

*

www.dacoromanica.ro

Vodă, în 1814 Septemvrie 7, aprobă *alegerea obştéscă* în favórea luĭ Gr. Sturdza.

Casa doctorilor erà la finele anuluĭ 1813 în deficit cu 8.000 leĭ. In 1814 adăogêndu-se *gerahul*, deficitul sporì la 12.000. Apoĭ fiind-că de la acéstă Casă se *ajută şi se păzesce sănătatea vieţuiriĭ de obşte*, se propune, în 26 August 1814, adăogirea de *irat*, dând Caseĭ venitul harabagialîculuĭ de Galaţĭ, etc. (1)

In Iaşĭ există spitalul Sf. Spiridon. Calimach îĭ acordă ca ajutor venitul cântaruluĭ din ţinuturĭ şi din sate. (2)

Ciuma. Sbucnirea ciumeĭ în Moldova dă ocasiune la luare de diverse măsurĭ pentru combaterea şi împedecarea lăţiriĭ eĭ. Pentru acoperirea speselor ce necesită înfiinţarea de lazareturĭ, se aruncă o dare prin *sinesforà* din partea fieş-căreia trepte, de la cinul cel dintâiŭ şi până la cel de pe urmă. Vodă dispune înfiinţarea de lazaret la Galaţĭ. El decide că, dacă cum-và se va maĭ întinde bóla, neajunsul speselor acestea, *sinesforaua* de maĭ sus ḑisă de la boerĭ, «se va adunà de la tótă neguţătorimea ţĕriĭ, creştinĭ, armenĭ şi jidovĭ şi de la alte locurĭ, după *schepsis* ce de iznóvă se va face atuncĭ.» Acéstă hotărîre o dă Calimach în 22 Septemvrie 1815, pe anaforaua Divanuluĭ, din 20 Septemvrie 1815, în frunte semnând Metropolitul Veniamin. (3)

Anaforaua acésta ḑice, că pentru paza de bólă şi pentru lazaretul din Galaţĭ pe 4 lunĭ (1 August -- 1 Decemvrie) trebuesc 10.000 leĭ.

Aceştĭ banĭ îĭ va da tagma boerésc㠖

Boeriĭ πρὸ τῆς πεντάδος câte	90	leĭ	de fie-care.
Agiĭ şi Spătariĭ	45	»	
Baniĭ	28	»	15 banĭ.
Comişiĭ	24	»	90 »
Căminariĭ	22		60 »
Paharniciĭ	18	»	
Scrdariĭ	15	»	90 »
Stolniciĭ	13	»	60 »
Medelnicerií	10	»	15 »
Cluceriĭ	9	»	
Sulgeriĭ	6	»	90 »
Pitariĭ	5	»	75 »
Jicniceriĭ	4	»	60 »
Şătrariĭ	3	»	45 »

Văduvele boerilor câte jumătate după rang. Visteria va strînge aceştĭ banĭ. Cu

(1) Veḑĭ cod. Metropolieĭ Iaşĭ, fila 114 verso.
(2) Veḑĭ la Academie, cod. I, pag. 308—310.
(3) Veḑĭ cod. Metropolieĭ Iaşĭ, fila 155.

www.dacoromanica.ro

luna Noemvrie viind rĕcéla, se sperĕ stingerea bóleĭ, de nu vor plătì darea a doua neguţătoriĭ.

Semnaţi, în 1815 Septemvrie 20. Veniamin Mitropolit, Iordache Canta Log., C. Balş Log., Grig. Sturdza Vel Log., Const. Bălşucă Vel Log., Sandu Sturdza Vistier, Iordache Roset Vel Vist., Manol. Dimache Vornic, Răducan Roset Stolnic, Nicolae Hrisoverghi Vel Vornic; Dumitrache Ioan Vel Vornic; Şerban Negel Vornic. (1)

La 20 Noemvrie 1815, Domnitorul, asupra alteĭ anaforale, din 13 Noemvrie 1815, dă ţidulă Domnéscă ca să se adune banĭ de la neguţătoriĭ din Iaşĭ pentru lazareturile de ciumă. Bóla se lăţì la Galaţĭ, la Tecuciŭ, Fălciŭ şi Bacăŭ.

Trebuesc 12 000 leĭ şi acea sumă o va plătì tótă obştea neguţătoréscă din Iaşi, după izvodul *sinesforaleĭ*, ce aŭ făcut între dînşiĭ în anul 1813, cuprinḑênd anume de ceea ce are a da fieşte-care, începênd de la starea întâia şi până la a cincea, fiind iscălit acel izvod atât de dumné-luĭ *Kir Andreĭ Pavlu*, cât şi de alţiĭ din ceĭ maĭ aleşĭ neguţătorĭ, care izvod deşi cuprinde 19,044 leĭ, adecă cu 7,044 leĭ maĭ mult decât suma neajunsuluĭ cu tahmin până la 1 Ghenar, dar fiind-că din condeie pot sà ésă rele.... se va adunà întréga sumă.

Visteria dă socotelĭ la finele luĭ Decemvrie de ce a primit şi de ce a cheltuit.

Strîngerea acestor banĭ se va urmà de la jidovĭ prin epitropiĭ taxeĭ cu céuşiĭ lor, uniţi cu zapciiĭ Cămăriĭ, iar de la toţĭ ceĭ-lalţĭ neguţatorĭ prin céuşiĭ lor uniţi cu omul Visterieĭ.

Iscăliţi: Mitropolitul Veniamin, C. Balş Logofĕt, Iordache Canta Logofĕt, Gr. Sturdza Vel Logofĕt, Manolache Dimachi Vornic, Grigorie Ghica Vornic, Iordache Catargiu Vel Vornic, Nicolae Stratulat Vel Vornic. (2)

---

(1) Cod. Metropolieĭ Iaşi, fila 154 v.

Iŵ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn ţĕriĭ Moldoveĭ.

Infăţişându-se anaforaua acésta a preaosfinţituluĭ Mitropolit şi a obştieĭ dumnélor boerilor, şi vĕḑênd cuprinderea eĭ, am lăudat rîvna dumné-lor pentru întîmpinarea cheltuelilor lazareturilor arătate, spre paza bóleĭ ce urméză la Galaţĭ cu darea prin sinesforà din partea fieş-căreĭ trepte, de la cinul cel întâiŭ şi până la cel maĭ de pe urmă; drept aceea şi întemeiem urmarea în tocmaĭ, hotărînd că, daca, ferésca Dumneḑeŭ, orĭ-ce va maĭ sporì şi se va maĭ lăţì bóla ciumeĭ din nestarea ce este acum până la sfîrşitul luĭ Noemvrie, orĭ va maĭ urmà şi după Noemvrie înainte, atuncĭ urmând cheltuélă maĭ multă pentru adăogirea lazareturilor şi a străjilor cuviincióse, prisosul trebuincios spre cheltuélă, pe suma ce se dă din partea cinurilor boerescĭ, se va adunà de la tótă neguţătorimea ţĕriĭ: creştinĭ, armenĭ şi jidovĭ, şi de la alte locurĭ, după schepsis ce de iznóvă se va face atuncĭ, spre care întărim anaforaua acésta cu însăşĭ a nóstră Domnéscă pecete. — 1815 Septemvrie 22.

(2) Cod. Metrop. Iaşi, fila 155.

www.dacoromanica.ro

Despre isbucnirea ciumiĭ în Moldova scriaŭ şi Consuliĭ streinĭ din Iaşĭ şi jurnalele streine.

Măsurile luate cu înfiinţarea lazareturilor la hotare şi cu prohibiţiunea comunicaţiunilor mercantile aŭ dat nascere la abusurĭ. Aflând câştig bun din acestea, împiegaţiĭ lazareturilor şi diverşiĭ neguţătorĭ căutară să facă a dăinuì cât maĭ mult lazareturile, carantinele şi măsurile prohibitive, chiar şi după ce nu maĭ erà nevoe de ele, căcĭ se pare că bóla se stinsese. Acésta cel puţin este acusaţiunea adusă de Consuliĭ din Iaşĭ (1).

Pentru privigherea de aprópe a mersuluĭ epidemieĭ, Calimach rînduì câte un anume boer de fie-care judeţ, pe lângă Ispravnicĭ (2).

Cam ce măsurĭ aveà de luat boerul rînduit se póte vedé din instrucţiunile date în Decemvrie 1818 Clucerului Alexandru Ureche de Domnitorul Calimach şi carĭ fură următórele:

Noĭ Scarlat Alex. Calimach Vv. Cu mila luĭ Dumneḑeŭ, Domn al ţĕriĭ Moldoveĭ.

Credincios boerule Domnieĭ-Mele, dumné-ta Alex. Ureche biv Vel Clucer, sănătate. La satul Şerbănescĭ de la ţinutul Némţuluĭ înseminându-se bóla ciumiĭ, care sat fiind cu apropiere de Valea Tîrguluĭ, înadius orînduim pe dumné-ta şi-ţĭ po-

(1) Veḑi *Hurmuzaki*, colecţiunea Iorga.

(2) La judeţul Bacăŭ, în aniĭ 1818—1819, a fost însărcinat cu privighierea tatăl autoruluĭ, Clucerul Alexandru Ureche, cu următorul pitac:

De la Visterie.

Către cinstit dumné-luĭ Clucerul Alexandru Ureche. După trebuinţa ce urméză de îngrijire a pazeĭ ţinutuluĭ Bacăuluĭ despre bóla ciumiĭ, iată Visteria te rînduesce şi pe dumné-ta şi ţi se scrie: îndată ce veĭ luà cartea acésta, să mergĭ la dumnélor Ispravniciĭ şi după povĕţuirea ce veĭ luà să fiĭ următor întocmaĭ, fără să daĭ smintélă saŭ cusur, ca să nu te învinovăţescĭ.—1818 Septemvrie 7.

Canta Vel Vistier.

La 1819, Martie, Clucerul Alexandru Ureche a fost trimis la carantina din Lunca-Mare cu pitacul acesta:

De la Visterie către cinstit dumné-luĭ Clucerul Alex. Ureche.

Asupra îngrijiriĭ ce se cuvine să urmeze la carantina de la Lunca-mare, te orînduesce Visteria şi ţi se scrie ca, îndată ce veĭ primì cartea acésta, să mergĭ la dumné-lor Ispravniciĭ şi după povĕţuirea ce veĭ luà, să staĭ urmând paza cuviinciósă la carantina arătată şi se va cunósce slujba. — 1819 Martie 18.

www.dacoromanica.ro

runcim, îndată ce veĭ primì cartea acésta, să mergĭ la arătatul sat şi maĭ întâiŭ cercetând cu amăruntul ca să afli în cât s'a întins molipsirea, pe toţı aceĭ molipsiţi şi cu prepus să-ĭ scoţi afară în colibĭ în pază cuviinciósă, spre a nu se amestecà şi eĭ cu alţiĭ şi cu îndatorire ca pe fieşte-care ḑi să-şi spele şi să-şĭ aerisésca lucrurile. Veĭ înconjurà şi satul în străjĭ, ca nicĭ să ésà nicĭ să intre nimenĭ după potolirea bóleĭ, iar pentru ómeniĭ trebuincioşi a se întrebuinţà pe la străjile ce veĭ rînduì, îĭ veĭ cere de la dumné-lor Ispravnicii de Nèmţ, corespondarisindu-te cu dumné-lor şi pentru cele trebuincióse de ale mâncării, ca să nu pătiméscă locuitoriĭ, îngrijindu-te dumné-ta cu tot dinadinsul, nelipsind diu prèjma satuluĭ până după potolirea bóleĭ, iară către Visterie trimiţênd rĕspuns că aĭ mers spre punere în lucrare a celor poruncite. Veĭ trimite însciinţărĭ şi pe tótă săptămâna pentru orĭ-ce întâmplare.—1818 Noemvrie 13.

Cu insuşĭ condeiul domuesc sunt adause vorbele următóre: «scoţênd afară în colibĭ nu numaĭ pe aceĭ dovediţi de molipsiţi, ci şi pe orĭ-câţi alţiĭ cu orĭ cât de puţin prepus va fi asupra lor, că aŭ avut amestec cu ceĭ molipsiţi, să se scóţă afară în deosebit loc. Iar la casele acele molipsite să se strice acoperământul şi podul i ferestele şi să se arunce apă pentru curăţirea lor şi ómeniĭ ce vor rĕmânè în sat să se păzéscă uniĭ de alţiĭ neamestecându-se nicĭ de cum, ca să nu se adauge molipsirea.

La capitolul de maĭ departe al istorieĭ Domnieĭ luĭ Sc. Calimachı, voiŭ aduce naraţiunea adevĕrateĭ rĕscóle ce stîrnì în Iaşĭ aplicaţiunea unor dispósiţiunĭ menite a împedicà întinderea ciumiĭ în oraş la 1819.

Interesând tot sănătatea publică, maĭ avem de amintit unele măsurĭ luate tot de Scarlat Calimach.

Aşà nu se póte deschide farmacie decât cu chrisov Domnesc.

La 1813, Calimach acordă asemenea chrisov luĭ Franz Xaiver Naiman pentru o farmacie la Botoşanĭ (1).

Se impune farmaciilor tarif pentru vînḑarea medicamentelor.

In 1814 Martie, Domnitorul însărcinéză pe doctoriĭ Plusc, Peţone, Eustaţie şi pe Vornicul politieĭ Nicolae Hrisoverghi, să inspecteze farmaciile, să înlăture din ele drogele vechĭ, netrebnice, să constate dacă la farmaciĭ se află tot materialul necesar şi să fixeze tariful de vînḑare (2).

(1) Veḑi la Academie, VII, No. 142.

(2) Cod. Metrop. Iaşi, fila 94.

Carte Domnéscă către cinstiţiĭ aleşilor doftorĭ aĭ oraşuluĭ Eustaţie, Plusc şi Peţone.

După încredinţarea ce am luat Domnia-Mea, că spiţeriĭ ce ţin spiţeriĭ aicĭ în oraş, întru supunere numaĭ pentru folosul lor, urméză în tot chipul neprivigherea la faoerea doftoriilor, avênd întru nebăgare de sémă şi multe doftoriĭ stricate saŭ necuviincióse, dar şi vînḑarea doftoriilor fără nicĭ o bătae de cuget o urméză cu preţurĭ marĭ, încât aceĭ maĭ putincioşi plătesc simţitóre preţurĭ şi aceĭ neputincioşi

www.dacoromanica.ro

La acest capitol al edilităţiĭ, avem de amintit unul din actele cele maĭ bine primite de locuitoriĭ din Iaşĭ, acela prin care Calimach le asigură liberă folosinţă de marele imaş în jurul oraşuluĭ, destinat pentru nutreţul vitelor lor. Dăm în notă întregul acest chrisov important din 4 Maiŭ 1816. (1)

---

nu se îndestulézĕ la cuviincióselе doftoriĭ întru patimĭ de bólă şi de cuviinţă, fiind a se pune în bună rînduélă, fiind spre obştescul folos, care se alcătuesce pentru ajutorul pătimirilor de bóle şi paza sănătăţiĭ de obşte, rînduim Domnia-Mea ca, adunându-vĕ împreună, să mergeţĭ pe la tóte spiţeriile şi la fieşte-care cercetând cu luare aminte tóte doftoriile, acele doftoriĭ ce le veţĭ aflà că sunt vechĭ saŭ întru stricăciune şi netrebnice să se lepede, puind la cale a se aflà la tóte spiţeriile în tot timpul şi bune şi folositóre spre izbăvirea bólelor, dar şi cu îndestulare şi după trebuinţa oraşuluĭ şi, pentru ca să lipséscă şi acel până acum catahrisis cu vînḑarea doftoriilor în preţurĭ marĭ, veţĭ cercetà şi făturile de cumpĕrătura doftoriilor, fiind cu luare aminte ca să fie cele adevĕrate faturĭ, pentru ca sa nu aibă sporire peste cele adevĕrate preţurĭ a cumpĕrăturiĭ, şi socotind acea după cuviinţă cheltuélă a doftoriilor împreună şi dobânda banilor cumpĕrăturiĭ şi cu cuviincios folos pentru ţiitorul spiţerieĭ, veţĭ face şi veţĭ da la fieşte-care spiţerie în scris arătare iscălită de preţurile cu carĭ veţĭ găsì de cuviinţă că trebue să se vînḑă fieşte-care fel de doftoriĭ, alăturând lângă doftoriile ce se aduc dintru alte părţĭ de loc şi acele carĭ se strîng de aicĭ: buruenĭ, florĭ, rădăcinĭ şi alte asemenea, pentru ca tóte, până la cel maĭ mic lucru, să fie cuprinse întru cunoscinţa de preţurĭ, cu care trebue să se vînḑă, urmând întru preţăluire şi alcătuire acéstă chibzuire cuviinciósă, pentru ca şi ţiitoriĭ spiţeriilor să-şĭ aibă folosul de cuviinţă, dar şi aceĭ siliţĭ de pătimirea bólelor a cumpĕrà doftoriĭ să nu simtă îngreunare cu plata de preţurĭ nemăsurate.

Rînduim Domnia-Mea şi pe dumné-ta al nostru cinstit şi credincios boer Neculae Hrisoverghi, Vel Vornic al politieĭ, ca să mergeţĭ împreună cu aleşiĭ doftorĭ şi să staţĭ spre urmarea cercetăriĭ şi alcătuiriĭ, întocmaĭ cum prin ţidula acéstă a Domnieĭ-Mele se cuprinde.—Şi de tótă punerea la cale ce se va face, să avem Domnia-Mea însciinţare.—1814 Martie 6.

(L. S.)

(P. 94 şi verso).

(1) Dresele ce s'aŭ făcut pentru imaşul orăşenilor din jur împrejurul Iaşilor cât să fie.

Cinstit şi credincios boerul Domnieĭ-Mele, dumnė-luĭ Răducanul Roset Hatman, sănătate.

Prin jaloba ce aŭ dat către Domnia-Mea toţĭ locuitoriĭ acestuĭ oraş al Iaşilor s'aŭ tânguit cu mare plângere, că pătimesc o mare strîmtorare şi sărăcie, despre stăpânitoriĭ moşiilor de prin prejurul oraşuluĭ. Că după ce dintru drept imaşul ce li s'a lăsat dintru în vechime să-l aibă din jur împrejurul Iaşuluĭ, pentru trebuinţa păşunatuluĭ vitelor lor, cu totul sunt strîmtoraţĭ dându-se voe prin tocmele, de către stăpânitorĭ, de şĭ-aŭ făcut uniĭ viĭ, alţiĭ ceiurĭ, alţiĭ prin osebite tocmele ţiind din drept locul imaşuluĭ oraşuluĭ, din care pricină, strîmtorind imaşul, nu aŭ unde

www.dacoromanica.ro

O altă bună măsură datorită luĭ Scarlat Calimach e următórea:

---

să-şĭ păşuneze vitele, dar şi necontenit în tótă vremea veriĭ sunt supĕraţi cu închiderea vitelor de către vechiliĭ stăpânilor moşiilor de prin prejur, bântuindu-ĭ, în cât nu sunt volnicĭ a-şĭ păşună câte o vită ce aŭ pentru hrana caselor lor: pentru care cerşind dreptate şi punere la cale, pe lângă şi a Domnieĭ-Mele bună voinţă, în pricina acésta cercetându-se şi condicele Divanuluĭ, s'aŭ aflat douĕ domnescĭ chrisóve, tot într'o glăsuire, cel întâiŭ de la Domnul Constantin Dimitrie Moruz Voevod, din 1779 Iunie 9, şi al doilea de la Domnul Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod, din 1786 Iunie 7, prin care lămurit se arată în semne firescĭ până unde să fie locul imaşuluĭ pentru vitele orăşenilor (şi acelor străinĭ ce vin cu trebuinţă, şi se duc), din jur împrejurul oraşuluĭ, hotărîndu-se ca tot acel loc să fie slobod şi neoprit de către nimenĭ nicĭ odată, şi nimenĭ să nu pótă păşĭ, saŭ a da dintr'acest loc cuĭ-va, să pue străinĭ, saŭ pentru păşunat, saŭ măcar cu alt chip de vînĝare, ci să fie de-apururea locul acesta slobod, pentru trebuinţa oraşuluĭ, cum maĭ pe larg veĭ înţelege din copia de pe hrisovul acel din 1786 Iunie 7, ce se trimite dumi-tale; drept aceea fiind-că pentru acéstă pricină, după a orăşenilor jalobă, s'a maĭ dat poruncă şi de către Domnia-Mea la Hătmănie, şi maĭ nainte, ca întocmaĭ să se urmeze, neîngăduind pe nimenĭ să închidă vitele din locul imaşuluĭ arătat, şi cum se vede, nicĭ o urmare nu s'a făcut. Iată dar că şi acum poruncim Domnia-Mea dumi-tale, ca îndată, fără cea maĭ puţină prelungire, să daĭ de scire tuturor Igumenilor de la mânăstirile de prin prejurul oraşuluĭ, şi altora carĭ vor maĭ fi, ca să deà poruncă cu tărie vechililor sĕĭ, ca nicĭ într'un chip, de acum înainte, să nu maĭ îndrăznéscă nimenĭ de a închide vite orĭ ale cuĭ de pe imaşul ce este lăsat împrejurul Iaşuluĭ, pentru trebuinţa vitelor orăşenilor, saŭ să-ĭ maĭ bănéscă, ce la tóte să se urmeze întocmaĭ, şi pe deplin, după hotărîrea chrisóvelor pomenite, cum şi a poruncĭĭ acesteia a Domnieĭ-Mele, şi vitele orăşenilor ce vor fi închise, numaĭ decât să li se deà la mâna a cuĭ vor fi, fără a luà vre-un ban, de la cine-va geremeà, precum şi câţĭ banĭ veĭ dovedĭ că s'aŭ luat jăluitorilor de către pârîţi, împlinindu-ĭ să-ĭ daĭ înapoĭ, spre a contenĭ fieşte-care de acest fel de nedréptă apucătură; şi osebit poruncim dumi-tale, ca împreună cu orînduitul Vornic de pórtă..... din partea Divanuluĭ, să rînduescĭ şi din ómeniĭ Hătmănescĭ, care va fi cu înţelegere, să mérgă pe imaşul de prin prejurul Iaşuluĭ, şi după semnele cuprinse la hrisovul pomenit, de pe care s'a trimis copia, să pue şi semne, ca să se scie până unde să se întindă orăşeniĭ cu păşunatul vitelor lor, precum şi orĭ la ce loc ce va găsĭ, că s'aŭ închis din drept locul imaşuluĭ arătat, orĭ de către cine ar fi, cu îngrăditură să facă de acum pe imaş ţarină saŭ céiruri, saŭ orĭ sub ce chip de năimélă ţiind loc de imaş, să se deschidă, ca să rĕmâe iarăşĭ loc slobod, precum a fost. Ca uniĭ ce avênd sciinţă de hotărîrea hrisóvelor şi a poruncilor Domnescĭ, nu aŭ fost volnicĭ a da şi a păşĭ la nimenĭ din locul imaşuluĭ orăşenilor, spre a rĕmâné orăşeniĭ odihniţĭ după dreptul ce li s'a dat, căcĭ din potrivă maĭ ivindu-se jalobe în pricina acésta, aceĭ neascultătorĭ şi nesupuşĭ vor cădé în grea rĕspundere, de care nicĭ într'un chip nu se vor puté îndreptà, şi cartea acésta a Domnieĭ-Mele va sta la mâna orăşenilor, ca să le fie de apĕrare; acésta poruncim. — 1816 Maiŭ 4.

Vel Logofĕt.

L. P.

www.dacoromanica.ro

Multă supĕrare se aduceà orăşenilor, maĭ ales celor cu case marĭ şi maĭ bogaţĭ, prin faptul că adesea eraŭ scoşĭ de prin casele lor, ca să se aşeze în ele vre-un consul strein. Calimach decide cumpĕrarea a treĭ case marĭ pentru ceĭ 3 consulĭ streinĭ din Iaşĭ, plătindu-se costul lor prin cislă între neguţătorĭ. (1)

CAP. V

Comerciŭ, — industrie, — bresle, — tîrgurĭ, — bâlciurĭ, — mijlóce de comunicaţiune.

Starea în care rĕmăsese Moldova, la eşirea din ţĕră a Muscalilor, nu erà proprie a înlesnì prosperarea comerciuluĭ şi a industrieĭ.

Ca fabrice nu aflăm în Moldova, pe lângă meseriile exercitate pe la sate, decât următórele:

a). Fabrica de sare huscă, al căruia venit, la 6 Octomvrie anul 1814, a fost consacrat pentru *Cassa doctorilor.* (2)

b). In 1815 Ianuarie 18, Calimach acordă Episcopieĭ de Roman havaet de la o fabrică de bere înfiinţată pe moşia Episcopieĭ. Visteria ordonă oprirea fabriceĭ, dacă nu se va învoì cu Episcopul. (3)

Afacerea iea finit în 1816 Iunie 26, prin hotărîrea luĭ Vodă, ca Episcopia de Roman să aibă ea o fabrică privilegiată de bere pe moşia sa.(4)

In acelaşĭ an 1816, un Alexandru Doşu cere voie să facă şi el la

---

(1) Cu obştésca socotinţă alcătuindu-se punerea la cale, ca să se cumpere treĭ case aicĭ în Iaşĭ, pentru treĭ consulaţĭ a Curţilor streine, pentru ca să lipséscă cea de-apururea supĕrare ce urmà când unuia când altuia, cu scótere de prin casă, după punerea le cale, una din casele aceste s'a însemnat dumné-lor boerilor de starea întâĭ, alta iarăşĭ celor de starea a doua, iar una se razimă asupra tagmieĭ neguţătorescĭ, de obştie toţĭ câţĭ se află cu locuinţa aicĭ în Iaşĭ. Drept aceea poruncim Domnia-Mea, dumi-tale Vel Vornice al Politieĭ, adunând pe toţĭ neguţătoriĭ la un loc, să facĭ între dînşiĭ o socotinţă, cu bună chibzuire, spre a prinde toţĭ de obştie întru acéstă folositóre trebuinţă, fiind şi pentru însuşĭ al lor folos, şi aşà întru alcătuirea acésta apoĭ, împreună cu dumné-ta, vor găsì şi casa aceea, care ar fi să se cumpere şi tocmindu-se, şi cumpĕrându-se apoĭ, vor alege şi pe doĭ dintr'înşiĭ carĭ să fie epitropĭ acesteĭ case, spre a-şĭ luà pe tot anul şi chiria acesteĭ case de la consulatul ce va şedé într'însa. — 1814 Aprilie 1.

L. S.

(Cod. Metrop. Iosif Namian, fila 95 v.)

(2) Veţĭ la Academie, portof. V (15).

(3) Academie, LXIII (77).

(4) Academie, LXIII (78).

www.dacoromanica.ro

Roman altă fabrică de bere. I se refusă concesiunea în interesul Episcopieĭ. (1)

c). Boiangiiĭ nu lipsesc nicĭ în Iaşĭ, cum nicĭ la Bucurescĭ.

Domnitorul protege acéstă industrie. Aşà, în 1813 Iunie 14, scutesce de bir pe Evanghelie Boiangiul şi pre douĕ calfe (2).

d). Velniţele saŭ povernele fuseseră închise sub Muscalĭ spre a se împedicà consumarea de grâne necesare îndestulăriĭ publice şi a armatelor.

La 18 Maiŭ, boeriĭ supun luĭ Calimach o anaforà, în care ḑic că e mare strîmtorare *de monedă*, din causă că se opresce a nu se aflà velniţĭ spre lucrare de horilcă din pâne. Acéstă oprire se întemeiézĕ pe grija să nu lipséscă apoĭ *pânea.* Dar în Bucovina boeriĭ vĕd că urméză velniţele şi nu este strîmtorare de pâne, că se silesc ómeniĭ a produce maĭ multă, ca să câştige cu velniţele; destul că se opresc a lucrà velniţele când anul e neroditor.

Apoĭ cu aducerea horilceĭ de peste hotar se scóte din ţéră «*o simţitóre sumă de banĭ.*»

Adaogă boeriĭ, că la velniţe se lucréză maĭ ales secara şi hrişca, care acum locuitorĭ de la oprirea velniţelor nu le maĭ séměnă, şi aceste nu le obicĭnuesc în hrana lor, saŭ nicĭ se cer la Constantinopole.

Apoĭ se perd pânile cele stricate, carĭ se lucréză la velniţe, şi pómele de tot felul, chiar şi sĕlbatice.

Boeriĭ propun liberarea lucrăriĭ velniţelor. Dar să nu lucreze grâul bun şi pentru ca să nu păgubéscă şi Domnia venitul vămiĭ pe holirca de peste hotar, să se percépă câte 60 parale de vadră pe holirca produsă în ţéră. 1814 Martie 6. (3)

Iacă resoluţiunea dată de Calimach asupra anaforaleĭ:

Noĭ Scarlat Alex. Calimach Vv., cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn al Ţĕriĭ Moldoveĭ.

Infaţoşându-se înaintea Nóstră anaforaua acésta, cu obicĭnuită părintésca Nóstră îngrijire către tóte cele ce alcătuesc folosul şi buna vieţuire de obşte, luând aminte la obstésca socotinţă spre sloboḑirea lucrării velniţelor, folosul ce se pricinuesce din lucrarea acésta este vederat, dintru care urméză şi oprirea scóteriĭ monedeĭ din ţéră, dar din potriva şi când (ferésca Dumneḑeŭ) se va întîmplà vre-o nerodire saŭ secetă, atuncĭ fără îndoire lucrarea velniţelor va fi necuviincióşă şi vătĕmătóre, atingându-se şi de însăşĭ iconomia hraneĭ locuitorilor Domnescĭĭ Nóstre ţĕrĭ, dar va fi şi pricinuitóre de scădere întru acea de obşte datorie ce neapĕrat de la toţĭ se cere a se îngriji cu trimiterea trebuincióselor zaherele la Capanul ımpĕrătesc, şi

(1) Academie, XVI (194). Veḑĭ şi LXIII (83), din 1817 Martie.
(2) Acad, VI (231).
(3) Cod. Metrop. Iosif, Iaşĭ.

www.dacoromanica.ro

la o asemenea întîmplare de lipsă, după Domnésca Nóstră îngrijire ce avem spre întemeierea bunelor rînduelĭ, de cuviinţă este a se face oprire lucrărĭĭ acesteia; iar în vreme de îmbelşugare, care prin milostivire Ḑumneḑeéscă se arată cu tóte rodurile şi întru acest curgĕtor an, cu părintésca Nóstră plecare, spre folosul şi liniştirea în tot chipul a fieşte-căreia stărĭ a supuşilor noştri, dăm voie să fie slobodă lucrarea velniţelor, cu hotărîre, ca să nu lucreze la velniţă grâul şi orzul, care neapĕrat sunt cuviincióse a merge la Capanul împĕrătesc, spre împlinirea datorieĭ, şi poruncim ca toţĭ aceĭ carĭ vor voĭ a deschide velniţe, să se arăte maĭ întâiŭ la Domnésca Nóstră Visterie, să deà încredinţările cuviincióse subt chezăşie şi întru acésta rînduélă îşĭ va luà carte de sloboḑenie, cuprinḑĕtóre de locul unde va deschide velniţe şi cu câte căldărĭ, şi după cuviinţă se va strînge de la aceştia şi avaetul hotărît câte 60 parale de vadră împotriva păgubiĭ ce se póte pricinuì Domnieĭ din venitul obicĭnuit a se luà de la holirca ce se aduceà pâuă acum de peste hotar, care după începerea lucrărĭĭ velniţelor, negreşit trebue să contenéscă. Drept aceea întărim anaforaua cu a Nóstră Domnéscă iscălitură şi pecete.- 1814 Iulie 24, Iaşi.

(L. S.)

Semnat: Vodă.

Breslele continuă fără modificărĭ simţitóre în constituţiunea lor.

Brésla precupeţilor este mereŭ împedicată de la cumpĕrăturĭ şi vînḑărĭ în piaţă în orele de dinainte de amiaḑĭ. In acest sens Calimach dă pitac Domnesc, în 18 Octomvrie 1815 (1).

Zarafilor le dă Calimach următorul nizam:

Regulamentul Zarafilor.

Carte Domnéscă de la Scarlat Alex. Calimach Vv. către Nicolae Roset Vel Aga

Jidoviĭ zarafĭ carĭ se află aicĭ în Iaşi, carĭ întru urmarea zariflîculuĭ şi a schimbatuluĭ a feluri de monede întru aceea ce urméză trebuinţa a da şi a luà, fac feluri de calpuzanlîcurĭ, pricinuind unora şi simţitóre păgubire şi neavênd de unde împlinì dreptul lor. Acésta, pentru că până acum aceĭ zarafĭ de sine urmaŭ şi se amestecaŭ. Drept aceea pentru contenirea unor urmărĭ nedrepte şi păgubitóre ca acestea şi pentru tótă regula politicéscă, poruncim dumi-tale, ca zarafiĭ câţĭ vor fi de trebuinţa oraşuluĭ acestuia, să fie cuuoscuţĭ Agieĭ, luându-li-se chezaşĭ siguri întru respunderea acelor chezaşĭ la tótă păgubirea şi calpunzanlîcurile ce vor urmà zarafiĭ în orĭ-ce vreme. După care închezeşluirĭ să se deà şi adeverinţele Agieĭ la aceĭ zarafĭ, socotiţĭ pentru trebuinţa politieĭ acesteia, publicarisindu-se tuturor stărilor şi neguţătorilor, că numaĭ aceĭ cu adeverinţele Agieĭ sunt sloboḑĭ a urmà zaraflîcul, iar alţiĭ nicĭ îutr'un chip, căcĭ care va amestecà în alişverişul sĕŭ pe alţĭ zarafĭ necunoscuţĭ şi fără adeverinţa Agieĭ, nu numaĭ că este supus rĕspunderiĭ pentru cutezare, dar şi orĭ-ce păgubire i se va pricinuì despre aceĭ zarafĭ nu va fi ascultat, nicĭ îndestulat la nicĭ o judecată.— 1815 Iulie 16 (2).

(1) Cod. Metrop. Iaşĭ, 148.

(2) Cod Metrop. Iaşĭ, fila 142 verso.

www.dacoromanica.ro

După constituirea de la finele secoluluĭ XVIII a breslelor, ele staŭ nu maĭ mult deplin autonome sub măimăriile lor, ci marele Cămăraş al Curţiĭ este judeţul la care aŭ de a recurge toţĭ breslaşiĭ în daraverile lor de judecăţĭ. Acésta se probézĕ cu următorul act din Septemvrie 1814:

După obicĭnuinţa dintru în vechime tagma neguţătorilor şi isnafurile crqitorilor, a blănarilor şi a cuiungiilor de aicĭ din oraş, cum şi toţĭ jidoviĭ avêndu-şĭ supunere la Camara gospod, în tótă vremea şi pricinile de judecată ce s'aŭ întîmplat între aceştia, de către dumné-luĭ Vel Cămăraş s'aŭ căutat, dar şi plăţile ce aŭ dat aceştia către Domnìi în pricinile ce s'aŭ întîmplat să aibă, la dumné-luĭ Vel Cămăraş aŭ fost obicĭnuinţa a se rînduì. Drept aceea, în cuprinderea acestuĭ vechiŭ obiceiŭ care se cuvine a se păzì fără strămutare, s'a dat ţidula acésta a Domnieĭ-Mele cinstit şi credinciosuluĭ Nostru boer dumi-tale Ştefanache Vogoride biv Vel Post., epistat Cămăriĭ, şi poruncim ca pe numita hotărîre a se păzì cu urmare întocmaĭ.— 1814 Septemvrie (1).

L. S. Vel Vistier.

Maĭ puţin e deprindere în Moldova de a impune *narturĭ* la comerciul care interesézĕ îndestularea publică. Sub Calimach se impune tarif special numaĭ *spiţeriilor*, carĭ vindeaŭ scump buruenile cele maĭ comune.

Oraşele continuă a se încercà să se salveze din mânile proprietarilor lor. Intre acestea avem de a citâ Harta (2) în judecată cu Grig. Ghica, în 17 Ianuarie 1813.

Oraşul Bârlad rĕscumpĕră moşia încunjurătóre de la proprietarul eĭ cu chrisovul luĭ Sc. Calimach, din 1815 Fevruarie (3).

(1) Cod. Metrop. Iosif, Iaşĭ.
(2) Acad., LIII (152).
(3) Iacă documentul:

Chrisov de la Domnul Scarlat Alexandru Calimach Voevod, pentru cumpĕrătura moşieĭ tîrguluĭ Bârladuluĭ.

Insciinţare se face cu acest hrisov al Domnieĭ-Mele tuturor cuĭ se cuvine a sci, că aratând al nostru cinstit şi credincios boer, dumné-luĭ Grigorie Sturdza, Vel Logofet de Ţéra-de-jos, zapisul dumi-sale Spătărésa Profira Miclésca, soţia dumisale Spătaruluĭ Nicolaĭ Dimachi, care este din ţi întâĭ a luneĭ aceştia Fevruarie a anuluĭ curgetor, iscălit de dumné-eĭ i de soţul dumi-sale, i de boeriĭ rudeniĭ a dumi-sale ce aŭ fost epitropĭ, dumné-luĭ Iordachi Cantacuzino biv Vel Logofĕt, şi dumné-luĭ Ioan Sturdza biv Vel Spătar, şi de alţĭ boerĭ încredinţat, şi de dumnélor Veliţiĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ-Mele, prin care se cuprinde că mânăstirea sf. Prooroc Samuil din tîrgul Focşanĭ, ce este metohul mânăstiriĭ sf Spiridon de aice din oraşul Iaşĭ, avênd afierosire de la ctitorul eĭ, fericitul întru pomenire Domn

www.dacoromanica.ro

In Iunie 1814, Scarlat Calimach a reînnoit şi tîrguluĭ Petreĭ (N.) chri-

Constantin Michail Cehan Racoviţa Voevod, moşia de la tîrgul Bârladuluĭ ot ţinutul Tutoveĭ, hotărîtă şi stîlpită şi măsurată şi în lung şi în curmeziş, afara de vatra tîrguluĭ, precum arată hrisovul aceluiaşĭ Domn ce este din anul 7265, şi alte urmatóre hrisóve de întaritură, în urma la aniĭ 1785 Decemvrie 10, Epitropia mânăstiriĭ Sf. Spiridon, ce se află întru acea vreme, anume reposaţiĭ Sofronie Irinopolion, i Lascarachi Roset, fiind Vel Vornic, şi Iordachi Ghica Vornic, aŭ făcut schimb cu dumné-luĭ biv Vel Logofet Iordachi Cantacuzino fiind Postelnic, adecă Epitropiĭ aŭ dat dumi-sale Logofetuluĭ moşia Bârladuluĭ, şi dumné-luĭ Logofĕtul a dat la mânastire moşia Vădurelele, satul întreg la ţinutul Sorocăĭ, precum arată scrisórea de schimb, adeverită de Mitropolitul ţĕriĭ şi de Veliţiĭ Logofeţi de pe atuncea, întărită şi cu hrisov tot dintru aceĭ aniĭ Decemvrie 26, de la Domnia-Sa Alexandru Mavrocordat Voevod, dar după aceea la aniĭ 1786 luna Ghenarie, dumné-luĭ Logofetul Iordachi Cantacuzino fiind Spătar încă, prin învoélă a făcut schimb cu sora dumi-sale rĕposata Spătărésă Catrina Cantacuzino, care a fost móşă dumi-sale Spatăresiĭ Profiriĭ, dând dumné-luĭ Logofétul surorii sale moşia Bârladul, şi luând de la soră-sa nisce părţi de moşie la jurul Hârlăuluĭ, cum arată scrisórea de schimb adeverită de Mitropolitul ţeriĭ, Episcopul Huşuluĭ şi Veliţiĭ boerĭ de atuncia.

Pe urmă Spătărésa Catrina Cantacuzino, între altele ce a dat zestre fiiceĭ sale Elena, maica dumi-sale Spătăreseĭ Profireĭ, când a căsătorit-o după Stolnicul Dumitrachi Miclescu, ĭ-a dat şi moşia Bârladul, precum arată fóia de zestre, iscalită de Spătărésa Catrina Cantacuzino, iar de la Stolnicésa Elena a rĕmas la fiica sa, adecă dumi-sale Spătărésa Profira, soţia dumi-sale Spătaruluĭ Nicolaĭ Dimachi, precum arată izvodul din anul 1813 Noemvrie 21, iscălit de dumné-luĭ Spătarul Ioan Sturdza, vĕr primar cu Stolnicésa Elena, ce a fost şi epitrop dumi-sale Spătaresei Profireĭ. Dar fiind-că tîrgoveţiĭ, locuitorĭ din tîrgul Bârladuluĭ, din vreme în vreme s'aŭ întins cu casele şi alte binale pe locul acela cuprins în hrisovul pomenituluĭ Domn, ce l-a fost afierosit la numita mânăstire, şi aflându-se şi la mâna tîrgoveţilor o carte tot de la acelaşĭ an Martie 12, în urma hrisovuluĭ mânastirii, în care carte hotărésce să nu deà casa nicĭ un ban chirie, nicĭ de pivniţele lor, cum nicĭ din grădiniĭ să nu-ĭ ţeciuéscă mânăstirea, ci numaĭ din ţarinĭ şi din fânaţiĭ, şi din prisăcĭ de la câmp să-şĭ deà ţeciuélă In cuprinderea aceleĭ cărţĭ întemeindu-se tîrgoveţii făceaŭ pricinĭ atât de la ceĭ maĭ dinainte stăpânitorĭ, cât şi catre dumné-eĭ Spătarésa Profira, ca să nu deà adetiul obicĭnuit după puterea hrisóvelor ce are, întinţêndu-se pricina şi la înfaţoşarea judecăţiĭ Divanuluĭ, de unde deosebindu-se câţi-và din boeriĭ ce locuesc acel tîrg, adecă dumné-luĭ Spătarul Gavril Iamandi, i Spătarul Ioan Costachi, i Banul Ioan Iamandi, Medelnicerul Petrachi Negri, şi Medelnicerul Panait Docan, Medelnicerul Iordachi Oprişan, şi Vasilie Chiru, arătându-se din partea tuturor tîrgoveţilor, şi scoţênd vorbă că cu toţiĭ de obşte ar vroì sa o cumpere de istov, spre acea vorbă s'a sfătuit dumné-eĭ Spătarésa Profira cu soţul dumi-sale şi cu Epitropiĭ ce ĭ-a avut, cum şi cu dumné-lor Veliţii boerĭ aĭ Divanuluĭ, şi cu toţiĭ într'un cuvînt aŭ sfătuit : ca spre isbavirea tuturor pricinilor ce eraŭ pricinuitóre de pagube, şi spre maĭ bun folosul dumi-sale, dacă ĭĭ vor da preţ mulţumitor, este maĭ cu cuviinţă să o vîndă de istov, şi aşà cunoscênd şi însăşĭ dumné-eĭ a státut în tocméla cu dumné-lor mai sus numiţii boerĭ, prin obraze alese mijlocitóre, şi diutru o parte şi alta, şi s'aŭ suit la preţ până la 180.000 leĭ,

www.dacoromanica.ro

sovul dat în 1797 de tatăl sĕŭ Alex. Calimach, pentru moşia din jurul

care preţ cunoscêndu-l pentru maĭ bun folosul dumi-sale şi maĭ cu liniştire decât că ar fi avut moşia aceea supusă întru tôte pricinile a atâta norod, şi aşà rĕmâind întru cea desăvîrşită mulţamire a preţuluĭ, din bună-voia dumi-sale a rînduit numita moşie cu tôte acareturile ce se aflaŭ pe dînsa, şi cu vad de móră ce este osebit cumpĕrat de la dumné-luĭ Visternicul Mateiŭ Cantacuzino, cu osebită scrisóre; avênd putere cumpĕrătoriĭ a-şĭ căută dreptaţile moşieĭ după cuprinderea scrisorilor şi a trage şi împresurări, dacă vor fi, ca nisce veşnicĭ stăpânĭ, fară a maĭ fi dumné-eĭ supusă la vre-o rĕspundere pentru vre-o dimpotrivă urmare, ce orĭ de va lipsì ce-và din cuprinderea scrisorilor, saŭ de va adăogà pentru cumpĕrătură, să fie şi folosul şi paguba; aşijderea şi pentru câte daniĭ saŭ aşezărĭ ce vor fi pe locurĭ.

Dupa ce moşia acésta a trecut cu zestre la maica domnieĭ-sale Spatăreseĭ, şi până acum şi acì cu daniile saŭ aşezările vor pricinuì a nu plătì la preţul cumpĕrăturiĭ după analoghia ce-ĭ va ajunge, să fie sloboçlĭ cumpĕrătoriĭ a-şĭ căută cu uniĭ ca aceia prin drumurile judecăţiĭ, pentru că nisce aşà daniĭ saŭ aşezărĭ nu pot să-şĭ maĭ aibă puterea saŭ lucrarea lor, afară numaĭ dacă se vor aflà vre-unele cu încredinţare făcute de maica dumi-sale, acelea aŭ să rĕmâe statornice. Şi aşà după tocméla arătată, primind dumné-eĭ şi toţĭ baniĭ deplin, pe lângă zapisul acesta le-a dat şi tôte scrisorile ce aŭ avut vechĭ şi nouĕ, în care zapis, după ce s'aŭ vĕçlut iscăliţĭ dumné-lor şi rudeniile şi alţĭ martorĭ, s'aŭ vĕçlut că şi din partea Divanurilor se încredinţéza cu aceste cuvinte: Măcar că vînçlarea pentru lucrul de zestre nemişcător despre partea femeeĭ ce este supusă bărbatuluĭ, de la pravilă se întăresce după trecerea de anĭ, când osebit încredinţéză că a fost cu bunăvoinţa eĭ, pentru lipsirea cuvîntuluĭ că a fost, orĭ pentru dragoste, saŭ pentru frica bărbatuluĭ». Dar acéstă vînçlare se deosibesce urmarind în mijloc prigonirea de sus arătată, care covîrşià păgubirea pe folosul vînçlĕtóreĭ, iar preţul ce l-aŭ dat cumpĕrătoriĭ este cu mult maĭ bun folos vînçlĕtóreı decât că ar fi avut moşia acésta, şi pentru ca desăvîrşit să lipséscă prigonirile acelea aducĕtóre de pagube şi la o parte şi la alta, fiind vînçlarea acésta cu buna voinţă a dumi-sale Spătăreseĭ Profira şi a soţuluĭ dumi-sale, şi cu sfătuirea şi a boerilor rudeniĭ ce aŭ fost Epitropĭ, către care unindu-se şi socotinţa judecătorieĭ şi, găsind cu tótă cuviinţa, aŭ dat slobodă voe la amândouĕ părţile şi a vinde şi a cumpĕrà, şi cea desăvîrşită hotărîre, fără a se maı deslegà vre-odată vînçlarea acésta sub nicĭ un cuvînt, ce în vecĭ să aibă tăria eĭ nestrămutată, asupra căruia zapis arătându-ne dumné-luĭ Vel Logofĕt rugămintea numiţilor cumpĕrătorĭ tîrgoveţĭ, pentru a li se întărì lor cumperătura acésta, ne-aŭ arĕtat şi un ispisoc vechiŭ sîrbesc de la Domnul Ştefan Voevod bătrânul, în cuprindere cu întăritură de privilegie a nu fi supuşĭ tîrgoveţiĭ din Bârlad cu nicĭ un fel de dare, fără numaĭ pentru pescele ce vor cără spre vînçlare, şi pe lângă ispisocul acesta alăturându-se şi cartea Domnuluĭ Constantin Michail Cehan Racoviţă Voevod, acea maĭ sus pomenită din aniĭ 7265 Martie 12, dată la mâna tîrgoveţilor în cuprindere, ca după ce Domnia-Sa a afierosit locul domnesc ce s'a aflat la Bârlad mânăstirii Prooroculuĭ Samoil, le dă lor întărire de privilegiĭ, ca nu cum-và să fie eĭ supĕraţı de către mânăstire cu vre-o dare, nicĭ pentru casele lor, nicĭ pentru pivniţele lor, cum nicĭ din gradinĭ sa nu-ĭ çeciuéscă.

www.dacoromanica.ro

tîrgului, cu condițiune ca tîrgoveții să întreţină cu tóte cele necesare biserica Sf. Ioan a luĭ Ştefan-cel-Mare. Chrisovul cuprinde şi instrucţiunile, după carĭ urméză a se administrà acéstă moşie. (1)

Iar în urma acestor privilegiĭ, spre apĕrarea lor de vre-o dare, s'aŭ întemeiat, şi cu deosebite hrisóve vechĭ şi nouĕ, pentru locurĭ de casă şi dughene, cumpĕrate uniĭ de la alţiĭ din tîrgul Bârladuluĭ. Drept aceea, în cuprinderea doveḑilor arătate cu lămurire, cunoscêndu-se vechea locuinţă a tîrguluĭ acestuia cu statornicia de privilegiĭ, după ce ne-am încredinţat Domnia-Mea fără îndoire pentru drépta cererea lor, care urméză spre maĭ multă întemeere acestuĭ tîrg, vederat fiind că cu drépta legiuire şi protimisis la cumpĕrarea moşieĭ, maĭ ales lor se cuvine ca unor vechĭ megiaşĭ cu locul tîrguluĭ, lângă care din vechime a fost alăturată şi moşia acésta, încredinţându-ne asemenea şi pentru cumpĕrătura ce aŭ făcut tîrgoveţiĭ a moşieĭ unite cu tîrgul, după zapisul ce s'a pomenit maĭ sus a dumi-sale Spătăreseĭ Profira Miclésca, şi soţul dumi-sale, că este prin bunavoinţă şi a domniilor-sale boerĭ rudeniĭ ce ĭ-a avut şi epitropĭ, legiuită şi cu drépta socotinţă a Preosfinţituluĭ Mitropolit al ţĕriĭ, şi a domniilor-sale Veliţilor boerĭ, spre cea maĭ desăvîrşită folosinţă a vînḑĕtórei, şi îndemânarea cumpĕrătorilor, dar şi spre de istov contenire a prigonirilor ce urmaŭ, întru desăvîrşită unire şi a Domnieĭ-Mele la drépta legiuire ce s'a făcut pentru vînḑarea acesteĭ moşiĭ, spre de ajuns îndemânare cu mulţumire a amânduror părţilor, desăvîrşită drépta şi cuviinciósă cunóscem cererea numiţilor tîrgoveţĭ, şi prin hrisovul acesta al Domnieĭ-Mele dămi, şi întărim vecĭnica stăpânire şi apĕrare de obşte a tuturor tîrgoveţilor din numitul tîrg. şi legiuim drépta stăpânirea lor cu vecĭnică întemeiere asupra moşieĭ unită cu vatra tîrguluĭ care pe drepţĭ baniĭ lor prin buna învoire şi drépta legiuire o aŭ cumpĕrat de la dumné-eĭ Spătăresa Profira Miclésca şi soţul sĕŭ dumné-luĭ Spătarul Nicolae Dimachi, ca să o stăpânéscă în tóte hotarele eĭ întocmaĭ după zapisul de cumpĕrătură, şi după scrisorile vechĭ şi nouĕ, ce le-aŭ luat eĭ împreuna cu zapisul cum, pĕrăturiĭ, din tot locul, şi cu tot venitul, ca pe o drépta otcină şi moşie a lor. Iar spre vecĭnica întemeiere a celor maĭ sus spuse, hrisovul acesta al Domnieĭ-Mele să le fie lor, şi în urmă clironomilor de ném în ném, statornică întăritură, neclătit, nerăşluit nicĭ odinióră în vecĭ, care s'a întărit şi cu a Nóstră Domnéscă iscalitură şi pecete. Scrisu-s'a hrisovul acesta la scaunul Domnieĭ-Mele în oraşul Iaşiĭ, în al treilea an, aceĭ de a doua Domnie a Nóstră la Moldavia, şi s'a dat de la anul de la Mântuitorul Christos 1815, în luna Fevruarie.

(Iscalit) Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, Grigorie Sturdza Vel Logofĕt Procitoh, Iordachi Ghica Vel Logofĕt Procitoh.

(1) *Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn Ţĕriĭ Moldoveĭ.*

Însciinţare facem prin acésta a Nóstră Domnéscă carte tuturor cuĭ se cuvine a sci, că atât locul din vatra tîrguluĭ Petriĭ de la ţinutul Némţuluĭ împreună şi cu tóte mahalalele, cât şi tot locul cât s'a aflat drept Domnesc de prin prejurul tîrguluĭ şi nedat nimăruĭ încă la anul 1797 Maiŭ 6, de către părintele Domnieĭ-Mele, Alexandru Calimach Voevod, cu hrisov s'a dat danie şi miluire tuturor locuito-

www.dacoromanica.ro

Se póte vedé în notă maĭ jos acele instrucţiunĭ, stabilind proprietatea numaĭ cu bezmên.

---

rilor de la acelaşĭ tîrg, ca să le fie dréptă ocină şi moşie în vecie, însă şi eĭ tîrgoveţiĭ să fie datorĭ în tótă vremea a ţiné atât biserica Domnéscă ce este într'acel tîrg, întru carele se cinstesce şi se prăznuesce hramul nascerii Sf. Proroc înainte mergĕtoruluĭ şi botezătoruluĭ Ioan, cum şi alte sfinte şi Dumneḑeescĭ biserici ce maĭ sunt acolo într'acel tîrg, cu îndestulare de preoţĭ şi cu tóte cuviincióse podóbe bisericescĭ pentru slujirea sfinteĭ şi Dumneḑeesciĭ liturghiĭ, cum maĭ pre larg arată acelaş hrisov al părinteluĭ Domnieĭ Mele. Decĭ acum născênd pricină între locuitoriĭ dughengîĭ în vatra tîrguluĭ, i alţiĭ aĭ lor şi între locuitoriĭ de pe la mahalale, carĭ ce-şĭ aŭ numaĭ casele lor de locuinţă. Cererea mahalagiilor fiind pentru locul ce se numesce Borsochianul şi Avramul ce este afară din cuprinderea mahalalelor, ca să le aibă numaĭ eĭ la stăpânire pentru hrană şi schivirnisală, ca uniĭ ce pentru acel loc ar fi făcut şi multe cheltuelĭ spre desbaterea luĭ de subt împresurare megieşitelor moşiĭ, şi pe de altă parte şi tîrgoveţiĭ dughengiĭ cu toţĭ aĭ lor cer ca să fie slobod pentru imaşul vitelor tuturor tîrgoveţilor de obşte, ca uniĭ ce şi eĭ sprijinesc cele maĭ marĭ greutăţi ce se întîmplă asupra aceluĭ tîrg şi maĭ ales că eĭ mahalagiiĭ, de nu-şĭ aŭ dughenĭ la faţa uliţiĭ, dar cel maĭ mult loc de la mahalale, ce l-aŭ cuprins cu casele şi liveḑile ce aŭ făcut, din carĭ nu puţin s'ar fi folosind, carĭ atât pentru pricina acésta cât şi pentru alte neînvoirĭ ce ma eraŭ între dînşiĭ, amândoue părţile aŭ avut şi înfăţoşare înaintea Domnesculuĭ Nostru Divan şi a tot sfatul, de unde după tótă cercetarea ce am făcut însumĭ Domnia-Mea, după cum s'a socotit a fi maĭ cu cuviinţă dreptăţiĭ, am dat Domnésca Nóstră hotărîre, ca pentru tóte acele pricinĭ cu nestrămutare nicĭ odinióră de către toţĭ tîrgoveţiĭ de obşte să se păzéscă urmare întocmaĭ şi pre deplin, precum în jos anume se arată.

No.	PRICINILE	No.	Domnésca Nóstră hotărîre
1.	Pentru locul ce se numesce Borsochianul şi Avram ce-l cere ca să-l aibă în stăpânire numaĭ o sémă din tîrgoveţii mahalagiĭ, din partea cărora la acéstă cerere aŭ fost vechilĭ Mane Onza şi Ioan Hama.	1.	De vreme ce şi acel loc, împreună şi cu vatra tîrguluĭ i a mahalalelor, este dat danie şi miluire tuturor tîrgoveţilor din acelaşĭ tîrg şi mahală, apoĭ dreptate urméză iarăşĭ cu toţiĭ să o stăpânéscă, numaĭ fiindcă acele locurĭ, uniĭ aŭ cerut să le are, alţiĭ ca să rĕmâe emaş, la aceste cum vor socotî cu sfatul de obşte că le este de maĭ bun folos pentru toţĭ în fieşte care an — aşà să rĕmână.
2.	Pentru tot trupul moşieĭ şi din vatra tîrguluĭ şi de la mahalale, cum şi de prin prejurul tîrguluĭ.	2.	După cuprinderea hrisovuluĭ părinteluĭ Domnieĭ-Mele să se stăpânéscă de către toţĭ frăţesce, stăpânindu-şĭ fie-care şi casele i liveḑile,

www.dacoromanica.ro

Tóte documentele de proprietate ale mânăstirii Sf. Ioan se vor con-

No.	PRICINILE	No.	Domnésca nóstră hotărîre
			cum şi curăturile, unde aŭ apucat de şĭ-aŭ făcut fără nicĭ o supĕrare uniĭ despre alţiĭ.
3.	Pentru cât loc se află slobod din tot trupul moşieĭ necuprins de niminea, atât din vatra tîrgului pe la mahalale cât şi pe afară de pe vale, vie şi orĭ de pe unde.	3.	Nimenea dintre dînşiĭ toţi tîrgoveţiĭ să nu fie volnicĭ a vinde cuĭ-và măcar o palmă din tóte acele locurĭ, şi nicĭ de sine iarăşĭ să nu fie volnicĭ a prinde şi a închide vre-un loc dintre acele locurĭ, ce orĭ-care dintre dînşiĭ va avé trebuinţă de vre-un loc de casă, datoria să fie a mĕrge la Epitropiĭ bisericiĭ Domnescĭ şi la tîrgoveţiĭ fruntaşĭ, ca să cĕră, şi de i se va cădé a i se da, iarăşĭ de către Epitropĭ şi fruntaşĭ să se socotéscă cât loc iĭ póte fi spre îndestulare de trebuinţa stăriĭ sale, iar nu cât loc va voĭ el, şi să mérgă să-l şi măsóre în stînjinĭ, şi stălpindu-se şi cu petri hotare, să-ĭ deà Epitropiĭ şi fruntaşiĭ şi scrisórea lor de mărturie la mână spre vecĭnica sa stăpânire, arătătóre în semn şi în măsurĭ, pentru ca după vremĭ să nu se pótă întinde maĭ mult, care scrisóre să se întăréscă şi cu pecetea tîrgului şi să se trécă şi în condica bisericiĭ Domnescĭ, şi aşà cu acéstă rînduélă ceĭ carĭ vor avé trebuinţă să pótă prinde locurĭ, iar nu de sine, măcar orĭ de ce stare va fi, şi cel care i se va da locul dator să fie şi el atuncia a da douĕ ocà de cĕră la biserica Domnéscă.
4.	Pentru casele şi dughenile şi alte acarete ce aŭ tîrgoveţiĭ făcute, atât în vatra tîrgului cât şi la mahalale.	4.	Orĭ-carĭ dintre dînşiĭ vor voĭ a-şĭ vinde casele i dughenile şi alte acareturĭ ce vor avé de vecĭ unul altuia saŭ orĭ cuĭ cu preţul ce se vor puté învoĭ, volnicĭ să fie, însă prin scirea Epitropilor bisericiĭ Domnescĭ şi a tîrgoveţilor fruntaşĭ, şi zapisul vînzăriĭ să se adevereze şi

www.dacoromanica.ro

servà de Epitropiĭ Biserice ĭ însă sigilate în un plic cu sigiliile tîrgo-

No.	PRICINILE	No.	Domnésca nóstră hotărîre
			de Epitropĭ şi de fruntaşĭ, precum şi cu pecetea tîrguluĭ, şi vînzătorul încă să fie dator a da două ocă céră la biserica Domnéscă.
5.	Pentru cele trebuincióse la tóte sfintele biserică ce sunt într'acelaşĭ tîrg — adică preoţĭ, diaconĭ, dascălĭ, vestminte, céră, unt-de-lemn, tămâie, meremeturĭ şi orĭ-ce altele.	5	La tóte acele datorĭ să fie toţĭ tîrgoveţiĭ deobşte a da cuviinciosul ajutor — însă fieşte-care după stare şi putinţa sa, iar nu maĭ mult, şi Epitropiĭ bisericilor încă să fie datorĭ a-şĭ da sémă de tóte acele luaturĭ şi daturĭ la ceĭ maĭ fruntaşĭ din tóte acele stărĭ.
6.	Tóte scrisorile moşieĭ Tîrguluĭ.	6.	Pecetluindu-se cu peceţile tîrgoveţilor fruntaşĭ, să steà la mâna Epitropilor bisericiĭ Domnescĭ, şi când va fi să se scótă dintr'însele vre-o scrisóre, iarăşĭ prin scirea fruntaşilor să se scótă, iar Epitropiĭ de sine fără scirea fruntaşilor să nu fie volnicĭ a deschide scrisorile, precum şi când va fi vr'o pricină despre cine-và asupra moşieĭ tîrguluĭ, să se strîngă cu toţĭ tîrgoveţiĭ la un loc şi prin sfătuire şi alegerea tuturor să se pue la cale şi să-şĭ rînduéscă şi vechil dintre dînşiĭ pe cel maĭ cu înţelegere om ce va fi ca să mérgă să se şi judice, de va cere trebuinţa, dându-ĭ şi în scris vechilime la mâna sa, şi după pricină să socotéscă şi să-ĭ deà şi măsurata cheltuélă de la tóte stările pe analogon stînjinilor locurilor ce stăpânesc, însă atât tîrgoveţiĭ fruntaşĭ, ca şi alţiĭ, să se feréscă ca să nu cumvà să facă vr'o asuprire spre interesul lor cu cuvîntul acela al cheltuelilor celor maĭ sărace, după cum acéstă rea obicĭnuinţă se urmà până acum, căcĭ pe urmă dacă se va dovedì că vre-unii dintre dînşiĭ

*

www.dacoromanica.ro

veţilor fruntaşĭ şi numaĭ cu scirea lor se va puté umblà la aceste acte.

Mijlócele de comunicaţiune interesézà comerciul. In acéstà privinţă avem acte de la Calimach, carĭ privesc: menzilurile saŭ poştele, brudina pe podurile după ape şi harabagiiĭ.

Menzilurile. In genere de puţin ajutor puteaŭ fi menzilurile pentru înlesnirea publică şi maĭ ales a comercianţilor, căcĭ poşta servià maĭ exclusiv pentru trebile Domnieĭ şi cel mult ale boerilor în slujbă. Incă în 1 August 1812, Divanul Cnejieĭ Moldoveĭ însărcinézà pe N. Sion de la Visterie să inspecteze porţile din drumul Focşanilor, Galaţilor şi Fălciŭ pe Prut (1).

No.	PRICINILE	No.	Domnésca nóstră hotărîre
7.	Pecetea tîrguluĭ.	7.	aŭ metahirisit un chip de vicleşug ca acela, se va pedepsì. Să steà păzită la mâna Epitropilor bisericiĭ Domnescĭ, şi fără de scirea tîrgoveţilor fruntaşĭ să nu fie volnicĭ Epitropiĭ a o pune nicĭ pe o scrisóre, căcĭ o scrisóre ca aceea, în care nu vor adeverì şi tîrgoveţiĭ fruntaşĭ cu iscăliturile lor că s'a pus pecetea şi prin a lor scire, nu va puté avé nicĭ o tărie.

Într'acestaşĭ chip, după cum s'a arătat în sus — dându-se Domnésca nóstră hotărîre pentru tóte pricinile, poruncim Domnia Mea şi tuturor locuitorilor din acelaşĭ tîrg, ca la tóte să se păzéscă urmare întocmaì şi pe deplin, cu nestrămutare nicĭ odinióră în vecĭ întru cât de puţin, căcĭ carele va îndrăznì a face vre-o în protivă urmare, ca să asupréscă pe vre-uniĭ dintre dînşiĭ, se vor pedepsì, şi nicĭ un cuvînt spre vre-o îndreptare nu vor puté avé, şi spre aceea li s'a dat la mână şi acéstă a nóstră Domnéscă carte, care s'a întărit şi cu a nóstră Domnéscă iscălitură şi pecete.

Semnat: Noĭ Scarlat Alexandrn Calimach Voevod.

In Iaşĭ la Iunie 1814.

L. S.

Procitoh Vel Vorn.
S'a trecut la condică.
Vel Logofĕt.

(1) Acad. L. 78.

www.dacoromanica.ro

Reorganisarea poştelor se face de Calimach cu actul din 1 Ianuarie 1813, după dispoziţiunile propuse de către «*Marea Comisie*», chemată de Domnitor pentru regularea a diverse servicii publice. Poştile se pun sub îngrijirea acesteĭ *marĭ Comisiĭ*. Nazir orĭ Preşedinte Comisiuniĭ acesteia e numit fostul Mare Postelnic Gheorghe Manu (1).

La 1 Ianuarie 1814, Scarlat Calimach dă un noŭ uric pentru menziluri, reorganisând *Naziria* şi numind Nazir pe biv Vel Post. Mihalache Mavrogheni.

Uricul hotărĕsce:

1). Să fie la poşte numĕrul cailor şi surugiilor hotărîţi. Căpitanul de menzil să fie cu grija cailor în buna stare, ca să nu se supere locuitoriĭ cu luare de caĭ.

---

(1) *Ioan Scarlat Alexandru Calimach Voevod, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnitor şi stăpânitor a tóteĭ Moldo-Vlahiĭ.*

Prea cinstite şi de bun neam boerule al nostru, fost Mare Postelnice Gheorghe Manu, Preşedinte al mareĭ Comisiĭ. Dorind să se păzéscă în tóte rînduéla trebuitóre în acelaşĭ mod şi pentru (νιζαμίου τῶν μενζιλίων) nizamul menzilurilor din ţéra Domnieĭ-Mele, pentru că câte odată se dă credinţă şi alte-orĭ se fac economiĭ, pentru cumpĕrătorĭ, dându-se érba trebuitóre şi grăunţele şi surugiĭ de către locuitoriĭ noştri din ţéră, am judecat bine şi trebuitor să se pună privigherea acésta a menzilurilor sub îngrijirea unuia din slujbaşiĭ Domnieĭ, pentru ca să se aibă deosebită băgare de sémă atât la măsurarea erbeĭ şi a grăunţelor, cât şi la cele-lalte pricinĭ, atingĕtóre de menziluri. Pentru care şi hotărînd domnesce, dăm privigherea menzilurilor din întréga nóstră ţéră sub îngrijirea mareĭ Comisiĭ. Incât pentru viitor şi cât va fi în credinţă şi în timpul vînḑăriĭ, va rĕmâné nazaretul menzilurilor legat de funcţionarea Comisiuniĭ, unde Evghenia ta veĭ avé acum privigherea sciind tot odată, că s'a adăogat şi îngrijirea a însuşi naziretuluĭ şi urmându-se în chipul următor:

a). Să se observe în continuŭ şi să se cerceteze cursurile tuturor pricinilor menzilurilor şi maĭ ales cele atingĕtóre de observarea dreptăţiĭ la măsurarea fînuluĭ şi a grăunţelor.

b). In tot timpul să aibă îngrijirea, ca un numĕr hotărît de caĭ şi surugiĭ să fie la poşte complet şi în bună stare.

Şi pentru acéstă slujbă adaosă a menzilurilor, s'a luat hotărîre Domnéscă, marea Comisiune să aibă venituri neschimbăcióse : 80 surugiĭ, carĭ vor primì aceeaşĭ léfă după cum plătesc locuitoriĭ şi celor-lalţĭ surugiĭ, carĭ se află în serviciile menzilurilor, luând veniturile pentru acéstá cheltuélă pe un an; adecă 15.000 leĭ la începutul anuluĭ, prin Ianuarie şi Fevruarie, iar cea-laltă jumătate de 15.000 leĭ după un semestru, prin Iunie saŭ Iulie, făcêndu-se tahrilul de către Visteria Domnieĭ-Mele, că acea preşedenţie a Comisiuniĭ nu are alt venit afară de ulufe (οὐλουφὲ), luându-se acéstă dispoziţiune în modul cel maĭ drept, poruncim şi Evghenieĭ sale, boeruluĭ nostru Mare Vistier să se aplice fără schimbare acéstă dispoziţiune şi presenta acéstă ţidulă Domnéscă să se trécă în condica Domnesciĭ nóstre Visterii, pentru a rĕmâné neschimbată şi cu putere. — 1813 Ianuarie 1.

www.dacoromanica.ro

2). Nazirul să cerceteze şi aprobe cu carte alegerea Căpitanilor de menziluri, dându-le instrucţiunile cuvenite.

Să destitue şi pedepséscă pe căpitanii abusivi.

3). Fiind-că ţéra este îndatorită a da spre ţinerea menzilurilor surugii după trebuinţă şi căruceri, fînul pe suma cailor ce vor aşezà, şi o sumă de orz din orzul trebuincios. Acésta cu dréptă analoghie, rînduindu-se în ţéră de dumné-luĭ Vel Vistier cu cărţile Domnieĭ-Mele. Dumné-luĭ boerul Nazir va veghià acéstă repartiţie, să nu se ieà ruşfet de primitorii fînuluĭ şi orzuluĭ, orĭ să se facă abuz la măsurare, ci cu dimerlie dréptă cu *bour*.

4). Facerea *menzelhanelelor* să se facă prin Nazir prin rînduire de către Visterie şi numaĭ după trebuinţă, fără însărcinarea saŭ asuprirea locuitorilor.

5). Nazirul să aibă grijă de imaşul fie-căreĭ poşte, pe moşiile apropiate, cu plată. Şi să nu se aducă locuitorilor strîmtorire orĭ călcărĭ de fîneţe ale lor cu caiĭ poştelor.

6). Nazirul este intermediator între ţiitoriĭ de menziluri şi Domnia i guvernul ţériĭ.

7). Nazirul este tribunalul cercetător pricinelor dintre căpitanĭ, surugii şi alţĭ ómenĭ aĭ menzilurilor. Când va avé nevoie Nazirul în pricinile aceste de intervenirea dregătorilor, va cere acestea prin Visterie.

8). Nazirul iscălesce menzilurile (blanchetele orĭ inamurĭ, orĭ podorojnilele de caĭ. Caiĭ se vor da după greutate şi înlesnirea drumuluĭ.

9). Socotéla cu Visteria pentru caiĭ ce s'aŭ dat în trebile ţériĭ se face la finele fie-căreĭ lunĭ. Apoĭ se va da Naziruluĭ pecetluit gospod pe suma banilor, pentru plata acestora.

Apoĭ Vodă născocesce *iraturĭ*, venitul Naziruluĭ:

a). Peste 30 banĭ de cal pe cés de la ceĭ ce umblă cu poşta (particular), să se ieà încă 9 banĭ la casa menziluluĭ, şi de acì să-ĭ tragă Nazirul pe fie-ce lună.

b). Câte 2 parale de tot leul din darea satelor pentru léfa surugiilor.

c). De la tot căpitanul ce se va rînduì din noŭ la menzil câte 20 leĭ.

d). Ţiitoriĭ menzilurilor vor da pe an *avaet* Naziruluĭ câte 2.000 leĭ (1).

La fila 127 verso, cond. Metropolieĭ Iaşĭ este rînduit Nazir Teodor, biv Vel Comis, în 1814 Noemvrie 12.

(1) Cond. Metr. Iaşĭ, fila 88. 1814 Ghenarie 1.

www.dacoromanica.ro

A maĭ fost Nazir peste menziluri în timpul luĭ Sc. Calimach şi Vorn. Gr. Ghica (1).

La Nazîria menzilurilor se adaogă şi administraţiunea harabagiilor şi prelevarea taxelor ce se impun acestora.

După ce se perdù Basarabia se înfiinţă, pentru înlesnirea comerciuluĭ cu Basarabia, corporaţiunea *harabagiilor*, cu un *Vătav* de harabagiĭ.

La 1813 Maiŭ 1, Domnul numesce *Vătav* de harabagiĭ pentru trecerea Prutuluĭ pe Dumitrache Grigoriu şi ĭ dă instrucţiunĭ:

Orĭ-care va avé trebuinţă de trăsurĭ, să tocméscă cu chirie să pótă află fără supĕrare şi pe buna siguranţă, graţie Vătavuluĭ, fără de intervenirea căruia nimenĭ să nu fie volnic a tocmì trăsură cu chirie.

Vătavul va luà obicĭnuitul *havaet* la 10 leĭ unul din plata chirieĭ.

Vătavul de harabagiĭ din Iaşĭ să nu se amestece în raionul celuĭ de pe Prut şi să nu apuce de plată pe harabagiĭ tocmiţĭ prin acel de Prut.

Iacă şi «ponturile» generale la carĭ sunt supuşĭ harabagiĭ, cărora li se dă în fie-care oraş câte un *vătaf*.

Ponturĭ pentru rînduéla vătafilor harabagiĭ, ce aŭ a se rînduì pe la ţinuturĭ.

1) Din suma banilor ce va luà fieşte-care cărăuş chirie după tocméla ce vor face cu neguţătoriĭ pentru mărfile ce vor încărcà din fieşte-care tîrg, ca să le ducă orĭ unde aiurea, saŭ măcar şi peste hotar, să ieà avaetul vătăfieĭ de harabagiĭ din 10 leĭ unul, precum din vecĭ s'a urmat.

2). Avaetul acesta nu are să se ieà într'alt fel, decât numaĭ atuncĭ când se încarcă marfa de pe la tîrgurĭ în vremea ridicăriĭ, iar aiurea întru trecere, saŭ unde se va descărcà, să nu se supere.

3). Atât neguţătoriĭ ce vor avé a trimite mărfurĭ cu care în chirie orĭ unde vor voì, cât şi cărăuşiĭ ce vor voì a se tocmì, să fie datorĭ a săvîrşì tocméla întru înfaţoşarea vătafuluĭ de harabagiĭ, ca să scie unde are a merge harabagiiĭ lor şi cu ce marfă, saŭ alte locurĭ, iar fără scirea vătafuluĭ nimenĭ să nu pótă săvîrşì tocméla.

După aceste ponturĭ aŭ să urmeze vătafiĭ de harabagiĭ ce se vor rînduì de către dumné-luĭ boerul Nazîr pe la tîrgurile ţinuturilor, ferindu-se de cel maĭ mic catahrisis saŭ luare peste ponturĭ, întru păzirea bunuluĭ nizam al chirigiilor şi odihna neguţătorilor.

Plata de brudină interesà de asemenea mijlócele de comunicaţiune din ţéră şi cu streinătatea. Sc. Calimach fixéză un tarif general pentru

(1) Cond. Metropolieĭ Iaşĭ, pag. 157 şi 158.

www.dacoromanica.ro

brudină pe Dunăre, Nistru, Siret, Prut, Moldova, Bistriţa şi Trotuş(1).

(1) Iacă acest tarif:

Brudina Dunăreĭ.

Leĭ	Banĭ noĭ	
—	20	De cal, boŭ, la car i căruţă încărcată, iar de vor trece caĭ saŭ boĭ înnot să deà pe jumătate pentru povară.
—	15	De cal, boŭ, la car, căruţă deşérta, iar de vor trece caĭ saŭ boĭ înnot să deà pe jumătate.
—	15	De om călare ce va trece pe pod, de om pedestru şése banĭ.
—	10	De orĭ-ce vită slobodă va trece pe pod.
3	80	De o mie oĭ ce vor trece pe pod, din oile mumbaeleĭ împĕrătescĭ.
5	—	Pe 1.000 oĭ ce vor trece în pod, oĭ neguţătorescĭ.

(L. P.)

Brudina Nistruluĭ.

—	15	De cal, boŭ, la car i căruţă încărcată, iar de vor trece caĭ saŭ boĭ înnot să deà pe jumătate pentru povară.
—	10	De la cal, bou, la caruţă deşértă, iar de vor trece caĭ saŭ boĭ înnot să deà pe jumătate.
—	12	De om călare ce va trece în pod, iar de om pedestru 3 banĭ.
—	6	De orĭ-ce vită slobodă ce va trece în pod.
—	400	De 1.000 oĭ ce vor trece în pod, adecă 4 banĭ de 10 oĭ.

(L. P.)

Brudina Prutuluĭ, a Siretuluĭ, a Moldoveĭ, a Bistriţeĭ şi a Trotuşuluĭ.

—	6	De cal, boŭ, la car i căruţă încărcată, iar de vor trece caĭ saŭ boĭ înnot să deà pe jumătate.
—	3	De cal, boŭ, la cal i căruţă deşértă, iar de vor trece caĭ saŭ boĭ înnot să deà pe jumătate.
—	3	De om călare ce va trece în pod, iar de om pedestru pe jumătate.
—	3	De orĭ-ce vită slobodă ce va trece în pod.
—	200	De 1.000 oĭ ce vor trece în pod, adică pe 10 oĭ doĭ banĭ.

(L. P.)

Cond. Metropolieĭ Iaşĭ, p. 80.

Ponturile anume de trecerea peste Dunăre şi peste Prut le aflăm ast-fel indicate în Cond. Metropolieĭ din Iaşĭ:

Tamojne	Barierĭ	
1	- - Acherman	pe Dunăre.
—	1 Chilia	
—	1 Ismail	
1	— Reni (Ρενω)	

www.dacoromanica.ro

Finanţele sub Scarlat Calimach.

Scarlat Calimach numì Visternic Mare pe Grigoraşcu Sturdza, care ţineà întru însoţire pe Domniţa Marghióla din némul luĭ Calimach. Făcênd *terzehat*, adecă numirea boerilor de Divan, noul Domnitor

Tamoine	Barierĭ	
1	— Vadul luĭ Isac	pe Prut.
—	1 Falciul	
—	1 Movila Răbăeĭ	
1	— Zăgărace	
—	1 Ştefănescĭ	
1	— Lipcaniĭ	
1	— Novosăliţa	
6	5	

Tâlmăcire de prea înalt hatihumaium a prea puternicei împărăţii ce a dat pentru nizamul supuşilor.

Intâiule al ighimonilor, cu némul luĭ Mesie, alesuluĭ aceluĭ maĭ mare al némuluĭ creştinesc Alexandru Voevod al Moldavieĭ, să se încheie sfîrşitul tĕŭ cu bine; câţĭ saŭ consulĭ saŭ viţ-consulĭ vor fi orînduiţĭ, atât pe la ostróvele Mariĭ Albe şi pâna la părţile din préjma ta saŭ şi la alte locurĭ prin care se vor fi petrecênd neguţatoriile din împĕraţiile Evropienescĭ ce petrec în pace cu puternica şi vecînica împĕrăţia mea. Aceştia ca să fie din némul stăpânuluĭ lor anume se cuprinde prin ponturile ce s'aŭ aşezat la facerea păceĭ, precum cu totul în potriva tocmelelor paceĭ este când numiţiĭ consulĭ şi viţi-consulĭ, de vor fi din supuşiĭ puternicei mele împĕraţiĭ, şi pentru că mulţĭ din supusele nóstre raiele de la o vreme meşteşugind cu chip ca să aşez consul şi viţ-consul şi mulţĭ luând patente cu obrăznicii aŭ îndrăznit a se aşezâ streinĭ sudiţĭ.

Spre îndreptarea şi întocmirea acestor pricinĭ înadins la anul 1206 la începutul luneĭ luĭ Sefir s'aŭ scris împeratescĭ firmanurĭ şi s'aŭ trimis la tóte ostróvele Mariĭ Albe şi pe la părţile din prejur anume lămurind, că carĭ consulĭ şi viţ-consulĭ orĭ în care ostrov saŭ în care loc al Mării Albe se vor ivì că aŭ fost din ale nóstre supuse raele, ca nisce împotrivitorĭ la tocmelile păcei şi la pământésca oblăduire, ca să fie fară de tărie scrisorile ce vor fi avênd de orînduéla lor în slujbă şi să se socotéscă ca nisce proştĭ supuşi şi câţĭ din supusele raele ale puternicei mele împĕrăţiĭ vor îndrăznì a se face saŭ consul din partea sudiţilor streinĭ, saŭ vor îndrăznì a luâ patente ale consulilor, cercetându-se să se pedepséscă, şi câţĭ iarăşi sudiţi şi supuşi de stăpânire streină cumpĕrând vor voì a dobândì moşiĭ din lucrurile mişcătóre saŭ un lucru împotrivitor la sfînta pravilă şi la aşezările păceĭ, uniĭ ca aceştia de acum să se zăticnéscă a cumpĕrâ în cuprinderea puternicei mele împĕrăţiĭ case, dughene şi alte lucrurĭ nemişcătóre saŭ pentru sineşi saŭ pentru bisericĭ şi mânăstirĭ.

Aşijderea câţĭ sudiţĭ se vor însurâ luând fete ale supuşilor raele a puternicii mele

www.dacoromanica.ro

alese de Hatman pe Constantin Palade, căruia îĭ dete întru însoţire pe fiică-sa, Domniţa Ralu.

împĕrăţiĭ, fiind acestora după sfînta lege, fiind-că rĕmân asemenea raele ale puterniceĭ mele împĕrăţiĭ, aceştia să plătéscă atât bir şi fiteşi-ce altă dare pentru averea lor şi, de se vor împotrivì la legăturile acestea şi la împĕrătescile dreptăţi, atât pentru sineşi cât şi pentru averile ce aŭ, nicĭ ca cum să nu se ascundă.

De vreme dar că acelè atunciĭ trimise porunciĭ ale împĕrăţieĭ mele, pentru că aŭ fost pe scurt alcătuire, s'aŭ dovedit că la multe păţi de loc s'aŭ urmat în potrivă, aŭ trebuit pentru înţelegerea multora de isnóvă acele maĭ înainte scrise şi potrivindu-le cu sfintele pravilĭ pe larg, să scriem al doilea împĕrătescĭ porunciĭ pe la câte locurĭ va cere trebuinţa.

1). După chipul ce s'a scris maĭ nainte până la sfîrşitul luĭ Gem Azăil Ahar, adecă cu şépte anĭ maĭ înaintea soroculuĭ ce s'a dat de cinciĭ luniĭ, aŭ ajuns a se face saŭ consulĭ saŭ viţ-consulĭ, fiind în potriva tocmelelor şi a pămîntescieĭ oblăduriĭ, care să rĕmâe fără de putere tóte scrisorile ce vor fi avênd.

2). Orĭ-câţĭ de acum priu mijlocire de streinĭ supuşĭ vor cutezà a luà consulaturĭ în tot chipul, se socotesc dajniciĭ, orĭ a avé pateute, îndată ce se vor dovedì că au făcut de acestea, să-l pedepsiţĭ cu tărie.

3). Câţĭ streinĭ sudiţĭ orĭ neguţătorind, orĭ umblând pentru alte priciuĭ, vor voì intru otomanicele stăpânirĭ, vor voì a câştigà priu cumpĕrătură pămînt sau alte moşiĭ, în potrivă fiind la obiceiurile cele diutru îuceput şi la pămîntescile pravile, nuiĭ ca aceştia vînd̂ênd moşiile lor la dajniciĭ raele ale însuşĭ împĕrăţieĭ mele, să locuéscă cu chirie şi cu năimélă.

4). Orĭ câţĭ diu dajnicieĭ altor stăpâniri şi diu streinĭ sudiţĭ se vor fi însurat cu fete ale raelelor împĕrăţieĭ mele, dar cu chip prieteuesc s'aŭ trecut cu vederea de aceĭ copiĭ câţĭ se vor fi născut până la acel soroc, cât şi feciorĭĭ acestora câţĭ de atunciĭ se vor fi născut şi se vor fi însurat cu fete ale raelelor şi după pomenitul soroc copiĭĭ ce vor fi făcut după prieteuésca cu vederea trecere, să se socotéscă ca uisce streinĭ sudiţĭ şi, de se vor fi aflând saŭ în slujbă de consulat saŭ vor fi dobândit pămînturĭ, lucrurĭ nemişcătóre, aceştia precum şi ceĭ streinĭ dajniciĭ şi sudiţĭ, vînd̂ênd acele nemişcătóre ale lor averĭ, să rĕmâe fără prilej.

5). Iar câţĭ sudiţĭ după pomenitul soroc înc̆óce se vor însură cu fete de ale raelelor încredinţându-se, să se însciinţeze că copiiĭ lor ce se vor nasce aŭ să se socotéscă drept raele ale puterniciĭ mele împĕrăţiĭ.

Iată dar spre maĭ pe largă arătare cum şi spre înţelegerea alcătuirilor ce se cuprind într'acele de maĭ naiute împĕrătescĭ firmanurĭ şi de al 2-lea acum s'aŭ dat aceste porunciĭ ale împĕrăţieĭ mele, şi fiind-că s'a cerşut ea după pravile, să se scie la ciue se cuvine copiiĭ ce se vor nasce diu sudiţiĭ însuraţĭ cu femeĭ raele ale puterniceĭ mele împĕrăţiĭ, s'aŭ scos treĭ fest fale de la marele Şeihislam, la care sunt acestea:

1). Petre suditul şi dajuic diu stăpânire streină viind în cuprinderea stăpâniriĭ puterniceĭ mele împĕrăţiĭ, de va vré să cumpere vre-o parte de pămînt diu cele ce se dijmuesc saŭ diu cele ce cu anul se ţiu în arendă, ca nu stăpân a semĕnà într'acest pămînt, unul ca acesta se lasă a semĕnà saŭ nu se lasă? (Răspuns:) Nu se lasă.

www.dacoromanica.ro

Una din cele dintâĭ preocupaţiunĭ ale luĭ Scarlat Calimach fu şi aceea a uneĭ nouĕ aşezărĭ de dărĭ.

---

2). Pavel suditul şi dajnic de stăpânire streină viind în cuprinderea stăpânirĭĭ puternicеĭ mele împĕrăţiĭ va începe a semĕnà ţarină ca un nămeş (S'a întrebat:) după pravile opresce-se Pavel de a semĕnà? (Réspuns:) Se opresce.

3). Ioan sudit şi dajnic din stăpânire streină viind în cuprinderea stăpânirĭĭ puternicĭĭ mele împĕrăţiĭ s'a însurat cu Maria, femee raià. Copilul Neculaĭ ce s'a născut dintr'inşiĭ, de se va întórce tatăl-sĕŭ Ioan la ţéra, unde a fost maĭ nainte cu locuinţa, şi nevrênd a merge cu tatăl sĕŭ (Se întrébă:) se cuvine a rĕmânĕ acest Nicolae la mumă-sa Maria? (Rĕspuns:) se cuvine.

Spre maĭ cu lungime şi spre vecĭnica pază acelor date de maĭ nainte acelor impĕrătescĭ poruncĭ şi chipurĭ alcătuite întocmaĭ cu sfintele pravile şi cu obiceiurile pământuluĭ, s'a trimis şi acum acéstă împĕrătéscă a mea poruncă prin hatihumaium, atât către Domnul Ţĕrĭĭ-Românescĭ, cât şi către Domnul ţĕrĭĭ Moldoveĭ cât şi către alţiĭ ce s'aŭ căḑut. Drept aceea măcar că după datorie şi după cuviinţă la unele ca aceste pricinĭ urméză a se face cât va fi maĭ mult la putinţă privighere şi luare aminte ḑi şi nópte să nu se întâmple cel maĭ mic lucru.

Fiind dar că s'a însciinţat împĕrăţia mea, că în Ţéra-Românéscă şi în ţéra Moldoveĭ se urméză câte-và pricinĭ în potriva împĕrătescilor mele poruncĭ, s'a scris şi acum acéstă straşnică poruncă şi s'a trimis către tine, Domuul Moldavieĭ şi catre Domnul Ţĕrĭĭ-Românescĭ, tot într'o vreme, ca să urmeze neschimbat cu mare luare aminte şi cu scumpete cele cuprinse, după chipurile alcătuite şi maĭ înainte şi ca să nu nască cel maĭ mic în potrivă lucru la orînduelile ce s'aŭ arătat aşişderea, după al 8-lea cap al tocmelelor de pace ce s'aŭ făcut cu Austria: Câţĭ locuitorĭ din cuprinderea amânduror stăpâuirilor, adecă maĭ înaintea răzmiriţeĭ de pe urmă saŭ în vremea răzmiriţeĭ, vor fi privilegiaţi de la o stăpânire la alta făcêndu-se acolo supuşĭ, uniĭ ca aceştia necerşindu-se nicĭ de către una stăpânire a se aduce la urma lor, unde locuiaŭ maĭ înainte, să se socotéscă după cum şi alţĭ streinĭ sudiţĭ; cum şi câţĭ supuşi locuitorĭ orĭ din cuprinderea împĕrătescĭĭ mele Măririĭ saŭ a Austrieĭ vor fi stăpânĭ pe nemişcătóre, fără a se zăticnì nicĭ de către o stăpânire la legĭ, în care din amândouĕ stăpânirile voesce a locuì, să se îndatorésca a vinde nemişcătórele lor averĭ din partea cea-laltă stăpânire. Tu dar, numitule Domn al Moldoveĭ, pliroforisindu-te pe cât este de trebuinţă săvîrşirea celor arătate întru impĕrătescile poruncĭ celor maĭ dinainte, cât şi aceste de acum al doilea şi isprăvire celor ce în cap al 8-lea al tocmelelor de pace ce s'aŭ făcut între împĕrăţia mea şi între Austria s'a hotărît, după cum pe ceĭ streinĭ sudiţĭ, asemenea veĭ metaherisì şi pe ceĭ óre-carĭ dintru 'ntâĭ fiind raele împĕrăţieĭ mele, saŭ înaintea răzmiriţeĭ acesteĭ de pe urmă, saŭ în vremea acesteĭ răzmiriţe aŭ pribegit în ţéra nemţéscă şi făcêndu-se acolo supuşĭ dajdieĭ vor umblà în ţĕrile împĕrăţieĭ mele cu patente spre a neguţătorì, după cum în potrivă nu veĭ cunósce de sudiţĭ pe câţĭ după răzmiriţă pribegind în ţéra nemţéscă şi luând patente vor umblà fără de nicĭ un cuvînt în părţile împĕrăţieĭ mele.

Aceste tóte bine cunoscêndu-le, te veĭ sîrguì ca să se isprăvéscă după chipul maĭ înainte aşezat; drept acésta, după ce acest împĕrătesc firman se va cetì în auḑul tuturor de obşte şi se va însciinţà câţĭ vor îndrăznì a umblà în potrivă, îndată fără mijlociriĭ să-ĭ arăţĭ către înalta împĕrătéscă Pórtă cu numele şi porecla lor;

www.dacoromanica.ro

Domnitorul provócă să se facă asemenea aşezare (1). Marele Logofĕt Costache Ghica şi ceĭ-lalţĭ Logofeţĭ: Constantin Balş, Iordache Canta, Hatmanul de atuncĭ Sandu Sturdza, Visterniciĭ Grigorie Sturdza şi Iordache Roset, Vornicii Lupu Balş, Dimitrie Bogdan, Dimitrie Ralet, Vasile Roset şi Răducanu Roset Hatman se adună şi, după desbaterĭ

---

veĭ păzì cu luare aminte şi tóte chipurile ce s'aŭ aşezat întru tocmele acelor-lalte evropenescĭ împĕrăţiĭ.

Luând împĕrătésca acéstă poruncă ce ţi se trimite acum, te veĭ silì cu tóte sîrguinţa şi luare aminte spre împlinirea tuturor câte poruncim, după chipul maĭ înainte scris, ferindu-te cu totul de cele în potriva acestor porunci.

In cetatea Ţarigraduluĭ, la anul 1213 Muhĕrim 7.

(1) *Prea Inălţate Dómne,*

Pline-s sufletele nóstre de bucurie, că iarăşi ne-a învrednicit Dumneḑeésca umbrire a ue întórce în sórtea cea norocită catre supunerea cea dorită a prea puternicii şi hrănitóreĭ nóstre împĕrăţiĭ; şi într'un cuvînt, în stapânirea firescilor nóstre — din vechime stapânĭ, a dreptuluĭ şi a îndurătoruluĭ Devlet — a caruia slavă să fie nemărginită în vecĭ. Iată prin mijlocirea Inălţimiĭ Tale, aceluĭ ce te-a dăruit nouĕ Domn şi stăpânitor astăḑĭ, spre marea odihnă sufletéscă a noroduluĭ acestuia, care cunósce din strămoşiĭ Inălţimiĭ Tale firésca şi părintésca ocârmuire, năzuesce tot pămîntul împreună cu glasurĭ umilite către strălucitul prag al împĕratesciĭ împĕrăţiĭ, a aduce lacrămile cele de bucurie, iar după acésta nimica altă neavênd vrednic spre mulţumire, cu inimĭ şi genuchĭ plecate a trimite rugĭ catre milostivul Dumneḑeŭ, pentru îndreptarea anilor vieţiĭ a prea puterniculuĭ şi îndurătoruluĭ Impĕrat, a căruia întaréscă-se şi păzéscă-se împĕrătésca stăpânire cu nesfîrşită slavă şi vecînică de fericire spre bucuria nóstră, ca sub umbra puteriĭ sale să venim întru rĕsuflare şi uşurare, câştigând din nedepărtatele sale daruri rodurile cele bogate ale dreptăţiĭ şi ale îndurării. Insă ca o datorie socotim cugetarea nóstră de a face cunoscută starea ţĕriĭ nóstre la prea înălţaţiĭ noştri stăpânĭ. Cunoscută este în lume sarcina ce a fost asupra acesteĭ micĭ eparhiĭ, întru acéstă epocă de şése anĭ, călcându-se de oştĭ nesfîrşite rosienescĭ şi făcându-se priveliştea rasboiuluı cu necontenire, gătind cele trebuitóre, slujind, muncind cu mânile şi cu dobitócele, cu păgubire din tóte părţile, până la îngenuchiarea sa, însă prin buna chibzuire noĭ am păzit nerisipirea raelilor împĕrătescĭ, cu nădejdea véculuĭ fericiriĭ de a se întórce în stapânirea cea veche. Intru desnădăjduirea întâmpinăriĭ, sosind lumina mântuiriĭ cu prefacerea păciĭ, vĕḑênd că din trupul Moldoveĭ, partea cea maĭ bună şi însufleţirea hraneĭ şi împuternicirea s'aŭ deosebit, apoĭ ca nisce slugĭ credincióse însciinţăm, că din întregimea Moldoveĭ lipsesc acum şése ţinuturĭ, adecă cel maĭ mare ţinut ce se numesce Orheiul saŭ Lăpuşna, cel al doilea după dînsul al Sorociĭ, al 3 Hotărniceniĭ, al 4 Codrul, al 5 Grecenii, iar al 6 ţinutul Iaşiĭ cea maĭ multă parte, căcĭ acea rĕmasă se socotesce întru nimica; afară de ţinutul Hotinuluĭ şi afară de al Bugéguluĭ, care deşĭ s'aŭ deslipit de la o vreme din trupul pămîntuluı Moldoveĭ, dar tot întru aceeaşĭ stăpânire aflându-se a prea pu-

www.dacoromanica.ro

urmărite maĭ mult timp, presentă la 11 Octomvrie 1812, saŭ maĭ bine trimit Domnitoruluĭ, care încă în Iaşĭ nu sosise, o anaforà cu următórele constatărĭ şi dispositiunĭ, în calitate de Caimacamĭ aĭ nouluĭ Domn.

---

terniciĭ împĕrăţiĭ, erà îndemânarea şi adăpostirea pămîntenilor, în înlesnirea vieţuiriĭ lor şi întru a hraneĭ îndestulare şi a vitelor păşune.

Iară întru acest chip, tótă partea aceea socotindu-se până în Prut, póte fi maĭ mult decât jumătate de ţĕră, într'un cuvînt tot câmpul şi inima ţĕriĭ. Vorbind însă numaĭ pentru cele ce s'aŭ deslipit din trupul Moldavieĭ, să se scie, că întâĭ pentru zahereà, când se da din pămîntul acesta, una sută miĭ Stambol-kile grâŭ arnăut şi una sută miĭ Stambol-kile grâŭ cărnău, pentru tertipaturile Constantinopoluluĭ, se scoteaŭ din ţinuturile cele deslipite acum până în Prut 120.000 Stambol-kile, şi numaĭ 80.000 din ţinuturile acele carĭ aŭ maĭ rĕmas în stăpânirea întrupăriĭ de astăḑĭ a Moldoveĭ. Fiind-că n'aŭ rĕmas alte ţinuturĭ cu pluguri decât numaĭ ţinutul Galaţuluĭ, care este Covurluiŭ, şi al doilea Fălciŭ, iar apoĭ o parte din ţinuturile Tecuciuluĭ, Tutova şi Putna, câte un ocol saŭ câte-và sate. Drept aceea, la o îmbelşugare de abià se póte scóte din aceste doue-treĭ ţinuturĭ micĭ, un ..... de zahereà, grâŭ cărnăŭ şi arnăut; iar întru neîmbelşugare este îndoélă de se vor puté îndestulà şi însuşĭ oraşul Iaşĭ şi cele-lalte. Pentru că şi câmpul şi plugariĭ s'aŭ deslipit şi partea rémasă, care este Sucéva, Némţu, Roman, Bacăŭ, Vasluiŭ, Carligătura, Botoşaniĭ, Hârlăul, Dorohoiŭ şi Herţa, bez cele ce s'aŭ ḑis maĭ sus, aceste ţinuturĭ de mult abià pentru hrana lor sémĕnă popuşoiŭ saŭ alt-fel de pâne prósta, iar nu grâŭ şi orz, care este pentru îndestularea Capanuluĭ împĕrătesc. La 2 din ţinuturile acestea ce s'aŭ deslipit din trupul Moldoveĭ, se daŭ în vremea când se trimiteaŭ oile Bumbacliĭ la Constantinopole, de la 35.000 până la 40.000 oĭ, în vreme ce se cumpĕraŭ 20.000 a Mirieĭ, şi 60.000 a Bumbacliĭ — cu riza pazar, şi din tóte ţinuturile acestea rĕmase, abià să fie o sumă de alte 40.000. Insă se faceaŭ pentru că erà tot un trup partea câmpuluĭ aceea de peste Prut şi mergênd gelepiĭ cu puterea ocârmuiriĭ, în câmpiĭ peste Prut şi în Tatarlak, le găsiaŭ păşunând şi luau după rînduirea Domnieĭ, din ḑece saŭ cincĭ-spre-ḑece una, şi la împlinirea sumeĭ Mirieĭ şi a Bumbacliĭ, după întâmplarea de acum, cu multă nevoie va fi în aniĭ viitorĭ a se împlinì 30 saŭ 40 miĭ oĭ, cu fiat şi cu strîngere de Bumbie; neputênd trece gelepiĭ a le găsì pe câmpiĭ daţĭ acum în stăpânirea streină; şi ceĭ crescĕtorĭ de vite neavênd câmpiĭ aicea, acolo unde vor merge la păşune, numaĭ cu riza-pazar le vor scóte gelepiĭ, cu preţurĭ mulţumitóre. Din ţéra Moldoveĭ se trimiteaŭ la Kaban până la 300.000 ocà unt; din ţinuturile acestea ce s'aŭ deslipit mergeaŭ 140 miĭ ocà, iar 160 miĭ din ţinuturile rĕmase; acum dar abià acéstă sumă de 160 miĭ ocà unt să se pótă trimite la schele prin locuitorĭ, de la anul viitor, iar apoĭ seŭ şi serviciŭ din vitele ce se tăiaŭ pe la zalhanale, şi se trimiteaŭ la Kaban din Moldavia până la 4 şi 5.000 ocà, şi se dà după fiat; aceste vite tóte se cumpĕraŭ peste Prut, căcĭ acolo este isvorul vitelor — dar şi puţine câte se cumpĕraŭ din astă parte de Prut, cumpĕrătoriĭ vitelor Sureccieĭ le duceaŭ la suhaturĭ peste Prut, în partea ce s'a deslipit, căcĭ în partea asta rĕmase suhaturĭ nu sunt decât numaĭ pe câmpiile Galaţuluĭ, Fălciuluĭ şi câte-và peticuţe şi la Tutova. Câte suhaturĭ sunt rĕmase în partea acésta abià vor fi de ajuns pentru puţine vite, din carĭ să

www.dacoromanica.ro

Anaforaua constată că înainte de răsboiul ruso-turc, care se termină la 1812, suma la care se ridică venitul din bir al ţĕriĭ, afară de rusumaturĭ, erà de 1.695.000 leĭ. Acéstă sumă se prelevà de la ţĕranĭ,

---

ésă seŭ pentru trebuinţa neîntunecăriĭ întru lumina pămîntenilor; fiind-că şi ceĭ ce vor cumpĕrà vite din ţinuturile rĕmase acolo peste Prut vor fi siliţi a le duce la suhaturĭ şi de acolo cine le va scóte, ca să le supue în tăiere de sallıanà şi în preţ de fiat. Iată dar că firesce se perde nădejdea seului şi a cerviciuluĭ, pentru trebuinţa Kabanuluĭ. Cu o silnicie prea mare prin fiat, pot să mérgă din puţine suhaturĭ ale părţiĭ acesteia 100 de miĭ ocà seŭ şi cerviciŭ pe an; iar apoĭ numaĭ sloboḑirea unuĭ preţ prea îndestulat póte să facă pe ceĭ de peste Prut, in loc de a trimite vitele peste hotar, să le taie la zallıanale şi să ducă seul şi cerviciul la Galaţĭ. In ţinuturile acestea deslipite, a fost şi parte îndestulă de scutiţi şi slugĭ ale cinuluĭ boeresc, carĭ după pronomiile vechĭ de la strămoşi îĭ aŭ pentru slujba caselor lor, după rînduirea drepteĭ boeriilor. Acum deslipindu-se acele ţinuturĭ, iar boeriĭ după râvna lor rĕmâind în supunerea puterniceĭ împĕrăţiĭ, urméză după rînduélă a nu perde pronomiile din în vechime, nefiind chip a vieţuì fără de scu tiţi, şi a li se da din birniciĭ locuitoriĭ satelor rĕmase; apoĭ de toţi scutiţiĭ fiind aĭ nêmuluĭ boeresc până la 18 miĭ ómenĭ, şi analogia ţinuturilor peste Prut, după suma locuitorilor fiind a treia parte 6.000, se însărcinéză în partea acésta, unde sunt credincioşiĭ şi supuşiĭ; şi întru acest chip locuitoriĭ Moldoveĭ când erà tótă ţéra impreunată, socotindu-se în numĕr de 120 miĭ birnicĭ cu scutiţi, apoĭ scoţêndu-se ţinuturile deslipite până în Prut, rĕmâne în partea acésta maĭ puţin de 80 miĭ, din carĭ trebue să se deà 18 miĭ sloboḑi de alte slujbe, plătind numaĭ birul, şi iată rĕmâ:n pentru tóte slujbele şi poruncile împĕrătescĭ la 60 miĭ în tótă partea Moldoveĭ a stăpâniriĭ Inălţimiĭ Tale, iar nu maĭ mult. Să se adaoge acum şi mulţimea slujitorilor ce păziaŭ marginea Nistruluĭ, ce s'aŭ oprit peste Prut, şi acum pentru alcătuirea pazeĭ marginilor Prutuluĭ, trebuesc din birniciĭ ţĕriĭ să se deà. Spre sciinţa adevĕrată de păgubirea ce se pricinuesce în veniturile Visterieĭ pămîntuluĭ şi în darea cea obicinuită a Caseĭ răsurilor ce este a lefilor, şi în resumaturile Domnuluĭ, după datorie facem cunoscut: Asupra biruluĭ unuĭ an, care după alcătuirea obştéscă pămîntéscă, în vremea păciĭ, maĭ înaintea rĕsboiuluĭ acestuia ce s'a făcut, prin vrednicul de închinăciune hatişerif erà rînduit a fi 1.695.000 Dintr'acéstă sumă se luaŭ 625 miĭ, din ţinuturile până în Prut, carĭ s'aŭ deslipit acum, iar un milion 70 de miĭ din ţinuturile acestea rĕmase, paguba dar a Visterieĭ Domnescĭ din baniĭ biruluĭ, din carĭ se face plata haraciuluĭ, idieliilor şi Rechea-bielilor şi se împliniaŭ cele-lalte cheltuelí pămîntescĭ, nu este numaĭ 625 miĭ, căcĭ şi din ceĭ ce rĕmân, fiind a se plătì legiuiţiĭ scutiţi aĭ cinurilor boerescĭ, atât cât se plătiaŭ şi maĭ înainte, alcătuind până la 285 miĭ leĭ, iată că rĕmân Visterieĭ Domnescĭ într'un an numaĭ 785 miĭ leĭ, şi pentru haraciŭ şi pentru idie şi rechiabe şi pentru tóte cele-lalte cheltuelĭ ale ţĕriĭ, carĭ nicĭ într'un chip nu pot să ajungă; apoĭ urméză după acésta şi al doilea păgubire a Caseĭ răsurilor, care după socotinţă dréptă se alcătuesce în 225 miĭ, care se luaŭ din ţinuturile ce s'aŭ deslipit, şi acum nu aŭ să se ieà spre a se da lefile celor ce slujesc pămîntuluĭ, precum: dregĕtorĭ, scriitoriĭ Divanuluĭ şi Departamentuluĭ, Kapi-chihaelile din Constantinopol şi aceştĭ banĭ aĭ lipseĭ lefilor, de se vor oprì din baniĭ Visterieĭ ce s'aŭ ḑis maĭ sus că rĕmân 785

www.dacoromanica.ro

mazilĭ, ruptaşĭ, ruptele Visterieĭ, jidovĭ şi neguţătorĭ hrisovoliţĭ. Maĭ plătiaŭ birniciĭ deosebit 180.000 leĭ pentru poşte, mile şi orfanotrofie. Se maĭ prelevà de la birnicĭ şi aşà çisa *răsură*, câte 15 parale de tot leul. Din răsurĭ se plătiaŭ lefile slujbaşilor ţĕrieĭ: Divaniţilor, De-

---

miĭ leĭ, se alege a rĕmâné pe an numaĭ 560 miĭ. Păgubirea este din rusumaturile Domnuluĭ, adecă din slujbele goştineĭ, desetină şi vădrărit, vămĭ şi ocnă; aceste slujbe în trecute vînçărĭ ajungeaŭ a aduce folos pe an 900 miĭ leĭ, iar une-orĭ maĭ mult óreşĭ-ce, şi alte orĭ maĭ puţin. Făcêndu-se socotélă acum cu despărţirea ţĕrieĭ, din suma arătată pe an se perd 315 miĭ leĭ aĭ goştineĭ; 55 miĭ se maĭ luaŭ de pe oile acele ale locuitorilor de peste Prut, carĭ acum s'aŭ deosebit. Din 120 miĭ leĭ aĭ slujbeĭ desetineĭ, care este a se strînge de pe stupĭ, se luaŭ 40 miĭ desetina stupilor celor de peste Prut. Din 200 miĭ aĭ vădrăritului viuluĭ, se luaŭ 10 miĭ de pe viile de peste Prut, pentru că viĭ sunt puţine acolo. Iar apoĭ din 200 miĭ leĭ din vînçarea vămilor ţĕrieĭ, socotindu-se în jumătate vama vitelor care se făceà de neguţătorie — adică boĭ şi vacĭ ce trec în Austria, cumpĕrându-se şi păşunându-se în ţinuturile de peste Prut — şi puţină păgubire pentru mărfurile ce se cheltuiaŭ la locuitoriĭ de peste Prut, se socotesce paguba de 110 miĭ leĭ şi numaĭ 90 miĭ leĭ în starea de acum pot să urce vămile ţĕrieĭ cu tahmiu. Asemenea şi de ocne, a cărora vînçare măsurat puteà să fie 160 miĭ leĭ pe an, se socotesce o păgubire de 60 miĭ leĭ, lipsind schelele nóstre de la Nistru, şi folosul ce aveaŭ cumpĕrătoriĭ cămărieĭ gospod, ducêud sare pe la acele schele, şi lipsa din vînçare, pentru că în Basarabia sunt numaĭ tuzlale şi sare de mare. Şi din vama holercĭĭ ce se treceà peste Nistru trebue să se socotéscă în jumătate, adică 40 miĭ leĭ, din 80 miĭ ce se luaŭ. In sfîrşit, afară de paguba Visterieĭ, de paguba din rusumaturĭ şi din paguba Cămărieĭ Domnuluĭ, urmézà şi însăşĭ ţĕrieĭ păgubire alişverişuluĭ vitelor, boĭ, vacĭ şi caĭ de negoţ, carĭ trec peste hotar şi aduc în ţéra Moldoveĭ monedă, din vînçarea acésta, până la 3 milióne leĭ, socotindu-se cel maĭ puţin 15 miĭ boĭ de negoţ câte 10 galbenĭ, 15 miĭ vacĭ câte 5 galbenĭ şi 5 până la 6 miĭ caĭ câte 15 galbenĭ, iată că trec peste 3 milióne ce se aduceaŭ pe an până acum din vînçarea vitelor. De istov acest alişveriş lipsesce acum din Moldova, căcĭ şi vitele de negoţ şi hergheliile tóte peste Prut se hrănesc, din în vechime şi în Bugég. Acum folosul acesta va fi pentru acea parte a Moldoveĭ numaĭ, nefiind câmpiĭ în părţile acestea, ca să se urmeze acest alişveriş şi perçêndu-se isvorul neguţătorieĭ saŭ comóra ţĕrieĭ. Căcĭ folosul din vite de salhanà saŭ din puţina zahereà şi din viile ce sunt pe la unele locurĭ este prea puţin de a puté de acum plătĭ şi birurĭ Moldova şi a fi şi în fericită stare. In partea acésta nu se póte socotĭ maĭ multă vînçare decât de 5 miĭ boĭ şi 5 miĭ vacĭ pe an, peste hotar. Acésta este, prea Inălţate Dómne, starea şi greutăţile de acum şi scăderea ţĕrieĭ acesteia Şi într'un cuvînt, din chelerul împĕrăţieĭ din Moldova, lipsesce chelerul ţĕrieĭ, lipsesce însufleţirea alişverişuluĭ vitelor, şi întristarea credincióselor raele este că, neîntregindu-se Moldova, să nu piară numele înviedniciriĭ de a se numì cheler, neavêud de unde îndestulà cu zahereà şi isvorĭ zahereà la capaunl împĕrătesc.

Dar apoĭ ceĭ obicĭnuiţĭ de a face alişverişul vitelor, raele credincióse ale Devletuluĭ, perçêud nădejdea lor din îndestularea câmpuluĭ, nevoiţĭ şi cu întristare sufletéscă, vor merge aiurea să-mĭ afle închipuirĭ. La noĭ nevredniciĭ şi acum neputincioşiĭ nu încape a face îndreptare, iar la puterea şi îndurarea prea puterniculuĭ

www.dacoromanica.ro

partamenturilor, scriitorilor Divanuluĭ şi Visterieĭ, Ispravnicilor, judecătorilor, sameşilor, slujitorilor pămînteni şi beşlegilor turcĭ, capuchehaelelor de la Constantinopole, etc. Budgetul acestor lefĭ se urcà la 800.000 leĭ, balanţându-se cu aceeaşĭ sumă de la răsurĭ. In timpul ocupaţiuniĭ rusescĭ s'a suprimat birul şi s'a prelevat numaĭ răsura, dar s'a suprimat şi budgetul lefilor. Birul a fost înlocuit de ajutorinţa dughenelor şi a cârciumilor. Numindu-se noul Domn, boerĭĭ propun reînfiinţarea budgetuluĭ lefilor din venitul răsurilor, conform nizamuluĭ stabilit de Grigorie Ghica Vodă, la 1777 Aprilie. Cu acest scop se cere reînfiinţarea Caseĭ speciale a răsurilor şi adunarea sumelor din răsurĭ la acea Casă, cu începere de la 1 Octomvrie. Boerĭĭ

Devlet este tótă înlesnirea, a face şi mângâerea şi îndreptarea Moldavieĭ, care póte fi şi cu lipirea în partea rămasă a treĭ-patru ţinuturĭ măcar din Ţéra-Rumânéscă, fără a fi atât de simţitor la acea ţeră a Valachieĭ, acéstă deslipire. Pentru că iată Moldavia, după deslipirea ţinuturilor până în Prut, nu rămâne alta decât maĭ mică în numĕrul locuitorilor decât Craiova saŭ Valachia mică; ce póte să facă un principat cu un venit al biruluĭ ce se alege din 5 saŭ 6 sute miĭ, cu 50 saŭ 60 miĭ de locuitorĭ aĭ satelor, ca să deà şi bir şi să ridice şi împliniri de poruncĭ împĕrătescĭ? Când dar va fi milostivirea a se lipì locul de hotar în Moldova până în apa Ialomiţeĭ, atuncĭ se póte socotì, că Moldova dobândind câmp şi patru ţinuturĭ, Slam-Rîmnic, Buzĕul, Săcueniĭ şi Ialomiţa, se va puté numĕrà ca o jumătate de Valachie şi va puté rĕspunde dările de zaherele, acele carĭ şi maĭ înainte de acéstă pace nenorocită, prin rîvna sa, aŭ rĕspuns şi aŭ dat la hrănitórea împĕrăţie, saŭ măcar treĭ ţinuturĭ ale Ţĕriĭ-Românescĭ, Slam Rîmnicul, Buzĕul şi Ialomiţa, să se adaoge şi să se lipéscă de sfâşiata Moldovă, c'a dobândit o câmpie ce este în ţinutul Rîmniculuĭ şi o parte în Buzĕŭ, să aibă Moldovenii ceĭ credincioşĭ unde năzuì cu vitele, să aibă ţéra unde sporì în suma zahereleĭ şi unde adăogì suma izaşilor pentru capan, cu adăogirea acestor treĭ ţinuturĭ, carĭ acum sunt risipite şi maĭ mult stricate; prin o bună chibzuire şi ocârmuire, viind ceĭ strămutaţĭ la locurile lor, şi adăogându-se locuinţa, pot să se facă ca 50 miĭ familiĭ, precum erà şi maĭ înainte în vremea liniştiriĭ, şi alcătuindu-se birul de la dînsul după trecerea anilor ertariĭ, se crede că se va împlinì paguba Visterieĭ Moldoveĭ, adecă a 625 miĭ leĭ din birul Visterieĭ şi 225 miĭ din baniĭ răsurilor, saŭ de va lipsì o a treia parte, va fi nesimţitóre, iar rusumaturile carĭ sunt pentru cheltuelile Domnuluĭ, din vădrăritul acestor treĭ ţinuturĭ, care póte să prindă pe an 6.000 leĭ, din ocna Săcuenilor şi din vămĭ, oerit şi dijmărit al stupilor, carĭ pot să cuprindă tóte aceste alte 250 miĭ leĭ, se va face îndreptarea păgubiriĭ a fi nesimţitóre .....!

Decĭ de obşte aducem cu genunchĭ plecate rugăciunĭ, prin Inălţimea Ta, Domnul nostru, la pragul prea puterniciĭ împĕrăţiĭ, ca precum de la moşiĭ şi strămoşiĭ noştri am apucat întregimea Moldoveĭ, căcĭ alt-fel de nu se va face adăogirea acésta, cu lacrămile sufletuluĭ nostru, noĭ nu vom fi destoinicĭ a împlinì cererile .....

Acéstă a nóstră prea plecată arătare să se aducă la îndurarea Inalteĭ Porţĭ, căruia ne rugăm şi până la hotărîre să se mijlocéscă către Curtea împĕrăţieĭ Rusieĭ, spre a nu fi opriţĭ pămînteniĭ Moldoveĭ, nicĭ acum, nicĭ maĭ în urmă, a aduce

www.dacoromanica.ro

arată Domnitoruluĭ că suma totală a răsurilor de la ţĕraniĭ dajnicĭ e de 354.631 leĭ şi 72 banĭ. La acéstă sumă se va adăogì leĭ 12.649,60,

---

de la moşiile lor de peste Prut, din pămîntul Moldavieĭ Basarabia, pâne şi vite de pe acele moşiĭ, pentru întrebuinţarea caselor şi a politieĭ acesteia întru care locuim. Şi să nu rămânem strîmtoraţi de ale vieţuiriĭ cele trebuincióse.

(Iscăliţi:) Gherasim Episcop Romanuluĭ, Meletie Episcopul Huşuluĭ, Costachi Ghica Logofĕt, Iordache Canta Logofĕt, Constantin Balş Logofĕt, Sandul Sturdza Hatman, Grigorie Sturdza Visternic, Iordache Roset Rosnovanu Visternic, Lupu Balş Vornic, Dimitrie Sturdza Vornic, Constantin Balş Vornic, Alecu Balş Visternic, Grigorie Ghica Vornic, Dimitrie Bogdan Vornic.

Anaforaua de la 1812 Octomvrie 11, din Cond. Metropolituluĭ de Moldova.

Prea Înălţate Dómne,

După incontenirea răsboiuluĭ acestuĭ cu puţin maĭ înainte prefăcut în pace, vestindu-se din publicaţiunea tractaturilor îndurarea prea puterniciĭ şi hrănitóreĭ nóstre împĕrăţiĭ a ertăriĭ şi ridicăriĭ biruluĭ în curgerea vremiĭ hotărîte, acum după înalta rînduire a Mărieĭ Tale, spre a primì noĭ plecatele slugĭ ale Înălţimiĭ Tale, veliţiĭ boerĭ aĭ Moldavieĭ, ocârmuirea Căimăcămieĭ până la buna venire în scaunul Domnieĭ a Înălţimiĭ Tale, de trebuinţă am socotit a împlinì datoria nóstră şi prin acéstă plecată obştéscă anaforà a arătà Înălţimiĭ Tale, că maĭ înaintea răsboiuluĭ acestuia alcătuirea biruluĭ din ţéră, când erà tótă împreună, afară de rusumaturĭ, erà 1.695.000 leĭ, carĭ se luaŭ de la locuitoriĭ birnicĭ, de la mazilĭ, ruptaşĭ, ruptele Visterieĭ, zidarĭ şi negustorĭ hrisovoliţĭ, luându-se osebit şi 180.000 leĭ pentru ţinerea menzililor, mile şi orfanotrofiĭ, şi pe tótă suma acestor banĭ se luà răsura obicĭnuită câte 15 parale de tot leul, carĭ se strîngeaŭ la Casa răsurilor şi se daŭ lefile celor ce slujiaŭ ţĕriĭ, adică boerilor Divanuluĭ, boerilor Departamentuluĭ, scriitorilor Divanuluĭ şi Visterieĭ, Ispravnicilor, judecătorilor, sameşilor, slujitorilor pămîntescĭ, dar apoĭ şi beşlegilor şi în sfîrşit şi boerilor capichihaiale de Ţarigrad şi altora Domnescĭ slujitorĭ. Suma tótă a Caseĭ răsurilor se adună atuncia peste 800.000 leĭ pe an şi întru acest chip se cuprindeà tótă suma lefilor acelora, după isvódele cu pecetea Domnéscă.

Acéstă rînduélă a strîngeriĭ banilor biruluĭ şi a răsurilor urmând câte-va lunĭ şi după intrarea oştilor Rusieĭ, până când a avut ocârmuire Domnul Ipsilanti, apoĭ din poruncă s'aŭ ridicat numaĭ baniĭ biruluĭ de asupra locuitorilor satelor, iar răsurile câte 15 parale de leŭ pe acel bir de la sate s'aŭ luat până în sfîrşit, adecă până la luna luĭ Septemvrie trecut, iar de la mazilĭ şi ruptaşĭ s'a luat în tótă curgerea vremiĭ şi dajdia lor, adecà baniĭ Visterieĭ, şi câte 15 parale de tot leul, baniĭ răsurilor, cum şi de la ruptele Visterieĭ şi de la jidovĭ s'aŭ luat asemenea şi baniĭ Visterieĭ şi aĭ răsurilor pe tóte sferturile, asemenea şi ajutorinţa dughenelor şi a cârciumilor s'a împlinit ca şi maĭ nainte, intrând baniĭ Visterieĭ la Visterie pentru cheltuelĭ, iar baniĭ răsurilor la Casa răsurilor pentru lefĭ. Acum socotind că după coprinderea îndurăriĭ prea puterniciĭ Impĕrăţiĭ, ertarea biruluĭ are să se urmeze, iar lefile celor ce slujesc pămîntuluĭ neapĕrat trebue să se deà, căcĭ nu numaĭ că nu vor avé închipuire pentru strîmtorirea cheltuelilor de a slujì, dar şi ceĭ ce

www.dacoromanica.ro

răsurile de la darea mazililor şi a ruptaşilor. Asemenea 13.291 leĭ şi 105 banĭ de la darea dughenelor şi a cârciumilor. Caseĭ răsurilor se maĭ consacră şi venitul de la vădrărit, în sumă de 92.246 leĭ 100 banĭ şi alţĭ 26.000, răsura de la darea goştineĭ. Tóte aceste sume daŭ 511.537

---

vor slujì, nevoindu-se, se vor silì a pricinuì asupritóre chipurĭ locuitorilor spre a-şĭ puté scóte cheltuéla hraneĭ lor, dar póte se vor abate şi la rĕul câştig, pricinuind maĭ multă sărăcie raialelor şi avênd pildă că şi întru săvîrşirea păcĭĭ de maĭ înainte, lefile celor ce slujesc ţĕrĭĭ s'aŭ luat din ţĕră, cercetând şi cea din vechĭ, de la Grigorie Ghica din velét 1777 Aprilie alcătuire a Caseĭ răsurilor, după condica ce este şi astăḑĭ cu iscălitura şi pecetea Mărieĭ Sale, întru care, prin hrisov după obştéscă socotinţă, arată Inălţimea Sa, că venitul Caseĭ răsurilor nicĭ într'un chip să se numéscă al Visterieĭ, nicĭ să se strîngă la Visterie, ce să se numéscă ghenicos venitul boerilor, sub osebiţĭ epitropĭ îndatorind şi pe preosfinţitul Mitropolit al ţĕrĭĭ ca să lege şi să opréscă stricarea şi urmarea în potrivă a acesteĭ Case a răsurilor, spre a fi statornică pentru plata lefilor, găsim cu cuviinţă, dacă va fi şi hotărîrea Inălţimiĭ Tale, ca Casa răsurilor, adecă a lefilor, să aibă fiinţa sa ca şi maĭ înainte, sub epitropul ce se va rînduì din boerĭĭ pămîntuluĭ, după porunca Inălţimiĭ Tale şi adunarea banilor răsurilor să se urmeze neîncetat de la ḑi 1 a curgĕtóreĭ lunĭ Octomvrie, precum de către noĭ plecatele slugĭ ale Inălţimiĭ Tale s'a socotit, şi făcêndu-se table şi cărţĭ s'a rînduit să se strîngă, adecă numaĭ baniĭ răsurilor iar nu şi aĭ biruluĭ. Şi iată într'acéstă a nóstră plecată anaforà însemnăm şi socotéla în scurt a acestuĭ venit al răsurilor.

Leĭ	Banĭ	
354.651	72	Ce sunt să se ieà de la locuitoriĭ birnicĭ într'un an, câţĭ aŭ rĕmas în stăpânirea ocârmuiriĭ până îu Prut, răsurile câte 15 parale de leŭ ale banilor biruluĭ în 4 sferturĭ, câte 88.657 leĭ 103 banĭ pe sfertul de 3 lunĭ, începênd de la ḑi 1 a curgĕtóreĭ lunĭ Octomvrie a se strînge sfertul întâiŭ pe Octomvrie, Noemvrie şi Decemvrie, după tablele ce s'aŭ făcut acum şi se trimit către Isprăvnicie, întocmaĭ după starea sfertuluĭ, precum s'a adunat în vremea trecută a răsboiuluĭ.
12 499	60	Răsurile dăjdieĭ mazililor şi a ruptaşilor într'un an, iarăşĭ în 4 sferturĭ, câte 3.124 leĭ 105 banĭ pe un sfert, după cum s'a rînduit să se împlinéscă, adecă câte 15 parale de tot leul.
13 921	105	Răsurile pe 37.125 leĭ ale dughenelor şi cârciumilor, carĭ se împlinesc odată într'un an în lunile Ghenarie şi Fevruarie, luându-se şi baniĭ dughenelor şi aĭ cârciumilor pentru cheltuelĭ.
92.246	100	Venitul din vădrărit al Caseĭ răsurilor, care se iea într'acest an, adecă 26.079 leĭ din zeciuélă şi banul mileĭ 66.163 leĭ 96 banĭ din adausul a uneĭ parà de vadră, câţĭ aŭ rĕmas să se ieà pe séma ocârmuiriĭ nouĕ.
26.000	—	Analogul şi baniĭ mileĭ din slujba goştineĭ, după obiceiul de maĭ înainte.
12 242	—	Din desetină.
511 537	97	**Total.** Acest venit de 511.537,97 póte să se strîngă într'un an la Casa

www.dacoromanica.ro

leĭ 97 banĭ. Budgetul lefilor este însă cu mult maĭ mare de 810.000 leĭ; decĭ un deficit anual de 298.463 leĭ.

De unde să se acopere acest deficit? Boerĭĭ propun să se arunce suma deficituluĭ tot pe birnicĭ sub nume de lipsa Caseĭ răsurilor, fără a se scutì mazilĭĭ, ruptaşiĭ, ruptele Visterieĭ, jidaniĭ, neguţătoriĭ hrisovoliţĭ.

La 2 Octomvrie 1812, boerĭĭ şi prelaţiĭ aflătorĭ în Iaşĭ trimit din noŭ nouluĭ numit Domn Scarlat Calimach o anaforà, prin care maĭ întâiŭ îşĭ exprimă mulţumirea că Pórta le-a dat Domn bun, apoĭ fac

---

răsurilor, iar lefile, după socotéla din vremea păciĭ, scăḑêndu-se şi lefile celor de peste Prut, se pot alcătuì împreună cu lefile Ţarigraduluĭ, a boerilor capuchihaiale, a Ecpaeleĭ Curţiĭ şi a beşlegilor, până la 67.500 leĭ pe lună, iar pe un an 810.000 leĭ, şi scăḑêndu-se 511.537 leĭ rĕmân întru neajungerea caseĭ spre a plătì lefile pe un an 298.463 leĭ. Aceştì banĭ aĭ lipseĭ Caseĭ răsurilor, atuncia când va fi unità şi porunca Inălţimiĭ Tale, pot să se ieà cu drépţă analoghie din tot cuprinsul ţerĭĭ de la birnicĭ maĭ puţin, sub numire de lipsa Caseĭ răsurilor, iar de la mazilĭ, ruptaşĭ, ruptele Visterieĭ, jidovĭ hrisovoliţĭ şi neguţătorĭ hrisovoliţĭ, fiind datorĭ toţĭ de obşte, într'un cuvînt tótă ţéra a plătì celor ce slujesc pentru ţéră, lăsându-şĭ alte trebuinţe ale lor şi neputênd nicĭ într'un chip a vieţuì fără a nu primì plata spre cheltuéla vieţiĭ, care după scumpetea de acum şi micşorarea preţuluĭ monedeĭ, nicĭ nu este îndestulată cu închipuirea petrecerĭĭ.

Intru acest chip dar, lipsa prin porunca Inălţimiĭ Tale se va scóte în vreme cuviinciósă, numindu-se platà de lefĭ iar nu strîngere de bir. Iar de a se uà acum de la mazilĭ, ruptaşĭ, rupte şi jidovĭ hrisovoliţĭ, precum dar şi în vremea răsboiuluĭ, baniĭ dajdiilor şi aĭ răsurilor, acésta nu s'a găsit de cuviinţă pentru aceste cuvinte: 1) Că luându-se dajdie şi răsurile pe acea dajdie, se va ḑice de Obşte că se iea şi bir şi răsura din Ţéra Moldoveĭ în vremea ertăriĭ; 2) Că tótă dajdia acestora într'un an afară de răsurĭ abià alcătuesce 85.000 leĭ şi cu tótă numirea acésta, lipsa Caseĭ răsurilor nu se tămăduesce; 3) Că când se va urmà o strîngere ca acéstı numaĭ cu pilda că s'a luat şi în vremea răsboiuluĭ, apoĭ nu va fi înlesnire a se puté strînge lipsa Caseĭ răsurilor de la toţĭ de obşte, precum se arată maĭ sus, căḑênd asuprire asupra mazililor şi a celor-lalte trepte plătind şi birul şi răsurile.

Acestea sunt, prea Inălţate Dómne, socotinţele nóstre, carĭ le punem înaintea hotărîriĭ Inălţimiĭ Tale, că de sunt socotite cu cuviinţă şi alcatuite după întâmplările de acum, să avem poruncă a le şi urmà întru lucrarea cea statornică, căcĭ noĭ spre a nu perde vremea cea de acum a împlinirĭĭ răsurilor, pe sfertul Octomvrie, Noemvrie şi Decemvrie, vom trimite tablele ce s'aŭ făcut cu cărţile pentru strîngere dar nu vom lipsì a aşteptà hotărîrea înţelepciuniĭ Inălţimiĭ Tale, etc. — 1812 Octomvrie 11, Iaşĭ.

(Semnaţĭ:) Costache Ghica Logofĕt, Const. Balş Logofĕt, Iordache Canta Logofĕt, Sandu Sturdza Vistier, Iordache Roset Vistier, Lupul Balş Vornic, Dimitrie Bogdan Vornic, Dimitrie Ralet Vornjc, Vasile Roset Vornic, Răducan Roset Hatman.

*

www.dacoromanica.ro

o descriere a stării Moldovei la data acésta, adecă în urma păcii de la Bucuresci, şi în urma desmembrării Basarabiei de la Moldova, căreia i s'aŭ răpit 6 ţinuturi importante. Boerimea arată paguba adusă Visteriei prin acéstă desmembrare şi cere Domnitoruluĭ să intervină la Pórtă, ca drept despăgubire să se deà Moldovei districtele Putna, Buzĕŭ, Secueniĭ, Ialomiţa saŭ măcar 3 din acestea. Nu ideia naţională îndémnă pe boerĭ să facă asemenea cerere, ci căcĭ s'a sărăcit Visteria Moldovei prin perderea Basarabiei.

In Decemvrie 1812, Divanul constată deficit la Casa Răsurilor. Cercetarea semeĭ acesteĭ Case, urmată în anul următor 1813, dă iar de deficitul aceleĭ Case. In Octomvrie 1813, Divanul supune nouă anaforà Domnitoruluĭ, propunêndu-ĭ perceperea lipseĭ Caseĭ răsurilor . Scarlat Alexandru Calimach, în 17 Octomvrie, aprobă anaforaua acésta (1).

In anul următor 1814, boerimea, adunată la Mitropolie din iniţiativă şi cu ţidula Domnéscă de la 8 Maiŭ, profită de împlinirea celor doĭ anĭ pe carĭ, după tractatul de la 1812, s'aŭ ertat dările ţĕranilor ca să propună o nouă aşezare de biruri aplicabile după încetarea celor doĭ anĭ de ertare, ceea-ce aveà să se întâmple la 10 Iunie.

Boerimea a luat ca basă la lucrarea eĭ budgetul de venituri din 1804—1806, când acestea eraŭ în sumă de 1.354.540 leĭ, percepute în 4 sferturĭ pe an, cuprinḑênd în acéstă sumă darea pe un an de la sate în tîrgurĭ şi o dare obicĭnuită a se luà în luna luĭ Ianuarie numaĭ de la dughene şi plus darea de la tóte treptele: mazilĭ, ruptaşĭ, rupte ale Visterieĭ, jidovĭ, neguţătorĭ aşezaţĭ cu darea lor deosebĭ.

Adunarea boerimiĭ hotărĕsce să se impună birul pe suma de 1.260.000 leĭ pe an, afară de răsurile obicĭnuite câte 15 parale la leŭ. Acéstă sumă se va aruncà asupra tuturor locuitorilor ţĕriĭ, afară de boerime şi cler. Suma acésta se va aruncà cu începere de la 10 Iunie şi va fi percepută în 4 sferturĭ pe un an la câte 3 lunĭ.

Situaţiunea grea a ţĕranuluĭ obligă adunarea de la 8 — 15 Maiŭ să deà în bir şi pe scutelnicĭ şi breslaşĭ aĭ boerilor, rĕmânênd apĕraţĭ aceştia numaĭ de havalele, spre îndestularea slujbeĭ caselor boerescĭ. Decât se grăbesc boeriĭ a legiuì ca Visteria să-ĭ despăgubéscă în parte de jertfa ce fac, plătindu-le câte 2 leĭ de scutelnic pe tótă luna. Numaĭ slugile boerescĭ vor fi apĕrate de bir.

Baniĭ răsurilor (15 parale la leŭ), pe suma de 1.260.000 leĭ, se vor concentrà la casa specială pentru plata lefilor. De la iraturile Dómneĭ nu se va percepe răsura.

(1) Veḑĭ condica Mitropolieĭ de la Iaşĭ, pag. 297—300 şi 304- 308.

www.dacoromanica.ro

Boerimea propune apoĭ desfiinţarea sporuluĭ adaos în timpul ocupaţiuniĭ rusescĭ la goştină şi la vădrărit, deşì arată că nu găsesce ce iraturĭ să maĭ deà Caseĭ răsurilor, ca să-ĭ acopere deficitul. Boerimea propune pentru acoperirea aceluĭ deficit să nu se deà pe douĕ lunĭ lefile decât ale beşlegilor, ale neferilor Curţiĭ Domnescĭ, a luĭ Divan Efendi şi ale doctorilor politieĭ, iar ceĭ-lalţĭ să rĕmână păgubaşĭ.

Pentru motiv de economie se reduc şi caiĭ de la poşte, lăsând numaĭ 1.200 din 2.000. Să se deà surugiĭ din ţĕră, unul de 4 caĭ şi câte 1 stog de fîn şi peste tot 40 căruceriĭ la tóte poştele şi 15 ludi ca ţimiraşĭ (curieriĭ aĭ Visterieĭ). Orzul (4 chile de 1 cal) pe cifra de 1.200 caĭ se va repărţì pe ţĕră, însă cu plata de la arendaşiĭ poştelor pe anumit preţ, după preţul curent al ţileĭ.

Arendarea poştelor să se facă pe 3 anĭ.

Domnitorul pune pe anaforaua boerilor următórea resoluţiune:

Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, cu mila luĭ Dumneţeŭ Domn Ţĕriĭ Moldoveĭ.

Dându-se Domnieĭ Mele acéstă obştéscă anaforà de către duhovnicesciĭ părinţĭ Prea osfinţia sa Kir Veniamin Mitropolit şi iubitoriĭ de Dumneţeŭ Episcopĭ aĭ sfintelor pămîntescĭ episcopiĭ Romanul şi Huşul şi de către de obştie cinstiţi şi credincioşi boerĭ veliţi, întru părintésca nóstră iubire şi buna-voinţă pentru tóte acelea carĭ alcătuesc uşurinţa locuitorilor Domnesciĭ nóstre ţĕrĭ, şi carĭ privesc la folosul şi buna vieţuire de obşte, părintesce, am luat aminte tótă cuprinderea atât asupra aşezăriĭ biruluĭ, cum şi asupra altor alcătuirĭ drepte, ce s'aŭ făcut pentru a locuitorilor uşurinţă şi pentru paza vechilor pămîntescĭ privilegiurĭ şi fără îndoire vĕţênd tóte aşezările urmate cu unire la părintésca nóstră bună-voinţă, după greutatea cheltuelilor de acum, carĭ şi de către Domnie alcătuesc sporire multă peste acele ale vremiĭ de maĭ înainte, de am şi avut dreptate a cere aşezarea biruluĭ în suma ce a fost de la locuitorĭ până la anul 1806, fiind acea aşezare alcătuită cu potrivire hotărîriĭ înaltuluĭ vrednic de închinăciune Hatihumaium, şi cu obştésca socotinţă prin obştésca anaforà, cu sufletésca mulţumire voind a ridicà maĭ mult sarcina de greutate asupra nóstră, primim cu bucurie a se aşezà către toţi locuitoriĭ ţĕriĭ numaĭ suma de 1.260.000 leĭ, din care scăţêndu-se: 140.000 leĭ, suma ce se cuprinde asupra treptelor ce aŭ aşezarea lor cu deosebire împreună şi dare într'un an a dughenelor, rĕmâne să fie asupra locuitorilor satelor şi cu tîrgurile numaĭ 1.120.000 leĭ, care sumă după aşezarea făcută la 1804, alcătuindu-se cu dréptă cumpĕnire în patru sferturĭ, câte pe treĭ lunĭ, se cuvine să fie sfert de 280.000 leĭ, iar începerea aşezăriĭ giruluĭ, de la 10 a viitóreĭ lunĭ Iunie, când după otomanicescul calendar se împlinesce vadéua de doĭ anĭ, care prin milostivnică îndurare a fost dăruită spre rĕsuflarea locuitorilor şi după contenirea răsboiuluĭ cu părintéscă luare aminte fiind Domnia-Mea şi la vechiul privilegiŭ pentru scu-

www.dacoromanica.ro

telniciĭ breslaşĭ şi măcar deşĭ urmà greutate întru acésta cu pricina strîmtoririĭ loculuĭ şi împuţinarea locuitorilor după schimbarea hotaruluĭ, dar Domnia-Mea întru părintésca bună-voinţă a se păzi fără strămutare privilegiurile şi dreptăţile nèmuluĭ boeresc, şi acésta fiind una dintre acele dintâĭ drepturĭ care se atinge de obştésca tréptă a boeresculuĭ ném, legiuim paza acestuĭ privilegiŭ nesmintit fără cât de puţină micşorare şi hotărîm ca după rînduéla aşezată de maĭ înainte întru aceeaşĭ neschimbată hotărîre, să se deà la tóte rangurile boerescĭ şi la toţĭ aceĭ ce se cuvine să aibă întru acéstă împărtăşire atât scutelniciĭ şi breslaşĭ, cum şi slugĭ cu rînduéla întemeiată, ca scutelniciĭ şi breslaşiĭ, plătindu-şĭ birul lor întru drépta analogie întru urmarea aşezăriĭ biruluĭ, să rămâe nesupĕraţĭ despre tóte havalelele, iar slugile să fie sloboḍĭ de bir şi din suma de 1.260.000 leĭ, cu aceeaşĭ din vechĭ legiuită aşezare, se vor da pe tótă luna din Visteria Domnieĭ-Mele câte doĭ leĭ de un fieşte-care scutelnic după isvodul ce se va face cu pecetea Domnieĭ-Mele, pentru scutelnicii legiuiţĭ. Dintru acéstă sumă va fi şi întâmpinarea cheltuelilor Visterieĭ şi ţinerea menzilurilor cu alcătuirea aşezăriĭ de la 1804, luându-se la Domnésca nóstră Cămară şi baniĭ rusumaturilor după acea din vechĭ legiuită aşezare şi nădăjduim la milostivirea Dumneḍeéscă, că după scăderea ce s'a făcut locuitorilor întru tóte petrecând eĭ întru maĭ multă liniştire şi uşurinţă cu sporirea maĭ multă şi bună starea lor se va întemeià şi aşezarea biruluĭ va fi către dînşiĭ nesimţitóre. Dar dacă în potriva acesteĭ nădejdĭ va cere în urmă trebuinţa de vr'o uşurinţă, noĭ atuncia nicĭ acésta nu o vom trece cu vederea, ce după dreptate părintesce, pe cât se va cădé, vom urmà uşurinţa lor, găsim cu cale obştésca socotinţă şi pentru lipsa Caseĭ răsurilor pe vremea trecută ca spre împlinirea acesteĭ lipse să se păgubéscă lefile pe douĕ lunĭ, afară de lefile beşlegilor şi ale neferilor Domnesciĭ nóstre Curţĭ şi a dumi-sale Divan Efendi şi a doftorilor politieĭ. Dar fiind-că păgubirea de odată de douĕ lunĭ va fi simţitóre la ceĭ ce se află slujind, Domnia-Mea hotărîm ca să fie acésta în douĕ părţĭ. Adecă lefile pe o lună să se păgubéscă pe anul acesta curgĕtor, şi lefile pe o lună să se păgubéscă pe anul viitor. «La plecarea şi socotinţa Domnieĭ-Mele găsim şi alcătuirea făcută pentru ţinerea menzilurilor în sumă de 1.200 caĭ, după care cu alcătuirea acea de maĭ înainte pe acéstă sumă să se deà din ţéră şi suma surugiilor, a cărucerilor şi a fînuluĭ şi asemenea şi orzul în cuprinderea acesteĭ obştescĭ anaforale, căcĭ şi întru acéstă dréptă şi cuviinciósă este uşurinţa ce se alcătuesce către locuitoriĭ Domnesciĭ nóstre ţĕrĭ. Drept aceea întru tóte acestea vrednice alcătuirĭ cu bună chibzuire, carĭ sunt unite cu părintésca nóstră dréptă cugetare, spre uşurinţa locuitorilor Domnesciĭ nóstre ţĕrĭ şi de obştie bună vieţuire, hotărîm urmarea în tocmaĭ, şi locuitoriĭ întru acéstă alcătuire vor rĕmâné uşuraţĭ cu suma de 94.540 leĭ, afară de răsurĭ ce s'aŭ lăsat maĭ jos de suma aşezăriĭ ce a fost la 1806, cu lăsare a nu se maĭ însărcinà la un sfert cu parte de baniĭ biruluĭ aĭ scutelnicilor şi breslaşilor intru alcătuirea aşezăriĭ de la 1804. Căcĭ acésta s'a găsit a fi alcătuire asupritóre, cu ertare de tot a spoririĭ, care în vremea răsboiuluĭ s'a fost făcut peste acea din vecĭ obicĭnuinţă la goştină şi vădrărit şi cu alcătuirea menzilurilor, a se ţiné în maĭ mică sumă de caĭ, după care urméză către locuitorĭ uşurinţă cu înjumătăţare dintre acele ce până acum întru ţinerea menzilurilor aŭ dat, şi întru nădejde neindoită că după aceste alcătuirĭ de uşurinţă, va fi de obştie petrecere cu îndestularea buneĭ vieţuirĭ, după

www.dacoromanica.ro

drépta cugetare şi buna-voinţă a Domnieĭ-Mele, întărim anaforaua acésta cu a nóstră Domnéscă iscălitură şi pecete.

(Iscălit:) 1814 Maiŭ.

Noĭ Scarlat Alexandru Calimah Voevod (1).

---

(1) Anaforaua boerilor ţĕriĭ pentru acésta :

Prea Înălţate Dómne,

Intru adunarea nóstră la sfînta Mitropolie cu ţidula Inălţimiĭ Tale din 8 ale curgĕtóreĭ lunĭ, cu tótă luarea aminte la drépta şi cuviinciósa rînduire a se alcătuĭ aşezarea biruluĭ ţĕriĭ, care urméză să fie după împlinirea de doĭ anĭ vadéua, ce prin milostivirea prea puterniciĭ împĕrăţiĭ s'a dăruit locuitorilor ţĕriĭ întru ertare de bir spre rĕsuflarea lor, după contenirea răsboiuluĭ şi încheierea păciĭ între a nóstră prea puternică otomanicéscă Pórtă şi între împĕrăţia Rosieĭ, iar împlinirea acesteĭ vadele cu urmarea calendaruluĭ otomanicesc alcătuesce a fi la 10 a viitóreĭ lunĭ Iunie anul curgĕtor, în cuprinderea ţiduleĭ Inălţimiĭ Tale, rînduindu-se acea cuviinciósă aşezare a biruluĭ ţĕriĭ, alcătuesce a se întocmì şi tóte alte cuviincióse aşezărĭ, carĭ urméză folosul de obştie şi carĭ în vremea răsboiuluĭ s'aŭ smintit din drépta lor rînduélă, iar pre lângă aceste, precum întru tóte altele în vremea suiriĭ Înălţimiĭ Tale pe strămoşescul şi părintescul scaun al Domnieĭ acesteĭ ţĕrĭ cu necontenire aĭ lucrat tóte acele spre uşurinţa ţĕriĭ şi spre folosul obştesc, nemărginită sufletéscă mulţumire cu toţiĭ de obştie am câştigat, vĕdênd că şi întru acesta cu asemenea Domnéscă îngrijire, şi întocmaĭ părintéscă iubire ca un adevĕrat părinte al patrieĭ acesteia, rînduind cuviinciósele aşezărĭ cu primire părintéscă alcătuesce a se păzì privilegiurile pămîntescĭ fără smintélă, şi a se uşurà locuitoriĭ ţĕriĭ întru tóte şi întru aşezarea biruluĭ, şi întru ţinerea menzilurilor ţĕriĭ, dar şi întru acele dărĭ, carĭ la slujbele rusumaturĭ, goştină şi vădrărit în urmarea răsboiuluĭ s'aŭ adaos către dînşiĭ, după aceea de atuncia nevoinţă, peste acea dintru în vechime hotărîre. Drept aceea alcătuiţĭ noĭ pe temeiul părintescii iubirĭ a Înălţimiĭ Tale, înfăţoşindu-ne Vistieria Înălţimiĭ Tale cuviinciósele însciinţărĭ pentru suma locuitorilor ţĕriĭ a fieşte-căruia sat şi tîrg, şi cât altele a cerut trebuinţa spre dovada acesteĭ de acum stărĭ a locuitorilor, ne-aŭ înfăţoşat şi extract în sumă de 1.354.540 leĭ care, după aşezarea făcută la 1804 cu urmare de patru sferturĭ într'un an, se află darea biruluĭ ţĕriĭ până la anul 1806, când s'a deschis răsboiul, iară în suma acésta se cuprinde darea unuluĭ an asupra locuitorilor, satele cu tîrgurile şi o dare obicĭnuită a se luà în luna luĭ Ghenarie, numaĭ de la dughene, dar şi tóte cele-lalte trepte: mazilĭ, ruptaşĭ, rupte ale Visterieĭ, jidovĭ şi neguţătorĭ aşezaţĭ cu darea lor întru osebire.

Şi măcar că după cunoscute şi fără îndoire cheltuelile Domnieĭ, carĭ întru acéstă vreme sunt încă cu sporire, urmând acésta şi de la sporirea ce a luat cursul monedeĭ, dar şi întru părintésca hotărîre a Înălţimiĭ Tale a se păzì vechiul privilegiŭ de scutelnicĭ şi breslaşĭ şi slugĭ, ce este alcătuit să aibă fieşte-care rang al boerieĭ, şi toţĭ alţiĭ cărora este cuviinciósă acéstă împărtăşire, nicĭ de cum nu erà necuviinciósă însăşĭ suma acésta să se aşeze iarăşĭ, fiind-că în micşorarea eĭ pe lângă altele pricinuesce micşorare de irat şi la Casa răsurilor, de unde se plătesc lefile

www.dacoromanica.ro

Abià făcută acéstă aşezare, iar se constată deficit la Casa răsurilor.

---

celor ce slujesc pămîntuluĭ. Dar după plecarea de milostivire a Înălţimiĭ Tale spre uşurinţa locuitorilor ţĕriĭ prin bună primire a ridicà şi însuşĭ Înălţimea Ta parte de strîmtorirea întru care se află acum locuitoriĭ ţĕriĭ, nu numaĭ pentru acele grele pătimirĭ din vremea răsboiuluĭ, ce şi cu despărţirea hotaruluĭ, care pricinuesce lor lipsă de locurile hraneĭ cuviincióse pentru dînşiĭ, şi pentru dobitócele lor, şi cu potrivire la cea de acum stare a locuitorilor, socotim că va fi fără simţire de greutate a se aşezà pe un an suma biruluĭ ţĕriĭ 1.260.000, afară de răsurile obicĭnuite câte 15 parale la leŭ, alcătuindu-se acéstă sumă cu bună chibzuire şi dréptă cumpĕnire asupra locuitorilor satelor şi a tîrgurilor, cum şi asupra tuturor celor-lalte trepte: mazilĭ, ruptaşĭ, rupte ale Visterieĭ, jidovĭ, armenĭ şi neguţătorĭ, ce sunt cu darea lor în osebită aşezare, şi întru acéstă sumă să fie şi darea cea obicĭnuită a se luà pe dughene odată într'un an la luna luĭ Ghenarie, şi din suma acésta, scoţêndu-se suma dughenelor şi suma asupra treptelor, carĭ urméză a-şĭ avé aşezarea lor osebită.

Suma asupra locuitorilor satelor şi tîrgurilor cu rînduéla aşezărĭĭ, ce s'a făcut la 1804, începêndu-se aşezarea acésta de la 10 a viitóreĭ lunĭ Iunie, când se împlinesce acea de doi anĭ vadeà rînduită locuitorilor ţĕriĭ întru ertarea de bir, să se alcătuéscă cu împărţirea de patru sferturĭ într'un an, şi în fieşte-care sfert câte treĭ lunĭ, şi aşà întru acéstă alcătuire cu dréptă cumpĕnire făcêndu-se aşezarea biruluĭ, scutelnicĭĭ şi breslaşĭĭ întru buna-voinţă a Înălţimiĭ Tale, alcătuită pe temeiul păzirĭĭ acestuĭ privilegiŭ fără smintire se vor lâsà în suma legiuită la fieşte-care rang al boerilor şi la toţĭ alţĭĭ, câţĭ se cuvin să aibă împărtăşirea acésta, după isvodul ce se va face cu pecetea Înălţimiĭ Tale, pe rînduéla aşezată de maĭ înainte, şi întru acest chip numĕrul scutelnicilor şi al breslaşilor, plătind numaĭ dréptă partea lor din suma biruluĭ, cu dréptă analogie de havalele vor fi apĕraţĭ, spre îndestularea slujbeĭ caselor boerescĭ şi altora, şi pe suma scutelnicilor cuviincioşĭ fieşte-căruia după isvod se vor da din Visterie cu acea din vechĭ legiuire şi câte 2 leĭ de un scutelnic pe tótă luna, şi întru apĕrarea de bir vor rĕmâné numaĭ slugile caselor boerescĭ cu hotărîrea acea de maĭ înainte, iar spre uşurinţa locuitorilor ţĕriĭ va urmà întru lăsare cu totul a hotărîrĭĭ ce erà după aşezarea biruluĭ făcută la 1804, ca în sfertul al treilea să nu maĭ deà banĭĭ Visterieĭ scutelnicĭĭ şi breslaşĭĭ, şi partea acelora să se încarce pe ceĭ-lalţĭ locuitorĭ.

Nu va urmà acésta nicĭ de cum, fiind-că se socotesce alcătuire asupritóre, ce după aşezarea ce se va face vor urmà tóte sferturile cu plată de către toţĭ fără osebire, şi aceĭ cu scutelnicĭ şi breslaşĭ, care va cere trebuinţa a se alcătuĭ ca să-ĭ apere şi din darea biruluĭ, vor plătì birul scutelnicilor şi al bresleşilor dintre aceĭ doĭ leĭ ce vor luà din Visterie pe numĕrul scutelnicilor. Cu acéstă alcătuire aşezându-se birul ţĕriĭ de 1.260.000 leĭ, din suma acésta vor fi a se plătì aceĭ legiuiţĭ pentru scutelnicĭ câte doĭ leĭ pe un liude pe lună, pe suma scutelnicilor ce se cuvin a se da la rangurile boerilor şi altora, şi dintru acéstă sumă va fi întîmpinarea cheltuelilor Vistierieĭ, întru care şi suma cuviinciósă întru ţinerea menzilurilor dimpreună cu ugeritul ce vor cuprinde inamurile, dar şi cheltuelile zahereleĭ, şi alte cheltueli ale Curţiĭ Domnescĭ, pe alcătuirea făcută la aşezarea biruluĭ de la anul 1804, afară de suma slugilor, rusumaturĭ carĭ dintru în vechime cu aşezarea lor sunt legiuite pentru Domnie. Iar banĭĭ răsurilor câte 15 parale la leŭ pe tótă suma aşe-

www.dacoromanica.ro

Domnitorul provócă iar pre boerĭ să aviseze. Eĭ propun la 7 Septemvrie

---

zării birului, strîngêudu-se împreună cu bauii Vistierieĭ pe alcătuirea aşezată de maĭ înaiute, se vor da la Casa răsurilor şi vor urmà spre plata lefilor la ceĭ ce se află slujind întru pămîntescile săvîrşirĭ, şi suma acesteĭ aşezărĭ va fi afară de iraturile obicĭuuite ale Mărieĭ Sale Dómueĭ, cu luare amiute chibzuiud alcătuire şi a Caseĭ răsurilor, care neapĕrat se cuviue a-şĭ avé o cuviiuciósă stare, peutru ca să pótă întâiupiuà lefile ce se cuviu să se deà, urmâud şi acésta după obştésca trebuiuţă peutru obştescul folos, căcĭ tóte săvîrşirile priu aceĭ rînduiţĭ îu slujbele pămîntescĭ pe acéstă alcătuire suut aşezate, şi alcătuire fără îndoire dréptă şi de cuviinţă.

După tótă chibzuirea ce am făcut, fiiud dréptă şi părintéscă plecarea Înălţimiĭ Vóstre a se ridicà de asupra locuitorilor acea sporire făcută îu vremea răsboiului cu darea maĭ mult peste obicĭuuiuţa veche la goştiuă şi la vădrărit întru strîmtorirea cea de acum a ţĕrii, care asemeuea urméză şi către Domuie, uicĭ de cum uu am putut găsì vre-un îulesuitor chip a se maĭ adaoge aceste case vre-uu irat, remâiud uumaĭ cu răsurile pe suma bauilor Vistierieĭ, şi acel de maĭ înaiute legiuit irat diu slugile rusumatului, goştiuă, desătiuă şi vădrărit, iar cu adăogire după buua-voiuţă a Înălţimiĭ Tale spre ajutor şi întru acésta va maĭ avé şi va maĭ luà ţeciuélă şi diu slujbele rusumaturĭ, vama şi ocua, diu carĭ pâuă la acéstă vreme u'aŭ luat, şi după acest irat pe suma ce va cupriude într'uu au, potrivit cu suma iratului, să se alcătuéscă de către Iuălţimea Ta şi lefile, făcêudu-se isvod auume şi hotărîudu-se a se da de la Casa răsurilor lefĭ pe urmarea strîmtoririĭ de acum la aceĭ carĭ ueapĕrat se cuviu a se aflà îu slujbe, şi săvîrşirĭ pămîntescĭ, întru carĭ şi ecpaéua Curţiĭ Domuescĭ şi boeriĭ capichehaelile Ţarigradului.

Am cercetat şi socotéla acesteĭ case pe următorul au, şi după iratul ce a avut şi suma lefilor ce a fost rînduită a se plătì, se vede să aibă acéstă casă neajuugere spre plata lefilor întru împliuirea auului..... leĭ, şi fiiud-că după tóte cererile şi chibzuirile ce am făcut, uicĭ de cum uu am putut aflà uicĭ o îulesuire de uude să se întâmpiue lipsa acésta, peutru ca să couteuéscă acéstă ueajuugere de la Casa răsurilor, căcĭ întru ueajuugere priciuuesce strîmtorire şi supĕrare, şi acelor ce aŭ a luà lefile ueîudestulare, socotiuţa nóstră urméză ca, spre buua şi cuviiuciósa îudreptare a Caseĭ acesteia, diu lefile de pe douĕ luuĭ ale auului curgĕtor să se plătéscă uumaĭ lefile beşlegilor, ale ueferilor Curţiĭ gospod, şi a dumi-sale Divau Efiudes, dar şi ale doftorilor politieĭ, iu cupriuderea hrisovului ce are acéstă epitropie, iar toţĭ ceĭ-lalţĭ câţĭ se cupriud îu isvodul lefilor să rĕmâe fără luare de lĕfă întru aceste douĕ luuĭ şi întru acest chip, viudecâudu-se lipsa acesteĭ case cu urmarea ce s'a ţis maĭ sus, se vor alcătuì lefile pe suma iratului, şi va conteuì uevoiuţa ueajuusurilor a se plătì lefile după hotărîre; am alcătuit asemeuea socotiuţă şi peutru ţiuerea meuzilurilor ţĕriĭ, şi iarăşĭ întru aceeaşĭ plecare a Înălţimiĭ Tale spre uşuriuţa locuitorilor, după acéstă de acum strîmtorire a ţĕriĭ, spre îudestularea şi a trebuiuţeĭ acesteia urméză a se micşorà meuzilul, şi diu suiua de 2.000 caĭ, ce aŭ fost hotărire a se aflà priu meuziluri ou pouturile auului trecut, priu aceleaşĭ drumurĭ ale ţĕriĭ şi priu aceleaşĭ meuziluri, cu dréptă şi cuviiuciósă alcătuire de suma cailor ce se cuviue a se aflà la fieşte-care poştă, să rĕmâe a se ţiué meuzilul de 1.200 caĭ; pe acéstă sumă a cailor să se deà diu ţĕră surugiĭ pe alcătuirea acea de maĭ înaiute, la 4 caĭ uu surugiŭ, şi asemeuea la 4 caĭ uu stog de fîu, să se deà

www.dacoromanica.ro

1814 adaogirea goştineĭ 5 banĭ la óie, 5 banĭ la stup şi rîmătorĭ şi 5

---

la tóte poştele şi 40 căruceri cu alcătuire la cele întâĭ poşte câte doĭ căruceri, la al doilea câte unul şi la acele al treilea, la douĕ saŭ treĭ poşte câte un căruceriŭ, căcĭ maĭ mult nu urméză trebuinţa şi, spre împlinirea trebuinţeĭ de ţimiraş la casa menziluluĭ, să se deà din ţéră 15 liudi, carĭ să se orînduéscă în numĕrul căruce-rilor, pentru care casa menziluluĭ să ieà hacul ce se va hotărî pentru căruceri şi că acelaşĭ hac să năĭmască 15 ţimiraşĭ, carĭ să-ĭ aibă spre purtarea cărţilor Visterieĭ; să fie îndatorită ţéra şi pentru întocmirea menzilurilor cu aceeaşĭ rînduélă ce se urmà şi până acum, iar pentru orzul cuviincios care după alcătuirea de maĭ îna-inte urméză câte 4 chile la un cal, pentru ca şi menzilurile să-şĭ aibă întru acéstă îndestulare cuviinciósă, dar şi locuitoriĭ să nu simţéscă asuprire, pe aceeaşĭ socotinţă de 4 chile de un cal alcatuind suma orzuluĭ, 4.800 chile pe suma de 1.200 caĭ, acéstă sumă în fieşte-care an la vremea cuviinciósă să se rînduéscă în ţéră cu dréptă cumpenire şi îndatorindu-se locuitoriĭ a pune suma acésta prin menziluri, precum se vor rînduì, să li se deà lor plata de către ţiitoriĭ poştelor, pe o chilă acelaşĭ preţ, care în vremea rînduelii va fi vînzarea orzuluĭ în ţéră.

Intru acest chip să se alcătuéscă ponturile ţineriĭ menzilurilor şi pentru ca să pótă ţiné alcătuirea lor cu întemeiere şi aceĭ ce vor luà ţinerea lor asupra să pótă a-ĭ face chibzuirile cuviincióse spre îndestularea buneĭ stărĭ a menzilurilor, să fie hotărîre a se da poştelor întru ţinere cu legătură de contract, în vadeà de 3 anĭ. Acestea sunt socotinţele nóstre şi chibzuirile alcătuite pe temeiul părintescĭĭ iubirĭ a Inălţimiĭ Tale, pentru uşurinţa alcătuirilor, liniştirea şi buna vieţuire de obştie, iar uşurinţa care întru acésta s'a făcut catre locuitoriĭ ţĕrĭĭ se alcătuesce cu lă-murire 94.540, afară de răsurĭ, suma care s'a lăsat maĭ jos de suma 1.354 540 leĭ, ce da ţéra la velétul 1806, lăsare de tot a urmării ce a fost de la 1806 a se apĕrà de un sfert într'un an scutelnicii şi breslaşiĭ şi a se însărcinà partea acestora asupra celor-lalţĭ, ertare de tot asupririĭ, care în vremea răsboiuluĭ s'a făcut după acea de atuncĭ nevoinţă a se luà la slujba goştineĭ câte 3 parale şi doĭ banĭ de óie şi câte una para de vadră la slujba vădrărituluĭ şi alcătuire a se ţiné menzilurile ţĕrĭĭ în sumă maĭ mică de caĭ, după care alcătuesce înjumătăţare la acele îndato-rite a da ţéra spre acéstă săvîrşire. Intru acésta cu părintésca plecare a Inălţimiĭ Tale urméză aşezarea biruluĭ şi uşurinţele cuprinse pentru locuitorĭ, dar şi drépta aşezare întru paza fără strîmtóre a pămîntescilor privilegiurĭ. Şi însciinţăm pe Inalţimea Ta. — 1814 Maiŭ 15.

Aĭ Inălţimiĭ Tale

Smeriţĭ către Dumneḑeŭ rugătorĭ:

Veniamin Mitropolit Moldoveĭ, Gherasim Episcop Romanuluĭ, Meletie Episcop Huşuluĭ.

Prea plecate slugĭ:

Costachi Ghica Logofĕt, Costantin Balş Logofĕt, Iordachi Canta Logofĕt, Sandu Sturdza Vel Vistier, Iordachi Roset Vistier, Vasile Costachi Vel Vornic, Alexandru Iancu Leu Vel Vornic, Constandin Balş Vornic, Dimitrie Ralet Vornic, Manolachi Dimache Vornic, Răducanu Roset Hat., Vasile Roset Vornic, Neculaĭ Stratulat Vel Vornic, Constantin Costachi Vel Vornic, Şerban Negel Vornic, Teodor Balş Vel Vornic, Iordachi Catargiu Postelnic.

Cod. Metropolieĭ Iaşĭ.

www.dacoromanica.ro

banĭ la vadra de vin. Dar fiind-că goştina este legată cu blestem, boerĭĭ

Chrisov de la Domnul Scarlat Alexandru Calimach Voevod pentru adausul ce s'a făcut la slujba goştineĭ, urmat de blestemul archieresc. — 1815 Iunie 20.

Chrisov tot de la Domnul Scarlat Alexandru Calimach Voevod pentru slujba vădrărituluĭ, asemenea urmat de blestem archieresc.

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ, Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, Domn Ţĕrĭĭ Moldoveĭ.

Stăpânésca şi părintésca nóstră ingrijire, întru ighemonicésca datorie, fiind fără preget către tóte bunele alcătuirĭ şi uşurinţĭ ale ţĕrĭĭ de către nedreptele împlinirĭ cele după vreme şi întâmplărĭ întrebuinţate întru lucrare. Pe lângă altele, cele ce din césul încredinţărĭĭ nouĕ a acesteĭ ţĕrĭ, cu milostivire am ridicat şi am îndreptat. Luând în socotinţă şi pentru sporul ce s'a fost început a se luà la slujba vădrărituluĭ, câte una parà pentru tótă vadra peste treĭ parale şi un ban legiuiţĭ aĭ vădrărituluĭ, cu banul miliĭ, că adecă: acéstă luare de spor fiind nu numaĭ neobicĭnuită, dar şi oprită din în vechime a nu se luà; de cuviinţă este a se ridicà cu totul. Aşà dar din porunca nóstră urmându-se obştésca Adunare şi schepsis întru acésta, prin anaforaua ce fac către noĭ dumné-lor boerĭĭ din 20 a trecuteĭ lunĭ Iulie, găsind de cuviinţă, ca numaĭ în vădrăritul anuluĭ următor să se strîngă sporul aceleĭ parale, pentru lipsa Caseĭ răsurilor după suma ce s'a căutat, negăsindu-se alt chip împliniriĭ aceleĭ lipse, ne-am unit cu socotinţa domniilor-sale întărindu-se acea anaforà spre urmarea stingeriĭ acestuĭ spor numaĭ în vădrăritul anuluĭ următor şi nu maĭ mult, precum prin acea anaforà pre larg se arată. Dar pentru cu dinadinsul temeiŭ al acesteĭ conteniri, iată prin acest al nostru chrisov hotărîm: ca de astăḑĭ înainte şi în vecĭ strîngerea sporuluĭ acesteĭ parale, la vădrărit să nu se maĭ urmeze, remâind baniĭ vădrărituluĭ în dréptă veche obicĭnuinţă şi legiuirea lor câte treĭ parale şi un ban de vadră cu banul miliĭ, pentru toţĭ aceĭ ce sunt supuşĭ a plătĭ vădrărit, fără sporire de un ban măcar maĭ mult, subt nicĭ un fel de cuvînt saŭ întâmplare. Spre care se întăresce hrisovul cu însăşĭ a nóstră iscălitură şi pecete, întru credinţa şi a cinstiţilor noştri veliţĭ boerĭ ce maĭ jos se iscălesc, rînduind ca pentru tótă necutezarea cea după vreme a smintiriĭ acesteĭ hotărîrĭ şi legiuire de vecĭ a banilor vădrărituluĭ in treĭ parale şi un ban de vadră, după vechea obicĭnuinţă, să se lege hrisovul acesta şi cu blestem de către Preosfinţitul Mitropolit şi Episcopiĭ ţĕrĭĭ, a căruia întărire va urmà şi biserica nóstră cea mare a Rĕsăritului. Şi atât hrisovul cu legătura blestemuluĭ maĭ sus pomenit, cât şi întăritura acestuĭ blestem, ce urméză a veni de la Prea sfîntul Patriarh a tótă lumea, vor sta păstrate la sfînta Mitropolie a ţĕrĭĭ pentru totdeauna.

(Iscălit:) Noĭ Scarlat Alexandru Calimah Voevod.

(L. P.)

(Urméză şi iscăliturile a 11 boerĭ marĭ).

Iordachi Roset Vel Vistier Procitoh.

(Iată maĭ în jos urméză şi legătura arhierésca spre ţinerea cu sfinţenie acelor cuprinse în hrisovul acesta).

www.dacoromanica.ro

cer luĭ Vodă să mijlocéscă la Patriarchie ridicarea blestemuluĭ (1).

Calimach nu cutézá a aprobà anaforaua boerilor de la 7 Septemvrie şi-ĭ provócă din noŭ să aviseze.

La 15 Decemvrie 1814, boerĭĭ supun luĭ Vodă o nouă anaforà cu resultatul deliberărilor lor. Eĭ constată până la finele luĭ Noemvrie un deficit la Casa Răsurilor de vr'o ḑece miĭ leĭ, deşì s'a tot scăḑut cu analogie din lefĭ şi s'aŭ şi şters unele din ele. Boerĭĭ adaogă a ḑice, că nu găsesc alt mijloc de acoperirea deficituluĭ decât prin adăogirea goştineĭ câte 3 parale şi 2 banĭ de óie peste cele 4 parale şi 1 ban de până acum. Dar acéstă adăogire se va prelevà numaĭ până la acoperirea deficituluĭ, sub pedépsă de blestem al bisericiĭ. Se va

---

De vreme ce drept şi cu iubirea de ómenĭ pentru binele de obştie a socotit prea Inălţatul nostru Domn împreună cu tot sfatul, în pricina adausuluĭ ce s'a fost făcut în vremea trecutuluĭ răsboiŭ la slujba vădrărituluĭ peste aşezămîntul ce a fost din vechĭ legat cu blestem: ca iarăşĭ să se păzéscă acea din vechĭ luare a vădrărituluĭ de la aceĭ ce plătesc fără adăogire vre-odată nicĭ măcar de un ban subt nicĭ un cuvînt. Care spre a se păzì cu nestrămutare s'a şi înnoit vechiul acela aşezămînt prin acest luminat hrisov al Inălţimiĭ Sale, în care pricină s'a adus de la prea sfîntul a tótă lumea Patriarh şi osebită sobornicésca carte cu legătură de blestem, precum maĭ sus se cuprinde. Iată că şi smerenia nóstră, împreună cu prea iubiţiĭ în Hristos fraţi Episcopĭ aĭ ţériĭ, pe toţi aceia carĭ s'ar ispitì vre-odată a pune la cale. saŭ a sfătuì, saŭ de tot a stricà acésta prin Domnescul hrisov aşezată drépţă şi cu iubirea de ómenì hotărîre, orĭ-ce ipochimen ar fi, saŭ din ceĭ bisericescĭ, saŭ din ceĭ politicescĭ, pecetluim şi cu înfricoşat blestem îĭ legăm şi ḑicem: ca pe uniĭ ca aceia întunericul să-ĭ acopere, săgeţi cumplite să intre în inimile lor, obrazele lor să se umple de necinste, averea lor să fie spre cea desăvîrşit perḑare şi peire, lipsindu-se de tot felul de procopsélă şi ḑilele lor să fie cu totul întru împuţinare, de tóte ale lor cele vĕḑute ca de averea dreptuluĭ Iov diavolul să se atingă, oftând şi tremurând, târîndu-se pe pămînt ca Cain să fie în tótă viéţa lor, moştenind şi bubele luĭ Ghiezi, femeile lor să rĕmâe vĕduve şi copiĭ lor săracĭ cerşetorĭ şi lipsiţi de tot felul de procopsele, în tótă viéţa lor şi în grabă judecata luĭ Dumneḑeŭ să-ì ajungă la cele vĕḑute de ochiĭ lor. Iar cariĭ vor păzì cu dreptate la acest bine de obştie, hotărîrea acésta ce se cuprinde maĭ sus prin acest luminat hrisov, care cu bună rînduélă şi aşezămînt s'a făcut, neatingèndu-se şi neispitindu-se întru cât de puţin a stricà, ce maĭ vîrtos a sta spre a se păzì cu nestrămutare, uniĭ ca aceia nu numaĭ cu cele drepte şi orînduite venituri, cu carĭ aŭ să se împărtăşéscă spre rĕsplătirea ostenelelor sale să-l învrednicéscă a se folosì, spre bună întemeierea şi sporirea caselor sale ci să fie şi ertaţi de Domnul Dumneḑeŭ, învrednicindu-ĭ cu îndurările sale cele bogate de amândouĕ fericirile, şi de smerenia nóstră blagosloviţi în vecĭ. Amin. — 1816 Aprilie 30.

Veniamin Mitropolit Moldoveĭ, Gherasim Episcop Romanuluĭ, Meletie Episcop Huşuluĭ.

(1) Cod. Metrop. Iaşi, pag. 117 vers.

www.dacoromanica.ro

maĭ da ca venit al Caseĭ răsurilor şi ḑecimile din vînḑarea ocnelor şi venitul holerceĭ exportate.

Domnitorul aprobă la 23 Decemvrie anaforaua pentru adăogirea goştineĭ, dar numaĭ pe trimestrul Aprilie, Maiŭ şi Iunie din 1815. De acum înainte va încetà adausul cu carte de blestem de la Patriarchie (1).

(1) Iată întărîtura patriarchală pentru adausul goştineĭ şi gramata luĭ către Metropolitul Veniamin.

Intăritura patriarhală despre adaosul goştineĭ.

Proprietatea sóreluĭ este ca cu raḑele să înveseléscă făpturile, să învieze şi să créscă cele din natură, iar a omuluĭ, care ĭ-a primit începutul de sus, are datoria de a da fie-căruia dreptatea şi de a avé tótă îngrijirea pentru liniştea celor de sub dînsul, şi nu făcênd loc dreptăţiĭ aşà, după cum nóptea face loc ḑileĭ, ci avênd îndreptate privirile deştepte ale ochilor şi cu lumină alegênd dreptatea şi îndreptând lucrurile aşà, în cât pre cele bune să le păzéscă şi să le păstreze, cele din contră să le nimicéscă şi să le întrerupă, şi tot-deauna lucrurile marĭ să înlocuéscă pre cele urîte. Acesta este lucru al provedinţeĭ chivernisitóre. Acesta este lucru al ómenilor civilisaţi; de aceea şi bine alesul, de bunul ném şi prea luminatul Domnitor şi stăpân, iubitorul de Christos şi prea Inălţatul a tótă Moldo-Vlahia, fiŭ al nostru întru Duhul sfînt prea iubit şi mult dorit D. D. Ioan Scarlat Alex. Calimah Vod, n'a lipsit de la faptele marĭ Domnescĭ şi actele bine-făcătóre, menite pentru toţi ceĭ adunaţi la o laltă şi cariĭ se află sub Domnia sa cea răsplătită de Dumneḑeŭ. Şi fiind-că în urmarea excelenteĭ hotărîrĭ a sfinteĭ Provedinţe a primit pentru a doua óră frînele acesteĭ prea luminate a luĭ Domniĭ, n'a lăsat nevindecat şi neîngrijit nimic din aceea ce erà cu lipsă şi aveà trebuinţă de vindecare, ci cu tótă buna voinţă împarte fie-căruia gratuit şi în mod propriŭ dreptatea trebuitóre. El este cunoscut între altele prin numĕrul datoriilor sale împlinite şi prin puterea cuvîntuluĭ, şi maĭ ales din ©opia scrisă, trimisă nu de mult după hrisovul sĕŭ Domnesc publicat bisericiĭ acolo, precum şi din prea luminata comunicare, trimisă în scris. S'a hotărît din vremile străvechĭ, ca locuitoriĭ Domnieĭ să deà câte patru parale şi un aspru de fie-care óie. Drept adecă stabilit cu cuvînt de goştină din partea locuitorilor, carĭ sunt supuşi uneĭ asemenea dărĭ şi pe care iubitoriĭ de pietate Domnitorĭ, câte-o dată în aniĭ de maĭ înainte, cresc acéstă dare, şi alte-orĭ supunêndu-se nevoilor din aceştĭ anĭ curmaŭ abusurile, şi pre săraciĭ locuitorĭ îngrădindu-ĭ şi mângâindu-ĭ aŭ întărit prin hrisóve Domnescĭ numaĭ lipsa de patru parale şi a unuĭ aspru, după cum se stabilise de la început, oprind în viitor cel maĭ mic adaus, şi întărind hotărîrea cu pedepse marĭ scrise din partea bis. locale, lucru ce a fost de ajuns până la începutul rĕsboiuluĭ de pre urmă. Dar deschiḑêndu-se răsboiul, multe şi marĭ nevoĭ căḑêndu pe Moldova, clerul, ce se află acolo, supunêndu-se împrejurărilor timpuluĭ şi vĕḑêndu de altă parte şi neputinţa economieĭ lucrurilor, a învoit adausul de atuncĭ de treĭ parale şi doĭ aspri peste cele legale de patru parale şi un aspru, punênd acésta pentru un timp, până când nevoia presentă va fi înlăturată.

Fiind însă că acésta nu s'a întîmplat, dar maĭ mult nevoia s'a ridicat, fiind-că partea cea maĭ mare şi maĭ esenţială a Moldoveĭ s'a răpit, cuprinḑêndu şi pe marea

www.dacoromanica.ro

Casa răsurilor nu scapă de deficit nicĭ după acésta, maĭ cu sémă

---

sa Inălţime, şi maĭ ales că primise atuncĭ frînele Domnescĭ, s'a adunat lipsa cu adaosul goştineĭ până la hotărîrea biruluĭ anual, care s'a făcut la Iunie trecut al anuluĭ mântuirĭĭ 1814. De atuncĭ Inălţimea Sa cea păzită de Dumneḑeŭ, nesuferind de compătimire continuarea adausuluĭ, ca îngreuitóre pentru locuitorĭ, şi contrară hrisóvelor domnescĭ, venĭ, şi interḑisă şi prin blestemurile bisericescĭ, a hotărît ridicarea eĭ totală, afară de Casa răsurilor, din care urméză a se plătĭ lefile celor ce îndeplinesc serviciile locale, şi fiind lipsă, s'a făcut adunarea boerilor celor de bun ném aĭ ţĕrĭĭ şi observându-se socotelile eĭ, după o consfătuire comună, de care în genere se fac, atâta s'aŭ vĕḑut de încurcaţĭ, in cât din acestea nu se puteà avé nicĭ chiar acea cătăţime, care până la sfîrşitul luĭ Noemvrie al anuluĭ 1814 ajungeà pentru împlinirea neînlăturabilă a lefurilor; şi economie nevĕḑându-se din nicĭ o parte, s'a primit de obşte iarăşĭ lipsa cu adaos a goştineĭ, deşì intru acésta Inălţimea Sa cea păzită de Dumneḑeŭ a fost împotrivitor, dar s'a supus de nevoie, ca un chivernisitor înţelept pentru un scop bun şi un sfirşit folositor celor ce slujesc neîntrerupt şi nu erà cu putinţă atuncĭ a face alt-cevà pentru grămădirea nevoilor. Acum insă din mila luĭ Dumneḑeŭ, împlinindu-se lipsa Caseĭ răsurilor prin adunarea adaosuluĭ, şi nu numaĭ acelor de acum, ca cele ce aŭ fost fórte bine iconomisite, dar şi acelor ce se vor hotărî în viitor, Înălţimea Sa prea mărinimósă, neîngrijindu-se de alt-cevà decât de făgăduéla datá nenorociţilor sĕĭ supuşi şi mişcat de un cuget nobil şi de o domnéscă mărĕţă compătimire, a curmat decĭ darea numituluĭ adaus, şi a readus darea de goştină asupra oilor, schimbată de împrejurările timpuluĭ, la darea de maĭ înainte, pentru care cuvînt a publicat şi hrisov domnesc şi maĭ întâiŭ negând şi desfiinţând acel adaos condemnabil, apoĭ reînfiinţând darea anuală de patru parale şi de un aspru de fie-care óie, cea legală şi aşezată de la îuceput, şi pentru a se ţinè acésta ca o lege obştéscă, ea a fost într'adins însoţită de consimţimîntul şi iscăliturile Prea S. Mitropolit al loculuĭ şi ale iubitorilor de Dumneḑeŭ Episcopĭ de pe lângă dînsul, şi apoĭ s'a întâmplat că ea a căpătat întărire şi din partea altora carĭ aŭ primit-o. Decĭ făcêndu-se tóte acestea cu buna rînduélă, Inălţimea Sa cea păzită de Dumneḑeŭ ne-a însciinţat prin scrisórea sa prea luminată fiéscă şi a chiriarhieĭ de acolo, şi trimiţênd cu copie exactă (de pre hrisov) mareĭ Bis. de la noĭ a luĭ Christos, a cerut ca cu ecdorul nostru patriarhicesc şi cu tomul sinodal să întăréscă dispositiile cele prea bine-voitóre şi cele supuse când-và blestemurilor bisericiĭ loculuĭ să se lipséscă de pedépsă şi de putere, şi tótă pedica, ridicată spre schimbare, se va sfărîmà de aicĭ prin pronunţarea de epidemiile (pedepse bisericescĭ) cele maĭ aspre din partea nóstră. Şi în adevĕr, cererea Inălţimiĭ Sale ceĭ păzite de Dumneḑeŭ, ca ceea-ce nu numaĭ că cuprinde adevĕrul, cel plăcut luĭ Dumneḑeŭ şi vrednic de laudă, dar şi ca ceea-ce face vĕdită simpatia şi îngrijirea binevoitóre către supuşĭ, noĭ primind-o cu plăcere şi însoţind-o diu adîncul sufletuluĭ şi a inimiĭ de laudele şi binecuvîntările trebuitóre, pre ceĭ căḑuţĭ sub blestemurĭ, dupre cum s'a ḑis, iĭ sloboḑim prin publicarea uneĭ alte gramate de ertăciune şi pre ceĭ maĭ de sus îĭ facem cu darul prea sântuluĭ Duh liberĭ de orĭ-ce vină. Iar prin acéstă gramată presentă, de acord cu Inălţimea Sa cea de Dumneḑeŭ păzită, declarăm sinodicesce împreună cu prea sfinţiţiĭ Arhiereĭ ceĭ din prejurul nostru şi cu prea cinstiţiĭ în S. Duh iubiţĭ fraţĭ aĭ noştri şi coliturghisitorĭ, ca, după cum de la început s'a hotărît, să rĕmână darea anuală a goş-

www.dacoromanica.ro

că boerimea ţine să-şĭ adaoge lefile. Domnitorul la 16 Noemvrie 1815

tineĭ, şi se întăresce prin acum publicatul hrisov al prea luminateĭ Sale Domniĭ la patru parale şi un aspru de óie; ca să se păzéscă neschimbat şi să rĕmână acéstă hotărîre drĕptă necălcată şi nemodificată, până când sunt în putere cele ale su fletuluĭ şi ale inimiĭ şi nicĭ adausul cel noŭ de treĭ parale şi doĭ aspri să nu aibă întâmplător putere în viitor, ca cel ce este cu desăvîrşire minat şi lepădat, şi nicĭ alt adaus până la o parà să nu se facă şi nicĭ să-şĭ pótă avé locul sub nicĭ un cuvînt şi sub nicĭ o împrejurare în tot vécul. Acestea s'aŭ ţlis şi s'aŭ întărit sinodicesce, şi orĭ-cine ar fi din ceĭ de pre delăturĭ, carĭ ar voĭ alt fel decât acestea, să întreprindă în orĭ-ce chip de a schimbà acéstă hotărîre legală şi de a atinge până la un punct cele manifestate în mod sinodal şi domnesce, şi a introduce o inovaţiune óre-care în darea anuală a goştineĭ, spre supĕrarea şi strîmtorarea bieţilor locuitorĭ, unul ca acela, ca luptător în potriva celor bune, să fie afurisit de sfînta cea de o fiinţă făcĕtóre de viéţă şi nedespărţită fericită Treime a unuĭ Dumneţleŭ într'o singură fire, şi blestemat, precum şi neertat, apoĭ neputreţlit şi sunător ca un timban, şi supun tuturor blestemurilor părintescĭ şi ale sinódelor şi vinovat foculuĭ Gheeneĭ şi condemnat la anatema vecĭnică. Pentru aceste decĭ tóte s'a eliberat acest al nostru tom patriarhicesc şi sinodul aşternut fiind şi în condica sfîntă a mareĭ Biserici a luĭ Christos de la noĭ, spre a se vedé tot-deauna şi a se păstrà deosebit. In anul mântuirii 1815 Iunie 15.

Gramata patriarhală către P. S. Mitropolit al Moldoveĭ.

Prea sfinţite Mitropolite al Moldoveĭ şi Esarhule al laturilor şi Prea S. S. Episcopĭ, supuşĭ acesteĭ prea sfinte Mitropoliĭ, în S. Duh fraţi şi coliturghisitorĭ şi prea cinstiţi clericĭ, de bun nĕm boerĭ, cinstiţi neguţătorĭ şi toţi ceĭ-lalţi binecuvîntaţi aĭ acesteĭ de Dumneţleŭ păzite Eparhiĭ, fiĭ în Domnul prea iubiţi aĭ smereniei nóstre, har să fie cu voĭ şi pace şi milă de la Domnul a tot ţiitorul, iar de la noi binecuvîntare şi felicitare. Cererile ce ni se aduc şi carĭ aŭ scopurĭ pióse, biserica cea mare a luĭ Christos de la noĭ nu numaĭ scĭe a le primì cu bunăvoinţă, a le cinstì şi a le sprijinì cu cuviinţă, dar le şi dă trebuitórea asigurare prin prerogativele eĭ propriĭ, fiind ea Maică comună a celor pioşi, şi cap al bis. din deosebite părţi, şi isvor nesecat de măsurĭ de tot felul, carĭ aduc mântuire fără întrerupere. Făcêndu-se decĭ acum cunoscut smereniei nóstre, şi frăţieĭ ceĭ sfinţite de pre lângă noĭ şi sfîntuluĭ Sinod, atât din prea luminata epistolă Domnéscă cât şi din cea frăţéscă, trimisă nouă de Prea sfinţia ta, despre cea din vechime aşezată dare şi plătită anual de către locuitoriĭ de acolo cu numele de goştină, şi mărginită numaĭ la patru parale şi la un aspru de fie-care óie, care dare a fost întărită pe basa aşezărilor din hrisóvele domnescĭ ale foştilor Domnitorĭ, iubitorĭ de pietate, şi legate cu legăturĭ fórte tarĭ de ale bis. locale, şi pentru ca cu timpul să nu se facă vre-un adaus saŭ crescere, după cum s'a întîmplat a se stricà acéstă bună armonie şi a se călcà acea hotărîre aşezată din pricina alt-fel a unor greutăţi neînlăturabile şi nevoĭ impunĕtóre, pre carĭ le-a dus răsboiul, ce a avut loc acum în urmă, şi care adaos de treĭ parale şi doĭ aspri şĭ-a avut locul cu consimţimîntul clerului de acolo, cel mlădios (1) şi care adaus, deşì neplăcut Domnitoruluĭ celuĭ prea pios şi

(1) Ce politică bizantină!.. Când nevoile cădeaŭ pe ţéră şi trebuià să se pună dărĭ nouĕ, atuncĭ se apelà la clerul local, cerêndu-l binecuvîntarea; scăţlênd ţéra de nevoĭ şi trebuind a se ridică dările, atuncĭ veniaŭ Patriarhiĭ şi calificaŭ clerul ţĕrĭl mlădios prin urmare.....

www.dacoromanica.ro

convócă boerimea ca din noŭ să cerceteze séma Caseĭ răsurilor şi să prevadă venitul necesar pentru acoperirea deficitelor până la 1 Iunie 1817: după însăşĭ a dumné-vóstră obştéscă cerere şi rugăminţă spre a se urmà *schepsis* şi aflarea chipuluĭ şi mijlociriĭ cuviincióse pentru sporirea iratuluĭ Caseĭ răsurilor, atât de întâmpinarea neajunsuluĭ ce încă urmézĕ, cât şi pentru sporul cuviincios lefilor boerilor celor *halè* ... socotindu-se asupriţĭ numiţiĭ cu puţina léfă, cea după alcătui-

---

măreţ, fiuluĭ nostru celuĭ prea iubit şi mult dorit în duhul sfînt, s'a aşezat însă şi în timpul Domnieĭ ceĭ dăruite de Dumneḑeŭ a Înălţimiĭ Sale ceĭ prea măreţe, şi pentru căderea nevoilor expuse maĭ sus, şi pentru încurcătura Caseĭ, numită a răsurilor; alt-fel fiind tóte aceste neînlăturabile, dar în cele de pre urmă Înălţimea Sa cea prea mărită, avênd milă către săraciĭ supuşĭ şi îngrijind cu durere de inimă pentru rĕsuflarea lor, n'a găsit bine să-ĭ lase îngreuiaţĭ cu trebuinţele adausuluĭ făcut, şi deciĭ neajunsurile Caseĭ răsurilor le-a regulat, iar darea adausuluĭ celuĭ din noŭ l-a ruinat cu desăvîrşire, şi cu hrisov Domnesc, însemnat şi cu iscăliturile adunăriĭ erarhice de acolo, acésta s'a desfiinţat de o dată, dar a întărit iarăşĭ şi a înfiinţat lipsa celor patru parale şi a unuĭ aspru, cea hotărîtă şi aşezată de la început, care cu învoirea sfinţieĭ tale cea iubită nouĕ şi a întreguluĭ cler al loculuĭ celuĭ mlădios s'a primit cu un fel de bună voinţă nouă, eliberând pre ceĭ ce din causa întroduceriĭ adausuluĭ aŭ fost supuşĭ blestemurilor bisericescĭ, ruinând cu legăturĭ nedeslegate adausul primit la nevoie al goştineĭ. Şi fiind-că acéstă hotărîre este sfîntă, plăcută luĭ Dumneḑeŭ şi face arătată iubirea de săracĭ a Înălţimiĭ Sale cea întărită de Dumneḑeŭ, şi iubirea de popor, noĭ primind-o cu tótă dragostea sufletuluĭ nostru, cu aplause şi laude, am scos la lumină tomul bisericesc, care întăresce cu legăturĭ strînse acele dispositiĭ prea luminate, şi cu harul luĭ Dumneḑeŭ şi cu puterea prea sfîntuluĭ duh, celuĭ ce pre tóte le înviézĕ şi le împlinesce, dată de către Domnul Dumneḑeŭ şi mântuitorul nostru Isus Christos sfinţilor sĕĭ, învĕţăceĭ şi apostolĭ, şi de la dînşii trecută la noĭ prin succesiune, de a legà şi deslegà greşelile ómenilor, noĭ scriind ne declarăm sinodicesce cu toţĭ prea sfinţiţiĭ arhiereĭ ceĭ de pre lângă noĭ şi cu prea cinstiţiĭ noştri fraţĭ în duhul sfînt prea iubiţĭ şi coliturghisitorĭ că, câţĭ şi cariĭ din creştinĭ micĭ şi marĭ, de deosebite trepte şi ranguri, aŭ ajuns din causa aceluĭ adaus a călcà dispositiile domnescĭ şi bisericescĭ, eşite din iubirea de pietate, şi s'aŭ făcut vinovaţĭ de aceste blestemurĭ eclesiastice saŭ dând sfaturĭ pentru adaus, saŭ lucrând şi învoindu-se în orĭ-ce mod şi ajutând la călcare, fie cu consciinţă saŭ fără consciinţă, cu voie saŭ fără voie, toţĭ aceştia, primind de nevoie adausul şi supunêndu-se durateĭ ceĭ nestătătóre şi schimbătóre a timpuluĭ precum şi împrejurărilor de tot felul ale vremurilor, sunt ertaţĭ şi binecuvîntaţĭ din partea luĭ Dumneḑeŭ Domnuluĭ a tot ţiitorul, deslegaţĭ de orĭ-ce legătură şi pedépsă bisericéscă şi nepărtaşĭ la acele blestemurĭ, citate maĭ sus şi, maĭ pre sus de pedepse, liberi şi neatinşĭ de loc, avênd rugăciunile şi binecuvîntările tuturor sfinţilor celor din vĕc şi ale prea cuvioşilor şi de Dumneḑeŭ purtătorilor părinţĭ celor din Nicheea şi din cele-lalte sinóde. Aşà stăpâne, mult îndurate Dómne Christóse, Dumneḑeul nostru, să învingă mila ta cea nemăsurată şi iubirea ta de ómenĭ cea neînvinsă, şi ascultă-ne pre noĭ smeriţiĭ şi păcătoşiĭ serviĭ tĕĭ, cariĭ ne rugăm pentru servitoriĭ tĕĭ aceştia, şi tótă legătura cea sufletéscă şi

www.dacoromanica.ro

rea de maĭ înainte an, care nu are nicĭ cum potrivire şi asemĕnare cu ostenelile slujbeĭ şi cu cursul vremiĭ de acum (1).

Posedăm un codex in-folio cuprinḑênd séma a 4-a a Visterieĭ Moldoveĭ, după aşezarea biruluĭ de la 1 Iunie 1817 până la 1 Maiŭ 1818. Séma este cu sigiliŭ în roşu al Domnuluĭ, cu semnătura Metropolituluĭ Veniamin şi a boerilor din Divan. Să observăm acéstă sémă, care maĭ bine decât orĭ-ce alte acte ne va arătà situaţiunea financelor Moldoveĭ cu puţin înainte de capĕtul Domnieĭ luĭ Scarlat Calimach.

Cĭferturile cele 4 pe un an aŭ dat Visterieĭ suma de 1.075.363.

In acéstă sumă nu intră venitul Botoşanilor, care este apanajul Dómneĭ. Pe un an acest apanaj a tăiat suma de 57.225 leĭ.

La suma de 1.075.364 prinsă din cĭferturĭ se adaogă suma prinsă de la mazilĭ şi ruptaşi pe un an: 39.810 leĭ şi 105 banĭ.

Se maĭ adaogă baniĭ împliniţĭ de la tîrgurĭ pentru dughenĭ şi cârciumĭ: 59.227.

Cĭfertul Sf. Dumitru al ruptelor Visterieĭ, neguţătorilor hrisovoliţĭ: 18.931.

Cĭfertul Sf. Gheorghe de la aceiaşĭ: 19.519.

Darea pe 4 cĭferturĭ a jidovilor hrisovoliţĭ: 36.600.

In total venitul de la dajdiĭ se maĭ adaogă cu 100.500 leĭ desetină afară de a Botoşanilor care este a Dómneĭ, plus 245.000 vădrăritul şi plus 90.400 goştina, afară de a Botoşanilor. Cu aceste 3 rusumaturĭ în sumă de 435.900, totalul venit al ţĕriĭ, afară de ocne şi vămĭ cu totul reservate luĭ Vodă, se urcă la 1.685.352. Acéstă sumă imediat este scăḑută cu 308.544 leĭ, baniĭ scutelnicilor ce se plătiaŭ boerimiĭ, decĭ în realitate budgetul veniturilor se însumă la 1.376.808 leĭ.

Pe ce se cheltuià acéstă sumă?

47.769

60.984 leĭ baeram peşcheş în 1818.

---

trupéscă, pusă asupra lor, saŭ din răpire saŭ din óre-care pricină, deslég-o de la dînşiĭ şi o rupe ca pre o pânză de păiajen şi obosesce-ĭ pre dînşiĭ de munca cea de vecĭ, învrednicesce-ĭ însă de împĕrăţia ta şi fă-ĭ ca să câştige starea cea de a drépta ta şi desvinovăţirea cea bună şi bine primită, cu rugăciunile şi mijlocirile prea curateĭ tale Maiceĭ nóstre Născătóre de Dumneḑeŭ şi pururea Fecióră Maică, cu ale cinstituluĭ, mărituluĭ profet şi botezătoruluĭ Ioan, cu ale sfinţilor, mărirţilor, predicatorilor de Dumneḑeŭ şi purtătorĭ aĭ duhuluĭ Apostolĭ, şi cu ale tuturor sfinţilor, celor ce din véc bine ţĭ-aŭ plăcut ţie. Amin.

(1) Veḑĭ ultimul act din condica ce este în posesiunea Metropolituluĭ de la Iaşĭ, pag. 160—161. La Academia Română, în codex I, se pot vedé acte relative la finanţele Moldoveĭ sub Scarlat Calimach.

www.dacoromanica.ro

25.000 rachibiaua.
3.075 enfiemucatesi.
25.000 agiul poliţelor acestor banĭ.
176.917 cheltuéla gospod.
71.547 cheltuéla Vieneĭ.
15.890 daruri la Turcĭ.
186.519 zahereà la Ţarigrad.
14.086 navru şi cheltuéla de zaherele.
51.211 daruri şi milĭ.
45.290 cheltuiţĭ pentru cetăţile turcescĭ.
56.937 navru şi cheltuelĭ de cherestele.
111.861 Isprăvnicia Curţii Domnescĭ.
66.252 beciul Domnesc.
49.986 poştele.
13.037 beilicul.
7.800 călăraşĭ, Tătariĭ la Ţarigrad.
4.007 cheltuéla celor trimişĭ în trebĭ.
17.740 tainaturĭ şi chiriĭ de case.
1.446 cheltuéla Postelnicieĭ.
7.561 Comişia Domnéscă.
3.654 Pităria Domnéscă.
1.440 Muhurdăria şi Divictăria.
6.662 Cupăria Domnéscă.
4.806 Izcihodăria.
42.286 cheltuéla sĕrbătorilor.
4.330 cheltuéla pe caftane.
14.038 dobânḑĭ de banĭ împrumutaţĭ de Visterie
4.188 cheltuéla prin al doilea Cămăraş.
15.384 cheltuéla doctoriilor Curţiĭ.
1.682 baeramurĭ.
1.260 scutelniciĭ călăraşilor.
6.496 cheltuéla celor trimişĭ prin Postelnicie.
7.500 botezurĭ de Domnie.
143 276 lefĭ şi scutelnicĭ din Visterie.
7.533 logodne şi cununiĭ.
4.794 îngropărĭ şi grijĭ.
47.568 diverse cheltuelĭ.

1.376.808

Prin urmare budgetul veniturilor şi al cheltuelilor echilibrat deplin

www.dacoromanica.ro

Dar cu ce se folosì ţéra Moldoveĭ din asemenea cheltuélă de circa 1 milion şi jumătate leĭ pe an?

Lefile funcţionarilor aŭ fost plătite de la Casa Răsurilor. Intregul venit al ţĕriĭ a servit pentru Turcĭ şi pentru Domnitor. Pentru cultura publică din budgetul general al ţĕriĭ, nimic decât dóră 180 leĭ la 3 ucenicĭ de la şcólă; 180 leĭ filosofuluĭ Govdela pentru 30 de scutelnicĭ; 150 leĭ la 2 învĕţătorĭ şi 2 ucenicĭ pentru engomiile sĕrbătorilor Crăciunuluĭ; 586 leĭ cheltuiţĭ cu catagrafia tîrguluĭ Iaşi; 750 leĭ traducĕtorilor pravilelor, pe fie-ce lună; 4.747 leĭ în cumpĕrarea a 102 chile de mălaiŭ şi 87 chile de cartofĭ împărţite ca sămînţă la judeţe; 165 pentru caicele pârcălăbieĭ de Galaţi. S'aŭ maĭ cheltuit câte-và sute leĭ pentru legătura de exemplare din Condica civilă împărţite la prelaţĭ şi la boeriĭ din Divan. De acolo încolo tot restul budgetuluĭ a fost la dispositiunea luĭ Scarlat Calimach şi a Turcilor! Cum să nu fie mare cértă între Grecĭ, dóră vor pune mâna pe Domnia ţĕriĭ? (1)

Casa doctorilor, adecă o direcţiune sanitară, există sub Scarlat Calimach. In 26 August 1814, Domnitorul dă ţidulă domnéscă pentru adăogirea veniturilor acesteĭ case. Intre aceste venitурĭ se adaoge harabagialîcul de Galaţi, în 10 Noemvrie 1814 (2).

Sub Alexandru Calimach se înfiinţéză şi în Iaşi, ca la Bucurescĭ, Vornicia de politie (3).

Casa Răsurilor e pusă în Decemvrie 1814 sub marele Logofĕt de ţéra-de-jos (4).

In 27 Aprilie 1816, Scarlat Calimach ordonă Ispravnicilor de Roman să însărcineze un inginer cu ridicarea planuluĭ oraşuluĭ.

La 9 August 1814, Domnitorul aprobă anaforaua Divanuluĭ pentru aşezarea scutelnicilor şi a breslaşilor boerescĭ şi mânăstirescĭ. Iată resoluţiunea Domnitoruluĭ:

Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn ţĕriĭ Moldavieĭ.

Infăţişându-se Domnieĭ Mele obştésca acéstă anaforă, şi drĕptă şi cuviinciósă socotind tótă alcătuirea ce se face pentru pronomion de scutelnicĭ şi breslaşĭ, întărim şi Domnia mea şi hotărĕsc urmarea întocmaĭ şi fără nicĭ o strămutare întru tóte, cum prin anaforaua acésta se cuprinde, şi poruncim şi domnieĭ sale Vel-Vist.

(1) Veḑĭ în anexa de la Tom. X, partea B a *Istor. Rom.* de V. A. U., séma Visterieĭ maĭ sus analisate.

(2) Veḑi Academia, Cod. I, pag. 336—337.

(3) Veḑi la Academie, Cod. I, pag. 310—313.

(4) Veḑĭ condica Metropol. din Iaşi, fila 129.

*

www.dacoromanica.ro

ca în cnprinderea acésta să se facă şi isvod de scutelnicĭ şi breslaşĭ, ce se cnvine a se da din Visterie, alcătnindn-se nesmintit întrn tóte cnprinderea tótă, fără abatere cât de puţin din hotărîrea acésta, şi boerĭi Grecĭ cn totnl să fie depărtaţĭ de pronomion acesta al scntelnicilor, ca de un adevĕrat pronomion alcătnit nnmaĭ pentrn pămîntenĭ, iar spre neclintită nrmare şi paza acesteĭ hotărîrĭ şi dréptă alcătnire, întrn tótă cnprinderea anaforaleĭ acesteia, întărim şi cn a nóstră iscălitnră şi pecete.— 1814 Angust 9.

Noĭ Scarlat Alexandrn Calimach Voevod.

(L. P.)

CAP. VI.

Boerii.

In Domnia luĭ Scarlat Calimach, boerimea a putut fi mulţumită, căcĭ înfiinţată de el, marea Comisie» chemată să reorganiseze serviciile publice, fiind compusă exclusiv din boerime, ea departe de a împuţină privilegiile oligarhiceĭ clase, le adaoge.

Clasa boerésca sporĭ sub Scarlat Calimach, nu atât prin ridicarea de noĭ boerĭ pămîntenĭ, cât prin *împămînteniri* de Grecĭ.

Pentru a se vedé cu ce titlurĭ uniĭ Grecĭ deveniaŭ boerĭ aĭ ţĕriĭ sub Scarlat Calimach, aduc acĭ în resumat douĕ pitace domnescĭ.

Primul este din 31 Ianuarie 1813, prin care fraţiĭ Hariton şi Apostol Petrino sunt aşezaţĭ «între némurile ţĕriĭ şi trecuţĭ în catalogul boerilor deném, al Visterieĭ»:

Ca uniĭ ce, deşĭ streinĭ, *de mulţĭ anĭ locuesc în ţéră în scaunul Domnieĭ, făcêndu-se pămîntenĭ cu dobândire a destule nemişcătóre lucrurĭ,* aŭ petrecut bine şi liniştită vieţuire spre lauda lor, trăgênd către dînşiĭ obştésca bună cugetare şi credinţă, învrednicindu-se şi de ocrotirea celor de maĭ înaintea nóstră fraţĭ şi luminaţĭ Domnĭ, cu sloboḑirea înfăţoşărĭĭ şi la Domnésca Curte ..... şi aŭ fost cinstiţĭ şi cu cinurĭ pămîntescĭ.

Aşà dar acestor doĭ fraţĭ de origine streină li se dă dreptul de boerĭ pămîntenĭ, pentru că aŭ cumpĕrat proprietăţĭ în ţéră şi aŭ avut o viéţă cinstită. Intre acele drepturĭ este şi acel de a se puté presentà la Curtea Domnitoruluĭ (1).

Al doilea act identic este din acelaşĭ an, 1813 Aprilie 30, în favórea unuĭ Petrovicĭ Armis (2).

(1) Veḑi actnl în condica Metropolitnlnĭ de la Iaşĭ, fila 77.

(2) Acesta, născut din părinţĭ cinstiţĭ şi din némnrile cele vechĭ şi alese ale patrieĭ sale Misieĭ, şi pentrn că părinţiĭ sĕĭ în curgere de mnlţĭ anĭ, locuind în pămîntnl

www.dacoromanica.ro

Immulţirea streinilor în clasa boerésc㠠aveà un inconvenient fiscal, căcĭ noiĭ boerĭ vroiaŭ să aibă şi eĭ, ca boeriĭ pămîntenĭ, scutelnicĭ şi posluşnicĭ. Acésta împuţinà numĕrul birnicilor Vistieriei. Nu dar din îmbold naţional, ci din acel al neîmpuţinăriĭ budgetuluĭ domnesc, se póte explicà decretul luĭ Scarlat Calimach, din 9 August 1814, prin care, aprobând anaforaua Divanuluĭ, semnată şi de Metropolitul Veniamin, Domnitorul dispune, pe de o parte, continuarea privilegiuluĭ boerilor pămîntenĭ la scutelnicĭ saŭ breslaşĭ anume hotărîţĭ, după rang, până la şetrarĭ, iar pe de altă parte, excluderea boerilor Grecĭ de la acest privilegiŭ, considerându-se ca un *catahrisis* că aceştĭ boerĭ de origine streină s'aŭ bucurat de cât-và timp de asemenea privilegiŭ.

Iată propunerea boerilor din Divan:

«Să se păzéscă cu nestrămutare acest privileghiŭ al némuluĭ boeresc şi cu îndreptare de catahrisis ce a urmat întru vremĭ, nicĭ de cum maĭ mult să nu se lăţéscă privileghium al scutelnicilor şi breslaşilor, decât numaĭ la pămîntenĭ, oprit fiind cu totul a nu se maĭ da scutelnicĭ saŭ breslaşĭ la boeriĭ Grecĭ, dară nicĭ banĭ sub nume de scutelnicĭ, pentru ca în tótă vremea, izvodul de scutelnicĭ în Visterie să fie numaĭ subt numele pămîntenilor şi nicĭ cu alte mijlociriĭ să nu fie slobod a se atinge acest pămîntesc privileghiŭ; iar cuviinciosul ajutor de la In. Ta către boerii Grecĭ prin bunavoinţă a Măriei Tale va puté urmà cu alte drepte împărtăşiriĭ din domnescile şi împĕrătescile milostiviriĭ.»

Puţine casurĭ de înălţărĭ la trépta boerieĭ dintre răzeşĭ orĭ altă categorie de cetăţenĭ întâlnim sub domnia luĭ Scarlat Calimach. Menţionăm acì chrisovul din 6 Martie 1819 în favórea luĭ Gheorghe Roiul, care este ridicat la rangul de Mare Căpitan de dărăbanĭ şi acel al luĭ Alexandru, fiul Economuluĭ Ureche, protopop de Hârlăŭ care, pentru serviciile aduse în timpul ciumeĭ din 1818, este ridicat de Scarlat Calimach la rangul de Clucer(1).

---

acesta al Moldoveĭ, în scaunul Domnieĭ nóstre, s'aŭ făcut pămîntén cu dobîndirea a îndestule nemişcătóre lucruri, şi aŭ petrecut bună şi cinstită vieţuire, trăgênd către sine lauda şi buna cugetare a obştieĭ şi asemenea şi dumné-luĭ petrecênd întru asemenea cinstită vieţuire, trăgênd către sine aceaşĭ laudă şi cinste, învrednicindu-se, precum părintele sĕŭ, şi ocrotiriĭ celor de maĭ naintea nóstră fraţĭ şi luminaţĭ Domnĭ, cu sloboḑirea înfăţoşăriĭ şi la Domnésca Curte....., şi a fost socotit de a puté fi cinstit şi cu cinurĭ dintru acele pămîntescĭ . . . . este trecut în catalogul némurilor al Vistieriei.» (In aceeaşĭ condică, la fila 78.)

(1) Primul act este scos din Condica Domnéscă de la Metropolia din Iaşi. Cel al doilea este în original în posesiunea mea.

www.dacoromanica.ro

Boerimea a fost mult miluită de Domnitorul Scarlat Calimach, cu acordare de droburĭ de sare, cu adăugire de liuḑĭ, cu dăruire de ţiganĭ şi cu milĭ de la Cutia respectivă(1).

1819 Martie 6. Cartea Domnuluĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, dată luĭ Gheorghe Roiul.

Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod. Cu mila luĭ Dumneḑeŭ, Domn ţĕriĭ Moldoveĭ.

Insciinţare se face prin acéstă carte a Domnieĭ Mele pentru Gheorghe Roiul că, prin jaloba ce a dat Domnieĭ Mele, a făcut arătare, că el la câte slujbe şi poruncĭ a fost, şi osîrdnic silitor, le-a săvîrşit cum a cerut trebuinţa, cu tótă dreptatea, făcênd rugăminte, că precum alţiĭ mulţĭ s'aŭ cuprins cu Domnescile nóstre milĭ, să se împărtăşéscă şi el, cu cât cerescul Împĕrat se va năstăvĭ, după socotinţa săvîrşitelor sale slujbe. Care ale sale arătărĭ rînduind Domnia Mea la dumné-luĭ Vel Vistiernic de s'aŭ cercetat şi s'aŭ aflat adevĕrate, că la câte slujbe a fost rînduit, a fost silitor de le-a săvîrşit cu dreptate.

Decĭ cu milostivire fiind Domnia Mea asupra sa, îl miluim cu aceste din Domnescile nóstre milĭ, adecă: hotărîm să fie scutit de tóte dările Visterieĭ, cum şi de plată la slujbele rusumaturilor de către cumpĕrătorul slujbeĭ lor, să nu se supere întru nimica, pe tóte orĭ câte bucate va avé drepte a sale: stupĭ, svinĭ, oĭ şi vin ce va face din drepte viile sale. Avênd a scutĭ şi şése liuḑĭ, ómenĭ streinĭ, ce şi-ĭ va aduce de peste hotar, de tóte orĭ-câte dărĭ şi havalele vor fi asupra altor locuitorĭ, aceştia întru nimic să nu se supere, rĕmâind numaĭ pentru slujbele şi trebuinţele caseĭ sale, orĭ la ce ţinut se va află cu şederea sa. Şi încă cu milostivire fiind Domnia Mea asupra sa, hotărîm a-şĭ avé şi titlul de *Vel Căpitan de dărăbanĭ*, care cunoscut să fie. Pentru care poruncim şi dumné-vóstră, dregĕtorĭ a orĭ-care ţinut în care se va află cu şederea sa, să nu puteţĭ a-l rînduĭ la slujbe şi poroncĭ de ale ţinutuluĭ, căcĭ când va fi trebuinţă, se va rînduĭ numaĭ cu cartea Domnieĭ Mele şi a Visterieĭ, ca să-ĭ fie cunoscută slujba. Aceste sunt miluirile de la Domnia Mea, cu carĭ am miluit pe Gheorghe Roiul, făcêndu-l şi Vel Căpitan de dărăbanĭ. Pentru care poftim şi pe ceĭ din urma mea luminaţĭ Domnĭ fraţiĭ noştri, carĭ din pronia ceréscă se vor rînduĭ ocârmuiriĭ acesteĭ ţĕrĭ, nu numaĭ să nu strice acéstă cuprindere de miluire, ce maĭ ales cu sporire să adaoge, şi pentru a Domniilor Sale laude şi vecĭnică pomenire. 1819 Martie 6.

(Semnătura) Scarlat Alexandru Calimach.

L. P. D.

Vel Vistier.

S'a trecut în condica Vistierieĭ de hrisóve.

Constantin Veisa Paharnic.

(1) La 15 Noemvrie 1813, Sc. Calimach acordă luĭ G. Hermeziu mila pe tot-deauna de 10.000 ocà sare de la ocnă în drobĭ.

Asemenea îĭ acordă 20 liuḑĭ streinĭ scutiţĭ. (Academia LV 40.)

La 1 Ianuarie 1813 dăruesce ţiganĭ luĭ Petrache Casimir biv Vel Ban. (IV, 107, Academie)

www.dacoromanica.ro

Lista milelor de la Cutia respectivă coprinde destule nume de boerĭ şi de văduve de boerĭ.

Boerĭ pedepsiţĭ orĭ prigoniţĭ în Domnia luĭ Calimach aprópe nu găsirăm până aḑí; cunóscem numaĭ un cas de degradare a unuĭ *Paharnic* Nicolae Dumitriu, în 1814 Ianuarie. Din ordinul luĭ Scarlat Calimach este degradat din rangul de Mare Paharnic, dar nu din céta boerésc㠇, căcĭ i se lasă rangul ce aveà anterioramente, de Şetrar.

Cu ce păcătuise Paharnicul Dumitriu?

Erà denunţat luĭ Vodă, că într'o sindrofie ar fi rostit vorbe duşmănóse pentru Domnie, ar fi ḑis că prea aduce Vodă multe lichele de Grecĭ din Ţarigrad.

Boerul Paharnic isbutì să convingă pe Domnitor, că aşà vorbe el n'a rostit şi, la 24 Martie 1814, Domnitorul îĭ restituì rangul de Mare Paharnic (1).

Considerată boerimea din respectul cultural şi naţional, n'o găsim superióră celeĭ din Muntenia. In adevĕr, boerii fac paşĭ, semnézĕ acte, în carĭ îşĭ arată regretele lor pentru perderea Basarabieĭ (2), decât în fond, aceste regrete sunt maĭ puţin pentru perderea a jumătate din Moldova, cât pentru că acésta a adus scădere în budgetul de venitурĭ al ţĕriĭ şi pentru că prin aplicarea tratatuluĭ de la 1812 eraŭ siliţĭ, ca până în termen de 18 lunĭ, saŭ să-şĭ vîndă moşiile din Basarabia, saŭ să se strămute acolo şi să devină supuşĭ Muscalĭ. In acéstă alternativă puşĭ, Divanul după ce vĕḑù că stăruinţele boerilor nu isbutesc, se rógă de Domnitor să intervină el pe lângă Impĕratul Rusesc, să maĭ acorde un termen de un an de ḑile, pentru ca să-şĭ desfacă moşiile din Basarabia aceĭ carĭ nu vor să rĕmână acolo ca supuşĭ Muscalĭ.

Asemenea luĭ Paharn. G. Hermeziu în 3 Ianuarie 1813. (Academia LV, 39.)

Dă Hatmanuluĭ Răducanu Roset dreptul de a aflà 50 liude streinĭ şi a-ĭ scuti. (Academia, XXXI, 72.)

La 3 Aprilie 1813 ordonă prin Visterie către Ispravnicĭ de a regulà şi scutì ómeniĭ streinĭ, ce vor fi aduşĭ de Spătar N. Balş la moşia sa Codăescĭ. (Academia XXI, 95.)

Asemenea şi pentru acelaşĭ lucru în 6 Aprilie 1413. (Academia, LI, 83.)

La 30 Aprilie 1813 acordă 60 luḑĭ scutiţĭ Domniţeĭ Elena Hangeri. (Academia, L, 87.)

La 10 Octomvrie 1818, Calimach acordă 100.000 ocà sare luĭ biv. Vel Logofĕt C. Balş. (Academia, XXXV, 241.)

(1) Veḑĭ condica Metropolieĭ de la Iaşĭ, fila 95 verso.

(2) Veḑĭ actul din 20 Aprilie 1812, în cartea «Документе дин Молдова», atribuite luĭ N. Istrati, veḑĭ Uricar, I pag. 343.

www.dacoromanica.ro

Divanitii ţic «că nu avem aicĭ cuĭ vinde moşiile nóstre, nicĭ cu cine să le schimbăm».

La din contră «vom fi siliţĭ la acea maĭ jalnică lncrare: a împărţî averile nóstre, pe cât nn vom pnté nrmà alte chipnrĭ, şi cn lacrimĭ nemângâiate a se despărţî fiĭ de părinţĭ, fraţĭ şi alte rndeniĭ, trecênd nniĭ la cele de peste Prnt moşiĭ şi alţiĭ rĕmânênd la aceste de aicĭ.»

Se tem boeriĭ ca, nu din causa că uniĭ membri aĭ familieĭ lor vor fi siliţĭ să rĕmână în Basarabia, la moşiile de acolo, să fie bănuiţĭ ceştĭ rĕmaşĭ în ţéră de către Turcĭ (1).

Neisbutind boeriĭ în cererea lor, mulţĭ se strămutară definitiv în Basarabia.

Se pare că ţĕraniĭ Moldovenĭ din Basarabia, din contra purtăriĭ boerilor, se deciseră a emigrà de acolo în Moldova. Acésta nu convenià Rusieĭ. Pentru a împedicà acéstă emigrare a ţĕranilor, Muscaliĭ închid fruntaria Prutuluĭ. (Veḑĭ Hurm., pag. 701—708.)

---

(1) Condica Metropolitnlnĭ Nanian de la Iaşĭ, fila 82.— Veḑĭ şi Andréossy, din 23 Inlie 1813, în Hnrmnzachi, snpl. II, pag. 479.

Iacă actnl prin care boériĭ se jălnesc că Rnsia cere să vîndă eĭ moşiile ce aŭ peste Prnt:

Prea Inălţate Dómne,

Cn tótă snpnnerea şi lncrătórea cngetare, am primit pornnca ce s'a dat nonĕ de catre Inălţimea Ta, cn arătare că dnpă trimiterea a prea plecatnlnĭ nostrn magzar la prea strălncitnl prag al prea pnternicii şi hrănitóreĭ nóstre Împeraţii, a venit rĕspnns întrn aceeaşi nenrnită hotărîre a vinde tóte acele de peste Prnt stramoşescile nóstre moşiĭ şi a ne desface cn totnl de dînsele, pentrn că dnpă deosebite necnnoscnte nonĕ politicescĭ pricinĭ, nicĭ de cnm nn este ertat nrmarea într'alt chip.

Tótă pornnca prea înaltnlnĭ Devlet şi a Inălţimiĭ Tale, fiind la noĭ pravile necălcate (?), dacă plecatele nóstre rngăcinnĭ din dnrere ce am făcnt întrn acéstă pricină n'aŭ fost ertat a se ascultà, la noĭ nn rĕmâne alta decât cu jărtfirea strămoşescilor nóstre moşiĭ şi lipsirea încă şi de hrana cuviinciósă a caselor nóstre, să pnnem în lncrare împlinirea pornncii; acéstă desfacere în cât este pentru noĭ sdrnncinătóre, Inălţimea Ta nn te îndoescĭ, căcĭ nn este nnmaĭ nenorocire dar şi strînitorie a însăşi vieţiĭ nóstre, nn avem la cine vinde nicĭ cn cine a le schimbà, pentrn că toţĭ credincioase raele a Moldavieĭ am năzuit şi am rĕmas snbt nmbrirea prea puternicnluĭ Devlet, precum şi strămoşiĭ noştri, şi aceĭ câţĭ se află cn locuinţa în partea aceea de peste Prnt nu aŭ aice maĭ mnlt decât până la patrn saŭ cincĭ moşiĭ dintr'acele maĭ micĭ. Drept aceea într'o mare nednmerire ne aflăm, care lncrare trebne să

www.dacoromanica.ro

Am vĕḑut în urmă ca numirea luĭ Caragea şi a luĭ Calimach a

începem spre împlinirea poruncii? căcĭ perderea acelor de acolo moşiĭ ne arată cu lămurire grozăvia stingeriĭ caselor nóstre, iar mâhniciunea acesteĭ de istov stingerĭ a patruns sufletescile nóstre simţirĭ în cât tânguirea şi jalnicele lacrimĭ pentru îngrozirea aceleĭ de istov cădere a familiilor învechite aŭ ajuns a se face simţitóre, şi la cele maĭ crude vîrste ale nenorociţilor noştri fiĭ, milostivirea prea bunuluĭ nostru Împĕrat, după aseměnarea Dumneḑeescului ceresc, este la noĭ încredinţare fără îndoire a vedé spre acéstă pildă şi acea cu milostivire părintéscă oblăduire a Inălţimiĭ Tale, dintru care către toţĭ de obşte se revarsă din îndurarea hrănitórele împĕrătescĭ mile şi pe acésta alcătuind temeiul nădejdiĭ mângâeriĭ nóstre, iarăşi îndrăsnim alergând către Inălţimea Ta, din durere, cu umilite glasurĭ te rugăm, ca spre óreşi-care mângâierĭ de înlesnirea acestiĭ desfacerĭ, de este cu putinţă, să urmezé mijlocirea Inalţimiĭ Tale către prea puternicul, bunul şi milostivul nostru Împĕrat, ca sa se îndure către noĭ şi din bogatele sale milostivirĭ revĕrsând, să ne dăruéscă o vadeà încă de un an, saŭ dacá va fi greutate, fie măcar de şése lunĭ, după împlinirea profezmieĭ, pentru ca dóră în acéstă vreme vom aflà óreşi-care înlesnire spre desfacerea moşiilor nóstre, să nu le perdem cu totul, pentru că în vadéua de 2 lunĭ ce aŭ maĭ rĕmas până la împlinirea profezmieĭ, urmând desfacere, nu se va puté alcătuĭ alt ce-và decât aceea ce acum privim: o de istov stingere şi strîmtorire a vieţuiriĭ nóstre. Noĭ întru acéstă întîmplare, cea maĭ întâĭ şi desăvîrşită cădere socotim a ne lipsì de pămîntul strămoşesc, şi a nu trăì sub umbrirea vieţuitoruluĭ Devlet, şi de vreme ce suntem frămîntătură hrănită de la strămoşĭ cu milele prea puterniciĭ nóstre Împĕrăţiĭ, şi întru acésta îmbărbătându-ne, potrivit cu acésta vor fi tóte locurile nóstre, şi spre a ajunge la acest sfîrşit nu vom lasà a nu face şi acele peste putinţa jărtfirĭ, dar nemărginita greutate ce vedem, pentru că nu avem nicĭ cuĭ vinde moşiile uóstre, nicĭ cu cine a le schimbà, prin câte cercărĭ am facut întru acésta până acum ne îngrozesce, că după ori-carĭ jertfirĭ, nu vom puté ajunge nevoinţa îngroziriĭ pentru de istov stingere, şi maĭ ales pentru strîmtorirea a hraniĭ spre vieţuire, vom fi siliţĭ la acea maĭ jalnică lucrare: a împărţì averile nóstre, pe cât nu vom puté urmà alte chipurĭ, şi cu lacrimĭ nemângâiate a se desparţì fiiĭ de părinţĭ, fraţĭ şi alte rudeniĭ, trecênd uniĭ la acele de peste Prut moşiĭ şi alţiĭ rĕmâind la aceste de aicĭ. Acésta întru desnădăjduire, şi câud tóte alte chipurĭ vor lipsì, iar sufletésca mâhniciune, şi jalnicele lacrimĭ, carĭ prin acéstă despărţire vor urmà, vor fi fără îndoire veşnice şi neuitate, din ném în ném, până la cea de pe urmă; cu umilite glasurĭ de obşte şi cu fierbiuţĭ lacrimĭ ne rugăm Inălţimiĭ Tale, ca şi întru acésta să urmeze părintésca milostivire a se face cunoscut prea Inalţatuluĭ Devlet nevoinţa care întru acésta póte să ne siléscă, lucrând mijlocirea cuviinciósă şi trăgênd către noĭ îndurarea prea puterniculuĭ şi milostivuluĭ nostru Imperat, pentru ca întru o aşà jalnică întîmplare să fim umbriţi cu aceeaşĭ milostivire ce am fost hrăniţi nenumĕraţĭ anĭ de la strămoşiĭ noştri, şi când vom fi siliţĭ de la întîmplare a urmà jalnica despărţire, cu trecerea întru nenorocirea unora la stăpânirea moşiilor de peste Prut, pentru aceĭ, carĭ dintru acele familiĭ vor rĕmâné aicĭ, să nu afle prilej duşmănescile lucrărĭ, ca în potriva dreptăţiĭ urmând clevetire, să socotéscă acéstă pricină de vre-o lene, pentru că silnicia întîmplăriĭ acesteia este fără îndoire, iar rîvna credinţeĭ nóstre în tótă vremea cu lucrătóre chipurĭ s'a arătat, şi dintru acésta nicĭ de cum vre-odată nu ne-am

www.dacoromanica.ro

produs o mare emoţiune la Iaşĭ şi la Bucurescĭ. Emoţiunea boerimiĭ Moldovene provenià în mare parte din temerea, nu cum-và noul Domn să aibă de la Pórtă însărcinarea de a pedepsì pe aceia dintre dînşiĭ, carĭ maĭ mult se arătaseră între 1806 — 1812 neamicĭ aĭ Porţeĭ Otomane şi slugĭ plecate ale Muscalilor. Uşor fu însă Împĕratuluĭ Alexandru I să liniştéscă temerile boerilor, făcênd pe Sultanul să trimiţă luĭ Scarlat Calimach hatişeriful din 2 Octomvrie 1812, prin care Pórta obligă pe noul Domnitor să acorde ertare, amnistie tuturor greşiţilor din trecut şi să fie blând cu boeriĭ şi cu tótă ţéra (1).

---

abătut, nicĭ ne vom abate. Prea Inălţate Dómne! Precum întru tóte altele părintésca oblăduire a Inălţimiĭ Tale a făcut către toţĭ de obşte ajutor şi revĕrsare de milostivire între sdruncinările carĭ răsboiul trecut aŭ pricinuit în ţéra acésta, asemenea şi la acéstă jalnică şi nenorocită întîmplare, fiĭ milostiv a lucrà mijlocire şi a strînge asupra nóstră milostivnica îndurare a prea Inaltuluĭ Devlet, care prin lucrarea Inălţimiĭ Tale nădăjduim fără îndoire a-şĭ câştigà, şi prin acésta numaĭ alcătuim nădejdea mângâierĭĭ a nu ajunge în cea desăvîrşită cădere în învechitele familiĭ ale pămîntuluĭ acestuia, iar Inălţimiĭ Tale va remâné vecĭnică pomenire alcatuită pe temeiul neuitărĭĭ şi la urmaşiĭ noştri. — 1815 Noemvrie 5.

Aĭ Inălţimiĭ Tale

Smerit către Dumneḑeŭ rugător, **Veniamin Metropolit Moldoveĭ.**

Plecate slugĭ:

(Iscăliţĭ:) Constantin Ghica Logofĕt, Iordache Canta Vel Logofĕt, Constantin Balş Logofet, Dimitrie Sturdza Vel Logofĕt, Grigoraş Sturdza Vel Vist., Sandu Sturdza Hatman, Iordache Roset Vist., Constantin Balş Vel Vornic, Manolachi Dimachi Vel Vornic, Vasile Roset Vornic.

(1) Hatişeriful ce a venit către prea Inălţatul Domn al Moldoveĭ Scarlat Alexandru Calimach V. V., după anaforaua obştéscă ce s'a făcut către Inălţimea Sa, pentru starea de micşorarea ţĕrĭ după încheierea păcĭĭ de acum 1812 Octomvrie 2.

Intâiule între stăpânitorĭĭ norodului Mesieĭ, alesule întru ceĭ maĭ marĭ aĭ némuluĭ luĭ Isus, Scarlat I Calimach Zade, săvîrşirile tale să se încheie cu bine.

Ajungênd acéstă înaltă a mea poruncă Împĕrătéscă, sciut să fie, că spre buna chibzuire şi oblăduire a ţĕrĭĭ Moldoveĭ, aceĭ care este din împĕrătescile mele moştenescĭ câştigurĭ, şi acum iarăşĭ s'a întors către stăpânirea împĕrătescilor mele puterĭ şi spre locuinţa vieţuirĭĭ celeĭ bune, prin casele şi aşezările lor, atât a boerilor cât şi a celor-lalţĭ supuşĭ aĭ Împĕrăţieĭ mele, ocrotindu-se cĭ şi depărtându-se de la dînşiĭ tótă frica şi îngrijirea, precum şi spre fericirea pămîntuluĭ cu lucrarea tuturor mijlocitórelor chipurĭ ce atârnă spre ocrotirea supuşilor Împĕrăţieĭ mele, fiind neaperat trebuinciósă rînduirea cea din noŭ a unuĭ Domn ispitit intr'o înţelepciune, credinţă şi dreptate; drept aceea cunoscut şi arătat fiind, că tu, numitule Voivod, sluga cea credinciósă a Împĕrătesciĭ mele Măriri, nu numaĭ în slujba Dragomaniei a Împĕrătesculuĭ meŭ Divan, dar şi în curgerea vremiĭ rînduirĭĭ de maĭ nainte la Domnia Moldoveĭ, strălucios arătarea credinţeĭ şi dreptatea ta, aĭ cheltuit tótă silinţa ta pentru rĕsuflarea şi odihna supuşilor ţĕrĭĭ acesteia, şi jărtfind tóte puterile tale întru împlinirea supunerĭĭ şi a credinţeĭ; spre acésta s'a hărăzit şi s'a dat

www.dacoromanica.ro

Boeriĭ ţĕriĭ, la 16 Iulie 1814, trimit *magzar* la Pórta Otomană, mul-

---

ţie din nedeşertatele mele impĕrătescĭ îndurărĭ Domnia Moldoveĭ, maĭ nainte atârnându-se pe umerele credinţeĭ tale şi atuncia s'a dat Împĕrătésca mea poruncă cuprinzétóre cuvîntărilor celor căḑute la urmarea slujbeĭ tale, adecă ca să te silescĭ pentru fericita stare a pămîntuluĭ, îndreptând şi bine chibzuind oblăduirea sa, odihnind şi însufleţind pe aceĭ carĭ s'aŭ nevoit şi aŭ suferit strîmtorire şi s'aŭ nevoit în vremea răsboiuluĭ, atât din boerĭ cât şi din ceĭ-lalţĭ supuşĭ locuitorĭ, trăgênd şi odihnind la urmă şi casele lor pre aceĭ strămutaţĭ şi împrăştiaţĭ. Iar acum în urmă, ajungênd la împĕrătésca mea sciinţă acele, carĭ din partea boerilor şi altor trepte din locuitorĭ împreună cu ale tale în scris însciinţărĭ la Inalta mea Pórtă prin obştéscă anaforà arătărĭ, tânguind strîmtorirea şi ticăloşia stărĭĭ lor pricinuită lor din năvălirea răsboiuluĭ şi aducênd mulţumitóre cuvîntărĭ, pentru că s'aŭ mântuit din mânile streinilor şi iarăşĭ precum din început se ocrotesc acum sub umbrirea prea puternicĭĭ mele Împĕrăţĭĭ, dar apoĭ şi plinĭ de bucurie, atât boerĭĭ cât şi ceĭ-lalţĭ supuşĭ se află cuprinşĭ, pentru că s'a hărăzit ţie Domnia Moldoveĭ, într'o glăsuire şi într'o cugetare sunt rugătorĭ pentru veşnica proslăvire a Impĕrătesciĭ mele Măririĭ, aceste cuprinḑêndu-se în numitele scrise arătărĭ, carĭ s'aŭ trimis la Inălţimea Mea. Decĭ fiind-că ţéra Moldoveĭ este din pămînturile acele după moştenire stăpânire, dréptă câştigare a Impĕrăţieĭ Mele, iară locuitoriĭ dintr'acéstă ţéră aŭ fost pururea hrăniţĭ din moşiĭ şi strămoşiĭ lor cu nedeşertatele mele milĭ şi îndurărĭ ale Inălţimiĭ Mele, ocrotindu-se şi umbrindu-se sub aripele Domnieĭ Mele; dacă dar după o Dumneḑeéscă voinţă aŭ ajuns şi în streinĭ mânĭ, saŭ boerĭ, saŭ ómenĭ şi de alte trepte alunecându-se aŭ greşit în óre-ce, acésta se póte socoti că nu dóră după închipuirea însăşĭ voinţeĭ cugetuluĭ lor, ce după nevoie s'a întîmplat; pentru acésta dacă vre-uniĭ din boerĭ saŭ alţiĭ din orĭ-ce stare ómenĭ în vremea trecutuluĭ răsboiŭ, sub orĭ-care chip s'aŭ arătat greşiţĭ şi în altă parte atârnaţĭ, aducêndu-se întru desăvîrşită acum ertarea acelor trecute ale lor urmărĭ, nu voim pentru cuvîntul rĕsplătiriĭ a li se face mustrare, dar încă şi însufleţindu-se să se umbréscă, fiind bine încredinţaţĭ că, în cât vor rĕmâné eĭ întru neclătirea hotarelor supunerĭĭ şi în cât vor îndeplini îndatoririle ascultărĭĭ şi în cât vor fi următorĭ poruncĭĭ şi voinţeĭ Domnuluĭ lor, nu vor vedé alta către dînşiĭ decât revĕrsarea nedeşertatelor şi bogatelor îndurărĭ ale Impĕrătesciĭ mele Măririĭ, după cum şi în potrivă, dacă se vor arătà călcătorĭ, vor încercà rĕsplătirea faptelor chibzuiriĭ lor.

Pentru aceste tóte, în urmarea Impĕrătesciĭ mele date de maĭ înainte poruncĭ, iată acum s'aŭ sloboḑit şi se dă de către Impĕrătescul meŭ Rechéb acéstă înaltă a mea poruncă şi pentru a pămîntuluĭ bună orînduélă şi pentru nemărginirea puterĭĭ celcĭ slobode, care s'a încredinţat ţie asupra slujbeĭ tale. Decĭ tu, slugă prea credincióşă a Impĕrătesciĭ mele puterĭ, acel care dintru început cu îndurarea Impĕraţieĭ Mele ceĭ vecinice te-aĭ săturat şi te-aĭ umbrit, către care şi desăvîrşită credinţă are Impĕrăţia Mea şi bună cugetare sub acéstă bună nădejde, Impĕrătesce cerem de la tine, după aseménarea dreptăţiĭ stăpânitóreĭ bune voinţeĭ Mele şi după măsurile tale, când ţéra fericită şi după mărginirea puteriĭ aceĭ slobode însăşĭ plăcerĭĭ voinţeĭ tale, care s'a dat ţie, umbrind şi ocrotind pe aceĭ carĭ cu neclătire se vor statornicĭ în hotarul supunerĭĭ şi înfrînând pre aceĭ ce se vor arătà călcătorĭ voinţelor tale saŭ cutezătorĭ de urmărĭ în potriva datorieĭ lor şi alcătuirilor; iar după nădăjduita de la tine credinţă, înţelepciune şi iubitóre de norod plecare, oḑârmuind

www.dacoromanica.ro

ţumind Vizirului pentru firmanul ce a primit Domnitorul Scarlat Calimach.

Eĭ amintesc că pururea aŭ fost credincioşĭ şi părinţiĭ şi strămoşiĭ lor: «de apururea am fost slugĭ şi raele prea credincióse şi la órecare împotrivire de păgubire şi stricăciunĭ saŭ stîngerile carĭ după vreme, întru împrejurărĭ de răsbóie am suferit, călcaţĭ de némurĭ protivnice, nu ne-am abătut vre-odată la socotinţe streine.

Mărturisite sunt fără îndoire tóte stricăciunile răsboiuluĭ trecut, ce aŭ pricinuit nouĕ obşteĭ. Iar după contenirea acestuĭ răsboiŭ, singura mângâiere şi sufletésca nóstră mulţumire a fost şi este, pentru că bunul Dumneḑeŭ cu milostivirea, îndurarea către noĭ, ne-a dăruit nouĕ véc, cu dulce stăpânire a hrănitóreĭ nóstre împĕrăţiĭ, ca să petrecem viéţa părinţilor şi a strămoşilor noştri sub umbrirea sf. Devlet.»

şi îndreptând ţéra, veĭ ocrotì pe locuitorĭ, fiind încredinţat, că în curgerea răsboiuluĭ, saŭ boeriĭ saŭ ceĭ-lalţĭ din supuşiĭ locuitorĭ, dacă s'aŭ arătat întru alunecare saŭ a căruia greşélă urmată după nevoĭ şi întru atârnare străină, nicĭ cât de puţin nicĭ odinióră nu se vor mustrà eĭ, ca pentru o vecĭnică uitare, întru care s'aŭ îngropat cele trecute ale lor greşelĭ, pe câtă vreme nu se vor clătì din stejerul supunerii şi se vor arătà şi urmatorĭ hotărîrilor tale şi se vor silì cu credinţă întru împlinirea înaltelor mele Impĕrătescĭ poruncĭ, dar împreună se vor nevoì spre slujbă, alcătuindu-se întru tóte chipurile, carele după datoria Domnieĭ tale şi după sciută credinţa ta veĭ găsi cu cale a urmà pentru fericirea pămîntuluĭ, bună vieţuirea supuşilor şi lucrarea tutulor slugilor Impĕrătesciĭ mele Măriri, nu vor vedé alta decât bogatele mele revărsări către dînşiĭ, ale Impĕrătescilor mele Măriri, precum şi dacă în potriva Impĕrătesciĭ mele voinţe se vor arătà păşind din datoria căḑutelor supunerĭ, dupa inalta mea poruncă şi hotărîre, se vor aduce în rînduéla lor pedepsindu-se. Aceste tóte câte se cuprind ,într'acéstă înaltă a mea poruncă şi hotărîre, facêndu-le sciute şi cunoscute boerilor şi celor-lalţĭ locuitorĭ supuşi, îĭ veĭ însufleţì mângâind pe ceĭ înfricoşaţĭ şi strămutaţĭ supuşĭ şi-ĭ veĭ ocrotì aducêndu-ĭ la urma lor şi-ĭ veĭ cuprinde cu căutare după măsura stării, în potrivire cu fiinţa lor, însă pe aceĭ carĭ vor păzi cugetările unite cu voinţa şi porunca ta şi se vor arătà ca nisce supuse raiele, dar veĭ pedepsì după puterea cea slobodă, care se dă acum ţie, şi după voinţa cea însuşită a ta, pe aceĭ carĭ vor calcà in potrivă şi veĭ chibzuì şi cele obştescĭ şi cele în parte lucrurĭ, după cea maĭ drépta închipuire ; în sfîrşit veĭ căutà tóte pricinile după socotinţa trebuinţeĭ celeĭ neapĕrate şi după temelia iubiriĭ saracilor şi după măsura cererilor celor neurnite, încredinţându-te dar întru păzita catre mine desăvîrşită credinţă şi îmbunătăţita cugetare, veĭ fi cu luare aminte a te arătà fără prihană lăudat, păzind ca cu neîncetare să trimiţĭ însciinţare la înalta mea Pórtă pentru tóte trebuinciósele pricinĭ. Spre aceste tóte s'a dat acéstă înaltă a mea Impĕrătéscă poruncă căreia supuindu-te şi următor după chipul arătat urmându-te, să te depărtezĭ de cea maĭ mică abatere şi în potrivă urmare. Crede Împerătesculuĭ meŭ semn, ce s'a dat la lét 1227, la începutul luminiĭ Zelhideà.

www.dacoromanica.ro

Boeriĭ lăudaŭ apoĭ pre Domnitor, care grijesce de tótă obştea, «de a căruia iubire de dreptate şi îmbunătăţită ocârmuire toţĭ de obşte ne aflăm întru desăvîrşita mulţumire».

Apoĭ grăesc de firmanul din 1228, la începutul luniĭ Muharem, şi de acel din acelaşĭ an, la începutul luniĭ Regep (când a trimis dar tabacherea). Boeriĭ îşĭ exprimă marea lor recunoscinţă pentru tóte aceste, maĭ ales că li s'a asigurat «păzirea vechilor nóstre obiceiurĭ şi urmarea aşezămîntuluĭ legiĭ.»

«Ne aflăm întru strîmtorire multă cu schimbarea hotarelor, dar ne cunóscem desăvîrşit norociţĭ, aflându-ne sub umbrirea Inaltuluĭ Devlet». (1)

Până în ultimul moment, boeriĭ Moldoveni s'arătară slugarnicĭ către Muscalĭ. La 30 Septemvrie 1812, Divanul Cnezieĭ Moldoveĭ adresase luĭ Crasno Miloşevicĭ o adresă, aducêndu-ĭ mulţumirĭ pentru buna administraţiune a ţĕrĭĭ, fiind el Preşedinte Divanurilor Moldoveĭ şi Valachieĭ(2).

---

(1) *Magzar ce s'a făcut către prea Inălţatul Vizir, mulţumitor asupra firmanuluĭ care a venit Domnuluĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod.*

Prea Inălţate, prea milostive şi al nostru mult făcĕtor de bine stăpân, epitrop al prea puterniciĭ şi hrănitóreĭ nóstre Împĕrăţiĭ, noĭ prea plecaţi slugĭ: Mitropolitul ţerĭĭ, arhimandriţiĭ şi egumeniĭ aĭ mânăstirilor, boerĭ marĭ şi micĭ şi de tótă starea credincióse raele, carĭ locuesc în memlechetul Moldavieĭ, prin al nostru plecat magzar, umilite glasurĭ de rugăciunĭ dintr'adâncul inimiĭ întindem către sfîntul Dumneḑeŭ, ca să înalţe cu nemărginire braţul cel puternic al prea bunuluĭ nostru Împĕrat, să supue sub puterile luĭ pe tot vrăjmaşul şi împrotivnicul şi să dăruéscă putere Inaltuluĭ Devlet şi milostivuluĭ nostru stăpân viéţă îndelungată şi slavă nesfîrşită.

Părinţiĭ şi strămoşiĭ noştri din nenumĕraţĭ anĭ, dar şi noĭ cu urmare necontenit hrănindu-ne cu milele Inaltuluĭ Devlet al prea puterniculuĭ şi iubitoruluĭ de ómenĭ al nostru Impĕrat, de apururea am fost slugĭ şi raele prea credincióse şi la orĭ-care împotrivire de păgubire şi sdruncinare saŭ stingerile, carĭ după vremĭ întru împrejurărĭ de răsbóie am suferit, călcate de némurĭ protivnice, nu ne-am abătut vre-odată la socotinţe străine saŭ neasemănate cu ale luminaţilor noştri Domnĭ, nicĭ am slăbit întru cât de puţin din drĕptă supunere a nóstră, ce statorniciţi pe adevĕrata cugetare, am păzit de a-pururea dreptatea şi sadicatul, slujind la Inălţatele Impĕrătescĭ poruncĭ cu rîvnă ferbinte; mărturisite sunt fără îndoire tóte sdruncinările carĭ rasboiul trecut aŭ pricinuit nouĕ de obşte, dar după contenirea acestuĭ răsboiŭ, singura mângâiere şi sufletéscă a nóstră mulţumire a fost şi este pentru că bunul Dumneḑeŭ cu milostivnică îndurare catre noĭ ne-a dăruit nouĕ acel aurit vĕc cu

(2) Veḑĭ la Academie, port XXXV, 101.

www.dacoromanica.ro

CAP. VII.

Ţĕraniĭ sub Scarlat Calimach.

Noua Domnie de după tratatul din 1812 de la Bucurescĭ nu aduce nicĭ o îmbunătăţire la sórtea ţĕranuluĭ Moldovén clăcaş. Cunóscem gre-

---

ţilele stăpâniriĭ a hrănitóreĭ nóstre Impĕrăţiĭ, ca să petrecem viĕţa părinţilor şi a strămoşilor noştri sub umbrirea şi vieţuitórea razĕ a sfîntuluĭ Devlet, întru acésta drépta credinţă a nóstră, întemeiată pe acea diutru în vechime milostivuica îndurare şi statornicie a ne aflà peutru de apururea sub aceeaşĭ umbrire a prea Înaltului Devlet, nu am cugetat ce-và nicĭ peutru sdruuciuarea şi nemărginita păgubire cu rĕmânerea diu stânga Prutuluĭ a strămoşescilor nóstre moşiĭ, de la carĭ am avut tótă hrana vieţuiriĭ caselor nóstre; Domuul nostru cu părintésca îngrijire către tótă obştea priu buuele chibzuirĭ cu drépta ocrotire a mângâiat întru tóte nevoinţele şi sdruuciuările nóstre, de a căruia iubire de dreptate şi buuătăţită cârmuire toţĭ de obşte ne aflăm întru acea desăvîrşită mulţumire, că priu milostivuică îndurare a prea buuuluĭ nostru Împĕrat s'aŭ dăruit nouĕ strămoşescile privileghiurĭ cu păzire fără strămutare şi privim fără contenire către toţĭ de obşte milostivuica umbrire şi reversare către noĭ diu prea bogatele milĭ ale prea puteruiciĭ Împĕrăţiĭ, am câştigat nemărginită sufletéscă mulţumire şi de ajuus mângâiere în sdruuciuările şi nevoinţele nóstre de la cupriuderea Înaltuluĭ Împĕrătesc Firmau ce s'a trimis Domuuluĭ nostru, dat la anul 1228, la începutul luuiĭ Muharem, cu revĕrsare de milostivire întru cuuosciuţa supuueriĭ şi a crediuţeĭ nóstre, dar şi urmare cu sîrguinţă a datoriilor nóstre cu savîrşire împreună cu Domuul nostru a poruucilor hrănitóreĭ nóstre Împĕrăţiĭ, ne-am împărtăşit diu milostivuica îndurare şi am câştigat asemenea sufletéscă mulţumire şi mângâiere de la Înaltul Împĕrătesc Hatihumaium, dat întru acestaşĭ au la începutul luuiĭ Regep şi trimis către Domuul nostru cu Înalt Împĕrătesc dar şi hărăzim drepte cuuosciuţe de adevĕrată crediuţă şi osârdie săvîrşirilor fără cusur ale Înaltelor Împĕrătescĭ poruucĭ, mărturisim acele diutru în vechime şi către noĭ următóre reversărĭ de milostivire ale prea puteruiculuĭ uostru Împerat, nu ascuudem asemenea facere de biue şi propovĕduim milostivuica îndurare cu păzirea vechilor nóstre obiceiurĭ şi urmarea aşezămîtuluĭ legiĭ şi a crediuţeĭ nóstre şi întru urma acestora încrediuţăm şi sufletésca nóstră mulţumire şi câştigarea mângâierii la nevoinţele şi sdruuciuările ce ui s'aŭ priciuuit cu urmarea rĕsboiuluĭ trecut; ne aflăm întru strîmtorare multă cu schimbarea hotaruluĭ, dar cuuóscem desăvîrşita uorocire, aflându-ne sub umbrirea prea Înaltuluĭ Devlet a hrănitóreĭ nóstre Împĕrăţiĭ, de la care, precum moşiĭ şi strămoşiĭ noştri, asemenea şi noĭ câştigăm revĕrsările de milostivire diu noiauul îndurărilor prea buuuluĭ uostru Impĕrat, a căruia slavă să fie nemărginită în vecĭ, dar priu Impĕrătésca îndurare fericire peutru noĭ cuuóscem, drépta şi blăuda ocârmuire a Domuuluĭ uostru, cu obştescĭ glasurĭ ne rugăm milostivuluĭ uostru stăpâu, ca să fie către noĭ cu aceeaşĭ milostivire a mijlocĭ de apururea să câştigăm fără conteuire mila şi îndurarea întru uumelé luĭ Dumueḑeŭ de la prea buuul uostru Impĕrat şi de la lumiuaţiĭ noştri Domuĭ. 1814 Iulie 16. *(Cond. Mitr. din Iaşĭ.)*

www.dacoromanica.ro

lele adăogirĭ la «pont», de la începutul secoluluĭ, contra cărora ţĕranul Moldovan nu odată a protestat zadarnic.

In Cod. I (pag. 347) din Biblioteca Academieĭ există un act, din care se póte vedé, cum nicĭ o uşurare n'a obţinut ţĕranul sub Scarlat Calimach. Acest act pórtă titlul: «Ponturile pentru lucrul ce s'a socotit să lucreze ceĭ ce şed pe moşiile altora.»

In Fevruarie 1815, Domnitorul Scarlat Calimach, departe de a uşurà pe ţĕran, îĭ maĭ răpesce un drept vechiŭ. Prin anaforà, boerĭĭ Divanuluĭ propun şi Vodă se grăbesce a aprobà desfiinţarea excelenteluĭ drept ce aveaŭ clăcaşiĭ: *de protimis* la arendarea moşiilor pe carĭ locuiaŭ. Luând moşia în arendă, ţĕraniĭ scăpaŭ de jaful şi maltratările arendaşilor Grecĭ, Armenĭ şi chiar de ale proprietarilor boerĭ. Sub pretext că acest drept de «protimis» ocasionézà perderĭ proprietarilor de moşiĭ la cererea boerimiĭ, Scarlat Calimach dă următórea hotărîre:

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ,
Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod, Domn ţĕriĭ Moldoveĭ.

Cetindu-se anaforana acésta înaintea Domnieĭ Mele şi a tot sfatul şi intrând însumĭ Domnia Mea în cea maĭ cu amărunt cercetare celor cuprinse în anaforà, am vĕḑut atât cele de maĭ înainte urmate felurĭ de păgubirĭ pricinuitóre de judecăţi nu numaĭ stăpânilor moşiilor, ci şi orîndatorilor dintru o rea obicĭnuire ca acésta cât şi multe asemenea pricinĭ ce s'aŭ întîmplat acum în vremea Domnieĭ Mele, aducĕtóre nu de puţină sărăcie şi stingere şi înşişĭ locuitorilor, stând şi cu necontenire judecându-se; drept aceea, socotindu-ne că socotinţa domniilor-sale boerilor este drépтă şi cu cuviinţă de a contenì acest pricinuitor de păgubire obiceiŭ, hotărîm Domnia Mea împrenună cu tot Sfatul de obşte, că de acum înainte nu protimisis ca acesta să fie cu totul oprit şi fieşte-care din stăpâniĭ moşiilor să fie slobod şi întru deplină stăpânire a-şĭ vinde venitul moşiilor precum va voì, şi orĭ cuĭ va vré, şi contractul dintre cumpĕrătorĭ şi vînḑĕtorĭ să aibă tărie, însă ca nu cum-và şi orîndatoriĭ în nădejdea acesteĭ hotărîrĭ a ridicărĭĭ protimisului de la locuitorĭ să se ispitéscă a păşì peste ponturile Domnescĭ, saŭ peste aşezarea ce vor avé stăpâniĭ moşieĭ cu locuitoriĭ, şi să asupréscă maĭ mult pe locuitorĭ, poruncim Domnia Mea domnieĭ-tale Vel Logofĕt şi domnieĭ-tale Vel Vistier, că de se vor arătà nescarĭ-và locuitorĭ, cu acest fel de jalobe, să se cerceteze cu amărunt şi încredinţându-se de vre-o urmare a orîndatorilor în potriva ponturilor Gospod, saŭ a aşezărĭĭ cu stăpâniĭ moşiilor, să li se facă dreptate, fără a li se maĭ da maĭ multă ascultare, întărindu-se anaforana acésta cu a Nóstră Domnéscă iscălitură şi pecete.— 1815 Fevruarie 9.

(Iscălit:) Noĭ Scarlat Alexandru Calimach Voevod. Iordachi Ghica Vel Logofĕt, Procitoh.

Un alt drept al ţĕranuluĭ, care primesce împuţinare, atingere, este acel la *pădure*. Academia nóstră posedă un act de la Scarlat Calimach,

www.dacoromanica.ro

prin care acest vechiŭ drept al ţĕranuluĭ de a luà din pădure lemnele necesare de foc şi de construcţiune a caselor şi heiurilor sale este ştirbit (1).

Cârciumariĭ jidovĭ eraŭ dejà la anĭĭ dintâĭ aĭ secoluluĭ nostru plaga satelor. Eĭ otrăviaŭ lumea cu alcoolurile cele uciḑĕtóre şi o sărăciaŭ cu metodele până astăḑĭ practicate de cârciumarĭ prin sate. Boeriĭ Moldovenĭ, carĭ pe atuncĭ se pare că înţelegeaŭ că sărăcirea ţĕranuluĭ erà sărăcirea lor, luaseră o dispositiune bună, proprie de a maĭ împuţinà rĕul. Eĭ hotărîseră, că orîndarul, adecă cârciumarul, să nu pótă da bĕutură pe datorie decât până la suma de 15 leĭ la ţĕranul fruntaş, 10 leĭ la cel mijlocaş şi 5 leĭ la codaş pe un întreg an. In contra unuĭ aşà de înţelept nizam, arendaşul Leiba de la Scheia, moşia pe atuncĭ a Spătaruluĭ Dracahe Roset, revoltă satul cu jafurile luĭ. Intervine la Calimach o jalbă a sătenilor contra luĭ Mateiŭ Duca şi Const. Drosu, arendaşiĭ luĭ Dracache Roset, carĭ aŭ subarendat cârciuma din sat ḑisuluĭ Leiba. Ţĕraniĭ se jăluesc că ĭ-a sărăcit cu totul cu încărcăturile ce le face Leiba şi «a împlinit ce a găsit pe la casele nóstre, vite şi alte lucruri pentru datoriĭ ce ar fi avênd a luà de la noĭ, de carĭ noĭ nicĭ o sciinţă nu avem că ĭ-am fi datorĭ....» Leiba ĭ-a adus în acea stare, că nu-şĭ pot plătì birul şi havalelele Domnescĭ. «Şi am venit, ḑic locuitoriĭ, la desnădăjduire, unde ceĭ maĭ mulţĭ din noĭ suntem gata a fugì şi a se sparge satul». Ţĕraniĭ bieţĭ cer să le rînduéscă Domnul pe cine-và să-ĭ socotéscă cu Leiba şi să li se pue o vadeà pentru plata ce vor eşì datorĭ (1817 Fevr. 12).

Asupra acesteĭ jălbĭ, Scarlat Calimach pune o resoluţiune de trimitere simplă în regularea Vistieruluĭ (2).

Vistierul cercetéză şi află dréptă jăluirea ţĕranilor şi raportéză fapta către Vodă. Atuncĭ acesta, la 28 Fevruarie 1817, trimite o poruncă către Ispravnicĭĭ de Roman, scriindu-le:

A fost de mirare Domnieĭ Mele, cum de nu cercetaţĭ pentru nisce urmăririĭ ca aceste ale orîndarilor, când este sciută d-vóstre hotărîrea că orîndariĭ (3) nu aŭ voie să însărcineze pe locuitorĭ cu datoriĭ pe bĕuturĭ (urméză indicate sumele aduse de noĭ maĭ sus) şi care (arîndaş) va face credit maĭ mare să rĕmână păgubaş.»

(1) Veḑi actul în portof. XXVI, No. 198.

(2) «Dumné-ta Vel Vistier, pune la cale cererea jăluitorilor după cnviinţă».
L. S. Vel Logofĕt.

(3) Orîndar în Moldova însemnéză cel care ţine în arendă o cârciumă. Veḑi la Academie, port. XXVI (166 şi 167).

www.dacoromanica.ro

Colonisărĭ nouĕ de *silişte* se maĭ fac în timpul luĭ Scarlat Calimach. Aşà Toma Luca, mare Vistier, este autorisat, cu chrisov Domnesc din 30 Aprilie 1818, să aducă la o moşie a sa 40 de liude streinĭ(1). Cestiunea unor asemenea colonisărĭ am tratat-o altă-dată prin un memoriŭ special.

Ţiganiĭ.

Nicĭ o schimbare în sórtea ţiganilor. Ţiganiĭ Domnescĭ plătesc dare câte 1 leŭ pe lună de fie-ce *cruce*, după cum se vede în pitacul Domnesc de la 22 August 1814(2).

Réua tratare, maĭ ales de particularĭ, a ţiganilor, face că mulţĭ din eĭ fug, parte peste hotare, maĭ ales la Munteni, unde se pare că eraŭ ce-và maĭ omenos trataţĭ, intrând, după regulă, între ţiganiĭ Domnescĭ(3).

(1) Academie, port. XI (236).

(2) Cond. proprietate a P. S. Metropolit Iosif al Moldoveĭ şi Suceveĭ, pag. 113 v.

(3) Cocóna Zoe(?) dă zapis Căminaruluĭ G. Hermeziu să-ĭ aducă 10 sălaşe de ţigani fugite peste hotare. —1814 Martie 10— (Academie, port. X, 247.)

Vînḑare de robĭ.

Petrachi Mavrogheni Beizadè încredinţez prin acest zapis către dumné-luĭ Avram Vornicul de pórtă, precum să fie sciut, că din ţiganiĭ de danie ce am de la prea Inălţatul Domnul Scarlat Alexandru Calimach Vodă, cu chrisov din létul 1814 Septemvrie 25, prin bună învoire şi tocmélă, ĭ-am vîndut cinci suflete ţigani streinĭ anume pe ....., Zoiţa, Sanda, Maria şi Paraschiva. Drept acésta, de astăḑĭ şi înainte să aibă numitul Vornic de pórtă a stăpânĭ pe arătaţiĭ maĭ sus ţigani, ca pe nisce drepţĭ robĭ aĭ sĕĭ, nestrămutat şi nesupĕrat de nimenia întru nimica; şi atât dumné-luĭ cât şi urmaşiĭ clironomĭ aĭ domnieĭ-sale în vecĭ.

Şi despre încredinţarea şi întărirea celor de sus urméză a nóstră iscălitură, pe care să-şĭ facă şi întăritura Domnéscă. — 1816 Maiŭ 30.

(Subscris:) **Petrachi Mavrogheni** (în grecesce).

Noĭ Scarlat Alex. Calimach Vodă, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn al ţĕriĭ Moldoveĭ.

Se face scire cu acéstă carte a Domnieĭ Mele că prin jalba ce ne-a dat dumnéluĭ Dimitrie Avram biv Vornic de pórtă a făcut arătare că a cumpĕrat 5 suflete ţigani streinĭ de la luminatul Beizadeà Petrachi Mavrogheni, anume:.....; Zoiţa, Sanda, Maria şi Paraschiva, pe carĭ şi Luminarea Sa ĭĭ are danie cu hrisov de la Domnia Mea din létul 1814 Septemvrie 25, arătându-ne şi un zapis de vînḑare din partea Luminăriĭ Sale pe arătatele suflete de ţigani; cu care jalobă rînduit fiind la cinstit şi credincios boerul Domnieĭ Mele dumné-luĭ Mihalachi Mavrogheni biv Vel

www.dacoromanica.ro

CAP. VIII.

Din istoricul Domnieĭ luĭ Scarlat Calimach.

Reluând istoricul Domnieĭ luĭ Scarlat Calimach, amintim rechemarea, după voinţa luĭ, a Metropolituluĭ Veniamin la scaunul archiepiscopal. Acest act nu puteà decât să recomande bine la ţéră pe noul Domnitor.

Luarea în stăpânire a tronuluĭ Moldoveĭ de către Calimach se făcù cu óre-care întârdiere, precum vĕdurăm, din causa târdieĭ sosirĭ a firmanuluĭ relativ.

Nu avem de a revenì asupra făptuirilor nouluĭ Domn cu referinţă la biserică, la şcólă, etc. Insemnătatea acesteĭ Domnìĭ, din punctul de vedere al culturiĭ şi al justiţieĭ, este necontestabilă.

Din respect politic, notele Consululuĭ frances din Iaşĭ ne arată pre Calimach aprópe tot atât de giruetă, cât am vĕdut că erà Caragea de la Muntenĭ. După cum Napoleon aveà succese orĭ căderĭ, se învîrtià girueta de la Iaşĭ. In fond, Calimach nu iubià maĭ mult pe Muscalĭ decât pre alte némurĭ, dar fin diplomat, Calimach căutà să tragă profit din fie-ce manifestaţiune politică a sa. Acésta îĭ reuşì póte chiar maĭ mult decât luĭ Caragea. Graţie uneĭ asemenea purtărĭ, Calimach isbutì să capete ascultare de la Rusia, care închisese, precum vĕdurăm, fruntaria Prutuluĭ, închidere prin care Iaşiĭ fură un moment amenințaţĭ de fómete, căcĭ din Basarabia primià în trecut aprovisionările cele maĭ multe; Calimach isbutì, ḑicem, să dobândéscă de la Rusia libera exportaţiune din Basarabia a productelor trebuitóre Iaşilor şi unor judeţe Moldovene (1).

Abilitatea politică a luĭ Scarlat Calimach avù de consecinţă o dobândă care se părea bună şĭ pentru stabilitatea Domniilor ţĕrii, dar

---

Postelnic, Nazirul ţiganilor Gospod, întru cercetare, ne-am încredinţat că sunt drepţĭ ţigani streinĭ şi din robiĭ Luminării Sale, şi cu cererea ca să i se facă şi întăritură Domnéscă, pe numiţiĭ ţiganĭ.

Drept acésta, i s-a dat acéstă carte a Domnieĭ Mele pe numiţiĭ ţiganĭ, ca să-ĭ stăpânéscă în vecĭ nestrămutat şi nesupĕrat de nimenia întru nimica cu bună pace şi atât dumné-luĭ cât şi urmaşiĭ clironomiĭ domnieĭ sale, ca pe nisce drepţĭ robĭ aĭ domnieĭ sale în vecĭ şi nereşuit, întărind vînḑarea acésta şi cu a nóstră Domnéscă pecete. — 1816 Maiŭ 30.

(L. P.)

(1) Veḑĭ Fornetty, nota din 23 Aprilie 1813. Hurm., Supl. II, pag. 708 şi 751.

www.dacoromanica.ro

şi pentru familia luĭ Calimach. Pórta Otomană, după stăruinţele luĭ şi ale Suţescilor, sprijiniţĭ de puterile amice lor, iea la 1819 decisiunea, ca la tronurile ţĕrilor Române să nu maĭ pótă aspirà decât patru familiĭ şi tot asemenea postul de mare dragoman să fie reservat tot acestor familiĭ. Aceste 4 familiĭ sunt: 1) a luĭ Scarlat Calimach, 2) a luĭ Alecu Suţu, Domnul Muntenieĭ, 3) a mareluĭ Dragoman actual, în 1819, Michaiŭ Suţu din familia luĭ Michaiŭ Vodă Suţu, şi 4) familia rĕposatuluĭ Alexandru Moruzi. Pórta dispune că de aci înainte Domnitorilor actualĭ vor succedà periodicesce şi pe rînd Domnĭ ceĭ doĭ aflătorĭ la Constantinopole, adecă cel mazilit din Valachia şi acel din Moldova la domnia Valachieĭ. Pentru postul de dragoman se va alege pre cel maĭ vrednic şi maĭ ispitit fiŭ al aceluĭ maĭ vechiŭ Domn; cele-lalte dispositiunĭ se pot vedé în actul relativ ce urméză în notă (1).

(1) *Regularea Împĕrătéscă pentru aşezarea celor patru familiĭ grecescĭ ce aŭ a domnì pe rînd la Moldo-România.*

Învecĭnicita puternică Împĕrăţie alegênd pe Domnitorĭ din provinciile de sub suveranitatea eĭ cea după clironomie, adecă Modova şi Valachia, în tótă vremea după a eĭ singură şi nemărginită socotinţă, deşì maĭ înainte îĭ rînduià din pămîntenĭ, dară aşà precum s'aŭ arătat din partea lor óre-carĭ neertate cutezărĭ, de nevoie aŭ găsit cu cale maĭ în urmă de a se desfiinţà sistemul dintâiŭ şi în locu-ĭ a se introduce acela al alegeriĭ dintre Fanarioţĭ, carele s'a şi urmat până acum. Scopul schimbăriĭ acesteia se întemeià, că faptele şi lucrările îndrăznite de către Domniĭ pămîntenĭ nu se vor maĭ ivì din partea Fanarioţilor, ca uniĭ ce maĭ înainte eraŭ cumpĕtaţĭ. Insă de la o vreme încóce, fiind că uniĭ din numeroşiĭ rivalĭ, nu numaĭ dintru aceia ce nu se aflaŭ în trebĭ, ce încă din aceĭ vrednicĭ şi nevrednicĭ, întrebuinţaŭ tot felul de maşinaţiĭ spre căpĕtarea uneĭ Dragomaniĭ şi a ambelor Domniĭ, iscodiaŭ felurite intrigĭ unul asupra altuia, în potriva înalteĭ voinţe: sistematica punere la cale a acestor lucrurĭ a ajuns una din cele maĭ neapĕrate nevoĭ, ridicându-se din mijloc pricinile de căpetenie a tot felul de viclenie şi prigonire în viitorime.

Aşà dar descoperindu-se acum din cercetare şi din practică purtările prenumiţilor Fanarioţĭ, în privire că personala calitate, vrednicie şi nevrednicie a fieşte-căruia s'aŭ dovedit în destul şi maĭ cu sémă acum în aniĭ aceştĭ maĭ din urmă, când viclenia unora ascunsă sub mască de dreptate s'a vădit din împrejurarea seriósă luându-se bună încredinţare prin acésta că nu este dat celuĭ întâiŭ venit de a i se încredinţà asemene însemnate posturĭ, precum ale Domniilor, pentru acésta de neapĕrat s'a găsit de cuviinţă a se face o din noŭ regulare potrivită cu împrejurările şi cu interesele Inaltuluĭ Devlet, în chipul că amândouĕ Domniile să fie hotărîte numaĭ pentru patru familiĭ, asupra cărora nu urméză vre-o imputare, înscrise cu numele şi pronumele, şi după regula lucrătóre atunci; precum şi postul mareĭ Dragomaniĭ, ce se socóte între cele dintâĭ, să se cârmuéscă numaĭ de către aceste patru familiĭ, iar aceĭ ce vor rĕmâné pe din afară, fiind nevrednicĭ şi neputênd avé nicĭ o nădejde în privirea familieĭ, se vor ocrotì sub umbra puterniciĭ Împĕrăţiĭ. Pe aceste dară temeiurĭ, după înalta voinţă şi hotărîre a Împĕrăţieĭ, şi după soco-

*

www.dacoromanica.ro

Scarlat Calimach se deosebesce de contimporanul sĕŭ de la Muntenĭ, în aceea că este maĭ puţin lacom de banĭ. Noul Domnitor Moldav nu percepù de la ţéră baniĭ tributuluĭ către Pórtă, tribut ertat prin tratatul de la 1812, dar pre care Domnitorul Muntén găsì mijloc să-l percépă.

---

tinţa unanimă a celor bine cugetătorĭ şi cu credinţă către puternica Împĕrăţie, basele regulăriĭ făcute şi princiósele condiţiĭ şi regule s'aŭ statornicit în chipul nrmător:

Domniile Moldavieĭ şi Valachieĭ vor fi de astăḑĭ mărginite numaĭ în cele patru familiĭ, carĭ s'aŭ însemnat prin credinţa şi dreptatea strămoşilor şi carĭ merg pe urma lor, adecă: 1) Familia Domnitoruluĭ de astăḑĭ a Moldavieĭ Scarlat Calimach Voevod; a 2) acea a Domnitoruluĭ de astăḑĭ al Valachieĭ Alecu Suţu; a 3) marele Dragoman de astăḑĭ Michalache Suţu din familia luĭ Michaiŭ Voevod; şi 4) acea a rĕposatuluĭ Alexandru Moruz, compusă din treĭ fraţĭ. Iar Domniilor a Domnitorilor de astăḑĭ vor succedà periodicesce şi pe rînd Domniĭ ceĭ doĭ aflătorĭ în Capitala Impĕrăţieĭ, adecă acel mazilit din Valachia, la Domnia Moldavieĭ, şi acel din Moldova la Domnia Valachieĭ, fără a se îngăduì nicĭ de cum Domnia vre-uneia din maĭ sus ḑisele familiĭ. Din aceste patru familiĭ, dacă vre-odinióră ar lipsì clironomĭ, Inalta Pórtă, cercetând şi însemnând pe aceĭ înzestraţĭ cu credinţă şi învĕţătură, va alege pe acel maĭ însemnat dintre eĭ, hărăzindu-ĭ driturile familieĭ a patra. Iar pentru postul mareĭ Dragomanĭĭ se va alege acel maĭ vrednic şi maĭ ispitit fiŭ al celuĭ maĭ vechiŭ Domn, sub cuvînt de serviciĭ făcute maĭ înainte, iar tatăl sĕŭ, când îĭ va venì rîndul de a domnì, orĭ când ar vroì prin înscris iscălit de însuşi el, să propue şi să céră de bună voie şi nesilit a sa demisie, şi înlocuì rînduirea fiuluĭ sĕŭ ce ar fi ocnpând postul mareĭ Dragomanĭĭ, în asemene cas şi în urmarea cereriĭ sale făcută către Inaltul Devlet, fiul se va rînduì Domn în locul tatăluĭ sĕŭ, iar postul mareĭ Dragomanĭĭ, se va încredinţà celuĭ maĭ vrednic fiŭ din cea maĭ veche din cele-lalte familiĭ. Iar dacă din cea maĭ veche familie nu s'ar găsì fiŭ, avênd vîrsta potrivită, orĭ sciinţele şi învĕţătura cuvenită, saŭ şi găsindu-se nu ar avé însuşirile cerute pentru asemene posturĭ, atuncia, precum şi în casul de maĭ sus, alegêndu-se din cele-lalte familiĭ pe acel maĭ vrednic şi maĭ învĕţat, se va rînduì la postul mareĭ Dragomanĭĭ, iar acesta după alegere rînduit mare Dragoman, împlinindu-şĭ cu credinţă şi dreptate datoriile postuluĭ ce din mila Impĕrăţieĭ a trece la rangul de Domn; însă în vremea Dragomanieĭ sale, cunoscêndu-se de către puternica Impĕrăţie saŭ nevrednicia sa, saŭ orĭ-ce vre-o altă vină vĕdită saŭ nevĕdită, de odată depărtându-se din postul sĕŭ, după asemenea rînduélă, se va rînduì altul în locul sĕŭ, fără ca aceĭ ce se depărtéză sub categorie de vină să se pótă înaintà la rangul Domnieĭ. Osebit de aceste, spre a se preîntîmpinà şi înlătură orĭ-ce viclenie şi intrigĭ, mărginându-se şi postul Dragomanieĭ Floteĭ la aceste patru familiĭ, îl va căpĕtà cel maĭ vrednic ce se va alege din ele în chip ca, deşì maĭ nainte din Dragomania Floteĭ, de-a dreptul s'a înaintat la rangul Domnieĭ, acnm însă, fiind-că se hotărĕsce ca transiţia la Domnie să fie postul mareĭ Dragomanĭĭ, apoĭ nu este nicĭ cum ertat în viitorime vre-unuia din Dragomaniĭ Floteĭ ca să trécă de-a dreptul la Ḑomnie; dar după regnlarea făcută, Dragomanul Floteĭ la sosirea epoceĭ hotărîte va trece la postnl mareĭ Dragomanĭĭ, şi în urmă, la vremea

www.dacoromanica.ro

Mulţumitorĭ boerĭi de bunele dispoziţiunĭ în favórea lor luate saŭ promise de Scarlat Calimach, se adună la Divan boerĭi haleà şi ceĭ paià şi, la 9 Decemvrie 1812, aduc anaforà luĭ Calimach propunêndu-ĭ restaurarea Curţiĭ domnescĭ, constatând neodihnita petrecere» a Dom-

---

hotărîtă înaintându-se la rangul Domnieĭ; din cele-lalte patru familiĭ se va rîndui, precum maĭ sus s'a ḑis, după alegere, pe acel maĭ vrednic, fără ca iarăşi să se pótă rîndui nicĭ odată în nicĭ o slujbă pe aceĭ ce pentru fapte vinovate s'aŭ depărtat din Dragomania Floteĭ.

In urmarea acestora, fiind-că după regularea acum făcută, atât ambele Domniĭ, precum şi Dragomaniile Divanului Impĕrătesc şi a Floteĭ, s'aŭ hotărît numaĭ pentru acele patru familiĭ, aceĭ ce de puţină vreme s'aŭ înaintat şi carĭ nu fac parte din sus ḑisele patru familiĭ, atât Hangerliul, cât şi fostul Dragoman Iacob Arghiropulo se vor cunósce de astăḑĭ de către puternica Impĕrăţie ca nisce particularĭ, desbrăcându-se de rangul ce-l avuseră maĭ nainte: însă atât pentru slujbele lor în parte făcute de maĭ nainte şi pentru mila ce se hărăzesce tuturor supuşilor puternicii Impĕrăţiĭ, spre a nu întîmpinà numiţiĭ nevoĭ, în privirea stării lor, ca o consecinţă a îndurării autocratoricescĭ, li s'a încuviinţat óre-care sumă sub numirea de pensie; şi dar, fostului Dragoman Iacovachi, ca unul ce are mulţĭ pe lângă el şi maĭ mult datorind decât Hangerliu, s'aŭ hotărît a se da din înseşi veniturile Domniilor, celui întâiŭ 60.000 leĭ pe fie-care an, şi luĭ Hangerliu 40.000 leĭ, din carĭ scăḑându-se aceea ce ar ajunge spre hrana lor, rĕmăşiţa se va plătì creditorilor. Iar din suma pomenită de pensie, doue treimĭ se vor da pe fie-care an de către Domnul Valachieĭ şi cea-laltă treime de către Domnul Moldavieĭ, sloboḑindu-li-se îndată acum cuvenitele sineturĭ în puterea acesteĭ regulărĭ; pomeniţiĭ însă sunt datorĭ a şedé retraşi şi a petrece cu linişte, recunoscătorĭ pentru mila ce li s'a făcut; dacă însă (lucru ce nu se crede) s'ar aflà că eĭ aŭ cutezat în potriva Împĕrătesciĭ porunci urmate după Inalta voinţă şi hotărîre, osebit de perderea hărăziteĭ lor pensiĭ, vor luà încă şi pedépsa sumeţieĭ lor, prin ştréng. Fiind de trebuinţă ca pomenitele familiĭ să reguleze cele de cuviinţă şi pentru toţi boeriĭ împărţindu-ĭ între dînşiĭ, împrietinind pe unĭĭ, ajutând pe aceĭ ce vor avé nevoie şi purtând grijă pentru hrana lor, urméză după acestaşi că trebue să razimè spre a fi eĭ sloboḑĭ, cu un cuvînt ca tóte stările de boerĭ, conformându-se cu credinţă şi dreptate sistemului familieĭ sub care se află, să se ferésca de orĭ-ce faptă mare saŭ mică ce ar fi în potriva Inalteĭ voinţĭ, bine cunoscênd, că representaţiile de mulţumire orĭ nemulţumire ce acele patru familiĭ vor face Inalteĭ Porţi, pentru cutare orĭ cutare faptă a boerilor, vor fi primite de Pórtă. Şi dar spre a cunósce fie-care acéstă punere la cale şi Inaltă autocratoricéscă voinţă, s'a sloboḑit Inalt buiuruldiŭ, cuprinḑĕtor poruncilor pomenite Patriarchului Romeilor, iar acelor patru familiĭ cuprinse în acéstă regulare li s'a făcut fie-căreia în parte în scris însciinţare cuprinḑĕtóre de tóte acele maĭ sus expuse. Iar aceste poruncĭ statornicite sistematic, spre a avé puterea putere, s'aŭ înscris atât în calemul Divanului, precum şi în condicile Ameginului şi a Impĕrătesciĭ Zaraphanele ca, după trebuinţă privindu-se, să se aplice cu potrivire.

Anul 1819, luna Ianuarie.

In Constantinopole.

www.dacoromanica.ro

nitoruluĭ în casă cu chirie. Se cer 115.690 leĭ pentru acéstă restaurare a palatuluĭ, rĕŭ deteriorat de Muscalĭ carĭ aŭ ţinut în el spital militar. Suma reclamată va fi adausă apoĭ pentru facerea mobilieruluĭ şi altor trebuincióse. Boerĭĭ propun ca baniĭ necesarĭ să se cisluéscă pe ţéră împreună cu baniĭ datoriţĭ la *Casa răsurilor* pentru lefile slujbaşilor ţĕrĭĭ. Modalitatea perceperiĭ acestor banĭ se póte vedé în actul acĭ anexat (1).

---

(1) *Prea Inălţate Dómne,*

Cuprins fiind în obştésca anaforà ce s'a făcut către Inălţimea Ta, că neajungerea Caseĭ răsurilor, în sumă de 298.463 leĭ a unuĭ an curgĕtor, să se ieà cu drĕptă analoghie de la locuitoriĭ biruluĭ sub numirea de lipsa lefilor, ca o îndatorire a ţĕrĭĭ a plătì celor ce slujesc pentru ţéră, iată viind vremea cea cuviinciósă spre stingerea acésta, pentru care şi adunându-se după porunca Domnieĭ Tale spre socotinţa acésta, n'am lipsit a ne îngrijì şi pentru cheltuelile ce trebuesc spre îngrijrea Curţii pămîntescĭ, care a primit stricăciune în vremea trecutuluĭ răsboiŭ, locuindu-se de spitalul oştenesc, nerĕmâind altă sălăşluire pentru Domnie şi pentru dregĕtoriile pămîntescĭ, fiind întru tóte neodihnită petrecere şi supĕrătóre norodului, dar apoĭ şi însăşĭ Inălţimiĭ Tale Domnitoruluĭ, ca pentru un lucru, dar neapĕrat şi din cele maĭ întâĭ, a vedé Curtea Domnéscă în stare de sălăşluire Domnitoruluĭ, luând sémă socotinţelor ce s'aŭ făcut cu talımin pentru cheltuéla trebuinciósă, mai ales după rînduirea domnieĭ-sale Hatmanuluĭ Roset, care cu luare aminte a şi făcut cu luare în scris între tóte şi prin isvod a arĕtat adunăriĭ obştescĭ, că atât pentru cumpĕrătórea cherestelelor cât şi pentru tóte cele-lalte ale plăţiĭ lucrătorilor: petrarĭ, tcslarĭ şi cumpĕrăturĭ de sobe şi alte materialurĭ, spre întocmirea şi a celor de sus şi a celor de jos zidirĭ şi a celor din ogradă şi zugrăvitul trebuesc 115.690 leĭ cu tótă economia, afară însă de un lagum ce trebuesce neapĕrat pe sub pod şi afară de tótă îmbrăcămintea Curţiĭ.

Incredinţându-ne dară într'un acelaşĭ chip apoĭ întru socotinţa nóstră cea de obşte, găsim a fi de trebuinţă ca, împreună cu stingerea banilor lipseĭ Caseĭ răsurilor, să se strîngă şi baniĭ cheltuelilor întocmiriĭ Curţiĭ, care s'a şi făcut şi este datóre a se întocmì cu cheltuéla ţĕrĭĭ, însă nefiind chip tot într'aceeaşĭ vreme de odată a se strînge şi tótă lipsa Caseĭ răsurilor şi toţĭ baniĭ întocmiriĭ Curţiĭ, socotinţa prea plecatelor slugĭ ale Inălţimiĭ Tale urméză, ca numaĭ jumătate din neajungerea lefiĭ să se strîngă acum în lunile Ianuarie, Fevruarie şi Martie, adecă 149.232 leĭ, şi tot într'aceste lunĭ să se strîngă şi din baniĭ întocmiriĭ Curţiĭ 120.000 leĭ, strîngêndu-se şi sfertul răsurilor cel obicĭnuit, care se alcătuesce în 85.000 leĭ, carĭ toţĭ baniĭ aceştia, ce alcătuesc peste 350.000 leĭ, analoghisindu-se din Visterie pe ţinuturĭ asupra birnicilor, scutelnicĭ şi breslaşĭ fără osebire, prin cea maĭ bună chibzuire şi fără însărcinare asupritóre din partea dregĕtorilor, se vor strînge în lunile acestea, pentru că de la trepte: mazilĭ, ruptaşĭ şi târguri, dar şi hrisovoliţiĭ jidovĭ, armenĭ şi alţiĭ nu este chip a se face strîngere, fiind însărcinaţĭ cu baniĭ menziluluĭ, dar nicĭ de la birnicĭ nu încape maĭ multă strîngere acum, fiind eĭ strîmtoraţĭ cu împuţinarea alişverişuluĭ din lipsa monedeĭ şi din stingerea ne-

www.dacoromanica.ro

Ca să-şĭ facă mână bună nu numaĭ la Pórta, ci şi cu principalele puterĭ Europene, Calimach întreţine relaţiunĭ cu tóte, scrie note şi epistole lăudăróse, promite amiciţie şi credinţă, după împrejurările ţileĭ, când Francieĭ, când Austrieĭ, în acelaşĭ timp când se declară devotat Rusieĭ. Nicĭ la Curtea din Berlin nu eraŭ ignoranţĭ de cugetul real orĭ aparent al Domnuluĭ Moldoveĭ.

Pe lângă Consuliĭ din Iaşĭ, Calimach se arătà amical şi, ca să le demonstre buna luĭ voinţă, iea dispositiunea să li se ofere anume case încăpĕtóre, cumpĕrate cu banĭ cisluiţĭ pe neguţitorimea din Iaşĭ (1).

Cel maĭ bun mijloc de a-şĭ face prietenă Pórta scià Calimach că este de a o încărcà cu peşcheşurĭ. Domnitorul trimise Porţiĭ provisiunĭ din belşug şi, drept mulţumire, îĭ venì îndată un Hatihumaium însoţit cu un dar, o tabacherà, o blanà, un armăsar (2).

---

guţătoriilor, pe carĭ le-a stînjinit vremea răsboiuluĭ; iar apoĭ în luna viitóre Iulie, atuncia se va strînge şi cea-laltă parte în jumătate a lipseĭ Caseĭ răsurilor, se vor strînge şi baniĭ ce se vor cheltuì maĭ mult întru întocmirea Curţiĭ, împărtăşind întru acel ajutor împreună cu locuitoriĭ şi treptele, căcĭ amândouĕ aceste trebuinţe pămîntescĭ sunt datoria ţĕrĭĭ şi a obşteĭ. — 1812 Decemvrie 9. Iaşĭ.

(Semnaţĭ:) Veniamin Mitropolit Moldoveĭ, Gherasim Episcopul Romanuluĭ, Meletie Episcopul Huşuluĭ, Iordache Canta Vel Logofĕt, Const. Balş Logofĕt, D. Sturdza Vel Logofĕt, Sandu Sturdza Hatman, Grigorie Sturdza Vel Vistier, Vasile Canta Vel Vornic, Const. Balş Vel Vornic, Manolache Dimache Vel Vornic, Vasile Roset Vel Vornic, D. Bogdan Vel Vornic, Niculae Stratulat Hatman, Alexandru Balş Vistier, Iordache Roset Vistier.

(1) Veḑĭ documentul în *Uricar*, X.

(2) *Cuprinderea înaltuluĭ Impĕrătesc Firman.*

Lauda Domnilor celor din némul luĭ Mesia, alesule dintre stăpânitoriĭ nèmuluĭ luĭ Isus, astăḑĭ Domnule al Moldoveĭ Alexandre Calimach, să-ţĭ încheĭ săvirşirile tale cu fericire; ajungênd acest prea Înalt semn, sciut să-ţĭ fie că unul dintre obiceiurile cele preacuvióse ale înalteĭ mele Împĕrăţiĭ şi nedespărţită rîvnă de a ocrotì şi a păzì pe ceĭ supuşĭ aĭ sĕĭ întru tótă dreptatea de a revĕrsà isvórele milostiviriĭ către dînşiĭ şi de a se păzì buna orînduélă, şi fiind-că de către pronia Dumneḑeéscă s'aŭ miluit şi s'aŭ dăruit mie stăpânire şi Impĕrăţie, neîncetat purtare de grije şi silinţă are Impĕrăţia mea pentru buna şi fericita stare de obşte tuturor ţĕrilor ce se află în supunerea prea puternicĭĭ mele stăpâniri, iar după acèstă aflare şi păzire chipurilor folositóre, care caută numaĭ şi numaĭ spre rĕsuflare, linişte şi odihna celor de la Dumneḑeŭ încredinţaţĭ la Împĕrătésca mea mărire supuse norôde şi raele, şi în sfirşit cu ochĭ cu neadormire spre cercetare şi aflare de prin cererile şi urmăririle acelor orînduiţĭ de către Împĕrăţia mea stăpânitorĭ judecătorĭ şi Domnĭ în ţĕrile stăpâniriĭ mele; decĭ fiind că atârnă Împĕrătescul nostru cuget a pune în lucrare cele ce se cuvin la Împĕrătésca mea mărire, adecă a cuprinde şi

www.dacoromanica.ro

Anonimul doctor, al căruia portofoliŭ plin cu informaţiunĭ şi acte

a rĕsplătĭ cu milostivire pe aceĭ ce ocrotesc raelele ce locuesc în stăpânirea Împĕrăţieĭ mele şi le păzesc întru bună orînduélă, linişte şi dreptate, iar în potriva celor ce urméză într'alt chip în potriva Împĕrătescĭĭ mele bune voinţe, de a li se face pedépsa şi perdare, cu osebire dar şi ţéra Moldoveĭ, care este moştenire de la strămoşiĭ meĭ, sub Împĕrătescul meŭ sceptru de a fi în bună stare şi de a petrece ticălósele raele întru tótă fericirea, linişte şi rĕsuflare şi de a se ocârmuĭ întru tótă buna orînduélă, fiind-că este cea maĭ întâĭ din bunele voinţe şi cererile Împĕrăţieĭ mele, nu încetăm de a cercetà de apururea starea întru care se află raelele şi toţi ceĭ-lalţĭ locuitorĭ aĭ Moldoveĭ şi tóte chipurile odihneĭ lor, într'un cuvînt neîncetat avem Împĕrătéscă purtare de grije pentru cerşuta bună stare şi fericirea pămîntuluĭ acestuia. Tu dar, numitule Domn, după ale tale înţelepte chipurĭ şi credincióse slujbe, carĭ s'aŭ cercat şi s'aŭ ispitit cu îndestuĭ anĭ maĭ nainte în slujba mareĭ Dragomaniĭ a Împĕrătesculuĭ meŭ Divan, de atuncia, fiind-că se nădăjdue că la tóte următórele slujbe ce veĭ fi orînduit veĭ arătà urmărĭ plăcute, lăudate, cu credinţă şi dreptate, ţi s'a încredinţat acéstă mare slujbă a Domnieĭ Moldoveĭ, iar acum de isnóvă vrênd Împĕrăţia mea maĭ cu amănuntul a se încredinţà pentru chipul petrecerĭĭ tale, s'a adeverit cu tótă îndestularea, că purtându-te cu înţelepciune şi isteţime şi alcătuind tóte mişcările tale a fi potrivite cu Împĕrătésca mea înaltă voinţă şi poruncă, întocmaĭ după cum se aşteptă de la tine, cheltuescĭ silinţă cu tótă credinţa, atât pentru zaptul şi buna ocârmuire pămîntuluĭ, cât şi pentru întîmplărĭ pentru păzirea buneĭ orînduelĭ, pe uniĭ înfricoşându-í şi pedepsindu-ĭ, iar pe alţiĭ cuprinzêndu-ĭ şi umbrindu-ĭ, şi că păzescĭ nestrămutat canónele buneĭ petrecerĭ, cu muhafiziĭ şi locuitoriĭ Împĕrătescilor mele sarhaturĭ şi că după cele maĭ înainte şi pe urmă date Împĕrătescĭ poruncĭ prin sfînt Împĕrătescul meŭ hat pentru nizamul pămîntuluĭ, te afli spre mângâiere şi cuprindere sĕracilor şi pe ceĭ risipiţĭ şi strămutaţĭ dintr'înşiĭ aducêndu-ĭ la urmele lor, cheltuescĭ tot felul de silinţe pentru buna ocârmuire şi fericita petrecere pămîntuluĭ, depărtând şi gonind tóte răpirile şi nedreptăţile şi după tóte aceste că, vrênd să arăţĭ prin lucrare vederate mulţumirile tale şi pentru că din tinereţele tale te hrănescĭ cu prea bogatele mele milĭ ale prea puternicĭĭ mele Împĕrăţiĭ şi pentru că te-aĭ făcut maĭ ales chiar ridicarea şi crescerea Împĕrătescilor mele milĭ, fără preget te nevoescĭ a pune în lucrare tóte trebuincióse slujbe şi poruncĭ, după chipul cuviincios, iar maĭ ales te-aĭ silit a proftaxì în vreme tóte cele trebuincióse pentru zidirile cetăţilor Achermanuluĭ şi nu numaĭ ca să sfîrşescĭ în curîndă vreme acele poruncite două ambare la Besidерĭ, ca să pogóre Împĕrătescul galion, care după cerere întocmaĭ s'a făcut la Galaţĭ, ca să trimiţĭ în vreme zaherelele, vitele şi altele trebuincióse pentru tainaturile oştilor ce sunt rînduite asupra Vidinuluĭ, ca să praftacescĭ la Împĕrătésca cetate a Ţarigraduluĭ atât zaherele, cât şi trimeterea oilor prin gelepĭ.

Decĭ în sfîrşit, făcêndu-se tóte aceste de maĭ sus pomenite, cunoscute la Împĕrăţia mea şi cu adevĕrat încredinţându-se, că şi la tóte cele-l-alte slujbe şi poruncĭ şi de obşte la tóte mişcările tale te porţĭ tot cu aceeaşĭ silinţă, înţelepciune şi credinţă, iar osebit pentru că a dat pentru tine asemenea bună mărturie acel de acum Vizir şi cu desăvîrşită putere epitrop al Împĕrăţieĭ mele, cu mult plecat s'aŭ arătat ale tale lăudate şi înţelepte şi credincióse urmărĭ la prea puternica mea Împĕrăţie şi te-aĭ învrednicit de multe laude, căcĭ acésta a ta rîvnă şi prea plăcută urmare

www.dacoromanica.ro

diverse din secolul XVIII, l-am donat bibliotecii Urechiă din Galaţi,

---

nu numaĭ a găsit vederat, ce cu mare credinţă şi protimis acésta a ta care aĭ spre a puté face cunoscută desăvîrşit slugésca ta bună mulţumire pentru bogatele şi Împĕrătescile milĭ ce se revarsă către tine, ce încă a adeverit şi a întărit şi a strămoşilor teĭ către prea înalta, prea puternica mea Împĕrăţie credinciósă slujbă; fiĭ dar întru tótă vrednicia de laudă, şi iată dar învoim, ca să te învrednicescĭ a câştigà şi cu desfĕtare a gustà de apurure rodurile credinţeĭ şi ale dreptelor tale plăcute slujbe.

Decĭ dar fiind, că este bună voinţa Împĕrăţieĭ mele, ca şi de acum în fericitul Împĕrătescul meŭ semn să adaogĭ şi să îmmulţescĭ încă şi alte credincióse slujbe cu asemĕnare celor trecute maĭ înainte lăudate, ca să te silescĭ cu neadormire pentru bună starea şi fericirea pămîntuluĭ, pentru rĕsuflarea şi odihna săracelor raele şi să fiĭ cu luare aminte a se păzì nestrămutat cuprinderea înaltelor porunc pentru nizamul pămîntuluĭ şi din boerĭ şi ceĭ-lalţĭ locuitorĭ pre ceĭ mărturisiţĭ în credinţă către prea puternica mea Împĕrăţie să-ĭ mângâĭ şi să-ĭ cuprinḑĭ, iar pe ceĭ vrednicĭ de pedépsă să-ĭ pedepsescĭ, fără a trece cu vederea greşélele lor şi să nu-ĭ erţĭ la orĭ-cine cutézà rele de a eşì din hotarele datorieĭ sale, saŭ a se abate cu călcare peste orînduéla stăriĭ sale, că cu acest chip să se urmeze buna ocârmuire, după cum cer hotarele cuviinţeĭ buneĭ oblăduirĭ.

Baniĭ mirieĭ Împĕrătescĭ şi obicĭnuitele rusumaturĭ sa te silescĭ a se împlinì în vremea lor; pe ticălósele raele să-ĭ feresc de asuprire şi nedreptăţĭ, iar din boerĭ şi ceĭ-lalţĭ câţĭ se vor împotrivì la poruncile tale şi câţĭ în potriva prea înalteĭ Împĕrătesciĭ mele buneĭ voinţĭ vor cutezà a silnicì şi a asuprì săracele raele, pe aceia după săvîrşita putere ce aĭ să-ĭ pedepsescĭ, spre înfrînare şi să cheltuescĭ tótă silinţa în tótă vremea, fără preget şi cu ochiul neadormiriĭ străjuind. ca după deplina putere ce ţi s'a dat să afli tóte chipurile folositóre pentru întemeierea şi buna ocârmuire pămîntuluĭ, întocmaĭ după înţeleptele şi credinciósele chipurĭ cu carĭ şi până acum te-aĭ purtat, nevoindu-te a trage şi a dobândì rugile săracelor raele către prea puternica mea Împĕrăţie şi să arăţĭ necontenit către Împĕrăţia mea în scris tóte vrednicele de arătare ale tale socotinţe; spre acésta dar, după sfîntul Împĕrătescul meŭ întru norocire dat Hatihumaium, s'a făcut şi acésta a mea înaltă Împĕrătéscă poruncă cuprinḑétóre întăririi şi întemeieriĭ Domnieĭ Tale şi iată ţi se trimete; decĭ de te veĭ purtà după chipul de maĭ sus arătat şi ca să puĭ în lucrare întru tóte desăvîrşit Împĕrătésca mea înaltă poruncă şi voinţă, te va într'arma cu tóte puterile silinţeĭ în fericitul ogor al Împĕrăţieĭ mele, ca să arăţĭ maĭ cu înadins şi de acum înainte rîvnă, protimie şi credinţă, arătând săvîrşirile tuturor celor ce maĭ sus s'aŭ poruncit, adecă buneĭ ocârmuirĭ a pămîntuluĭ şi tóte cele-lalte cerute de la vrednicia desăvîrşiteĭ puterĭ ce ţi s'a dat, ca cu chipul acesta să se îmmulţéscă şi să se întărésca cu adăogire acea către tine a mea Împĕrătéscă norocită bună ipolipsis, să câştigĭ şi de acum revĕrsare a bogatelor mele nedeşertatelor facerĭ de bine de la prea puternica şi iubirea de dreptate Împĕrăţieĭ mele şi veĭ urmà negreşit după cuprindere şi înţelegere acesteĭ înalte Împĕrătescĭ poruncĭ, ce s'a dat la mijlocul luniĭ Şival, în anul 1212, în păzitul de Dumneḑeŭ Ţarigrad.

Cond. Metr. Iaşi, pag. 34.

www.dacoromanica.ro

ne descrie parada primirii de către Domnitorii ţĕrilor Române a unuĭ firman însoţit cu daruri.

Iată acéstă descriere:

«Indată ce Domnul se arată de departe, ieĭ pe amândouĕ mânile tale boccéua şi blana şi peste bocceà puĭ fermanul cu punga de *dibă* (stofă de mătase), după ce

---

Tâlmăcirea Caimeliĭ prea înaltuluĭ Vizir.

Prea alesule şi prea credinciosule Domn al Moldavieĭ, tu fiind din ceĭ hrăniţi şi crescuţi întru dreptate şi osebită credinţă cu desăvîrşită ipolipsis slugă a prea puterniciĭ Împĕrăţiĭ, aŭ strălucit luminatele semnele dreptăţiĭ şi înţelepciuniĭ din cele cu credinţă ale tale lucruri şi s'aŭ vĕḑut prin cercare rodurile mulţumiriĭ tale din plăcutele slujbe ale Dragomanieĭ celeĭ de mulţi anĭ şi de la prea puternica Împĕrăţie şi după tótă nădejdea, că şi maĭ în urmă după asemenea înţelepte chipuri veĭ cheltuì tótă silinţa ta spre săvîrşirea înaltelor porunci, ce se vor da către tine, maĭ înainte ţi s'aŭ încredinţat slujbele cele marĭ ale Domnieĭ Moldavieĭ, potrivindu-te cu a ta firéscă rîvnă şi necovîrşită protimie şi silinţă, spre care fiind şi prea înalta Împĕrătéscă voinţă şi poruncă pentru cea desăvîrşită cercare şi încredinţarea urmărilor şi tuturor mişcărilor tale, s'aŭ aflat şi s'aŭ găsit cele drepte şi neschimbate ale tale lucrărĭ alcătuite cu Împĕrătéscă nădejde şi următóre întocmaĭ stăpânitóreĭ prea înalteĭ buneĭ voinţi, făcênd a-ĭ potrivì paşiĭ tĕĭ cu prea înaltă Împĕrătéscă bună voinţă şi cu înţelepciune aĭ unit după acésta şi chipurile buneĭ ocârmuiriĭ câte odată prin îngrozire, prin înfricoşare şi une-orĭ iarăşi prin tânguire şi blândeţe, aĭ păzit cu mare luare aminte cuviinciósa bună petrecere megieşéscă între sarhaturile Împĕrăţieĭ; îndestul te-aĭ silit spre a unì în lucrare acele pentru bună orînduélă pământuluĭ date prea înalte Împĕrătescĭ porunci şi fermanurĭ; în cât a fost prin putinţă te-aĭ îngrijit pentru tóte acele ce atârnă la nizamul ţĕriĭ; cuprinḑênd raelele cele de sub a ta ocârmuire cu înţelepciune şi isteciunea minţiĭ tale aĭ îmmulţit locuinţa pământuluĭ, depărtându-te de tótă nedreptatea şi oprind tótă asuprirea. Deci dar, fiind-că din copilăria ta eştĭ hrănit şi crescut cu Împĕrătescile bogate milĭ şi faceri de bine, te-aĭ făcut şi desăvîrşit . . . . . ridicare şi hrănire din însĕşĭ mânile prea puterniciĭ Împĕrăţiĭ, după care şi cu voinţă aĭ rĕsplătit prin plăcutele tale slujbe mulţumirile cele pentru bogatele Împĕrătescĭ faceri de bine ce s'aŭ revĕrsat asupra ta, căcĭ în cuviinciósele vremĭ aĭ trimis tóte cele ce s'aŭ cuvenit trebuincióse la zidirile cetăţilor Chilieĭ şi Achermanuluĭ; în puţină vreme aĭ săvîrşit facerea celor douĕ ambare, carĭ nu de mult ţi s'aŭ poruncit la cetatea Benderuluĭ, galionul carele din înaltă Împĕrătéscă poruncă s'a făcut la Galaţi, l-aĭ săvîrşit după chipul cu care s'a cerşut; tótă silinţa aĭ arătat la necurmata trimiterea vitelor şi osebitelor feluri de zaherele pentru tainaturile oştirilor ce sunt rînduite spre Vidin, atât eznasâ-zahereà cu îndestulare, cât şi prin gelepĭ n'aĭ contenit a trimite la Ţarigrad; pentru acésta, fiind-că vĕḑută şi cunoscută luminat s'a făcut tótă rîvna silinţeĭ tale ceĭ prea lăudate, atât din aceste de maĭ sus bine primite urmărĭ şi din tóte cele-lalte ale tale săvîrşirĭ, n'am lipsit şi noĭ pre larg a-ţĭ face în scris arătare pentru iscusita şi vrednica sădită întru tine silinţă, dând pentru tóte aceste bune mărturiĭ către prea puternicul şi prea bunul nostru Împĕrat, din care prea credincióse şi cu protimie ale tale slujbe şi Împĕrătésca sa prea puternică mărire nu numaĭ că s'a cuprins cu cea desăvîrşită mulţumire, dar şi de multe bune cuvîntărĭ

www.dacoromanica.ro

aĭ încălecat dejà calul tĕŭ, pe care îl ţine sluga ta ce umblă pe jos. Iar când veĭ fi aprópe de Domnul şi veĭ vedé că e timpul ca Măria Sa, întinzêndu-ĭ mânile tale cu blană şi fermanul, ast-fel precum le ţiĭ, Domnul iea de odată fermanul, şi după ce-l sărută îl aşéză iar de-asupra bocceleĭ cu blana ce o ţiĭ în cele douĕ mânĭ. Apoĭ

şi laude te-a învrednicit pe tine; fie dar a câştigà ţie cu desfătare rodurile credinţeĭ şi ale dreptelor tale urmărĭ; decĭ după cum şi până acum te-aĭ purtat cu firésca ta înţelepciune şi isteciune a minţiĭ şi de acum înainte se cere numaĭ decât, cu adăogire şi îmmulţirea celor trecute slujbe a silinţeĭ bune urmărĭ pornite de la luarea ta înainte câte atârnă de obşte, atât spre buna ocârmuirea ţĕriĭ, cât şi spre odihna săracelor raele, păzind adecă prea înaltele Împĕrătescĭ poruncĭ ce s'aŭ dat maĭ înainte, şi pe câţĭ din boerĭ şi raele veĭ aflà întru credinţă supuindu-se către umbrirea prea înalteĭ Împĕrăţiĭ, să-ĭ cuprinzĭ şi să-ĭ cinstescĭ, iar pe carĭ iĭ veĭ găsì cu urmare şi lucrare în potrivă, îndată să le facĭ şi pedepsele cuviincióse, nelăsând pe nimenia a se abate cât de puţin din hotarele stăriĭ sale, precum şi pe aceĭ carĭ se vor ispitì a călcà poruncile tale şi în potriva Împĕrătesciĭ bune voinţe vor cutezà a se abate spre asupririĭ şi nedreptăţile săracelor raele, ca un stăpânitor şi cu desăvîrşită putere să-ĭ pedepsescĭ după măsura vinovăţiilor lor, şi să te silescĭ pentru cea în vreme a mirieĭ ţĕriĭ tuturor celor-lalte obicĭnuite rusumaturĭ, tot după cunoscuta înţelepciune şi credinţă şi lăudatele chipurĭ, carĭ şi până acum s'aŭ vĕdut cheltuind silinţa ta spre punerea la cale a buneĭ orînduelĭ pămîntuluĭ şi spre păzirea buneĭ stărĭ a eĭ. Şi ca să facĭ în scris arătărĭ către prea înalta Pórtă şi de acum înainte pentru tóte cuviinciósele pricinĭ, cu adăogirea celor credincióse ale tale socotinţe, spre acésta s'a dat acum Împĕrătesc vrednic de închinăciune înalt Firman înfrumuseţat şi cu sfînt Hatihumaium, pentru întărire şi întemeierea Domnieĭ tale. Fiind dar că fără îndoire se nădăjduesce şi se aştéptă după a ta firéscă şi plăcută credinciósă urmare, şi după înţeleptele, drepte şi lăudate ale tale lucrărĭ şi după cum se cuprinde prin înaltele vrednice de închinăciune poruncĭ, că te veĭ într'armà tot-deauna cu rîvna îngrijiriĭ şi a silinţeĭ, pentru buna şi credinciósa lucrare şi săvîrşire tuturor Împĕrătescilor poruncĭ, pentru acésta şi noĭ spre întărire şi îndemnare datorniciĭ tale silinţe şi protimiĭ şi ca să adaogĭ cu maĭ multe după cea fără îndoire nădejde a prea puternicĭi Împĕrăţiĭ acea către tine Împĕrătéscă îndurare şi să te facĭ râvnitor acelor asemenea cu tine, scriindu-ţĭ acum, îţĭ trimitem acéstă a nóstră caimeà, care luând-o cu ajutorul luĭ Dumneẓeŭ şi pliroforisindu-te cu credinţa pentru tótă cuprinderea eĭ, nestrămutat veĭ urmà săvîrşirea, după cum scriem.

Tâlmăcire de pe înaltul Împĕrătesc Firman ce a venit către Măria Sa Scarlat Alexandru Calimach Voevod, cuprinzĕtor de mulţumire pentru zaherĕua ce s'a trimis la capanul Împĕrătesc. La anul 1814 Ianuarie.

Alesule între stăpânitorĭ, Domn al némuluĭ Mesieĭ Scarlat Voevod, Domn al Moldavieĭ, sfîrşitul să ţi se încheie cu bine. Ajungênd acéstă a nóstră Împĕrătéscă poruncă, sciut să-ţĭ fie, că tu numitulĕ Domn, de vreme ce ţi s'a încredinţat ocârmuirea Moldavieĭ, aĭ împlinit tóte câte dreptatea şi credinţa te-aŭ povĕţuit, prin lăudatele fapte şi plăcutele chipurĭ ce aĭ urmat, între carĭ şi cu trimiterea acea în vreme a feluriĭ de zaherele cu îndestulare la Împĕrătésca nóstră cetate a Ţarigraduluĭ şi

www.dacoromanica.ro

îţĭ dă un cal Domnesc cu patru saŭ maĭ mulţĭ ciohădarĭ (slugĭ Domnescĭ), carĭ îţĭ ţin calul tĕŭ şi îndată iurudisescĭ şi pornescĭ înaintea Domnuluĭ, iar dînsul te urméză numaĭ decât şi aşà veniţĭ până la Curte (Κούρτη). După ce sosiţĭ acolo, descalecĭ calul la scară, şi iurudisescĭ înaintea Domnuluĭ, până la suirea Domnuluĭ pe scaun în Divan, şi staĭ tocmaĭ în faţa luĭ, ţinênd de asemenea blana şi fermanul pe amândouĕ mânile. Atuncia Domnul stând în picióre iea fermanul şi sărutându-l îl dă luĭ Divăn-Efendisi ca să-l cetéscă. Iar tu în acelaşĭ timp staĭ în picióre la locul tĕŭ, ţiind mereŭ în mânile tale blana până la sfîrşitul cetiriĭ firmanuluĭ. Şi atuncĭ Divan-Efendisi-ul iea blana din mânile tale şi îmbracă cu ea pe Domnul, şi numaĭ decât Domnul îmbracă pe Divan-Efendisi cu blană. Iar după aceea te îmbracă şi pe tine cu haină de samur tot la locul unde aĭ stat de la început şi aşà se sfîrşesce tótă ceremonia.»

Firmanul sosit luĭ Calimach a trebuit aşà dar să fie tot ast-fel primit cu mare solemnitate (1).

întru lucrarea acestora prin fapte aĭ arătat şi săvîrşită osârdia ta, avênd spre dovadă vrednicelor tale săvîrşirĭ a nóstră Împĕrătéscă mulţumire, iar boeriĭ ţĕriĭ urmând întru tóte asemenea ţie şi îmbrăţişând după cuviinţă datoriile lor, ce aŭ căḑut către a nóstră prea puternică Împĕrăţie, aŭ încredinţat datornica lor supunere şi credinţă către hrănitórea şi făcĕtórea lor de bine a nóstră Împĕrăţie, acésta maĭ ales încredinţându-se din cele maĭ în urmă vrednice ale lor lucrărĭ, ce în scris vestit nouĕ aŭ fost, dar şi plăceriĭ nouĕ, chipul cu care, precum maĭ sus am ḑis, s'aŭ purtat numiţiĭ boerĭ în credinţă săvîrşind Împĕrătescile nóstre porunci şi s'a adaos acea dintru în vechime către tine păzită a nóstră Împĕrătéscă iubire şi de vreme că scoposul nostru şi Împĕrătésca poruncă se alcătuesce spre a-şĭ avé petrecerea cu bucurie şi liniştire toţĭ de obşte supuşiĭ noştri ce se află locuind sub a nóstră stăpânire, aşteptăm şi de acum, ca după chipul acesta, avênd îngrijire pentru acea întru tótă odihna ocrotire şi liniştirea tuturor de obşte supuşilor noştri, să fie asemenea întru tótă osârdia, urmând plăcute slujbe, cu lăudate lucrărĭ la tóte Împĕrătescile săvîrşirĭ şi după povĕţuirea credinţeĭ şi înţelepciuniĭ tale.

Către acésta dând acéstă înaltă poruncă, o trimitem prin Împĕrătésca nóstră urdie, lăudându-ţĭ rîvna ta ce aĭ arătat până acum şi arătându-ţĭ acea către tine a nóstră Împĕrătéscă bună cugetare şi iubirea acésta de acum, pliroforisindu-te şi sciinţă avênd fără îndoire, că ceĭ ce slujesc stăpâniriĭ nóstre întru credinţă şi dreptate, se învrednicesc dreptelor résplătirĭ.

Fiĭ de apururea întocmaĭ următor şi întru nădejdea credincióselor şi lăudatelor tale fapte, sîrguesce-te spre adăogirea Împĕrătesciĭ nóstre bune cugetărĭ şi iubirĭ, depărtându-te de orĭ-ce în protivă urmare.

Acésta să-ţĭ fie sciut şi te supune sfîntuluĭ nostru semn.

S'a dat la anul 1228, la începutul luniĭ Muharem.

(1) *Hatihumaium către Scarlat Alexandru Calimach Vv., cu dar Împĕrătesc o tabacheră. Extract.*

Laudă slujbele luĭ de Dragoman şi aceea de Domn al Moldoveĭ cu împlinirea zahereleĭ, cu lucrarea la cetăţĭ. — «Ḑicem: Bine să-ţĭ fie ţie! şi să te învrednicescĭ a vedé şi a gustà rodurile credinţeĭ şi ale dreptăţiĭ.»

www.dacoromanica.ro

Relaţiunile luĭ Calimach cu Domnitorul Muntén Caragea aŭ fost pururea bune. Am vĕḑut pe Calimach stând maĭ mult timp la Bucurescĭ, găzduit pe spesele Guvernuluĭ local, înainte de a merge la Iaşĭ (1).

Un singur cas de óre-care neînţelegere se constată cu acte, şi anume în Agust 1813. Caragea ordonă Clucerului Predescu să se scóle să mérgă la Slam Râmnic, unde s'a întîmplat a fi pricină de stăpânirea moşiilor ce sunt ca hotar ale boerilor de dincolo din vecinătate, cu stăpâniĭ moşiilor de dincóce, din carĭ uniĭ din dumné-lor boeriĭ Domnieĭ Mele, făcêndu-ne arătare de acésta, am însciinţat Domnia Mea pe Luminăţia Sa fratele Domnul Moldavieĭ şi ne-a venit rĕspuns, cum că a orânduit din partea Domnieĭ Sale hotarnicĭ, de carĭ şi dumné-lor Ispravniciĭ ne însciinţară că aŭ şi venit aceĭ hotarnicĭ acolo la hotar; iată dar că din partea Domnieĭ Nóstre te orînduim pe dumné-ta hotarnic, ca mergênd la Focşanĭ, orĭ-ce trebuinţă de ajutor veĭ avé să-l cerĭ de la dumné-lor Ispravniciĭ judeţuluĭ, cărora să le arăţĭ porunca acésta a Domnieĭ Mele de a ţi-l face, şi pliroforisindu-te de cine sunt vecinĭi dincóce, să li se deà de scire a venì faţă cu sineturile şi doveḑile ce vor fi avênd, şi ajungêndu-te cu ceĭ de dincolo hotarnicĭ, să mergeţĭ la faţa loculuĭ, şi urmând orînduelĭi hotărniciilor, să facĭ alegerea hotarelor după doveḑĭ, cum şi după vechea stăpânire, şi unde va fi întunecare să se deà şi carte de blestem ca maĭ mult să se descopere adevĕrul şi dreptatea şi la alegerea ce veĭ face să însciinţezĭ Domnieĭ Mele, cu care acéstă hotărnicie *să nu se supere nicĭ să se smintéscă hotarul ţĕriĭ între vecinĭ*, ci hotarul acela al ţĕriĭ cu pricina hotărnicieĭ moşiilor să nu se smintéscă, ci să fie în locul nestrămutat, precum din vechime a fost până acum. I saam receh. gpd.—1813 August 23.

Vel Logofĕt.

Cod. LXXIV, fila 84.

Şi cu credinţă de bună slujbă şi pe viitor îţi trimitem dar *o tabatieră cu pietre de diamant* ... Drept aceea, îndată ce va ajunge înalta nóstră poruncă împreună cu tabatiera, acea de petre, cu pasurĭ plecate întîmpinându-le şi sărutându-le şi arătând datoriile cunoscinţeĭ, veĭ fi rugător pentru vecĭnicirea Împĕrătescĭĭ nóstre puterĭ.

Insistă pentru materialul şi acele necesare la facerea cetăţilor.

Dat la începutul luniĭ Regep, anul 1228.

(1) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemli Vlahiscoie.*

Dumné-ta Vel Vistiere, după pliroforia ce ne daĭ printr'acéstă anaforà, poruncim Domnia Mea să se plătéseà de la Visterie aceştĭ talerĭ 1.154 şi parale 25, dându-se

www.dacoromanica.ro

La 1816 se maĭ ivesce un cas. Boerul biv Vel Căminar C. Suţul reclamă la Caragea, că locuitoriĭ din Moldova trec cu oile lor peste hotarul ţĕriĭ Muntenescĭ şi le pasc în imaşurile luĭ fără de nicĭ o plată. Vodă cere informaţiunĭ de la starostiĭ ţinutuluĭ Putneĭ, ceĭ din partea Moldoveĭ. Aceştia rĕspund, că «de se vor supĕrà aceĭ locuitorĭ (Moldovenĭ) pentru păşunea vitelor de către stăpâniĭ moşiilor, se

---

chiar în mânile acelora de la carĭ s'aŭ luat aceste lucrurĭ pentru trebuinţa ce se arată maĭ în jos. — 1812 Decemvrie 30.

(Pecetea gpd.)

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale, următor fiind, am făcut cercetare şi teorisind fóia ce a dat-o dumné-luĭ Vornicul Michalache Manu sub iscălitura domnieĭ-sale, de carĭ lucrurĭ a primit de la Agie în trebuinţa conaculuĭ Mărieĭ Sale Scarlat Vodă Calimach, s'a găsit întocmaĭ primit de dumné-luĭ, precum se arată trecute şi în fóia Agieĭ, fără deosebire, cum şi pentru pânea şi hrana çilelor ce s'aŭ dat de la Agie pentru conacul slăviţilor murahazĭ s'a vĕçut pitacul dumné-lor boerilor Caimacamĭ, cu cuprinderea sumeĭ ce se arată într'acéstă anaforà a Agieĭ iarăşı întocmaĭ, dar pentru plata acestor lucrurĭ ce s'aŭ dat nu este în Visterie nicĭ un pecetluit, şi nu lipsiĭ a arătà Mărieĭ Tale, ca să se deà luminată poruncă la cererea ce face dumné-luĭ proin vechil al Agieĭ. -- 1812 Decemvrie 28.

Vel Vistier.

Cod. LXXIII, pag. 42.

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahiscoie.

Dumné-ta Vel Vistiere, după pliroforia ce ne daĭ printr'acéstă anaforà, poruncim Domnia Mea să se plătéscă de la Visterie aceştĭ talerĭ 1.619 parale 22, dându-se însă chiar în mânile acelor brutarĭ şi lumînărarĭ, de la carĭ s'aŭ luat acele pânĭ şi lumînărĭ. — 1812 Decemvrie 30.

(Pecetea gpd.)

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale, următor fiind, am teorisit tóte acele pitace câte se arată într'acéstă anaforà şi s'aŭ găsit atât suma pânii cât şi a lumînărilor întocmaĭ, precum se cuprinde în fóia ce s'a dat de la Agie, care sumă a pânii, socotindu-se după preţul cu care se vindeà pânea atuncĭ, adecă ocà câte 6 parale, se adună suma de banĭ ce se arată într'acéstă anaforà, adecă talerĭ 1.619 şi parale 22, cu lumînările împreună, pentru carĭ aceştĭ banĭ, fiind-că pecetluit nu este în Visterie, nu lipsiĭ a arătà Mărieĭ Tale ca să se deà luminată poruncă la cererea ce face dumné-luĭ proin vechil al Agieĭ. — 1812 Decemvrie 28.

Vel Vistier.

Cod. LXXIII, pag. 43.

www.dacoromanica.ro

strică armonia cea întocmită între aceste două ţĕrĭ.» Caragea nu este de acéstă părere; el ḑice că *armonia* dintre ambele ţĕrĭ «privesce către oblăduitoriĭ acestor două vecinătăţĭ, iar nu asupra dreptelor lucrurĭ ale celor ce locuesc pe aceste pământurĭ». De aceea Vodă ordonă Ispravnicilor de Slam Râmnic, «ca ajungêndu-se cu dumné-lor starostiĭ din ţinutul Putneĭ, să deà cuviinciosul nizam, spre a se păzì buna orînduélă ce este întocmită prin pravilnicésca Condică», adecă locuitoriĭ ce pasc vite pe moşiĭ străine să fie obligaţĭ a clăcuì la stăpânul moşieĭ, orĭ a se învoì să le plătéscă erbărit(1).

Acest an 1816 este un an de emoţiune pentru ambiĭ Domnĭ aĭ ţĕrilor Române. Pe când eĭ aşteptaŭ să trécă prin Principate Baronul Strogonoff, trimisul Rusieĭ la Constantinopole, pentru a negocià asupra neînţelegerilor ivite în urma păciĭ de la Bucurescĭ, de odată se lă-

(1) Iacă actul integral:

Dumné-vóstră Ispravnicilor ot sud Slam Râmnic, sănătate. Iată că *trimi*tem dumné-vóstră embericlisită jalba ce a dat Domnieĭ Mele dumné-luĭ biv Vel Căminar Constantin Suţul împreună şi cu alăturatul rĕspuns ce ni s'a dat asupra pricinii de către Starostiĭ aĭ ţinutuluĭ Putneĭ, care cetindu-se înaintea Domnieĭ Mele, nu găsim destoinică cuprinderea sa spre apĕrarea locuitorilor Moldoveĭ, ce-şĭ trec vitele dincóce în pământul Domnesciĭ nóstre ţĕrĭ spre păşune pe moşiile unora altora de a nu plătì nimic, fiind lucru în potriva obiceiuluĭ şi a pravileĭ pământuluĭ acesteĭ ţĕrĭ, iar cuvîntul ce ḑic dumné-lor Starostiĭ, că de se vor supĕrà aceĭ locuitorĭ pentru păşunea vitelor de către stăpâniĭ acelor moşiĭ, *se strică armonia cea întocmită între aceste două ţĕrĭ*, nu este tâlmăcire potrivită a fiinţeĭ armonieĭ, căcĭ armonia acesteĭ vecinătăţĭ privesce către oblăduitoriĭ acestor două vecinătăţĭ, iar nu asupra dreptelor lucrurĭ ale celor ce locuesc pe aceste pământurĭ, şi megieşésca armonie i prieteteuésca împărtăşire, ce ḑic dumné-lor, nu se póte tâlmăcì într'acestaşĭ chip, adecă cele ce aŭ lipsă locuitoriĭ Moldoveĭ să le împlinéscă de la ceştĭ de aicĭ fără de plată, pentru că de se va ḑice una ca acésta, urméză maĭ întâiŭ a se ridicà chiriotita ce daŭ pravilele fieş-căruia stăpân pe dreptul lucrul sĕŭ, iar de a plătì uniĭ altora cele ce le trebuesc de ieaŭ uniĭ de la alţiĭ, cu acésta câtuşĭ de puţin nu se smintesce cea dintre oblăduirĭ armonie, apoĭ se păzesce şi înfiinţata şi politicéscă pravilă, care nu slobóde a păgubì cinevaşĭ pe altul de dreptul sĕŭ, precum nicĭ de venitul moşiilor, care este drept al stăpânilor lor. De aceea dar poruncim dumnévóstră, ca ajungêndu-vĕ cu dumné-lor Starostiĭ din ţinutul Putneĭ, să daţĭ cuviincios nizam spre a se păzì buna orînduélă ce este întocmită prin pravilnicésca Condică, adecă: câţĭ din locuitorĭ după moşiĭ străine (cu cât maĭ vîrtos din ţĕrĭ străine) nu vor avé loc îndestulat pentru păşunea vitelor lor pe moşia ce locuesc şi vor vré a trece la păşune pe alte moşiĭ străine, să fie datorĭ a se învoì cu stăpânul aceĭ moşiĭ, ca orĭ să-ĭ facă ḑile de clacă, saŭ să-ĭ plătéscă erbărit, precum şi din locuitoriĭ Domnesciĭ nóstre ţĕrĭ ce se vecinesc cu pământul Moldoveĭ, de-şĭ vor pasce vitele lor pe acel pământ, asemenea sunt datorĭ. Ci dar într'acestaşĭ chip să aveţĭ a urmà negreşit, şi fiţĭ sănătoşĭ. — 1816 Iulie 16.

Cod. LXXIV, fila 258.

www.dacoromanica.ro

ţesce vestea, că Strogonoff a şi fost la Constantinopole la 9 Septemvrie stil noŭ pe o fregată de 44 tunurĭ. Mare emoţiune şi la Constantinopole (1).

La 1816 se întîmplă în Moldova un eveniment în legătură cu încercările de răsvrătirĭ din Muntenia. Formont scrie luĭ Richelieu cele ce urméză.

Formont à Richelieu, 30 Juin 1816.

Quelques voleurs ont tenté en Moldavie le *mois dernier* de délivrer les forçats qui travaillent aux salines et de les associer à une entreprise qui avait pour but de s'emparer des trésors du Prince. Cette coïncidence des deux événements si rapprochés l'un de l'autre a fait ici quelques sensations, et dans ce pays-ci où on juge de tout avec un sentiment de crainte, on tire de chaque nouvelle une induction ou une conséquence très-grave.

C'est ainsi que l'on n'apprend pas sans inquiétude que l'Empereur d'Autriche se propose de visiter la Gallicie et que l'Empereur de Russie doit se rendre incessamment à Pultava pour passer en revue une armée qui s'y rassemble.

O nouă ocasiune de emoţiune dăduse Iaşilor şi Bucurescilor articolele publicate de jurnalul de Francfort din 11 Noemvrie 1815. Austria şi Prusia revendicaŭ Principatele ca vechĭ feudurĭ polonese. Erà un simplu balon de încercare de un gen noŭ (2).

---

(1) Formont scrie din Bucurescĭ, în 26 Septemvrie 1816, luĭ Richelieu:

..... Les Princes de Valachie et de Moldavie sont surtout fort effrayés. Dans une lettre confidentielle, le Prince Callimach fait part au Prince Caradja des renseignements qu'il s'est procurés sur la mission de Mr. le Baron de Strogonoff et il croit savoir que leur *déposition* sera fortement demandée. Il paraîtrait, d'après cette même lettre, qu'ils seraient l'un et l'autre accusés d'avoir, au mépris des traités, prélevés des impôts extraordinaires sur les deux Principautés; et en effet, la Valachie et la Moldavie ont été toutes les deux frappées de contributions extraordinaires pour frais de ravitaillement des places fortes.

Formont crede aceste informaţiunĭ fórte alterate, pag. 57—58, vol. I, Acad.

Bucurescĭ, 7 Noemvrie 1816.

Formont dă sémă de o călĕtorie în munţiĭ Valachieĭ, unde a descoperit, aur, argint, fer, puciósă ş. a.

...Quelques accidents de peste ont eu lieu dans plusieurs districts de la Moldavie et un ou deux villages de la Valachie sont en ce moment compromis.

In 26 Decemvrie 1816, Formont arătà luĭ Richelieu că, la Constantinopole, Strogonoff a început negocierile.

(2) *Fornetty Ducelui de Richelieu.*

Iassy, 19 Ianuarie 1826.

In jurnalul de la Francfort, în 11 Decemvrie 1825, a apărut un articol care ţice, că Moldova şi Valachia, aparţinênd pe la 1401 Polonieĭ, Regiĭ Polonieĭ «ont toujours

www.dacoromanica.ro

In Maiŭ 1817, Fornetty scrie din Iaşĭ că se svonesce despre destituirea ambilor Domnĭ. E vorba să fie numiţĭ Caragea la Valachia şi tînĕrul Moruzi la Moldova. Acésta nu erà óre explicaţiunea mişcărĭĭ boerescĭ contrare luĭ Calimach din Octomvrie 1817? Boerimea protestà că a fost pusă la o dare de 1.200.000 leĭ.

La Maiŭ 1818, Impĕratul Alexandru al Rusieĭ venì la Chişineŭ să visiteze Basarabia. Acì trimiserà Domnitoriĭ Principatelor delegaţiunĭ să-l salute. Turcia învoì acésta, însă ordonă luĭ Calimach, ca să trimità ca delegaţĭ *boerĭ maĭ micĭ*, ca semn de puţină consideraţiune. Totuşĭ Impĕratul primì bine delegaţiunile(1).

Dacă cu Rusia Calimach se purtà cam după ordinele din Constantinopole, Francia tot nu cutezà s'o desconsidere, cum se vede din sfiéla cu care se purtă în afacerea a doĭ oficerĭ superiorĭ emigraţĭ, pre carĭ nicĭ cutezà să-ĭ respingă din ţĕră, nicĭ să-ĭ primésckă. După ce Pórta dete deslegare, îngăduì rĕmânerea în ţĕră a acelor doĭ emigranţĭ(2).

După restaurarea regalităţiĭ în Francia, ea nu întârdie a desfiinţà Consulatul frances din Iaşĭ. Trimiţênd la Bucurescĭ pe Augrand în locul vacant după Formont, Richelieu îĭ dă instrucţiunĭ, ca să se insniueze maĭ ales pe lângă Principele Muntenieĭ, ca să afle prin el cele politice din Turcia.

---

conservé leurs prétentions sur le pays et portent constamment le titre de Roi de Dacie.

Fornetty ţice că acest articol a făcut sensaţiune la Iaşĭ.

Acad. Tomul Moldavieĭ, p. 1.

(1) *Pagé à Richelieu.*

6 Iunie 1818.

Vestesce că Împĕratul Rusieĭ a venit la 28 August la *Chişineŭ*. Delegaţiunĭ Moldovene şi Muntene l-aŭ complimentat din partea Domnitorilor. S'aŭ trămis boerĭ maĭ micĭ, după cererea Turcieĭ. Totuşĭ bine primiţĭ.

(2) *Forn. către Richelieu.*

12 August 1817.

Fornetty, Consul în Iaşĭ, a vestit negreşit la Paris, că aŭ venit la Iaşĭ 2 francesĭ, qui y vinrent chercher un refuge. J'ai lu la lettre où le Prince Calimach demande sur cet objet les conseils du Prince de Valachie. Ces deux français sont frères. L'un est condamné à mort, et l'autre à une prison perpétuelle. On ne doute pas que ce ne soit deux officiers généraux et le Prince de Moldavie, dans l'embarras de concilier les égards qu'il croit devoir à deux officiers de marque et la crainte de déplaire à la France, a écrit à la Porte Ottomane.

www.dacoromanica.ro

Richelieu îĭ dă şi o scrisóre către Principele Valachieĭ.

Quant à celui de Moldavie, vous lui ferez part de la commission qui vous est donnée pour girer les affaires consulaires dans sa province, en évitant de lui laisser *connaître la supression du Consulat de Jassy*, qui doit être censé vacant.....

Si vous le jugez nécessaire, vous pourrez avoir un agent à Jassy,... sans *traitement* (10/22 August 1818).

Richelieu recomandă, în scrisórea din 22 August 1818, pre noul Consul Augrand luĭ Caragea. (Academia, vol. I, pag. 100.)

Orĭ cât din cele până acì aduse documente resultă, că nu putem clasà Domnia luĭ Scarlat Calimach între cele desăvîrşit rele ale Moldoveĭ, ea dete nu maĭ puţin ocasiune de nemulţumire, ba chiar şi de răsvrătirĭ în 1819 unor anumite clase de locuitorĭ din Iaşĭ. Bătrânul Drăghicĭ povestesce rĕscóla Tătărăşenilor şi o atribue faptuluĭ că din causa unuĭ singur prepus de ciumă se ţepuise Tătăraşiĭ, de nu maĭ eraŭ admişĭ să se aprovisioneze cu ale mâncăriĭ în oraş. Abusurile marĭ la ocasiunea măsurilor luate pentru apĕrarea de ciumă aŭ exasperat pe Tătărăşenĭ (1).

Cu mult maĭ multe detaliĭ este narată mişcarea acésta a Tătărăşenilor de către Leon Lazăr Bucovinénul, într'o epistolă ce adreséză Archimandrituluĭ Sofronie de la Slatina (2).

Laurian despre acéstă rebeliune nu face nicĭ o menţiune. D-l Xenopol citéză numaĭ versiunea luĭ Drăghicĭ şi o scrisóre a aceluĭ Lazăr Bucovinénu către Arch. Sofronie din Slatina, cu data de 23 Iunie 1819, după *Uricar* (VII, p. 73—86).

La ocasiunea restaurării mânăstiriĭ Treĭ-Erarchĭ din Iaşĭ, s'a găsit agăţat de un căprior din lăuntrul învelitóreĭ bisericeĭ următorul document:

Pomelnic, 1819 Iulie 12, Enache Vasiliu.

Acéstă hârtie am scris-o când s'a acoperit acéstă sf mânăstire a prea cuviósеĭ maiceĭ nóstre Paraschiva şi în vremea aceea s'a făcut zurbalîc mare pentru pricina ciumeĭ, ţicênd *condecu* (?) boeriĭ Iaşuluĭ că este ciumă şi vinde carantinele până la o sută miĭ de leĭ şi a priceput norodul şi s'a sculat cu jalbă ca să se jeluéscă şi Măria Sa Scarlat Alexandru Calimach Voevod a poruncit arnăuţilor să împusce norodul şi s'a făcut mare zurbalîc, că a ridicat pe preaosfinţia sa Esarcha Veniamin Negel ca să scótă pe Vodă din curtea sa, să-l deà pe mâna lor, şi a stătut preaosfinţia sa, şi s'a făcut pace şi s'a liniştit şi în vremea aceea s'a acoperit acéstă sf. mânăstire şi am scris eŭ acéstă hârtie pomelnic ca să se pomenéscă vreodată când s'ar acoperì iarăşĭ mânăstirea şi am scris eŭ Enache Vasiliu bacal şi eram

(1) Veţĭ naraţiunea luĭ Drăghicĭ (Tom. II, pag. 101).

(2) Veţĭ acésta în *Uricar*, VII.

www.dacoromanica.ro

cu chir Iani Coţăbaşa la magasie, marfa băcălieĭ şi mĕ rog cine s'o întîmplà să citéscă să vĕ rugaţĭ şi pentru mine păcătosul, şi să am ertăciunea cuĭ s'o întimplà să citéscă. — 1819 Iulie 12.

Iani Gheorghiu Coţăbaşa,
Enachi Vasiliu,
Gheorghe Nicolae Macri,
Enachi Constantin.

Despre acéstă rĕscólă dă sémă Pagé, generaḷ Consulul frances din Bucurescĭ, cu raportul sĕŭ către Ministrul Ducele de Richelieu, datat din Bucurescĭ la 12 (24) Iunie 1819. După ce Pagé arată, că prin Bucurescĭ a trecut, călĕtorind de la Constantinopole spre Paris, Ambasadorul frances Marchisul de Rivière şi după ce se jăluesce că-ĭ e prea nesuficient onorariul ca să mănţină sus prestigiul Francieĭ (i se plătià numaĭ léfa de girant de la plecarea în congediŭ a luĭ Formont), apoĭ dă următórele informaţiunĭ despre cele întâmplate la Iaşĭ:

La întórcerea mea din călĕtoria ce am făcut, ca să însoţesc pe d-ḷ Marchis de Rivière până la fruntariile Austrieĭ, am găsit spiritele fórte agitate din causa uneĭ rĕscóle (émeute) ce s'a întîmplat la Iaşĭ în contra Principeluĭ Calimach, care luase măsurĭ prea aspre relativ la ciumă. El maĭ voià să percépă şi o contribuţiune pentru plata ómenilor carĭ priveghéză la carantină. Locuitoriĭ s'aŭ opus şi s'aŭ sculat în massă de merseră la Curte. Principele ordonă să se tragă cu puşca asupra revoltaţilor şi fură ucişĭ 35 de ómenĭ. In momentul acesta vine scirea că totul s'a liniştit.»

In ce mod explică Pagé acéstă răsvrătire a Ieşenilor? Instigaţiunĭ rusescĭ şi austriace să o fi provocat. De 20 de anĭ este în Principate Pagé şi el n'a vĕḍut încă poporul român revoltându-se, deşì nu ĭ-aŭ lipsit vexaţiunile din partea Ruşilor (1).

La 11 Septemvrie 1819, Pagé revenind asupra acesteĭ revoluţiunĭ în o notă a sa către Richelieu, îĭ scrie că tot nu e liniştea deplină: «Spiritele tot sunt în o specie de agitaţiune» *par rapport aux bruits de peste que l'on fait de nouveau courir.* După cum crede Pagé,

(1) Des personnes dignes de foi sont persuadées qu'il y a des meneurs dans cette affaire et depuis plus de 20 ans que je me trouve dans ces provinces, jamais ces peuples ne se sont portés à aucune révolte, quelques vexations qu'ils aient éprouvées de la part des Princes. La Russie et l'Autriche paraissent avoir la plus grande part a ces soulèvements, ces deux puissances n'attendent que des marques de mécontentement des Valaques et des Moldaves pour se donner un prétexte spécieux d'envahir ces provinces. (Acad. I, p. 111–112.)

*

www.dacoromanica.ro

existaŭ ómenĭ rĕŭ intenţionaţĭ, carĭ căutaŭ prin tóte mijlócele posibile să nemulţuméscă poporul în speranţa de a provocà o schimbare care, după părerea lor, a prea întârdiat de a se întîmplà. Divanul, *saŭ maĭ drept Greciĭ*, pare că favorisézà proiectele lor întrebuinţând tóte mijlócele de vexaţiune spre a stórce de la aceştĭ nenorociţĭ locuitorĭ până la ultimul lor bănuţ. Tot cu acest scop eĭ rĕspândesc sgomotele despre ciumă.

Valachia ca ceea ce este maĭ depărtată de Rusia, Pagé o află maĭ liniştită (1).

Este de creḑut în adevĕr că rĕscóla Tătărăşenilor erà în legătură cu aspiraţiunile vre unuĭ candidat la Domnie. La 12 Iunie 1819 se împliniaŭ după Von Schlagen (2), ceĭ şépte anĭ de Domnie a luĭ Calimach. Se pare că se temeà cine-và, boeriĭ saŭ vre-unul din candidaţĭ la Domnie, orĭ cutare putere vecină, nu cum-và să reuşéscă Calimach a-şĭ reînnoì Domnia şi atuncĭ, ca să-l facă imposibil, se fomentară tulburările din 6 (18) Iunie de la Iaşĭ. Aceste eraŭ de prisos din acest punct de vedere, de óre-ce Von Schlagen raportà Regeluĭ Prusieĭ, încă la 13 (25) Iunie, că în locul luĭ Calimach erà numit Domn al Moldoveĭ Michaiŭ Suţu, care dejà îmbrăcase caftanul de Domnie (3).

In altă notă a sa către Rege, Schlagen, la 10 Septemvrie 1819, adaogă a explicà, cum tulburările din Iaşĭ eraŭ consecinţele exacţiunilor comise de maĭ mulţĭ boerĭ, sub pretext de a stabilì măsurĭ sanitare. (4)

Din tóte actele maĭ sus citate resultă neîndoióse convingerĭ, că în adevĕr măsurile pretinse sanitare luate de Divan în Iaşĭ, cu ţepuirea

---

(1) *Pagé à Richelieu.*

Bucurescĭ, 11 Septemvrie 1819.

Revine asupra intrigilor rusescĭ în Moldova. «Quoique la tranquillité paraîtra être entièrement rétablie dans toute la Moldavie, les esprits sont cependant toujours dans une espèce d'agitation par rapport aux bruits de peste que l'on fait de nouveau courir. Il paraît même qu'il y a des gens mal intentionnés qui cherchent par tous les moyens possibles à mécontenter le peuple dans l'espoir d'amener un changement qui, selon eux, n'est que trop retardé. Le Divan ou plutôt les gens semblent favoriser leurs projets en employant tous les moyens de vexations pour soutirer de ces malheureux habitants jusqu'à leurs derniers deniers. C'est aussi dans cette vue qu'ils répandent des bruits de peste.

«Valachia, fiind maĭ departe de Rusia, e maĭ liniştită.» (Acad., tom. I, doc., pag. 113.

(2) Veḑĭ Iorga, *Acte şi Fragmente*, II, pag. 553.

(3) Veḑĭ în ce mod naréză şi Von Schlagen evenimentele de la Iaşĭ din 6 (18) Iunie 1819, în Iorga, pag. 554.

(4) Iorga, *Acte şi Fragmente*, II, p. 556.

www.dacoromanica.ro

unor suburbiĭ, de nu puteaŭ ómeniĭ măcar să se aprovisioneze cu cele necesare vieţiĭ şi aruncarea unuĭ bir extraordinar destinat a ţiné în funcţiune slujbaşĭ de carantine ce poporul le vedeà, orĭ le credeà inutile *sinecurĭ*», aŭ împins pe Ieşenĭ la rĕscólă. Este iarăşĭ neîndoios că o mână ascunsă agitase mulţimea pentru interese, carĭ nu rĕmaseră necunoscute Consulatuluĭ frances din Bucurescĭ şi Ambasadoruluĭ prusian de Constantinopole. Acesta maĭ dă informaţiunea precisă, că Pórta are credinţa în temeinicia sgomotuluĭ că aceste turburărĭ «din Iaşĭ sunt fomentate de insinuaţiunĭ din afară.» (1)

Mazilirea luĭ Calimach Scarlat se făcù într'un mod cu totul neobicĭnuit. Aşà de bine manevră el prin aĭ sĕĭ la Constantinopole, că nu avù nevoie să imiteze exemplul luĭ Caragea şi să fugă. De la Pórtă, în contra obiceiuluĭ vechiŭ, îĭ venì, la împlinirea celor 7 anĭ de domnie, nu firman umilitor şi batjocoritor, nicĭ îĭ puse aducĕtorul firmanuluĭ, în adunare publică, cârpa négră pe umĕr strigându-ĭ mazil», ci i se trimise un firman împodobit cu turaua Sultanuluĭ, prin care i se vestià în termenĭ amicalĭ finele domnieĭ saŭ mazilirea. Sultanul îĭ exprimà deplina luĭ mulţumire pentru serviciile aduse, după exemplul tatăluĭ sĕŭ Alexandru Calimach şi-l învità să mérgă la Constantinopole, spre a primì acolo noŭ testimoniŭ de favóre imperială.

Primirea unuĭ asemenea firman, de sigur, şi încredinţările ce prin particulare scrisorĭ primì de la amicĭĭ sĕĭ din Constantinopole determinară pe Calimach să se ridice din Iaşĭ cu tótă familia şi cu tóte ale sale şi să mérgă la Constantinopole, după ce însuşĭ se grăbì a trimite acolo un rĕspuns de mulţumire, carele fu comunicat Sultanuluĭ şi bine primit de acesta. Chiar a treia ḑi după sosirea luĭ în Capitala Turcieĭ, Vizirul primì de la Sultanul ordine de a chemà pre Calimach la Pórtă. Sublima Pórtă—ḑiceà hatul imperial—a fost pururea fórte «mulţumită de serviciile făcute eĭ de familia Calimach şi eŭ în deosebĭ—adaogă Sultanul—sunt fórte mulţumit de fidelitatea cu care ultimul «Principe al Moldoveĭ şĭ-a împlinit misiunea. Pentru a-l distinge printre egaliĭ sĕĭ, am decis să-ĭ daŭ doveḑĭ de înalta mea bunăvoinţă ... (2)

Aceste doveḑĭ fură îmbrăcarea luĭ Scarlat Calimach cu o blană scumpă de samur, în 18 (30) August 1819, şi cu adăogire de mulţu-

(1) Iorga, *Acte şi Fragmente*, II, pag. 556.

(2) Veḑĭ nota luĭ Von Schlagen din 25 Iunie 1819, la Iorga, *Acte şi Fragmente*, II, pag. 553.

www.dacoromanica.ro

miri din cele mai linguşitóre, cu manifestarea înalteĭ aprobări a Sultanuluĭ (1).

(1) Idem, nota din 10 Septemvrie 1819. *Acte şi Fragmente*, II, p. 556. Iacă unul din firmanele primite la Iaşi cu laude pentru Vodă:

Tâlmăcire de pe Împĕrătesc sfînt hatihumaium spre poruncă de laudă.

Lauda Domnilor celor din nemul luĭ Mesie, alesule între stăpânitoriĭ nemuluĭ luĭ Isus, astădĭ Domn Moldavieĭ, Scarlat Zaade Constantin Vodă, ale căruia sfîrşituri să se mărginéscă cu fericire, ajungênd acest prea înalt împĕrătesc semn, să-ţĭ fie în cunoscinţă, că fiind-că tu, numitule Voevod, nu numaĭ că eştĭ ném a acelor Dragomanĭ şi Domnĭ, carĭ aŭ slujit puternicii mele Împĕrăţii şi plină de mărirĭ vecînică singură stăpânire de 150 anĭ şi maĭ bine cu desăvîrşită credinţă şi dreptate, atât la marea dragomanie a prea înaltuluĭ Împĕrătesculuĭ meŭ Divan, cât şi la domniile a Moldavieĭ şi a Ţĕriĭ-Românescĭ, cu slujbe lăudate şi mult vrednice, ce şi tu însuţĭ pentru necovîrşita ta isteţime şi credinţă, fiind orînduit de 25 anĭ şi maĭ nainte la marĭ şi înalte trebĭ ale prea înalteĭ mele Împĕrăţii, aĭ vĕrsat tot chipul de silinţă şi de ostenélă spre a împlinĭ tóte cele căḑute slugescii tale datoriĭ şi a te arătà prin dreptate şi credinţa ta cu faţă curată şi aşà metahirisindu-te prea puternica mea Împĕrăţie la cele maĭ din lăuntru şi de mare urmare trebĭ, se privì de luminate în fruutea vrednicieĭ şi a primitóreĭ tale isteţimĭ semne drepteĭ judecăţĭ a înalteĭ minţii şi a înţelepciuniĭ tale, şi lumina, rîvna şi credinţa ta în orĭ-ce dregĕtorie şi slujbă şi la vreme, care cunoscêndu-te încă maĭ dinainte maĭ presus decât semeniĭ tĕĭ, aĭ fost ales şi încredinţat tainelor prea puternicii niele Împĕrăţii, neputêndu-se cu piatra prubeĭ şi melıenghiul împĕrătescii mele cercărĭ tăgăduĭ credinciósele tale fapte ca un ce lămurit şi nestricat şi arătându-te la tóte vrednic de credinţa şi de ipolipsis a Împĕrătescii mele mării, te-am făcut cerac, cu dregĕtoria mariĭ dragomaniĭ a Împĕrătesculuĭ meŭ înalt Divan, care acest memuriet al tĕu, măcar că nu se asemănà altor vremĭ, întîmpinându-se în faptă gingaşe trebĭ, dar cu tóte aceste numaĭ şi numaĭ din covîrşirea isteţimii şi a vrednicieĭ tale şi din drépta judecată şi masurată cumpĕnire şi din firésca părintéscă a ta dréptă credinţă arătând şi la acéstă vreme slujbe primite la prea puternica mea Împĕrăţie şi ostenelĭ vrednice de mulţămită şi de rĕsplătire, te-aĭ cunoscut şi te-aŭ adeverit maĭ pre sus decât toţĭ ceĭ de maĭ nainte şi ceĭ asemenea ţie; şi fiind-că s'a vĕḑut şi s'a cunoscut a ta deplină sciinţă ce aĭ atât a obiceiurilor némurilor Europeĭ, cât şi a deosebitelor orînduelĭ a înălţimiĭ şi a in ăririi prea puternicii mele Împĕrăţii, cu cea maĭ temeinică statornicie şi privigher e şi cu acea desăvîrşită sciiuţă a crailor Europeĭ aĭ făcut trébă aşà pe amărun tul tóte chipurile ce se cuvin la aşezările cu dînşiĭ şi la interesurile între dînşiĭ, stând îndelungată vreme exaporiton prea puternicii mele Împĕrăţii şi adunându-te cu nemărginită silinţă şi credinţă la sfaturile lucrurilor de tainà ale Împĕrăţieĭ mele; pen tru acésta şi darurile tale eraŭ cunoscute, că trebue să câştigĭ acea dorire a ta a te avé şi a te metahirisì Împĕrăţia mea la împĕrătescile marĭ slujbe de apururea pe lângă sine. Dar fiind-că la vremile acelea erà trebuinţă decât tóte maĭ ales de ocrotire şi bună orînduélă, a se pune pămîntul Moldoveĭ la cale, locul clironomicesc şi ca un cheler Împĕrăţieĭ mele, se cere liniştire şi încredinţare şi odihna locuitorilor cu îndreptare şi bună aşezare împĕrătescii mele raele. trebuind a lipsì şi a se îndreptà óreşĭ-carĭ începuturĭ de rele urmărĭ şi să se cheme pămînteniĭ la urma sa şi la cea din început, în tótă buna orîn-

www.dacoromanica.ro

Aceste distincţiunĭ cu bună sémă le plătì bine în taină fostul

---

duélă, care acéstă voinţă a Împĕrăţieĭ mele, ca să intre în lucrare şi să se isprăvéscă, erà fórte de trebuinţă, ca să se orînduéscă cu prea deplină putere şi voie un Domn ca tine vrednic de tótă ipolipsa şi credinţa la împĕrătésca mea mărire, de odată dăruit cu deplină însciinţare a politicescilor lucrurĭ şi înţelept şi socotit şi credincios şi socotindu-se acestor după norocire cererĭ Împĕrăţieĭ mele trebuincióse lucrurĭ, punere la cale ca o slujbă ce s'ar săvîrşì în însăşi norocita mea Împĕratéscă cetate, pentru aceea ţi s'a orînduit şi s'a încredinţat în umerile slujesciĭ tale supunerĭ, de la singura stăpânitóre mărirea mea, domnia pămîntuluĭ Moldavieĭ şi te-aĭ făcut ales ceresc, adecă făclie ce a aprins-o însăşi Împĕrăţia mea cu mâna sa. De atuncia dar încóce, ca întărit şi ca încredinţat ce din început catre tine Împeratésca mea bună ipolipsis adeverind şi pecetluind credinţa şi dreptatea ta prin însăşi numaĭ firésca ta înţelepciune şi însciinţată lucrare a politicescilor deprinderi, fără să misce şi să clatéscă temelia statornicieĭ tale şi a măririĭ de suflet şi a ostenelii şi a silinţeĭ tale de multe deosebite întîmplărĭ, carĭ după trebuinţa vremii şi a lucrarilor năvăliseră, îmbrăcându-te cu îmbărbatare şi cu lupta ostenelií la orì-ce trebuinţă, despre o parte săvîrşind fără cel maĭ mic cusur tóte trebile ce ţi se orînduià şi ţi se încredinţà în umerile credinţeĭ tale de la prea puternica mea Împeraţie, despre alta neîncetând a însciinţà şi a arătà de multe trebĭ marĭ şi gingaşe cu tóte cele de amaruntul, sciinţă şi lămurită cercare, cu tóte întîmplarile lor şi cu socotelile ce se cuvin, de carĭ erà de trebuinţă să se însciinţeze împĕrătésca mea marire şi la însciinţarile ce aveaĭ cu ceĭ de pre la împrejurul ţerii aĭ meĭ marĭ vizirĭ şi alţii adunându-te, la tóte cu paşĭ socotiţĭ aĭ petrecut şi aĭ trăit cu dînşii cu buna înţelegere şi cu prieteşug, săvîrşind tóte orînduelile miriei şi poruncile carĭ ţi se daŭ şi grijind pentru cele trebuincióse ale oştilor şi pentru tocmirì şi gătirĭ împĕratescilor mele sarhaturĭ şi pentru tóte alte ale mele împĕratescĭ slujbe şi maĭ ales ajungênd şi îndestulând cu mare cheltuélă în puţina vreme tóte cele trebuincióse ale marilor meĭ vizirì şi beilor, ale bimbaşilor şi ale ogéclâilor şi ale celor-lalte tóte stărì oştenescĭ, celor trecetóre şi celor rînduiţĭ spre paza pamîntului, n'aĭ pricinuit cu aceste nicĭ o cheltuélă la mirii, ce maĭ ales aĭ scăđut şi aĭ împuţinat decât cere cea pe amăruntul socotélă a slujbeĭ tale la socotéla ce aĭ avut cu miria şi celor-lalte alte cheltuelĭ şi încă maĭ mult dupa slugésca ta supunere aĭ adaos şi dar la împĕratésca mirie – tóte atâte cherestele ce aĭ trimis pentru facerea podului celuĭ mare, făcênd şi alte multe lăudate şi mult vrednice slujbe prea puterniciĭ mele Împĕrăţiì, carĭ s'aŭ cunoscut şi aŭ luminat, în vedere puindu-se tot chipul de silinţa a trimite şi nenumerate zaherele şi mulţime de oĭ la Împeràtésca mea cetate şi în scurt, fiind-că aĭ cunoscut dreptaţile împĕrătescilor mele catre tine facerĭ de bine şi te-aĭ aratat prea deplin mulţumitor, cheltuind tóte puterile tale spre norocita şi fericita curgere prea puterniciĭ mele Împĕrăţii; carì tote aceste fiind încredinţată Împeratésca mea mărire cum că sunt cunoscute, şi veđute de toţĭ marĭĭ meĭ vizirĭ şi ministri şi voitorĭ de bine aĭ prea puterniciĭ mele Împĕrăţii şi cum că din đi în đi cresce şi se adaogă dupa dreptate şi după vrednicia ta bună ipolisis de la toţĭ către tine, şi fiind tóte slujbele tale vrednice de lauda şi primite la Împĕrătésca mea mărire şi pentru acésta te-aĭ arătat deplin vrednic împĕrătescilor nóstre rugĭ, iată dar îţĭ rugăm ca să-ţi fie spre bine şi spre desfătare şi spre veselie tóte milele şi facerile de bine, ce după vrednicie s'aŭ

www.dacoromanica.ro

Domnitor, dar ele puseră pe gânduri pe Greci şi pe Suţescii Domni-

---

versat asupra ta de la prea puternica mea Împărăţie şi să câştigi îndelungate vremi, unde să petreci şi fericit şi vrednicit de apururi a gustâ rodurile bune.

Dar fiind-că unul din obicciurile cele prea cuviincióse ale Împărăţiei mele cei ınalte este ca să câştige împărătescile mele mili toţi cei ce slujesc cu credinţa Împeraţiei mele şi şi-au arătat râvna şi credinţa lor, trebue fără de smintélă, dupa cea a nóstră firéscă spre facere de bine plecare, să rĕsplătim împĕrătescile nóstre dreptăţi cu tot chipul de rĕsplătire şi faceri de bine pe acest fel de imictar şi veche credinciósă slugă a Împĕrăţiei mele catane. Deci de vreme că în tóte plinele de adevĕr şi de tótă ipolipsis şi vrednice scrisori ale tale după dreptatea inimii tale şi măsurata mulţumire, arătându-te mulţumit către facerile de bine ale Împĕrăţiei mele, n'ai lipsit a ne arătâ că cel mai ales scopos al teu şi nemărginita dorire este că, după ce ai slujit cu tótă curăţenia şi adevĕrul Împĕrăţiei mele, cât va vré sfîntul Dumneḑeu la încredintata ţie de la Împerătésca mea mărire domnia pamîntului Modaviei şi veĭ săvîrşî tóte cele căḑute slugesciĭ tale supuneri, atunci să te învrednicesci ocrotirii şi mileĭ, care eşti obicĭnuit, adecă sărutând înaltul împeratescul meu prag, să o aibĭ spre mare fală, ca când ai câştigă tótă dorirea ta, pentru care te şi rogĭ ca, pe lângă cele-lalte milĭ şi îndurări carĭ s'aŭ găsit cu dreptate pentru tine de la Împĕrăţia mea, adăogându-se şi acéstă mare milă şi facere de bine, spre lauda şi fala ta, să te învrednicescĭ bucurieĭ a câştigâ acésta dorire şi măcar că este luminat cunoscut la Împĕrătésca mea mărire, cum că eştĭ pe deplin vrednic împĕrătesciĭ mele mile şi faceri de bine, dar fiind-că din necontenite scrisori ale tale aŭ înţeles deplin Împĕrătésca mea mărire, că cel mai ales scopos al drepteĭ tale voinţe este ca să facĭ prin căḑutele chipuri şi mijlociri să se adevereze şi să se încredinţeze toţi boerii şi raelele încredinţatului ţie pamînt al Moldavieĭ, cum că până la acea vreme ce va binevoì Împĕrăţia mea la numita ta de mai sus rugăminte, eĭ vor câştigâ în dreptele ḑile Împĕrăţieĭ mele tot chipul de ocrotire şi de apĕrare şi nu li se va întîmplâ cât decât puţin ce-vâ care să le prici. nuéscă mâhniciune şi turburări, ca dându-se acéstă încredinţare şi la nescire a sufletului, să se păzéscă spre săvîrşirea datorieĭ slugescilor tale plecări şi supuneri, rugându-te pentru Împĕrătésca mea mărire, şi după acésta adeverind prin numitele scrisori, că de când ţi s'aŭ încredinţat de la prea puternica mea Împĕrăţie în umerile vredniciei tale domnia Moldoveĭ, încredinţând cu tot chipul atât pe boeri cât şi pe cele-lalte raele pentru bogatele către dînşiĭ mile şi îndurări ale Împĕrăţieĭ mele, n'aŭ lipsit a săvîrşì datoria lor şi a cunósce dreptăţile Împĕrătesciĭ mele faceri de bine şi, adăogându-se cu prea deplină credinţă şi dreptate, a săvîrşì cele căḑute slugesciĭ lor supuneri şi a pune cu cea mai prea sus dorire a sufletului tótă puterea lor, spre a împlinî tóte împĕrătescile slujbe şi orînduelĭ, tremurând toţi ca nu cum-vâ vre-unul dintr'înşiĭ, aŭ necunoscênd datoria slugesciĭ lor supuneri către puternica mea Împĕrăţie, aŭ din pricina tinereţelor, s'aŭ aflat până la un per la vre-o mişcare neplăcută în potriva slugesciĭ lor datoriĭ şi a căḑuteĭ slugesciĭ lor supuneri, nerĕspunḑênd pe deplin la fericita mea bunăvoinţă, de unde sa se nască vre-un prepus de nemulţumire, şi cum că supuíndu-se deplin la tóte poruncile tale şi la voinţa şi bună orînduéla ta şi adunându-se către tine cu cea mai adâncă plăcere şi supunere, aŭ vĕrsat necovîrşită silinţă a multe slujbe ale împĕrătescilor mele sarhaturi şi la trimitere către Împĕrătésca mea cetate de tot felul

www.dacoromanica.ro

torĭ asupra posibilităţiĭ revenirii luĭ Calimach la unul din cele douĕ

---

de zahereà şi orĭ-ce s'a cerut de la pămîntul acela şi cum că ceĭ ce aŭ fost orînduiţĭ diu partea ta la slujbele pămîntuluĭ şi a raeleĭ s'aŭ purtat toţĭ cu mare pază, feriudu-se de a îndrăzuì a supĕrà pe săracele raele şi că iarăşĭ pe de altă parte te silescĭ la cele ce suut spre mâugâierea lor, fiiud de toţĭ pre depliu mulţumiţĭ, peutru care şi u'am lipsit, după ce către tiue cu tótă şi peutru tótă împĕrătésca mea uecovîrşita crediuţa şi ipolipsis cu uecouteuite scrisorĭ diu îuceputul slujbeı tale a îusciiuţà, cum că o cuuoscĭ ca o datorie ueuişcată a arătà către Împĕrăţia mea dreptăţile crediuţeĭ şi ale rîvueĭ lor şi urmărilor celor plăcute şi vreduice de laudă de o potrivă cu îuţeleptele şi dreptele tale oriuduelĭ, care după slugésca ta caḑută datorie aĭ orîuduit, şi fiiud-că vederat scoposul tĕŭ este ca să isprăvescĭ cu chipurı şi cu mijlóce a cresce şi a îmmulţì milele şi îudurările Împĕrăţieĭ mele asupra lor şi risipiudu-se cu totul prepusurile ce pot să se îutîmple diu miucinósele arătărĭ celor ce sub chip de adevĕr séměuă diu patimă cu al sĕŭ fieş-care sfîrşit şi scop, să fie adeveriţĭ şi biue îucrediuţaţĭ peutru acésta. Decĭ îĭ veĭ îucrediuţà, că supuiudu-se depliu la îuţelépta ocârmuire şi la cele de o potrivă cu împeratésca mea voiuţă socotite şi lăudate ale tale chipurĭ, carĭ sub împĕrătésca mea umbră suut cuuoscute şi cercate, se vor apĕrà sub împĕrătésca mea umbrire îu cât va biuevoì sfîutul Duuueḑeŭ. Şi măcar că este sciut că, diu priciua cuuoscutelor îutîmplărı ce aŭ curs după trebuiuţa vremiĭ şi a lucrurilor, că şi raelele pămîutuluĭ Moldavieĭ suut cálcaţĭ şi steuahorisiţĭ cu păgubirile ce li s'aŭ îutîmplat, şi starea ta este cuuoscută că este strîmtorată şi lipsită, fiiud-că s'aŭ preluugit căḑutele ţie rĕsplătirĭ sub împĕrătésca mea umbră şi chip a te aduce la rĕsuflare, iar de vreme ce arăţĭ că aĭ osteuit la uumitul pămînt al Moldavieĭ şi aŭ prisosit asupra luı osteuelile tale şi aĭ luat plecare către aceĭ locuitorĭ, fiiud despre amâudouĕ părţile aceeaşĭ rĕspuudere şi îucrediuţare cu iuima curată şi peutru accea priciuuescĭ orı-ce fel de strîmtorélă a stării tale şi uu puţiu te mulţumescĭ ca să petrecĭ vremea cu îucrediuţare şi liuişte duhuluĭ tĕŭ, cheltuiud tótă siliuţa ca să odihuescĭ şi să mulţumescĭ împĕrătésca mea voiuţă la acéstă giugaşă slujbă ce te-a orîuduit dupa căḑuta slugésca ta datorie, îu ce chip se vede diu uecouteuitele tale scrisorĭ, priu carĭ aceste te rogĭ de apururea ca să fie împĕrătésca mea milostivă plecare spre cele ce suut spre buuă stare şi spre buuă orîuduéla pămîtutuluĭ şi spre resuflarea şi odihua raeleĭ, peutru care aĭ adeverit şi aĭ lumiuat şi cu acest chip ce savîrşire facĭ, ce diu iuimă curată a ta slujbă; decĭ fiiud-că eştĭ slugă drĕptă Împĕrăţieĭ mele şi uĕmul slugilor drepte aŭ şi ispitit îu tóte mişcările tale, peutru care şi are împĕrătésca mea mărire către tiue uemărgiuita crediuţă şi ipolipsis ce uu s'a îuvreduicit uimeuĭ diu ceĭ maĭ îuaiute de tiue şi ceĭ asemeuea ţie şi cheltuescĭ tóte chipurile tale la tóte trebuiuţele ce ţi s'aŭ îucrediuţat şi îutâiŭ şi pe urmă îu uumirile crediuţeĭ şi a slugesciĭ tale supuueri, avĕud sciiuţa celor maĭ adâucĭ taiue, fiiud exaporitou al prea puteruiciĭ mele Împĕrăţiĭ, după cum cere crediuţa ta şi râvuitóre plecare şi fiiud-că tóte scrisorile tale aŭ uebiruită ipolipsis la Împĕrătésca mea mărire, peutru acésta dar se ascultă tóte cererile tale şi are tótă trecerea şi crediuţa la Împĕrăţia mea şi peutru boerĭ şi peutru ceĭ-lalţĭ locuitorĭ a ta mărturie şi măcar că este sciut că se aduce cea cu dreptate mişcare şi căḑute chipurĭ la acele ce caută spre rîuduéla şi buuă starea pămîtutuluĭ, este şi acésta o lucrare şi uu rod al socotelelor şi îuţeleptelor tale isprăvĭ, cu tóte aceste îu cât se vor

www.dacoromanica.ro

tronurĭ române. Şi cu tóte acestea, Al. Suţu erà ginerele luĭ Calimach.

---

aduce şi de acum înainte cu căḑuta plecare şi supunere la poruncile tale şi la buna orînduêla ta şi se vor sili cu arătarea credinţeĭ către puternica mea Împeraţie ca să ispravescĭ, să daĭ tu şi de acum înainte peutru dînşiĭ pâna la atâta acest fel de marturie, vor câştigâ şi eĭ în tot chipul înaltele împĕrătescile mele mile sub acoperamîntul împĕrătesciĭ mile, ca să aducĭ toţĭ supuşiĭ după neclătită datoria lor cu drepte bune mişcărı către ocârmuitorul şi stăpânitorul locurilor şi ale ţerilor, la carı sunt datorĭ a avê tôtă plecarea şi pe deplina supunere şi a întemeiâ între stapânitorĭ şi între supuşĭ o asemenea rĕspundere şi legătură, rodul şi folosul dintru acésta se aduce şi se întórce către înşişĭ supuşiĭ aceia. Decĭ pentru ca să se încredinţeze toţĭ boerĭĭ şi raelele pămîntuluĭ Moldavieĭ, că până când ţi se va da împeratésca mea voie, ca să câştigĭ acea fala, a sărutà, după nemărginita ta dorire împeratescul meŭ înalt prag, nu se vor scârbî nicĭ se va tulburâ sufletul lor nicĭ de o schimbare de lucrurĭ, ce veĭ remâné tu de apururĭ în slujba acêsta cu prea deplină putere, în cât se vor silĭ şi eĭ cu nemarginită silinţă, ca să împlinêsca dupa slugêsca lor nebiruită datorie împĕratescile mele porunci şi slujbe, vor avê tot chipul de rĕsuflare şi de odihnă sub împĕrătêsca mea umbrâ, rugându-se de apururı sfintuluĭ Dumneḑeŭ, după slugêsca lor datorie, pentru slava, odihna şi stralucirea înalteĭ mele Împĕraţiĭ şi viêţa şi întărirea împeratescii mele stăpâniri. Dupa Împeratescul meŭ întru norocire dat sfînt hatihumaium, s'a dat acésta sfînta a mea poruncă şi înadins maĭ mult pentru aratare şi luminare laudelor, al caror te-aı facut vreduic, spre fala şi lauda ta şi spre credinţa cinsteı şi a ipolipsieĭ tale, şi s'a ales de la împĕrătésca mea tablă un armăsar ales pricinuitor de laude, împodobit cu mare mărire cu Divan rahti şi cu oblacĭĭ şi-ţi se trimite cu acesta ce aduce acêsta sfînta împĕratêscă poruncă. Decĭ te veĭ încredinţâ tu, numitule Voevod, ca puind tot chipul de silinţă şi tôta puterea ta ca să araţı şi de acum înainte vrednice de laude şi primite slujbe, dupa cum până acum, şi să chiveruisescĭ şi să ocârmuescı ţêra şi să puĭ la cale şi să ocârmuescĭ ale raeleĭ şi sa săvîrşescı tôte împĕratescile mele orînduelĭ, ce-ţı voiŭ porunci prin înalte împeratescile mele porunci şi sa trimiţĭ la Împĕrătêsca mea cetate multe zaherele şi să daı la locul unde este orînduit cele de pe tot anul după datorie mademiurĭ şi să împlinescı tôte obicĭnuitele deosebite slujbe, carı cere de la tine Împĕrăţia mea, şi puind tôtă puterea ta după nemişcata ta datorie a mulţumì împĕrătêsca mea norocită voinţă, fără sa facĭ cea maĭ mica smintéla despre partea ta la acest fel de slujbă, după cum şi până acum (care este arătare de mulţumire împĕrătesciĭ mele către tine mile), veĭ câştigâ bogat de apururea împĕrătésca mea îndurată plecare la tôte cererile şi rugăciunile; veı întîmpinâ dar cu paşĭ plinĭ de cinste şi slăvită primire pre pricinuitorul de bucurie şi de veselie împĕrătescul meŭ armăsar, lăudându-te şi fahindu-te cu dînsul, şi te veĭ rugâ necontenit împreună cu toţĭ boerĭĭ şi locuitorii pămîntuluĭ, ca cu un glas, pentru neclătita întărire şi sănătate Împĕrătesciĭ mele mărirĭ, şi veĭ pune tot chipul de silinţă şi de supusă voinţă a odihniteĭ pe deplin pe prea slăvita mea împeratésca voinţa cu săvîrşirea celor de maĭ sus slujbe, ferindu-te de cele în potrivă. Poruncim decĭ împĕrătesce, ca să săvîrşescĭ după înţelegere acesteĭ date pentru acêstă pricina cu chipul ce s'a aratat a mele împĕrătescĭ porunci, care cere fără de greş plecare şi supunere la toţĭ, ca să se scie, crede împĕratesculuĭ meŭ semn.

www.dacoromanica.ro

Ca o dovadă maĭ mult de bunăvoinţa, în care familia Calimach rĕmâne la Pórtă, fu şi chemarea fratelu maĭ mic Iancu Calimach, fostul Kapukehaia al Domnuluĭ Scarlat Calimach, la funcţiunea de Dragoman împĕrătesc (1), măcar că se pare că prea puţin sciâ limba turcéscă,

Iu auul 1194 pe la sfîrşitul luuiĭ Trezteĭ îu păzitul de Dumueẹeŭ Ţarigrad.

Tâlmăcirea mehtupuluĭ prea Inaltuluĭ Vizir.

Prea alesule îutre Domuiĭ celor diu uémul luĭ Mesie, îutâiul diu stapâuitoriĭ uémuluı luĭ Isus, astaḷı Domuule al Moldavieĭ, să se îucheie sfîrşiturile tale cu biue. Tu, fiiud-că diu îuceputul tcŭ tc-aı aratat a fi diu cele vestite îutru laude şi marturisite îutru iscusite lucruri sădită crediuţa şi îuţelepciuue, slugă a prea puteruicii Împĕraţii, îudestul s'a arătat diu trecutele ispite şi cercări ce aı cheltuit cu strădauie siliuţeĭ spre cunoscinţa buuelor tale lucrări către săvîrşirile îualtelor împeratescilor slujbe, ce s'aŭ vĕḍut după cuviiuţă alcatuite cu tótă cea priu putiuţa vreduicie a ta şi aŭ fost la tiuc siugura mâugâiere a te făḷi şi a te lăudà uumaĭ cu cea catre prea îualtul şi facetorul de biue Devlet, dreptate, crediuţa ta, atât îu cea diutâı cât şi în cea de al doilea Dragomauie cu prea plăcute ale tale slujbe, diu care priciuuiudu-ţi-se dobâudirc împĕrătesciĭ buue ipolipsis şi siugureĭ stăpâuitóre folositóreĭ buucĭ voiuţe către tiue, s'a rîuduit peutru acésta îu purtarea ta de grijă pamîutul Moldavieĭ, ca să ocârmuescĭ raelele ccle supuse ţie şi să săvîrşescı tóte priciuile ţeriĭ dupa tótă cuviiuţa. Decì priu ispita lucrariĭ vederat arătâudu-se, ca uu uumaı te-aı purtat după firésca ta crediuţa şi îuţelcpciuue către buua ocârmuire şi laudata chibzuire a pamîntuluĭ, ce îuca uumaĭ diu sădită vreduicia ta aĭ depărtat cu totul şi odihua, atât peutru cupriuderea şi ocrotirea săracilor raele cât şi peutru buua savîrşire tuturor prea strălucitclor îualte poruucĭ; acum dar, fiiudcă s'a dat Imperătesc vreduic de închiuăciuue firmau îufrumuseţat şi îutarit cu sfîut hatihumaium, peutru îutemeierca şi statoruicia Domuieĭ Tale şi peutru cele-lalte împeratescı alte sfaturĭ, afară dar şi deosebit caimaua uóstră ce ţi s'a scris uumaı peutru acestea, spre maı luminată arătarc peutru mulţumirile uóstre de ale tale crediucióse lucrarĭ, carĭ pâuă acum aĭ arătat, priu buua chibzuire priciuilor ce ţi s'au poruucit ţie şi spre odihua raclelor ce suut sub a ta ocârmuire, ţi se trimite o blauă de samur împreuuă şi cu uu arnăsar împodobit spre acésta, ca să porţı de grija a rĕsplatî cu mulţumirile cuviiucióse pentru musadelele ce se fac către tiue precum maĭ sus se arată, şi peutru ca să te arăţĭ şi de acum îuaiute cu tóta datoruica crediuţă şi fără preget silinţă către poruucile şi slujbele rîuduite, şi îu sfîrşit pentru ca să arăţı tóta protimia ta şi cât va fi putiuţa la tóte acele ce se cuviu şi urméză la datoria Domnieĭ Tale, s'a scris îuadius şi ţi se trimite acest mehtup al uostru, care luându-l cu ajutorul luĭ Dumueẹeŭ, veĭ urmà îutocmaĭ precum maĭ sus se arată.

Cod Mitropolieĭ Iaşĭ, pag. 44.

(1) *Acte şi Fragmente*, II, p. 553.

www.dacoromanica.ro

şi că şi în limba francesă nu erà prea tare, pe când, din contră, Scarlat posedà minunat acéstă limbă (1).

Acéstă înaintare la Dragomanat a luĭ Iancu Calimach erà şi o primă aplicare a decisiuniĭ anterióre luate de Pórtă cu privire la cele patru familiĭ fanariote destinate de ea a domnì în Principate şi a ocupà Dragomanatul Porţiĭ.

CAP. IX.

Românii încorporaţĭ la State streine.

Nu putem, nu ne este permis a nu ne ocupà de fraţii noştri răsleţiţĭ de Principate, din vitregimea împrejurărilor.

Basarabia, abià smulsă de la mama patrie, capĕtă la 1813, în locul Episcopatului vechiŭ de la Hotin, o Metropolie la Chişineŭ, care devine capitala gubernieĭ Basarabieĭ. Cunoscutul Gavriil, membru al Sinodului Rusieĭ, fost Metropolit Moldo-Vlachieĭ şi Exarch, este numit de Impĕratul Alexandru Metropolit al eparchieĭ *Chişineŭ şi Hotin.*

Episcopul de Bender şi Akerman este vicar al Metropolitului de Chişineŭ-Hotin. In Basarabia Ruşiĭ aflară în 1812 un numĕr de 789 bisericĭ.

Pe lângă acéstă nouă Metropolie, se dispune organisarea unuĭ seminariŭ. Despre limba de predare nicĭ o menţiune.

Pentru spesele noueĭ Metropoliĭ se acordă moşiile mânăstirii Chipriana şi dreptul de percepere a ploconului de câte 7 leĭ pe an de la feţele bisericescĭ (în loc de 10 cât plătiaŭ din vechime), afară de protopopĭ, blagociniĭ şi preoţiĭ ertaţĭ pentru bólă, bătrâneţe saŭ infirmitate. Asemenea se va luà taxă pe peciurĭ de cununie, şi se dă Metropolieĭ nouĕ 80 de scutelnicĭ şi 40 pentru vicarul episcopal.

Biserica sf. Arhangheliĭ Michail şi Gavriil, metoc din vechime al mânăstiriĭ Galata, se hotărĕsce a fi biserică Metropolitană.

Ucazul imperial de organisarea noueĭ Metropoliĭ acordă de o cam dată mănţinerea în Basarabia a privilegiilor şi obiceiurilor moldovenescĭ de maĭ înainte.

Aceste dispoziţiunĭ propuse de Metropolitul Gavriil, Sinodul rusesc le aprobă şi le supune întăririĭ Impĕratului, după ce consultă şi pe Gubernatorul politicesc al Basarabieĭ, boerul Sturdza, şi părerea procurorului Sinodului Cnéz Galiţin.

(1) *Acte şi Fragmente,* II, p. 560.

www.dacoromanica.ro

Cele-lalte dispositiunĭ se pot vedé în actele acì publicate:

Intru tot prea luminatul prea puternicul, marele Domn Imperat şi însuşĭ stăpânitor a tótă Rusia.

Intru tot prea supusă anaforà a Sinoduluĭ. Mitropolitul Gavril ce a fost la Moldo-Vlachia Exarch, socotind de trebuinţa a se întemeià în provincia cea de peste Nistru, ce din noŭ s'a alăturat către imperia Rusieĭ, în care provincie se afla maĭ mult decât 700 biserici cu popórele lor, o deosebită eparchie şi seminariŭ, ce atârnă asupra pricineĭ acesteia aceste puncte:

1). Eparchia acésta, fiind-că otcârmuirea provincieĭ s'a aşezat în Chişinĕŭ şi fiindcă la Hotin óre-când aŭ fost ocârmuitorĭ episcopĭ, să se numéscă a Chişinĕuluĭ şi a Hotinuluĭ.

2). Eparchieĭ acesteia să i se deà titlul de Mitropolie şi Exarchie, după deprinderea tagmeĭ ceĭ duhovnicescĭ de acolo, a avé o deosebită evlavie şi credinţă către scaunul Metropolicesc, care să aibă aşezare în Chişineŭ, luând la socotinţa Sinoduluĭ a-ı rînduì acesteĭ eparchiĭ cuviinciósa sa tréptă.

3). Eparchia acésta să aibă deosebită pecete după închipuirea care a trimes-o Exarchul Mitropolit.

4). Alcatuirea şi ocârmuirea eparchieĭ Exarchul Mitropolit o primesce asupra sa cu ajutorul Vicariosuluĭ *(sic)*, adecă vechilul care este Episcop Benderuluĭ şi al Akermanuluı.

5). Pentru statul acesteĭ noue eparchiĭ s'au alcatuit de Exarchul Mitropolit acest urmator catastih de persóne:

a). Pentru Sobor.

Protopop 1
Clucir orĭ Evtaxis 1
Preoţĭ de sobor 2
Diaconiĭ 3
Citaţĭ 4

Tagma cântăreţilor.

Clopotarĭ 2

b). Pentru casa Mitropolieĭ.

Eclisiarch care este şi Crsnaceiŭ 1
Iconom 1
Duhovnic 1
Iromonaş 2
Irodiaconĭ 2
Logofet 1

c). Pentru dicasterie.

Asesorĭ 4
Secretar 1
Ajutor de Secretar 1
Perivocic saŭ Palmaciŭ 1

www.dacoromanica.ro

Povicit saŭ logofĕt de ţinuturĭ 2
Cancelarişti 2
Scriitorĭ pentru scrisóre rusésca 2
» » » moldovenéscă 2
Străjarĭ saŭ pristavnicĭ 4

6). Pentru învĕţătura copiilor acelor din tagma bisericéscă să se aşeze seminariŭ a doue şcóle marĭ, după cum se află la alte eparchiĭ.

7). Pentru cheltuéla Mitropoliei, a Dicasterieĭ şi a Seminarieĭ şi a episcopului vicarios, Exarchul Mitropolit, necerênd ajutor de la haznaua împeratéscă, a aratat aceste mijlóce saŭ chipurĭ nrmătóre:

1. Pentru casa archieréscă să se rînduéscă mânăstirea Adormiriĭ ce se numesce Chipriana, şi se află aprópe de Chişineŭ, cu moşiile eĭ şi moşia Porcariĭ, care se afla în Basarabia şi din vechiŭ aŭ fost ale acesteĭ mânăstirĭ, cum şi o moşie Rascăescii, ce se află aprópe de Porcarĭ şi din viile cele turcescĭ ce se află la Akermau 7 desetine. Dar fiind că mânăstirea Chipriana este închinată la mâuăstirea Zugravu de la Sf. Agură, pentru accea de la casa archieréscă se va trimite la acéstă mânastire tóte acelea ajutóre ce se numesce embatic, care şi până acum trimit egumeniĭ mânastiriĭ Chiprianiĭ, adecă câte 1.500 leĭ pe an, iar Archimaudrituluĭ acesteĭ mânastirĭ Anthim să i se deà de la casa archieréscă câte 500 leĭ pe an, dacă va venì la mânastire de la Iaşĭ, unde el până acum sub nume de bólă a remas.

Al 2-lea. Obiceiul cel din vechiu fără schimbare s'a urmat de a se strînge de la preoţi şi diaconĭ, sub nume de poclon al Archiereuluĭ eparhieĭ câte ţece leĭ şi pentru şcóle câte 4 leĭ, să se deà voie a se urmâ însa cu împuţinare, adeca în loc de ţece leĭ pe an al poclonuluĭ să se icà câte 7 leĭ de la fie-care preot şi diacon, afara de protopopĭ, blagocinì şi preoţi, ceĭ ertaţi din popor pentru bóla, batrâneţe sau alta stricăciune trupéscă.

Al 3-lea. Pentru soborul Archiereuluĭ să se rînduésca, până la altă socotéla, biserica Sf. Arhangelul Michail din oraşul Chişineuluĭ, ce este mitoc m-riĭ Galata de la Iaşĭ, care este închinată la scaunul Patriarchuluĭ de Ierusalim.

Al 4-lea. Pentru facerea veşmintelor bisericescĭ şi pentru zidirea caselor archierescĭ, carĭ nicì ca cum se află, dar şi însăşĭ mânastirea Chiprianiĭ tóte zidirele sunt parasite şi stricate, sa se deà voie a se da peciurĭ de cununie după obiceiul vechiu, ce este întărît cu chrisóve domnescı, pentru aceste peciurĭ ceĭ ce se cununau platiau pâna acum câte 5 leĭ fără nicĭ un bănat, dar dacă se va luà acum numaĭ câte 3 leĭ, apoĭ acéstă micşurare se va socotì de mila.

Al 5-lea. Pentru slujbele caseĭ Mitropolieĭ, după aşezarile de acolo, să se rînduésca 80 de scutelnicĭ, iar pentru Vicarios Episcop 40.

Al 6-lea. Pentru zidirea caseĭ archierescĭ în oraşul Chişineuluĭ să se hotărésca cuviinciosul loc, după alegerea Exarchuluĭ şi Mitropolit.

Al 7-lea. In chipul ocârmuiriĭ acesteia a nouĕĭ eparchii, sa aibă Mitropolitul Exarch voia a urmâ după obiceiul de acolo, în cât de nu va fi de în potriva pravilelór Rusieĭ celor temeinice, politicescĭ şi bisericescĭ, atât pentru norodul de acolo, care nu de mult s'a împreunat spre împĕrăţia Rusieĭ, cât şi pentru-că în politicésca ocârmuire de acolo s'au îngăduit a se urmâ privilegiile şi obiceiurile moldovenescĭ de maĭ înainte.

Al 8-lea. Spre aratarea îndoiteĭ ocrotiriĭ a Împĕratesciĭ Vóstre Maririĭ către tagma duhovnicéscă de acolo, să se scutéscă de tóte havalele pământuluĭ şi de pastoĭ şi pe lângă acésta să fie apĕraţi de strîmtoririĭ de către orîndatoriĭ de moşiĭ, carĭ ieaŭ de

www.dacoromanica.ro

la preoţĭ şi diaconĭ şi de la slujitorĭĭ bisericescĭ dijmă din semĕnăturĭ şi din alte roduri întocmaĭ ca şi de la ţĕranĭ. Dacă va avé a sa vie, să se scutéscă de baniĭ vădrărituluĭ până la 50 de vedre, iar preoţiĭ numaĭ pînă la 30 vedre, asemenea şi blagocinul protopopuluĭ să se scutéscă de 25 oĭ, iar preoţiĭ de 15, cum şi la desetină protopopul să nu deà pre 25 stupĭ; iar preoţiĭ pe 15; dar dacă preoţiĭ vor avé viĭ, oĭ şi stupĭ preste numĕrul arătat, apoĭ vor fi datorĭ a plătì pentru ceea-ce va trece obicĭnuita în pămînt dare; acéstă scutélă a avut tagma bisericéscă de acolo şi în vremea stăpânirĭĭ de maĭ nainte, însă nu toţĭ, ci numaĭ uniĭ din protopopĭ şi preoţĭ. Drept aceea, acéstă scutélă va rĕmâné la prea înalta voinţă. Lângă acésta s'ar cădé ca argaţiĭ protopopilor, aĭ preoţilor şi aĭ diaconilor să nu fie supĕraţi la havalele Statuluĭ, însă numaĭ ceĭ ce vor fi burlacĭ, iar birul împĕrătesc îl vor plătì,

Pentru hrana preoţilor, slujitorilor bisericescĭ în satele cele boerescĭ.

Boerĭĭ moşinaşĭ sunt datorĭ a da preoţilor şi diaconilor, carĭ slujesc la bisericile din satele lor, de hrană cu acéstă orînduélă, adecă arătură de 5 kile, fîn 8 fălcĭ preotuluĭ şi 6 diaconuluĭ şi din cele 5 kile semĕnătură şi din numita proporţie fălcĭ de fîn, cum şi pentru imaş de la preot până la 15 capete vite marĭ şi de la diacon până la 12 vite, nicĭ o dare să nu ieà moşinaşul; iar avênd preoţiĭ maĭ multă semĕnatură, fîn şi vite, vor da obicĭnuita dijmă, din semĕnătura cea de prisos, cum şi pentru vitele cele de prisos, şi pentru fîn, dacă-ĭ va trebuì maĭ mult, se va împăcà cu moşinaşul. Din rodurile pometurilor şi din grădinele cele de lângă casă nu vor plătì preoţiĭ şi diaconiĭ nimica; aşijderea nicĭ baniĭ caseĭ nu-ĭ vor da şi nu vor face nicĭ o slujbă la trebile moşinaşuluĭ. Din vinul ce-l fac din viile sale preoţiĭ şi diaconiĭ pe moşia boerésca, se cade să deà moşinaşuluĭ dijmă după obiceiul pămîntuluĭ; cum şi dacă vor face tutun, se cade să deà obicĭnuita plată, fiind-că acesta se face pentru neguţătorie. Preoţiĭ saŭ diaconiĭ nu aŭ voie să ţie vin saŭ altă bĕutură pentru vînḑare, pentra că acéstă privileghie o are moşinaşul, însă vin dintr'a sa vie şi altă bĕutură chiar dintru casele sale sunt slobode a avé fără oprire din partea moşinaşuluĭ şi a cumpĕrà de unde vor vré. Intru acest chip sunt datorĭ a urmà şi orîndatoriĭ moşiilor.

Pentru ca să nu se amestece moşinaşiĭ la orînduelile bisericescĭ.

Moşinaşiĭ nu se amestecă nicĭ la o orînduélă ce se face din partea ocârmuirĭĭ duhovnicescĭ pentru bisericile ce se află în satele lor, cum nicĭ o stăpânire n'aŭ asupra preoţilor şi slujitorilor bisericescĭ.

Pentru numĕrul caselor care hotărĕsce datoria moşinaşuluĭ spre hrana preoţilor şi a ţîrcovnicilor.

In care sat se află până la 70 case creştinescĭ şi este biserică, acolo să fie un preot, unul saŭ doĭ dascălĭ şi un ponomar (pălimar), iar unde vor fi de la 70 până la 100, acolo să fie doĭ preoţĭ, iar de la 100 şi maĭ mult, către doĭ preoţĭ să adaoge şi un diacon. Pentru aceştĭ preoţĭ şi diaconĭ sunt datorĭ moşinaşiĭ a da loc de hrană, după pontul cel maĭ de sus; iar dacă vor fi preoţĭ saŭ diaconĭ maĭ mulţĭ decât se hotărĕsce, apoĭ moşinaşul nu este dator pentru ceĭ de prisos a da loc de hrană, iar aceştia de prisos sunt datorĭ cu moşinaşul a face tocmélă pentru ce vor avé trebuinţă, adecă pentru imaş de vite, pentru fîneţe şi pentru dijmă, însă ḑi-

www.dacoromanica.ro

lele boeresculuĭ nu sunt datorĭ şi aceştia de prisos a lucrà dascălul şi ponomarul, cum şi văduvele preoţilor şi ale diaconilor, la tóte bisericile, se cade să fie slobode de lucrul boeresculuĭ saŭ al orîndatoruluĭ şi de alte cererĭ, iar dijma vor da după obiceiŭ.

Sfîntul Sinod al Rusieĭ a luat în desbatere propunerile de maĭ sus. Procurorul a sprijinit cererile de maĭ sus, formulându-le ast-fel:

1. Să se rînduéscă sloboţenie preoţilor şi slujitorilor bisericescĭ nu numaĭ de tóte dările haznaleĭ, pentru carĭ şi gubernatorul politicesc, în al 4-lea pont al socotinţeĭ sale, arată, dar şi în tóte cele-lalte poşline ale coróneĭ, adecă de goştină, de desetină, de vădrărit, de oĭ, stupĭ şi rîmătorĭ şi vinul chiar din drépta gospodăria lor, fără hotărîrea de sumă, ce a pus-o guvernatorul în al 5-lea pont al socotinţeĭ sale. Cererea acésta se întemeiază întru acéstă socotélă, că preoţiĭ şi slujitoriĭ bisericescĭ aŭ hrana sa maĭ numaĭ din numitele gospodăriĭ ale lor, căcĭ locuitoriĭ de acolo nu prea aŭ obiceiŭ a ajutà tagma bisericéscă din prisosurile averilor sale. Privilegia acésta ce o cere Exarchul, pentru ca să fie sloboţĭ slujitoriĭ bisericescĭ, dascăliĭ şi ponomariĭ, atârnà numaĭ asupra celor ce vor fi rînduiţĭ saŭ hirotonisiţĭ întru acéstă chemare şi sunt cu adevĕrat în tagma duhovnicéscă aşezaţĭ, iar nu ceĭ carĭ sunt din locuitoriĭ proştĭ de acolo saŭ veniţĭ, după obiceiul ce a fost până acum, şi purtaŭ slujba dăscălieĭ şi a ponomarieĭ pe o vreme, după tocmélă, fără statornică aşezare, în locul cărora a început Exarchul acum a rînduì statornicĭ hirotonisiţĭ ţîrcovnicĭ.

Al 2-lea. Spre înfrînarea orîndatorilor saŭ cumpĕrătorilor moşiilor împĕrătescĭ ceĭ cu puterea contracturilor cu dînşiĭ încheiate, ca eĭ saŭ orîndatoriĭ să nu aibă nicĭ o atingere saŭ amestecare la casele preoţilor saŭ slujitorilor bisericescĭ şi la tóte de obşte ale gospodărieĭ caselor lor orĭ de ce fel şi câtă sumă vor avé, să nu aibă a cere de la tagma duhovnicéscă nicĭ o dare saŭ venit şi havalele şi boerescurĭ.

Al 3-lea, ca stăpânirea mirenéscă să nu se amestece în trebile duhovnicescĭ, să se hotărască ca şi în Basarabia să se caute şi să se hotărască pricinele cele duhovnicescĭ, precum şi la Rosia, adecă numaĭ de către stăpânirea duhovnicéscă.

In sfîrşitul arătărilor acestora Exarchul a arătat şi acésta, că dacă după mărimea eparchieĭ Ecaterinoslavuluĭ, ce se întinde peste 1.100 verste şi cuprinde douĕ guberniĭ, a Ecaterinoslavuluĭ şi a Chersonuluĭ cu provinţia Tavrieĭ cu Ostrovul Finagoran, adecă cu pămîntul oştenilor cazacĭ de Marea Négră, se vor despărţì şi se vor adăogì spre eparchia ce din noŭ se alcătuesce şi este megieşită cu gubernia Chersonuluĭ, bisericile ce se află pe câmpiĭ Vozieĭ şi sunt între Bug şi între Nistru, carĭ maĭ înainte de vre-o 20 de anĭ aŭ fost o parte din Basarabia, unde se află al eparchieĭ Ecaterinoslavuluĭ oraşul Teraşpole cu ţinutul, oraşele Dubăsariĭ, Ovideopol şi Odessa, cum şi oraşul Vozia saŭ Ocĭacovul cu óreşĭ-carĭ sate şi o parte din ţinutul Chersonul şi alte din ţinutul Ocviopoluluĭ, unde de tóte se vor află nu maĭ mult de 100 de bisericĭ. Apoĭ acéstă alăturare nu numaĭ că ar întocmì maĭ bine acéstă nouă eparchie, dar şi pentru norodul ce se află cu locuinţa acolo ar fi óreşĭ-care mângâiere, căcĭ pe câmpurile Vozieĭ, ca şi în Basarabia, locuesc Moldovenĭ, Grecĭ, Bulgarĭ şi felurĭ de limbĭ streine, dar Ruşĭ prea puţinĭ.

La cea maĭ de pe urmă sinodicescul Ober-procuror a maĭ arătat Sinoduluĭ şi pentru cea prea înaltă voinţă a Împĕrătesciĭ Vóstre Măririĭ, ce a trimis către dînsul prin Generalul de artilerie Graf Araccievĭ, ca în seminaria duhovnicéscă ce se

www.dacoromanica.ro

aşéză în Basarabia să se înveţe şi copiĭ mirenescĭ, dacă din partea duhovnicéscă nu se vor întîmpină niscaĭ-và împedicărĭ, până când se vor face politicescĭ şcolĭ. Spre împlinirea acesteĭ monarchicescĭ a împĕrătesciĭ Vóstre voinţe, Sinodul, negăsind nicĭ o împedicare spre a se învĕţà copiiĭ mirenilor în seminaria cea duhovnicéscă a Basarabieĭ, a făcut acum cuviinciósa rînduélă.

Sinodul a desbătut cu deamănuntul şi închipuirea tuturor stărilor împrejur maĭ sus însemnate şi a găsit cu cale:

1. Socotelile ce se cuprind în cea prea plecată de maĭ înainte întru tot supusă anaforà pentru întemeierea eparchieĭ în provinţia Basarabieĭ şi chipurile ce atârnă spre ocârmuirea acesteĭ eparchiĭ şi pentru trépta care se dă feţeĭ Exarchuluĭ şi Mitropolit Gavril să remâe tóte în puterea lor şi lângă acésta se maĭ adaugă:

II. Rînduirea pentru slujbele Mitropolituluĭ a 80 de scutelnicĭ şi pentru Episcop 40 şi hotărîrea pentru casa Mitropolieĭ din viile cele ce sunt la Akerman 7 desetine să aibă a fi de temeiul cel ce a trimis in socotinţa sa Gubernatorul cel politicesc în pontul 1 şi al 2-lea, aşişderea şi după al 3-lea pont, să aibă voie Exarchul Mitropolit ca, alegêndu-şĭ loc pentru casa archieréscă, după cea maĭ înainte pentru acéstă corespondenţie cu Gubernatorul, să facă învoiélă pentru cea de pe an platà pentru locul ales cu vechiliĭ mânăstirilor de peste hotar, carĭ sunt stăpâne acesteĭ moşiĭ.

III. Sloboçind după cuprinderea pontuluĭ al 4-lea al socotinţeĭ Gubernatoruluĭ politicesc pe toţĭ preoţiĭ, diaconiĭ, dascăliĭ şi panomariĭ, carĭ vor fi cu adevĕrat aşezaţĭ saŭ hirotonisiţĭ în chemarea acésta, asemenea şi văduvele preoţilor, diaconilor şi slujitorilor bisericescĭ de tóte dările, cazneleĭ şi cele de obşte havalele, să se dăruéscă lor scutélă şi de tóte a cazneleĭ poşline, adecă: desetină saŭ goştină, de vădrărit, de strîngerea din semĕnăturile lor, din pomete, de pe vite, de pe stupĭ, fără de hotărîre de sumă, precum se folosesce cu aceste privileghiĭ de obşte tótă tagma bisericéscă la Rosia. Pe lângă acestea să fie apĕraţĭ de tóte supĕrările din partea orîndatorilor moşiilor împĕrătescĭ, ce atârnă către cele maĭ sus numite ale lor economiĭ, cum şi ce atârnă asupra caselor lor, adecă a preoţilor, diaconilor şi slujitorilor bisericescĭ.

IV. Intărind pre al 6-lea, al 7-lea şi al 8-lea pont al socotinţeĭ Gubernatoruluĭ politicesc, ce atârnă asupra ţineriĭ cu hrana a slujitorilor bisericescĭ din satele boerescĭ şi care atârnă spre depărtarea boerilor de a se amestecà în orînduelile cele bisericescĭ şi a metahirisì stăpânire asupra preoţilor, diaconilor şi a slujitorilor bisericescĭ, să se adauge şi acésta, cum că ceea-ce se çice în pontul al 8-lea, pentru ca să fie datorĭ slujitoriĭ bisericescĭ a da stăpânilor moşiilor dijmă din rodurile gospodariilor, de istov să nu aibă a se întinde asupra dascălilor şi a ponomarilor, carĭ sunt aşezaţĭ şi hirotonisiţĭ, pentru carĭ în al 3-lea pont s'a çis, iar numaĭ asupra acelora ce vor fi în slujba dăscălieĭ după tocmélă, pe o vreme, după obiceiul de acolo, până când cu încetul se va părăsì acest obiceiŭ, adecă spre a fi dascăliĭ tocmiţĭ de locuitorĭ cu anul, iar nu aşezaţĭ de bisericésca ocârmuire cu statornicie.

V. Socotinţa Gubernatoruluĭ cea însemnată în pontul al VIII-lea pentru numĕrul preoţilor şi al slujitorilor bisericescĭ după suma caselor, primindu-se de pravilă spre a se hotărî numaĭ măsura datorieĭ moşinaşilor, spre ţinerea preoţilor cu hrană, rĕmâne între altele a hotărî numĕrul de preoţĭ şi de ţircovnicĭ la tóte bisericile, după măsura a ceĭ neapĕrate trebuinţe, la socotinţa şi orînduirea archiereuluĭ eparchieĭ.

VI. Căutarea şi hotărîrea pricinilor duhovnicescĭ în acéstă eparchie să rĕmâe întru cea nemijlocită şi deplină spânzurare de la ocârmuirea duhovnicéscă, întocmaĭ

www.dacoromanica.ro

după acele pravile, carĭ sunt hotărîte cu cele întemeiate ale Rosieĭ politicescĭ şi bisericescĭ legiuirĭ.

VII. După aflarea cea cu cale în arătările Exarchuluĭ Mitropolit însemnate de la eparchia Ecaterinoslavuluĭ, în care în diastima ce cuprinde maĭ bine de o mie de verste se află 789 bisericĭ, să se alăturreze către eparchie acésta ce se întemeiază acum. Bisericile cele ce se megieşesc cu dînsa şi se află între Bug şi între Nistru, pe câmpul Vozieĭ şi în oraşele şi satele carĭ atârnă unele către Ecaterinoslav, altele către a Kazanuluĭ gubernie, carĭ de tóte nu sunt maĭ multe de câte 100 bisericĭ; iar cât atârnă asupra chipuluĭ ocârmuiriĭ eparchicescĭ a părţiĭ acesteia, cum şi asupra punerii la cale a celor duhovnicescĭ ce se află într'însa, să rămână întru tóte după aşezarea cea maĭ din nainte. Acest fel de punere la cale Sinodul, dându-le la cea prea înaltă a Împĕrătesciĭ Vóstre Mărirĭ luare aminte, cere prea înalte porunci.—Asupra acesteĭ anaforale a Sinodului Impĕratul Alexandru a pus resoluţiunea: «Aşà să fie şi să se urmeze după acésta».— Teplitz, August 21, 1813.

In 1818, Generalul Behmetiev propune o reorganisare a Basarabieĭ; de sigur maĭ puţin respectând naţionalitatea română,[1]Impĕratul aprobă punerea în lucrare pe un an, spre experimentare(1), şi se pronunţă maĭ ales pentru ţĕranĭ:

---

(1) *Manifest al luĭ Alexandru Impĕrat a tótă Rusia.*

Domnuluĭ Gheneral Leĭtenant Behmetief. Bine primind proiectul ce aĭ alcătuit domnia-ta al obrazovanieĭ oblastieĭ Basarabiei şi a osebite alcătuirĭ atingetóre de dînsa, eŭ cu mulţumire arăt şi printr'acésta a mea deplină bunăvoinţă.

Un aşezămînt atâta de însemnat, după mărimea lucruluĭ ce cuprinde el în sine, trebne ca maĭ întâiŭ să-l întăréscă vremea şi cercarea. Pentru acest sfîrşit maĭ înainte de a primĭ cea maĭ de pe urmă a mea întărire, eŭ voesc ca dumné-ta să te pornescĭ a-l aduce în lucrare, şi în curgerea anuluĭ următor cu luare aminte să privegheză cum vor merge tóte lucrările după acésta. Aceste din noŭ alcătuirĭ se întemeiéză pe pravilele însemnate de către mine şi prin povĕţuirea dată dumnĕtale spre a te slujì, acesta a fost supus la cea cu bună înţelepcinne socotinţă a sfatuluĭ închegat din bărbaţi, cărora starea şi celor în fiinţă nevoĭ pămîntuluĭ acestuia le sunt cunoscute. Acesteaşĭ slujesc singure lorusĭ de credinţă, închezăşluire şi vor fi împlinite întocmaĭ şi cu sporire fiind mărturisirea cea dréptă şi din curată inimă dorinţă a locuitorilor oblastieĭ acesteia, eŭ am voit să vĕd acéstă dorinţă împlinită prin mijlocirea punerilor la cale ce încredinţăm domnieĭ-tale acum de a le aduce în lucrare şi cu care nădăjduesc că vor venì la starea înflorireĭ sub ocrotirea ocârmuiriĭ ce se osebesce cu sloboţenia pravilelor eĭ şi încă maĭ vîrtos cu nepărtinirea cu asprime ce este neapĕrată pentru o întocmaĭ aducere a celor în lucrare. Oblastia Basarabieĭ îşĭ păzesce a sa închegare de norod, pentru aceea şi primesce şi osebit chip de ocârmuire; dar scoposul meŭ este plecat nu spre aceea că acest fără de măsură bine şi tóte cele ce curg dintr'acesta să fie cu osebire numaĭ a vre-uneĭ stărĭ din locuitorĭ, ci toţi trebne să aibă acéstă împărtăşire într-o dréptă măsură şi încă maĭ cu dinadinsul lucrătoriĭ de pămînt să se afle într-

www.dacoromanica.ro

In Ardél semnalăm, la Iulie 1814, petiţiunea cleruluĭ român, dată la Impĕratul-rege, cerêndu-ĭ ca la mórtea Episcopuluĭ Pavel Avacuma să se deà voie Românilor a alege pentru Arad un Episcop românesc(1).

In urma congresuluĭ de la Viena (1815) şi a încheerĭĭ Sfinteĭ Alianţe, o reacţiune absolutistică înfricoşată, dice G. Bariţiŭ, purcedênd din Viena, strînsese în córde tóte popórele Europeĭ, de încetase orĭce progres, care n'ar fi purces din graţiă respectivelor guverne. Şi în Sibiiŭ şi în Blaşiŭ, stagnaţiune şi regres în loc de paşĭ înainte. «Cen«sura de cărţĭ ajunsese a fi strictă până la ridicol; chiar şi de cărţile «rituale le erà fricà şi pretindeaŭ ca să fie censurate. Cărţĭ scolastice,

---

acest bine început spre o desfătată fericire a sórteĭ lor; eĭ sunt obosiţĭ de giunghiu ce de demult a fost pus asupra lor prin lăcomie şi necunoscinţă.

Acea statornică şi tare privighere a ocârmuirĭĭ trebue să razimę spre a fi eĭ sloboḑĭ de un asemenea cumplit rĕŭ; socotinţa spre a lipsì scutelnicĭĭ eŭ o bine primesc întru tótă puterea; mie îmĭ este cu priinţă a vedé în acéstă drépţă măsură visteria mijlócelor acelora, carĭ ocârmuirea le întrebuinţézà spre a descoperì acesteĭ părţĭ de loc drumurĭ către adevĕrata sporire întru ale luminării; încredinţăm dumi-tale ca maĭ întâiŭ de orĭ-ce să se îndrepteze luarea aminte a dumi-tale spre tóte acele ce se vor atinge de acéstă socotinţă dumi-tale şi veĭ alcătuì pentru acest proiect de aşezămînt, care se va înfăţoşà mie de la verhovno-sovet a obştieĭ spre întărire; tot-deauna aŭ trebuit să se aşeze în Băsarăbia şi multe încă rĕmân a se săvârşì; isvórele sunt îmbelşugate, înlesnirile spre a se îndreptà aceste în folos sunt gata; dumi-tale eŭ sunt dator cu acéstă mare slujbă; rĕmâne numaĭ a se aduce înlesnirile aceste în lucrare cu a curăţenieĭ scoposurilor, cu o plecare statornică. Eŭ am vĕḑut parte din locul acesta, eŭ încă o voiŭ maĭ vedé, de va fi voinţa celuĭ Prea-Înalt; nădăjduesc a aflà într'insa la fieşte-care păşire rodurile alcătuirilor mele şi împreună cu acésta cercările osârdieĭ şi ale rîvneĭ cinovnicilor, cărora păzirea aceştor alcătuirĭ va fi încredinţată.

Voiesc ca tuturor autorităţilor oblastieĭ acesteia să facĭ dumné-ta cunoscută cuprinderea acestuĭ al meŭ rescript.

Fiind luminat păzitor scoposurilor mele, veĭ fi dator a luà séma şi a supune şi pe alţiĭ să privigheze cu neadormire asupra a tótă lucrarea acesteĭ din noŭ aşezărĭ şi asupra tuturor cinovnicilor ce vor fi în olaturile oblastieĭ acesteia; dumné-ta fără de mijlocire veĭ aduce la sciinţa mea pentru tóte cele ce veĭ însemnà; mie cu priinţă îmĭ va fi a înviosì cu semnele mulţumiriĭ mele pe toţĭ aceĭ carĭ, întru urmările lor, se povĕţuesc de canónele sfinteĭ învĕţăturĭ a bunelor năravurĭ, iar aceĭ carĭ din nenorocire se vor plecà la năzărite măgulituri ale deşertăciuniĭ şi ale necuviinţeĭ nu numaĭ că vor fi lipsiţĭ de a nu avé împărtăşire întru ale ocârmuireĭ, dar şi pedépsă spre pildă vor suferì.

Sunt al dumi-tale plecat spre bine. Acel original este iscălit cu însăşĭ mâna Împĕratesciĭ Sale Măririĭ, aşà:

Alexandru.

In Chişinĕŭ, Aprilie 29, 1818.

(1) Acad. XLVII — 238.

www.dacoromanica.ro

«precum a fost gramatica latină-română a luĭ G. Şincai nu se maĭ «puteaŭ tipări . In ceĭ vreo 60 de anĭ eşiseră din tipografia de la Blaşiŭ multe cărţĭ bisericescĭ. Acestea nu puteaŭ fi întroduse în Principate, ca bănuite de schismă apusénă. Neguţătoriĭ braşovenĭ recurseseră atuncĭ la un mijloc nu prea recomandabil, dar care le reuşì: eĭ rupseră *pórta*, adecă coperta cărţilor din Blaşiŭ şi le puseră coperte, ca şi când ar fi fost tipărite în Braşov, adecă în o eparhie greco-ortodoxă şi aşà, scrie G. Barţiŭ, trecură din ele multe, maĭ ales în Moldova.

Fómetea gróznică întîmplată în Ardél în érna din 1816—1817 reduse pe bieţiĭ românĭ la necesitatea de a emigrà. Cu miile se strămutară în Principate. Turcia învoì Domnitorilor Caragea şi Calimach să permită exportarea în Ardél de grâne, dar tot eraŭ prea scumpe ca să pótă trăì acolo bieţiĭ ţĕranĭ, carĭ se nutriaŭ cu cocenĭ vechĭ de păpuşoiŭ tocaţĭ mărunt şi măcinaţĭ de mămăligă şi în primă-vară cu buruenĭ. In 1817 se făcù recoltă bună şi încetă fómetea.

In 1816, Impĕratul Austrieĭ călĕtorì prin Bucovina şi Ardél. Am vĕdut cum la Sibiiŭ îl întîmpină o delegaţiune de boerĭ de aĭ luĭ Caragea.

Nimic nu dobândiră Româniĭ din Ardél şi nicĭ ceĭ din Bucovina din asemenea călĕtorie, decât că, cu rescriptul din 17 Maiŭ 1819 şi cu o instrucţiune separată, Impĕratul trimise în Transilvania o comisiune de bărbaţĭ ungurĭ, proprietarĭ din Ungaria, cu scop ca să fie maĭ imparţialĭ, să facă delimitarea tuturor moşiilor de orĭ-ce natură, carĭ pe atuncĭ eraŭ în folosinţa iobagilor, ţilerilor (inquilinĭ), curialiştilor şi taxaliştilor. La îndeplinirea misiuniĭ acesteĭ comisiunĭ puneaŭ tot felul de pedicĭ ungurii proprietarĭ ardelenĭ, aşà că de abià la 1846 se realisă acéstă lucrare, menită a maĭ uşură de obligaţiunile iobăgieĭ pe Românĭ (1).

(1) G. Bariţiŭ, *Părţi alese din Istoria Transilvanieĭ*, vol. I, p. 562.

www.dacoromanica.ro